

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

חק לישראל

בלק

בלשון הקודש

ואידיש

780

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

ספר חק לוישראל

פרשת בלק

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

(א) נוספו על חמש מצוות עיר פירושים חדשים להשלימו אשר לא נודע בכרסם הזה פסוקים סגולתי ספרשים וקורא בו הענין סודי, ופי' מהי המצוה המתקנת בו פי' עליו (יעקב) הוא הענין לייגען וועט גרויס פערענעבען האבן.)

(בא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה (בב) על ספר רות נקוב בשם ירום דוד.

(בג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיהו.

(בד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלל העולם.

(בה) על ספר אצטר נקוב בשם סוד והדים.

(בו) לקושים יקרים על ח"ם סגולתם אנשי שם.

(בי) משלים ערבים ועוטים על כל הח"י.

(בז) תרגום שני על מצלת אסתר.

(בח) פרשני הכתב על תרגום שני בתקן ספלא.

(בט) חתקן ע"ם מהרענום שני בתוספות וקונים.

(בכ) נרסם ספח כל כרך סוד החפלה וכו'.

(בג) גם הספגן קטורי הירובים הנצרכים לחפלה.

(לג) נביאים עם פרשי' ומצוות דוד.

(לד) כחובבים עם פרשי' ומצוות דוד.

(לה) רמזוניות עם ברטוריא וקיקר תייל' כנרסם מכבר עם תוספת הקונים.

(לו) נגרא' עם פרשי' והקיקה ע"ם ועם איות רבתי תוספת.

(לז) הולכה פמוקה עם התקנה ע"ם.

(לח) המוסר עם החקיקה ע"ם.

(לט) להרעים ללכוד בכל יום החרוני מצות כנשי חקני קדימונים.

(מ) ארחות חיים סהרא'ש' ולי'.

(מא) הארחות חיים ונלי' חקקן גם ללשן ע"ם.

(מב) אגרת הרבנין ללכוד ולי' עקתן גם תהול' ע"ם.

(א) תורה נרסמה בשלמות עם המפרות וחמשי מצוות עם המעשים.

(ב) תרגום על התורה.

(ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ופי'.

(ד) פי' שפתי חכמים הגדעל ללומדי תורה.

(ה) פי' דרשנים ולי' נכד רש"י ולי'.

(ו) פי' בעל המורים סרבינו בעל ארבעה מורים.

(ז) פי' דעת וקנים מבגלי החוספות ולי'.

(ח) תולדות ארצן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

(ט) מצין המצות למתרים חתוני ולי' נרסמה כפנים החומש ע"ם הפסוקים.

(י) מעמי הקרבנות כדרך חוש ונפלא נאסמו מגדולי המפרשים ולי'.

(יא) דיני הקרבנות בקשר.

(יב) הרפמרות עם לקושים ושושים.

(יג) עניני המדרה פירוש עם קולטו אשר גם הוא נאקח סגולתי המפרשים כטוב טעם הערת.

(יד) ענין המדרה על ע"ם לפני כל מורה.

(טו) ענין ע"ם על התורה הוא כמעט התקנה תרשה כטוב טעם וכן בהתאמה.

(טז) לקושים יקרים ע"ם מהפרים הנקונים בשמותם לספח (יותר סמחיים כנספח).

(יז) משלי חכמים נעיסים המעשים לכחוקיהם לספוח ולרעות ח' על התורה הרפמרות.

(יח) ספר פדרא' עם ספר הישר ורתי נקתק על ע"ם (יעקב) ונלי' ויפסקן הוא עם אוד בניקן פון וועלט כעשאונו כיו הינים.

(יט) מצות השלם על תרי"ם מצות (איות ע"ם) יעקב סנכנס ונלי' ויפסקן דו מצות האסגאם הוא כזכאון.

(כ) חמש מצוות עם פרשי' (כסף כל כרך תוספת נרסמה המכלת השיבת לכך דהוא.) וזולת זה

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אירישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388 8812

אור צדיקים

(פח) עון הכעס מה לנו להאריך הלא כבר האריכו בו רד"ל ואין צורך יותר שזמרו שהכעס כאילו עובד ע"ז ותורתו משתכחת ומוסיף ספסות ורוח הטומאה שורה עליו ר"ל ועונותיו מרובין מזכותיו ואסור להסתכל בסניו. העונש לכעס תיקון חבירי מהרמ"ק חצי כסף לצדקה ויקבל מלקיות ויום א' לא יאכל בהר ולא ישחה יין ניטבול עצמו להפשיך הנשמה שנית. והרמ"ק אמר שיעסוק בסודות התורה :

(פט) עון הגאווה ידע הוא לכל גודל עונשו שהוא כעובד ע"ז ג"כ וכאילו בא על כל העריות ואין עפרו ננער דהיינו שאינו עומד לתחיית המתים

(צ) תיקון גדול לקנות לו רב וחבר לזרוז ביראת שמים תמיד :

(צא) מדת חסידות לקנוס עצמו בשום דבר אם יעבור על מנהג טוב שהיה נוהג ומכשי"כ אם עבר עבירה ח"ו :

(צב) אם מיניך פרנס על הציבור לא תטל אימה יתירה עליהם :

(צג) הרילה לך לפירוש מן הציבור מחמת דוחקם ותעניתם כי אינו רואה בנחמתם כדאיתא בגמרא :

(צד) הבר אני לכל אשר יראוך מאי ניהו, להכנסת כלה, לפדיון שכנים, לקברנים, לביקור חולים, לח"ת לסנדק לסעודת מילה, למלכיש ערומים, לשומרים לבוקר, ולמגידי תהלים :

(צה) יזהר לשרטט כל פסוק שכותב שלא יכתוב בלא שרשוט רק פחות משלשה תיבות, יש נוהגים לגנוז הקולמוס שכותבים בו ד"ת שלא יכתוב בו דברים בטלים :

(צו) אל תשבח שום עכורים בחן וביופי ובמעשיי וכשעכורים עושה צדקה ידאג, כי צדקה וחסד לאומים חטאת כו' :

(צז) אל תשבח לשום אדם בסניו ומכשי"כ שלא תגנה :

(צח) אל תסרק את ראשך על השלחן או להרוג כינה עליו, כי השלחן נקרא בזמן הזה מזבח ומכפר כמזבח :

(צט) חייב אדם ללמוד עם בני ביתו דיני נדה וחלה ואיכור והיתר דברים הנהוגים בבית :

(ק) אסור לרצות מעות לאשה מידו לידה :

(קא) הוי יהיר מאוד בכבוד אשתך כגופך, ויותר בענין תכשיטיה אם יש סיפוק בידך לעשות רצונה :

(קב) אל תאמר שוב ניהוש כי לא נחש ביעקב ועיין ב"ד סימן קע"ט :

(קג) הזהר שלא תשנה דיבורך אפילו דיבור כל דהו כי כל המחליף בדבורו כאילו עובר ע"ז :

(קד) אל תשהה כעס על אדם אצלך כי אם תשכב מחול לכל אדם קודם ותפייסהו, ואל תאמר הוא חטא נגדי ועליו לפייסני, רק תעבור על מדותיך ותפייסהו :

מוסר לענין במחון ויראת שמים

הנביא קט גיזאנט ושא בשר ורוש פרפלוכט איז דר מענטש וואס, ער מאכט זיך אלזיין פאר זיין שטארקייט, ער נאנט אז ער אלזיין נועם זיך העלפן אין זיין פרנסה, מיט זיין חכמה אדער מיט זיין גבורה אדער מיט זיין רייזקייט, אויף דעם האט דוד המלך גיזאנט והיפס בה' חסד סיבכנו דער מענטש וואס איז פארזיכערט אויף הקב"ה נועם דער חסד פון הקב"ה זיין ארום איהם, אפילו ער נועם גיט נוערט זיין פון דעסער נוענין נועט הקדוש ברוך הוא איהם גיט פארלאזן, גאר ער נועט טאהן מיט איהם חסד. דער נביא מיכה האט גיזאנט אשר לא יקח לאיש ולא יתל לבני אדם די יודין דארפן זיין בהעפוש צו הקב"ה זיין זאלין גיט האפן צו אמענטש און זאלין גיט נוארטן אז אמענטש וואל זיין העלפן. וויא דוד המלך האט גיזאנט דעם מענטש וואס ער האט האט גיטאקן גאט זיין פארזיכערונג, און ער האט זיך גיט געקערט צו גרויסק לייט זיי זאלן איהם העלפן. ווארום זיי קערן זיך צו וואס ליגען איז. נאך האט דוד המלך גיזאנט פאר הקב"ה איה האב מיך געמאכט פארשוניגען אזוי וויא אקניד וואס זיינט פון זיין מוסער וואס ער האט קיין אנדער האפענונג נאר אויף זיין מוסער, אזוי שווייג איה אויך און האב קיין אנדער האפענונג נאר אויף דוד האט, דער נביא ירמיה האט גיזאנט געקענטשן נועם זיין דער מענטש וואס נועם זיך פארזיכערן אויף גאט, און גאט נועט איהם געבן זיין פארד זיכערונג, גאט נועט איהם געבן די נאך וואס ער האט זיך אויף איהם פארזיכערט, און גאט האט געלויבט אונזערע עלטערין מיט די נוסע מדה פון פארזיכערונג, וויא ירמיה הנביא האט גיזאנט צו די יודין אין דעם נאמען פון הקב"ה, איה גע' דיינק דיר דעם חסד פון דיין יונגער, איה געדיינק דיר דיא ליבשאפט פון דיא צייט וואס דוא ביזנט גינודן צו מיט באהעפט וויא אפלה צו איהר חסד, וואס די גיט גענאנגען דאך מיר אין דער מדבר וואס זיא אזוי אזוי אלזאן וואס ווערט גיט גענייט און דוא האסט גאר גיט געוואקט וויא אזוי דוא וועסט געשפייזט ווערן, גאר דוא האסט זיך פארד זיכערט אויף מיר גענוים וועל איה דיק שפייזן, און גאט האט זיין געשפייזט אין דער מדבר ודי יודין ועגען גינודן אין דער מדבר נעקס קאוול הינדערט מיינער מענטשן מאנגעליט פון צוואנג ציג יאהר און ווייטער, אויסער ווייכער, און אויסער קינדער פון אפאגן ביו צוואנגי אהר, יונג אויסער דעם עיר רב ופרשקע שערקע וואס זיי ועגען גינודן ער מואהל אזוי פיל ווי די יודין, און אזוי פיל בהמות גאר אן אפאל, און אלע האט גאט

וירא זלק בן צפור ויר נאכדעם ווי דיא קורה חקת האט געשמעקט פון השוכה, שמועקט איצט דיא קורה פון בחסון, ווארום דער מענטש וואס וויל זיין אצדיק און דיגען הקב"ה, מוז ער האבן זיין גאנצע פארזיכערונג נאר אויף הקב"ה ווארום דער מענטש וואס פאר ניכערט זיך אויף איין אדער מענטש, וויא ער איז אמישט אין אקראם, אדער אין איין אנדער האנדל, ער מוז פאלגן וואס זיין בעל הבית הייסט איהם טאהן, אז דער בעל הבית נאנט איהם, ער זאל קומען אין דער פריה אין קראם שעה זיגען, מוז ער אנאנצע וואך דאוונען אין דערהיים, און הערט קיין רכבו קיין קדישה קיין אמן קיין אמן ווא שמיה רבא און פארפעלט נאך אעלעקע מצות. מנהה מוז ער דאוונען אין קראם, און אז עס זענען דא מענטשן וואס חסד, האט ער מוכר פאר דעם בעל הבית צו זאגן דיא סוחרים זיין זאלן נוארטן ביי ער נועט דאוונען מנהה, און אויב דיא סוחרים זענען צפרים ווייס ער גענוים גיט וואס צו טאהן, פארשפעטנט ער מנהה, און עס ווערט אפינסקערע מנהה, אדער ער דאווינט קיין מנהה, און אז דער בעל הבית הייסט איהם, ער זאל מעקטן אפאלשע איל, אפאלשע וואג, אפאלשע קאס, דיא עבירות גיהערין אלע צום משרת, דריכער זאנט ירמיה הנביא אזוי הגבר אשר יבש בידים פארפלוכט איז אויף מענטש וואס זיין פארזיכערונג איז אויף אמענטש, דאס איז געשמעקט פון דעם מענטש וואס איז פארזיכערט אויף איין אנדער מענטש, עס זענען דא מענטשן וואס זענען פארזיכערט אויף זיך אלזיין, דהיינו ער שטייט אלזיין אויף גאנץ פריה צו עפענען דיא קראם, ער רעכונט עס נועט איהם זיין ווייניג דאס לייוונג פון דעם גאנצן טאג, נעקט ער צום לייוונג נאך אפאר שעה פון גאנץ פריה, און דיקה דעם קומט ער גיט אין שוהל, אדער ער איז אבעל סלאכה רעכונט ער עס איז אשאר דיא צייט, אין דערהיים דאוונען דאערט גיט אזוי לאנג ווי צו דאוונען אין שוהל, און ווער שמועקט פון פאלשקייט אין האנדל און פון פאלשקייט אין דיא מלאכה, וואס צו דעם זענען דא זייער פיל גרויסע עבירות וואס צו זיין איז אפאלשע קאס וואס, ער גלגה צו הונדערקער מענטשן וואס ער ווייס איצט גאר גיט נועמען ער האט געגלגה און ווייס גיט ווי פיל ער האט געגלגה, דאס איז אלץ ווייל דער מענטש האט קיין פארזיכערונג אויף הקב"ה, וויא ירמיה

מוסר לענין במחון ויראת שמים

וועט מען האבן פירע וועלמין עולם הוה אונ
 עולם הוה, אונ אפילו דער מענטש זעהט נים
 באלד נין עולם הוה, נאר נין פרנסה און ווייניג,
 זאל ער נאר נישט זארגן נאר ער זאל זיך פאר-
 לאזן אויף הקב"ה אז ער וועט נים פארלאזן זיינע
 צדיקים, דעס נאנצין מוסר זעהן מיר פון די סדרה,
 מיר געפינען משה משה ברניו האט גיאנט צו די יודן
 אונ האט זיי גילערינט זיי זאלן האבן אפאר-
 כערונג אויף נאט, אפילו ווען זיי זענען גיווען אין
 די גרעמקע סגנה, ווען זיי זענען גישטאנען זעבן
 דעס ים האט משה גיאנט צו די יודן איר זאלט
 אייך פארזיכערן אויף נאט אונ איר זאלט גיין אין
 ים, ווי דער מדרש זאגט די יודן זענען גיווען אין
 וואסער בוי זייערע נע, אונ איצט איידער די יודן
 זענען אריין גינאנען אין ארץ ישראל האט משה
 גיאנט צו די יודן פיל קאל איר זאלט נים מורא
 האבן פאר די פעלקער, ווארום נאט וועט גיין
 מלחמה האלשין מיט די פעלקער פון אייערשטווע-
 גין, פאר זיכערס אייך אויף נאט וועט איר דעס
 יודן אריבער גיין אונ איר וועט ארץ ישראל און
 געמען, אפער דער גענטש וואס פארזיכערט זיך
 אויף אגענטש און זיין פארזיכערונג נאר נישט,
 דאס האט בלק גיזעהן, סיחון אונ עוג האבן זיך
 פארזיכערט אויף זייער שטארקייט אונ אויף זייערע
 פיל חיל, אונ זיין זענען גיהרגה גינארין פון דיא
 יודין, וואס זיי זענען נים גיווען אזוי שטארק אונ
 האבן נים גיהאט אזוי פיל חיל, וויא דוד המלך
 האט גיאנט אין חפלו גושע רב חיל דער מלך ווערט
 נים גיהאלפן ווייל ער האט פיל חיל גבור לא יצללב
 פח דער גבור ווערט נים גירעטעט ווייל ער האט
 פיל פח, נאר וויא דען זענען דיא יודין גיהאלפן
 גינארין, דורך אגאמליכען פח, דריבער האט בלק
 פון זיך אראפ גינארפין די מלוכה, אונ מואב
 האט מורא גיהאט פאר די יודן אונ זיי האבן אג-
 גיהויבן זוכין אנדערע עצות זענען די יודין, האט
 נאט זיי געוויזען אז זענען אים און גיטא קיין עצות,
 נאר אלע זענען אינטערשעניג זענען איהם אונ
 בלעס מיט זיין פשוף האט אויך נים גיקענט
 העלפין:

גישפייזט אין דער מדרש, דאס איז אמת הקב"ה
 האט נור גיווען אויף אלע מענטשין גזע אפם האכל
 אפם מיט די שווייס פון זיין פנים וועסטו עסין פרויט
 מוז דער מענטש ארבעטן אויף זיין באדערפענעם,
 וויא עס שטייט אין פסוק הקב"ה האט ארויס גער-
 שיקט אדם הראשון פון גן עדן, ער זאל ארבעטן
 די ערד וואס ער איז פון איר גינטען גינארין, און
 אפער דא אזוי וואבן פיי די גורה, איינס אפילו
 פיי די ערד ארבעט מוז אויך דער מענטש אנקומען
 צו הקב"ה, אונ ער מוז האפן צו הקב"ה ער זאל
 געבן רעגן אין דער צייט וואס די פעלקער וועלן
 דארפן אונ ער זאל געבן ווארעם אין דיא צייט
 וואס מען וועט דארפן, אונ צוויימינס האט
 הקב"ה נים גימיינט אז וועלן זיין שטיקול פרויט
 זאל, ער ארבעטן מאנ אונ נאכט אונ ער זאל נאר
 קיין צייט האבן צו דינען הקב"ה, דאס דריטע איז
 די גורה און נאר גיווען אויף די צייט איידער די
 הורה איז גיגעבן גינארין, אפער נאכדעס וויא
 הקב"ה האט גיגעבן די הורה, האט הקב"ה גמל
 גיבאכט די גורה, אונ ער האט גיאנט צו די יודן
 דער עיקר ארבעט זאל בייא אייך זיין צו לערנען
 הורה, ווי עס שטייט אין פסוק אם בחמתי מלטי אויב
 איר וועט גיין מיט מיינע חקים, זאגט רש"י איר
 וועט אייך מאמערין צו לערנען הורה, אונ איהר
 וועט היפען מיינע מצות, וועל איך געבן אייער
 רעגן אין דער צייט, אונ איהר וועט האבן פיל
 הבוואה, אונ פרוכטין, אונ איר וועט זיען מיט
 פרידען אין דער לאנד, און דאך די גורה גזע אפם
 האכל אפם בלם גינארין, נאר דאס איז ווי דער פנא
 זאגט וואס פרקי אבות כל המפגל עליו על הורה דער
 מענטש וואס געמט אויף זיך די מושא צו לערנען
 הורה, געמט מען אראפ פון אים די מושא פון דרך
 ארץ, פון פרנסה, מאכט הקב"ה זיין פרנסה זאל
 אים גרינג אנקומען, ער זאל האבן צייט צו לער-
 נען הורה וכל הפורק סגנו על הורה אונ דער מענטש
 וואס געמט אראפ פון זיך דיא מושא פון דיא הורה
 לערנען, נים מען אויף אים די מושא פון פרנסה,
 ער זאל שווער ארבעטן אויף זיין פרויט, דארף
 זענען מענטש פארשטיין מיט זיין שכל אז עס
 איז פקסער מען זאל ארבעטן אונ הורה לערנען,

בלק יום א תורה

אונקלוס

לחשוד מלח' דמי יהודה נשי יה יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דמלי יוד אל שם בין שבעשית בניקר חולם:

יִירָא בְּלֶק בֶּן־צִפּוֹר אֶת כְּרִיאֶשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶמְרֵי: יִיגַד מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעַם מָאֵד פִּי רַב־הוּא וַיִּקְרָן מוֹאֵב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ב נחוא בלק בן צפור ית כל די עבד ישראל לאמוראי: ג ו ד ח ל מואבקה מן קדם עקא לחדא ארי סני הוא נעקת למואבקה מן קדם בני ישראל:

ת"א בלק. ססדדן קס:

רשב"ם

(ג) ויקרן מואב. בחייו כמו קצתי בחייו:

(כ) וירא בלק. כל ללוק דמן של ישראל בן לטור. טעם עליסס כלצור קללס וסני כלצור כודדס מן קסס כן קללס ססס לל כמו כי שופט יוסף: (ג) ויגד. כ' כמס'. ס' ס' וס' דך וירא שאל לטור הוא משכיל מאד ויגד מסניו. סף כלן בשכיל שאלס

רש"י

שפתו חכמים

(ג) וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרו. אמר אלו שני מלכים א שהינו כסוחים עליהם לא עמדו בפניהם ב אנו על אחת כמה וכמה לסיק ויגד מואב: (ג) ויגד. לשון מורח כמו גורו לכס: ויקרן מואב. קלו ג כחיהס (כמו קתני כחיו והוא מקרא קלר):

א דק"ל וכו' סוף רכס ואמריכו לא ראו אלס סוף סל לבו לסיק מלס הלסיס כו'. פ"ג דק"ל ישמע כל"ג דמסמח לא סיס בעלמחס אלל וירא סוף ל' סכסס ומסו ססכסניגוס אמר כו': ב דק"ל סיך מוסב ויגד מואב אורכ' בלק וכו' ג' דמשמע בשכיל שאלס לסיך ויגד מואב וכו' אמר אלו שני מלכים כו' סיחון וטו' כלומר כיון ששטחו סמוך סמס אח דבר סמך שאלס כן מ"ס ויגד מואב וק"ל. כמס סל"ס ויסעס אלס מלח ויגד דקסס אלמלי מניס מ"י כי רכ סוף דכתיב דמריס משמע שמשני כרייס סוף שססדו ולל מניס מס שמשו לשני מלכי סממרי וליכס וסדו מניס שרכ סוף דל"כ סיס לו לפרס וכו' נקמס נבי כי סולל ס' א' ישרלל ממלכריס וגי' ונללס לפרס שנס ססולטיס וסדו סכני שכל נלחו אס ל' סמלכיס סלל שסכו ססלנחו סיס בדרך. ססככו כיון שכלוח מלחמחס לל סיס כ"ל מסי רכוי ססס אלמרי ללח אוחוס דכניו ססס שיכדו ססס לל כל מלכי כנען וסכשו שמשו מס מלכס כי לוח מלחמחס סוף סוף סוף כדך סככו כי ישראל סרנו סלמוריס וסס לא עמדו כננדס לסרוו כסס לו ויגד מואב מניס ססס כי רכ סוף כלומר סמדין וסללס כרייס כממלס ולל נקדד סמס איס ולך קלו כחיהס בעלמס. ולס"ו סיס סירושו של רש"י סני סל' כ' מלכיס כו' כלומר אל כ' מלכיס סכיינו כסוחיס עליסס שריכנו ללל סקמח מוטרלל כסי סמסכר שיכינו ישראל מסיס וזו נכוא לחמחו סס כל מלכי כנען וסרנו ססלמריס כסס כישרלל סלל עקשו' שאל סרנו מסס כלסס כי לא כאל איס אח ירו עליסס מניס שפול סמד ישראל עליסס אנו על אחת כמה וכמה שאל גורל לסס אפי' סס כל מלכי כנען: ג ר"ל כמיהיס קלו כמיהיס וכלל אמר ויקרן מואב

ענין שליחות בלק לבלעם

(ג) וירא בלק בן לטור וגו'. סכס בלק סיס מלך מואב דכתיב וכלן כן לטור מלך למואב בעת סיהל, וס"כ סיס רלוי שאיכר וירא בלק בן לטור מלך מואב, וסדו' לל סכריכו סס כסס מלך, ויסתן לפרס כי כלן גלה לנו כ"ס סמדו סגדול מנס

פירוש לתורת אלהים

(ג) ועג: (ג) ויגד מואב האם מואב ויגד גיפארבמין פאר רעם פאלק ישראל כי ווארוס די ישראל וענען גינוען פיל גיקרן מואב אונ מואב האם פאר כיאוקס

משלי חכמים

ווארוס אז די יודין וואלמין אנועק נענומען די לאנד מן מואב וואלס מואב געהאט פיל פעגות נענין די יודין, וקב"ה האם געזאגט אל פער את מואב, סען זאל קיין סלקחה סאכיון סיס מואב אנועק צוא נעמען מן זייא וייער לאנד אבער אז סיחון האם אנועק גענומען אשמיק לאנד מן מואב אונ די יודין האבין אנועק גענומען די שמיס לאנד מן סיחון האבין מואב קיין סענה צוא די יודין די יודין קענען זאגן צו מואב האבין סיר דין דיא לאנד ביי דיר גענומען סיר האבין דאך די לאנד מן סיחון גענומען איצם אזי געקופטן איף מואב זאגניע מואב אזוי גום ווי סיחון האם מן זייא גענומען אשמיק לאנד האבין די יודין דאס געקעגס נעמען מן סיחון, אזוי אז דער ערב רב אליון וועט סיס מואב סלקחה האלמן אונ זייא ניעלן צוא געקען די לאנד מן מואב ווארוס דער ערב רב אזי גינוען סיר

מאדל

(ג) ויגד מואב מפני העם מאד וגו'. דיא תורה דערצייילט אונז ווייל בלק האם גינעהן וואס דיא יודין האבין גיפאהן צוא אמורי, דירבער האבין מואב מואב געהאט פאר דעם פאלק, ווארוס דער ענין מן סיחון דער מלך מן אמורי סיס מואב אזי גינוען אזוי וויא וייער, ראובן האם אנועק גענומען אונד מן שפען אונ האם זיא פארקויפט צוא לוי, קען שפען זיין ביין איף לוי אונ זאגן צוא איהם ווען דוא וואלסס דיא זאך נים געקויפט מן ראובן וואלס דיא זאך געבליבען בייא גינוען אזוי וויא וייער, ראובן האם האבין פעגות איך זאל צוריק אנועק נעמען מן איהם ווארוס ער איז דאך זאגלן, אבער מן דיר איז סיר שויער אנועק צו נעמען ווייל די האקס דאך גיפויפט. דס זעלבדיגע זאך איז דאך גינוען סיס מואב, מואב האם פאר דיא יודין קיין מואב געהאט,

וַיֹּאמֶר מֹאֲב אֶרְזַקְנִי מִדִּין עִתָּהּ
 יִדְחֶכּוּ הַקְּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֵיתֵינוּ
 בְּלִחְךָ הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבְלֶקֶת
 בְּיַצְפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאֲב בַּעַת הַהוּא:
 וַיִּשְׁלַח מִלְּאָכִים אֶל־בַּלְעָם בֶּן־
 בַּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנְּהַר אַרְיָן

וַיֹּאמֶר מֹאֲב לְסָבִי
 קִדְוִן בְּעַן יִשְׁיָצוּן קְהֵלָא
 ית כָּל סְבִיבֵינָא כְּמָא
 דְּמִלְחִיף תּוֹרָא ית יִרְוֹקָא
 דְּהַקְּלָא וּבְלֶקֶת בְּרַ צְפוֹר
 סְלֵפָא לְמוֹאֲב בְּעִידָנָא
 הַהוּא: הַ וַיִּשְׁלַח אֲזַנְדִין
 פְּוֹת בַּלְעָם בְּרַ בַּעוֹר
 לְפִתוֹר אֲרִם דְּעַל פְּרַת
 תִּיאֵן בְּן בַּעוֹר. ס: ס

בעל המורים

שישאל מללמים ומשכילים בכל יום מפיסס: ויגד מואב. וסינו דכתיב עלי עואב יאחזונו רע: (ד) ילחכו. כ' כמס'. ילחכו סקל, ילחכו ספר כנחש כחרי פטר כנרסת רעס פטר ימילו כשמו זר לומר לכסר נפל פחדם על כל סמומות כן יסס

רשב"ם

(ד) ילחכו. כל התבואות וכל מיני אובליין: (ח) ארין בני בשכרן שדרכך פענין הנאולה, וסינו דכתי' לאשר שמע למלכים למטר: (ס) אל בלעם כן כפור פסוק. גני' וכו' פותר חלומות:

לשפתי חכמים

גמיו וספיסס הוא נשכיל מוכרו שרלו פמני בני ישראל, וסוכמא מדכתיב פמני פמס: ד דלג"כ לכחוד סככ את מדין דמשפ פמס אחת פלג כמכח את מדין משמע פמחוד מוכ סוכל: ה פ' א"ל" ופשו פלוט פניסס פמני פירלס מ"ב פמלוט לא סיס אלס שלל סלו סוד פנוליס פלג ליפול פלס פמס פמ סלפ, ומשני כו': א דמחלס סכ' כקשט פמלס כפולכ ולל כפיב ילפמרו זקי מואב וקני מדין פ"מ דמואב לקחו עלה פמדין פ"ס קשט ופכ רלו כו' ופל פקלל לא קשט מדין דכ"ל מדין לא סיס יל' פמני בני ישראל אלל מואב ל"ד סיס ירל. פלג פמכיו פמפ"ט פ"מ פירלס פ: ישראל פמו פלוט פניסס פ"מ דפניסס ירלו פכ כן קשט פה רלס מואב ליפול עלס פמדין ולמס לא כפל מדין פמס פמואב לפילל אל פלמס. ומתוך כיון פלרו כו' ב"ל דפמדיןס כמכיון פמסיסס אל ישראל דפיוו פמס לפי פמכדיו נמגדל לכ כפל מואב עלה פמדין: א לפי פמקור אח סכל פון פמוכ פך אלל פון פמוקיס אל סכל כדכתיב עד כלמי כפמיר לו פמיד, דלג"כ כלחוד פמפמס פמכ"ג: ח פ"ס פמסי. ופכ"ס זכיס פמכיו פמיון סיס פ"מ. פלג א"ל פמחוק פמפמסיס כפדיל וכו' כי כקשט פ"מ פמסיס נוככו דכתיב ופכ פמילי פמני אלל פוי ופכ קקס ופכ ליפול עלס פמיונו: כ ופמחוס פמירופו כמז לפמור דכל פמסס

(ד) אל קני מדין. והלא מעולם היו פנוליס זה את זה שנאמר (בראשית לו) המכה ד את מדין בשדה מואב: וכמו מדין על מואב למלחמה. אלא מיראתל של ישראל עשו שלום פניסס. ומה ראה מואב ה ליטול עלה פמדין ו כיון פמרו את ישראל פנוליס פלג כמנהג פולס אמרו מנהיגס של חלו כמדין נמגדל כשאל מהס מה מדהו אמרו לו אח כמיו חלל כפיו אמרו אף חנו נכוח עליסס כלדס פלח פמיו פלחן חין ו כו כרעה: א בעת הדריג, לא היה רחוי למלכות מנסיכו ח מדין היה וכיון שמת פמיון מכוה עליה לעורך פשה: (ה) פתורה. כשולחני פ הזה פמכיל מרילי' לו פמת כך היו כל המלכי' מרילין לו אנרותיה' ולפי פמיונו על מקרא כך פס כ המקוס (פס): ארין בני עמו. (פס)

לור ופכ מור ופכ רכב כפיבי פמיון: ו פמחוס לי פלמן:

רעת וקנים מבעלי התוספות

לנו על אחת כמס וכמס: (ד) פמס ילחכו סקל וכו'. לא סיו ילכיס אלל פלל יכו פוללס וכויוס פמ כל סכילומיו ולסכי נקע ל' למכה. פלג פלל יכרוס לא סיו רלכיס פמכר סמזר סקכ"ס אל חלר את מואב: כלחוד פמור. פמון פמון לו פניסס נפמלס ולינו יכיל לפמון פמפניסס כמז פוס ופמור ופכו גדול פוקד פירוש לתורת אלהים

ענין שלוחות בלק לבלעם

אח כל אשר פמס ישראל לפערי לא סיס פמכיו פלמו פמלך. ופמני וס סוכיוו סכ' כשמו פמס לא כשס פלך. וסיס כמס פמסיס, כמס פמכדוד פני פמלכיס, כלומר כמס פמיל, כמס פמפמס סיס פמדין פלך אלל פמכר אל הלא פמחוק פמור את פלמו פמלך

ליקוטים על התורה

(ח) וַיִּשְׁלַח מִלְּאָכִים אֶל בַּלְעָם בֶּן־בַּעוֹר פְּתוּרָה וְכו'. וייל בלק האם כפומאס או בלעם איז אשגאי די יודין פון אלמאנע צייט, ויראום בלעם איז גינען פון די דריי פצת געבערס וואס זענען גינען אין פמדין ביזי פרשע, און דיא גאנצע ארבעט אונ דיא קינדער ונאפנין אין מידע דיאס איז

דעם פעלד איז דאך שוין אין דם ניט דא קיין גרבה עס קען שוין קיין סאהל צוריק וואקסן אזו וועלין זיי ארום אונז אויך אפ עסין זיי וועלין אונז הרגין זאגט דער פסוק ובלעם בן בעור אונ בלק דער זיהן פון צפור איז גינען אפלק איבער מואב אין דער צייט ער איז ניט ראוי גינען צו זיין אפלקה נאר טייל דר ישראל האבין גינען סיחון ועוג האבין דיא מואבים זיער כורא גיהאמ האבין זיי אים גימזום האבין פאר אפלקה וייל דיא צייט האמט אזוי נורם

משלי חכמים

קיר האבין דאך דיא לאנד גיס גענומען פון אייך נאר פון דעם עקרב רב:

פאהל פמיו פיהל ווי די יודין וועלין זיי אלזין פקענען איין זעקען פואב זין די יודין, נאכדעם נעמס דער עקרב רב אויפס געבין די לאנד מואב צו די יודין אונ די יודין וועלין זאגן צו מואב

לְכֹהֵנָא אַרְהֵלִי אֶת־הָעַם הַזֶּה כִּי־
 עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוֹכֵל נִכְהֵפוּ
 וְאַנְרִשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת־
 אֲשֶׁר־תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָדָר
 יוֹאֵר : וַיִּלְכוּ זְקֵנֵי מוֹאָב וַזְקֵנֵי

רש"ב

י וַיִּבְעַן אִיתָא פְּעֵן לוֹמַ
 לִי ית עֲמַא הַדִּין אַרְי
 חֲקִיף הוּא מִנִּי מְאִים
 אֲכוּל לֹאֲנָחָא בִּיהַ קְרָבָא
 וְאַתְרַכְיֵיה מִן אַרְעָא
 אַרְי יִדְעָא ית־דִּי תִבְרַךְ
 מִבְּרַךְ וְדִי תֵאָדָר לִימ :
 י וַאֲזִלוּ סְבִי מוֹאָב וְסְבִי

בער המורים

במקומים אחרים: (1) לכס נא. כ"ה"ל כי ד' נגלים הם ועבד כב
 יומא אמתיהס כונב: ארס ל"י. מיו הכעילו שנסבוק קלל אוחו:
 מבכך. ג'. אשכ הככך מבכך, ואידך יבי סס' ס' מבכך, ואידך
 כ"ח"י. ממלך שביה יודע לעוין הכעפס שסב"ק' כועס כס ויהיה
 עקלל ומכך כס' וסו' ל"ס' ס' מבכך: סאל. ג'. ו'אשכ
 רש"י

הס להכריתני כמו (תהלים קי"ו) כי אמילס: (ו) נכה בו.
 אני ועמי פ נכה בסס. ד"ל לשון משנה הוא (במד"ר)
 מנכה לו מן הדמים נחסר צ מהס מעט: כי ידעתי וגו'.

דעת זקנים מבעלי התוספות

העשבים והסרשבים: (1) ולא נשבו מן הארץ. מלך שלי שלקחו
 מיר סיחון סבכס מיר מואב כדסרש"י לעיל: כי ידעתי אה אשר
 חכך מבכך. לפי שנכא עט מואב שפול ביד סיחון כדמתיב
 לעיל על כן יאמר המושבים דסינו כלסס: (2) וילכו זקני מואב.
 כפרך חלק חנא מואב ומרין לא היה שלס כיהיס לעונס. משל
 לשני ככיס סביי כמלך וכו' שיעולו זה אה זה וכה זכא על אחד
 מהס זמנא אס' ארין אבי סונויו למחך יבא עלי הלכו לכס סטיס
 ורבו סולכ, אמר ככ משיכס סיינו דלמתי ארבי שורכ

מהס ה' עמלנוסו יס'. כהכסס סולס סיה קדס הקדיס
 סדסס סוב ווע וגס הרפ כלססס כו סמכר הרפ על סוב
 דור מלך כרס, ע"כ כל הורוס מלסס ועד נח ומנה עד כדסרס
 נשפס ארס כדלשוין כקדוסס, וכיא סמלקס לכלסס חלקיס.
 ע"כ ס' כ סכססס קדיס כדמלכסס ל"ג חלקיס, וסח"כ
 סכססס לשניס כרוב יסכאל, ע"כ יס' כלל אה משיכס חלק
 גס סמס יכזו לכסגס אכוסס, כי סרסס נדול יס' כין עמלס
 סלכך, ע"כ קדוסס כל אחד מיסכאל הוה ליעוין קטן מעקדוסס

פירוש לתורת אלהים

שניידין מיה: (1) ויגה אונ אצונד בעט איה דיה גיי
 אונ שלעל מיר דאס פאלק ב' עצום ווארום ער איז
 שטארקער פון מיר דרום האב איה מוא איה מיט
 זיאי מלחמה צו האלמין דרום בעט איה דיה דוא
 זאלקט זיי פרייער שלעלמין אונ דער גאה אזלי אביל
 מאמער וועל איה קענען מינערין פון זיאי ווארשני
 אונ איה וועל זיי פאר מרייבין פון דעס לאנד כי
 ינתיי איה נוייס וועמען דו בעממשט דער איז גיר
 בענקמשט אונ דעס וואס דוא שערקסט דער איז גיר
 שאלמין ווארום אז סיחון האט מלחמה גיהאלמין
 מיט מוא איה האט ער גיט גיקענט איין זעמן האסטו
 וואס גישאלמין דעם סיחון די מלחמה איז גינעמן:
 (2) ויבט אונ דייט עלרצנען קפס מואב איה עלרצנע
 פון מרין וועען גענאמנען וואסס בידס אונ אלע
 ערליי צווערניש האבין זיאי מיט גענומען אין
 זייער האנד קבר ער זאל גיט זאגין איה האב גיט

עמו. של בלק: (1) את אשר תברך. בנבואה,
 גם בלק היה יורע שנבוא היה ובנבואה היה אומר
 עתידות או ע"י קסמים כי כן נקרא בלעם
 כיהושע אך סבור הוא שיעולו תפלותיו וקרבנותיו:

שפתי חכמים

שהמנה מסר הוא ל' כתיבה: פ דק"ל דהוי אוכל ל' יחיד וגם
 הוא ל' כתיב: צ' ד"ל קך אמרי שנואטים על ישראל שמכני
 מישראל משע. והולך נלעס על ד"ה כו' כי לסי ערס לאשון

ועניני שלוחות בלק לבלעם

על זה מאבדים ושרה שלל היו ראויס לסולר וואמר לו קב"ש
 לאברהם לא מלאנגניוסם של, סנה אל תשכוס זינן על הסס
 סוה לא מלעוס כח סקסמי ומוססרי סכססי, יס על סבנע נא
 ולסס ססרסס סיס כייכס לכן אכוסס, כי אלו כל כסס
 ומוסלס סוה סוה סק דק מלד מסיכוס ומוססרי סקדיסוס, ומחלר סוס סס
 יאל מלאגריס, ר"ל זה קרוב מסיכוס מלאגריס סהיו כס גוי סקרב
 גוי וסמלו נפסס ככוסס, ס"כ ארין לסס קדוסס ככסס סלסוסס
 כ"י סיכזו למעול מלכוסס כעניניס כאלס, וסתיח סנה כסס אה
 עין סלכך, סלל ידוע כי נשכס אהס סרלסוין אשכ ססח כו
 ככלעו סקדוסס ער סלון ססס' סיול לזכר, וואמר סאלל עמן
 וכלסר סתמול לסולר חולדות סיו סתולדות מלכסיס דור סלר
 כלס סיו מנעיסיס וכליס, עד סלל אכדסס סכסויו ססססס
 לסלסס סרסס, לפיכך גס ילימך קדור אכ וגס יעקב נקרא אכ,
 ע"כ ס' כ סכססס קדיס כדמלכסס סלסוסס, וסח"כ סתקסס
 קטן מעקדוסס, וסו אמר בלק אל כלסס אל קורא מיסכאל. ען
 סלסוס למעלסס כי סר כרביס עסס סכ' ישראל סנה כסס סה עין
 סלסוס, ומד סליסוס סוה' יוסכ מונוי, וסוכס סגס אכוסס

ליקוטים על התורה

(1) ונתתם לקה נא ארה לו וגו'. דער אור החיים שרייבם בלק
 קאם געשקמש צוא בלקס זאלקס וויסען די סכנה
 פון מיר אונ פון מוין פאלק און זייער גרויס אונ מיר קענען גיט
 ווארשני, נאר באלד ויאי דיא שלוחים וועלן צוא דיר קיסען
 זאלסטו באלד מלכויך דעם פאלק, אונ ארה לי, זאלקס מלכויך
 דעם פאלק פון מיניעסווינגין, איד זאל גיהאלמין ווערין פון
 זייערע קיניס, אונ זיין מויל האס ארויסקירעס זיין איינענעם
 סוף, דרייבער האס ער גינאנס ארה לי סוף סוף, וויא דער
 סוף איז גינען דורך בלקס און בלק געהרגט געווארן, ווי עס
 שפייס אין סוף זאט מלכי סוף דרגו, אונ בלק איז גינען
 פון די שריס פון סדן מוירש"י זאנט אונ בלק איז גינען אמלך
 ביי מואב נאר כיתת יהוי, און די צייט וואס מואב קאמס סארק
 געהראס פאר די יודין אונ אז בלקס האט פארוואנדלן סארק
 אז אין די לעצטע צייט וועלן זיאי געשלאגן ווערין פון דיא
 יודין אבער גיט אונס האס שוין מואב קיין מואב געהאט פאר
 די יודין אונ בלק איז צוריק געקומען צו מדין און איז געהרגט
 גינארין פון די יודין און דאך בלק געהרגט גינארין ודרך די
 רייד פון בלקס אונ די סאכסער קניז איז געהרגט גינארין
 דורך דיא עצה פון בלקס, און סכניס גינארין אז בלק אלעין
 איז גינליקט גינארין פון בלקס:

מִדֵּין וְקַסְמִים בִּידֵם וַיִּבְאוּ אֶל־ בָּלַק וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו דְּבַר בָּלַק : עֲמִיה פִתְגָמֵי בָּלַק :

בעל המורים

רשב"ם

מלך, לא חקר את המע, וישא עמך לא חקר. ודרשין פנייה בסדרין ס"ה לכל חס ע"כ לא חקר שאמר לקלל כל חס: ולא חקר יואל, בנימטריא שקללה את מושב:

(1) וקסמים בידם, מיני קסמים היו מולוכים לבלעם פן יאמר אין בידו מיני קסמים, בדרבתיב בימינו היה חקם ירושלים לקלל בחצים שאל בתרפים ראה בכבוד:

שפתיו חכמים

קשה שתיך להניח אתי ועמי, לכן ס' ד"ל כ"ו, ולעס של ד"ל קשה להל"ל כנס ממנו כלל כמסנן מכה מן הדמים, לכן לריך נס לעסם רלשון: ק כלומר סימן זה נטלו בידם. והלך לעסם של ד"ל כו' דלפי טעם רלשון קשה מאי כלי אומנתו לריך לה ועוד וכה כתיב ס' ובודל' כלי אומנתו בידו, ג"פ ס' ולעסם של ד"ל קשה דמאי קסמים ל' רבים ועוד סימן זה הל"ל או דבר זה נטלו בידם ועמי ל' בידם מינו וטל טל הסימן, לכן לריך לעסם רלשון וק"ל: ר שידעו שאין בו ממש לכן קצו רש"י לעיל קסם זה נטלו בידם זקני מדין וקני מושב זקני ישנו עם בלעם:

ע"י מלחמת סיחון שעורחו להכות את מואב: (1) וקסמים בידם. (ס) כל מיני קסמים שלל ויאמר אין כלי תשמישי עמי (ס). ד"ל קסם זה נטלו בידם ק זקני מדין אמרו אם יבא עמנו בעסם הזאת יש בו ממש ואם ידחנו אין בו צו חועלת לפיכך כשאמר להלכו ישנו פה הלילה אמרו אין בו תקוה הניחוחו והלכו להם שנאמר וישבו שרי מואב עם בלעם אבל זקני מדין הלכו ר להם:

עניני שליחות בלק לבלעם

לא זכו למעלתם ולגדולתם רק כשפיו בלקן ישראל שהיא מינה תחת שלטנם ששירים וזוהו קדושת סלמן קייסע אוחס נעלות ומעלות רמות, ונמ"ש כתיבם בני אלהים אמינו שאמר לו ס' כ"ס לך לך מאלך וכו' וסם אמשך לגוי גרוע, וסכ"ל ז"ל שאמר הכ"ס למתירם לאו בחיל' א' חסם וזכר חסם אבל עם בלקן יאלו אלוהים מתחת שלטנם המולות, אבל משכ"כ סעס הוס ס' חסור יטייב קודם שיכנסו אלכן, כי סכ"כ כשיבואו אלכן לא ירשלו, ולכן עשה להם אלהי לא חסם הוס, עשה דייקא בלי חסם ולעשות לו מעלות:

דעת וקנים מבלי התוספות

וכרכשתח ס' חולרה עבדי הלולע מתרכב דביש גדל: וקסמים בידם. שר קסמים בידם. וכן ס' והתרחק דקסמיה בדיהין. מי נמי אנרלח דקסמיה בדיהיון שביבאו לו ספדי קוסמים:

פירוש לתורת אלהים

אנן אז ער נועם אנן: מדרה ויין אויף מארגין איז אין איהם קיין הילף דא דרום אז בלעם האם וייא גינאנגט געקמפניג דיא נאכט וועל איך אייך זאגן איין גענמפער וענען באלד דיא געלצשע פון סרין אענעק גענאנגען אזוי וויא נוישער שטייט:

קיין קסמים ויבוא אל בלעם אנן וייא וענען גיקוקען צו בלעם וידיחו אליו אנן האבין צו איהם גירעט די בייד פון בלק. רש"י שרייבט וקסמים איז שיישש סיקנים בלומר דיא געלצשע פון מדין האבין ויך גימאכט רעם סימן אז בלעם וועט מיט אנן באלד גיין איז אין איהם דא איין ממשות קען ער העלפין

תרגום

נביאים סיכה ו

לחמשך מנ"ה דיא צבאות נפש צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רנצח אדני נשמה יהוה יהוה חיה יחידה רנצח יהוה חיה יחידה יהוה אל שם ב"ש בעשתי:

א והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים כמל מאת יהוה פרביבים עלי-עשב אשר לא-יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם: והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים פאר יהוה בבהמות יער ככפיר בעדר-צאן אשר אמר-עבר ורמס וטרף בארץ בקערא בארשא וקליחא בערבי ענא דאם יערי וקמוס וקסול גלית די

מצודת דוד

(6) בקרב עמים רבים, הוא גוי וסמלנים אשר עמו: כמל מלח ס'. ר"ל אז לא יטלו בעמוסם בעמלי פכו"ס מלח יטלו בעמוסם כו' כמו בשחון יכרית טעל שטוח עמי' לנד וכן בשחון סרכיבים אשר כמקום להם לא יקום לאיש שהוא ויכוד לפי שזין ביד אדם בן לא לא יקום למי רק לס' ולא יחל וכו'. הוא כפל עיני כמ"ס: (ב) ובים שארית יעקב. ר"ל לכן יעקב ידע ויסי בקרב האומות סרכים ססם מלרים בחיית סיער וככסיר סללן אשר חס עמי פסס עכר דרך עליסם טוח כומס ומודף אלו"ן מי מילי מידו כן סס יסכנו כסעמיס ססס וכו' מי יפמוד נגדס

דעם פירוש עברי שיישש געמינס מען גייא דער המורה פון דער וויז:

ואין מציל : י תרם ידך על צרף וכל איבך
 יפרתו : י והיה ביום ההוא נאם יהוה והכרתי
 סוסך מקרפך והאבדתי מרכבתך : י והכרתי
 ערי ארצך והרסתי כל מבצריך : י והכרתי
 כל שפים מידך ומעונגים לא יהיו לך :
 בל ברביון ספיא : י ואשיצי תרשין מבינה ומענין לא יהיו לך :

די משייב : י סני סבבו
 תתקף ידך ישראל על שגאך
 וכל בעלי דבך ישמעון :
 ד ויהי צדקתא יהיא אמר יי
 ואשיצי סוסת עמסא מבינה
 ואבדי רתביהון : י ואשיצי
 קרני עמסא סארעך ואפגר
 בל ברביון ספיא : י ואשיצי תרשין מבינה ומענין לא יהיו לך :

מצודת דוד

נגמס : (ג) מוס ידך . או מוס ידך להמנכ על זרע ויכרתו
 כלס : (ד) והכרתי סוסך . כ"ל לא תסיע נוסע בגבורת הסוס
 ומרכבות כ"ל כבוד לולה : (ה) ערי סלך . עיר המוקפת חומס
 נקדלס בשם עיר נכד ולס יהא עבלי חומס נקדלס עיר סרי
 ולס חצר סלס או לא יסיע נך ערים המוקפות חומס לספג כס
 (ו) וסכרתי כשפים . נכרסוף סכשמי כך לא תספוק

(ד) והכרתי סוסך . היא עזרת מלרים סחמס
 נשענים עליהם להמניחם מוסים : (ה) והכרתי ערי
 ארצך . ולא תתקד לערי מלכריך :

כי מוד לא יבא עלך מלחמס : והסמתי ונא . הוא כפל ענין נא : (ו) וסכרתי כשפים . נכרסוף סכשמי כך לא תספוק
 מוד כשפים לדעס מה מסמסירוס :

כתובים תהלים ג

תרגום

לחמשך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נמש שין שין דלת יוד רח יאהדונהי נשחמ דיסוד א אד
 ארנ אדני נמש אדני רח אלף דלת נון יוד נשחמ דמלכות יו הו וו הו איה יהודה דיסוד יתרה חיה יהודה דמלכות אד
 שם ב"ן שבעשית :

א לא ארכל סמזנתא דעם
 דחור חור אתבגשו עלי :
 ב קום יי פרק דהי אלהי
 ארום סחית כל בעלי דבני
 על ליסיהון כפי רשעי
 סברת : י סן קדם יי פורקתא
 על עמך ברבך לעלמין :
 ד לשבחה על חגייתא

א לא אר"א מרכבות עם אשר סביב שרתו עלי : י קומת
 יהוה | הושיעני אלהי פיהיבת את כל איבי לחי שני
 רשעים שפרת : י ליהוה הישועה על עמך ברבך פלה :
 י למנצח פגניות מזמור לדוד : ה בקראי עניי | אלהי
 צדקי בצר הרחבת לי חנני ושמע תפלתי : י בני איש עד
 מה כבודי לכלמה תאהבון ריק תבקשו כזב סלה :

תושבחתא לדוד : ה בעדן צלותי קבל מני אלוה צדקותי בעדן עקתא אפתיא לי חוס עלי וקבל
 צלותי : ו בני נשא סמול מה אקרי לאתבנעתא תרחמין סרקותא אבקען פדיבוקא לעלמין :
 רש"י

מצודת דוד

(ב) לא סרס . לוס לא סירס מריב סמס אשכ את מלכסוס אשכ
 שמו פניסס להלסח בי : (ב) קומס ס' . סואל : ויבשתי כך
 מסרתי סתקוס לסוסיי : כ' כ' ס' . סלל מעולס סיהת סל
 סויבי על סלל כ"ל סלח כיוון כמ"ס (א) וס' : יתן למכסו למי
 ישבע כמרסס כ"ל סלח סלחי סחשכ חמרסס : שני רשעים .
 אשכ סיו חוקקים עלי שניימ כמרות אסס בי סלל מעולס סכרת
 ולס גם פסס אל סרף ידך ממני : (ג) לה' הישועה . סלל
 סחשוכס סלל ביך ס' | וכל יכול להושיעי מידס יסף על עמך
 סחי כרכך לעולס כ"ל חוסי יי לכל יוכלו לסרס יי יסף עליסס
 סחיס כרכך שלל סלל סיו נסמס גם סהס וכסומר לא סחפול על
 דוד נספס לכן לוי סחנלל לנגס כגון ככס"ק : (ה) בקרלי .
 זדקס סלל מעולס כססיי ככל וכדומך סמלמני כדכס לכן
 מספסון ככדו לנלמס כ"ל כמקוס סככד ככלו מלי סללמי
 סחפסון ריק . מוסכ על ער סה לומר ער מתי סחפסון לככ
 מנלי סמסס :

(ה) שחו . שמו : (ב) הכית את כל אויבי לחי .
 מכת כיוון : (ג) לה' הישועה . עליו להושיע את
 עבדיו ועמו ועל עמו מוטל לכרך ולהודות לו : (ה) בצר
 הרחבת לי . כומס סכברו עלי ומעת' נחני ושמע תפלתי :
 (ו) בני איש . בני אכרסס יסחך ויעקב : (ז) תבקשו
 כזב . תרדפו למלוח כזבים כגון סוסימס סמלסניס עלי
 וכעניי מרמיס לי סלס :

עמלסס כ"ל על סופותי : (ד) למנל . כ"ל סמזמור כוס על
 כמס ארכלי סעשס עערי . אסס אלכי סעשס עערי
 גם ספס סני : (ו) בני איש . אסס בני ארוס גדוליה ער מתי
 סוסי וכסומר סלל מנפס סחשוכס לככד סח ככלו לככד :
 זכרי ריק וכזב
 פירוש ע"מ

(א) לא אר"א מרכבות עם אשר סביב שרתו עלי דוד סלך
 האמ גינאגמ איך וועל גימ מורא האבין
 פאר דיא צעהן סויוענער סענמשיין ונאם זייא
 האבין זיך אלע גינאגמ ארום סיר : (ב) קומת ה' נאמ
 שמייא אויף צו די מלחמה דיין נאמען הויה פירמ
 שמענדיג אסלחמה ווייא עם שמיים אין פסוק ה'
 איש מלחמתן הושיעני אליה העלף סיר ווייל דוא גיזמ
 מיון נאמ . האב איך דאך גיין אנדערען ווער עם
 נאל סיר העלפין נאר דיה כי פיהיבת את כל אויבי לחי

ווארום דוא האקט דאך שפענדיג גישלאגין מיינע
 פיינד אין באק ווייל זייא האבין גייעט אויף סיר
 שלעכקע רייד שני רשעים שפרת דיא ציין פון דיא
 רשעים האקטו שפענדיג צו פראכין פון מיינעט
 ווענין : (א) לה' הישועה על סוסך ברבך סלל אקער דיא
 איצמיגע סלחמה בעש איך אנדערש פון דיר .
 איצמ ווייל איך נאר די הילף , אונ גישלאגין ווערין
 נאל קיינער ווארום דיא מלחמה פון דוד מיט
 אבשלום וענען דאך גינען יודין אויף יודין אויף
 רייו

א כלל גדול ולרמיו שביעית. אם מכרו וקבל הדמים שלהן יש כדמיה קדושת שביעית: יש לו ביעור. כשכלה לניה חייב לזכור: עלה לוף שמה. לרמיו למהני לוף שמה דתקן כפ"ב דשוקלים טלה לוף שמה אינו מתמחא טומאת אובלין פד"ה ה"ג לא ליחול עליהו קדושת שביעית קמ"ז: הדברנה . צטרבי נענ"ה וכל"ו מינימ"א: העולשין . מרי גזיט עולשין הן עולשי גינה ועולשי עדה ובשאר עדים דלכמי עולשי גינה עולשי עדה לא חשיבין אובלין ואין מתמחין טומאת אובלין והכא קמ"ל

דכשביעית דלון עולשי גינה מלויין עולשי עדה חשיבי ומתמחין טומאת אובלין וכשיעיר'ומהנה נה: וברישין נמי מרי גזיט נינהו כריטי גינה וכריטי עדה וכריטי עדה לרמיו למהני טומאת אובלין: הם הלוגולגוט בל"ו ויהוד'לגוט: ונגזר החלב . פרחים לנשים כחלב פ"א עכ"ה הוא כשמי'ך וילא ממנו חלב: החוחים והדרדרים. מיני קוליס הן: אסמים. הוא שנוכחין בו כמין תכלת וקורין לו צטרבי גי'ל וקורים אותו והוא נומה ודומה לספיה לכך קוריהו התנא ספיהו אסמים: וקוצה . מין ממיהו הצטרבי . יש אחרים שהוא עלטנפ"ב צטרבי: יש להן שביעית קדושת שביעית נוכח בהן שלא להפסידם ושלא יפסידו בהם סחורה: ויש להן ביעור . כשיגיע זמן הביעור לר"ך לזכורם ולקמן בפנים מפורשין דיני הביעור:

פרק א כלל גדול אמר בשביעית אגרוסין כלל האבין די חקמים גי'אנאם ביי שביעית כל שחא סאבל אדם וסאבל בהמה וסמין הצובעים ואינו מתקיים בארץ די אלע ואבין וואם יעקען אעסיג'נוראג פאר מענ'נשין . ארדער פאר בהמות . ארדער ויי יעקען פון די מינים וואס צום פארבין . אונ מען קען עס גיט לאנג האלפין אין דער ערד יש לו שביעית בייא די זאבין יעקען דא די רינים פון שביעית לרמיו שביעית אונ אויב ער האט דאס פאר קויפס איז נהגה בייא די געלט דער ר"ך שביעית יש לו ביעור ולרמיו ביעור אונ אין פערלד איז גי'אט די מינים פאר די חיות צו עסקין מוז מען ארויס געמען דא מינים פון שמוצ אונ ספקיר ויין צו די חיות אין פערלד . אונ אויב די מינים וואס ער האט גי'האט אין שמוצ האט ער פאר קויפס . מוז ער פאר די געלט וואס ער האט גי'נומען

פאר די פירות קויפין אנדערע עסיג'נוראג די זעל' ביגע מינים אונ ויי ספקיר ויין צו די חיות אין פערלד ואיזה זה אונ נועל'קע זאבין ווערין גירעכינט עסיג'נוראג פאר מענ'נשין עלה הלף השיטה די בלעטער פון ווילדער רוף . אונ דיא בלעטער פון הנדנדה . עולשין . ברשין הרגילה . גי' החלב . די אלע זאבין ווערין אויך גירופין אעסיג'נוראג פאר מענ'נשין סאבל בהמה אונ וואס ווער'ט גירופין אעסיג'נוראג פאר בהמות החיים והדומים דערנעבן ימין תזכירים אונ בייא וועל'קע מינים פארבן איז נהגה שביעית ספיה אסמים די ווידער וואקסונג פון אסמים . נוויל אסמים שגי'ירט מען עסקיל'קע מאל אין יאר אונ ויי וואקסנים כאל'ך צוריק דאר'יקער ווער'ט עס גירופין די ווידער וואקסונג) וי'ציה דאס איז אויך אסין פארבן יש ל'הו שביעית ולרמיו שביעית יש להם ביעור ולרמיו ביעור

פירוש עברי טיימשי

צווייטונגס בעד הרחבת לי ווען מיר איז איהר אונ ש'עכט גי'וען האקסום מיר אלע סאהל דערקריי' מער'ט . דאס דרומע תני וישען תפלת אפילו איך בין גי'ט ווער'ט האב אויף מיר דחמנות אונ דער מין תפלה: (א) בני איש דוד האט גירעט מיט דיא מענ'נשין וואס יעקען גי'וען מיט אג'ש'ל'ם איהר ענט'ט דאך מענ'נשין גרויסע לייט מיט ש'כל עד סח כבודי לכל'ה פאר וואס מין כבוד פאר'שעקט איהר . מיה וויל'ט איהר גי'ט פאר אמה'ה תאיהו ר"ק אונ אבשלוס וואס ער איז נאר גי'ט האט איהר איהר ליב תבקשו כוב איהר וזכ'ט צו געקען אבשלוס פאר אמה'ך (ואם יי'ציה בייך וועל'ען ליגען ס'ה אייביג וועט איהר אזוי זאן . וועט איהר זען גי'ט תרומה האבין פון אייערע ש'עקטס וואס איהר מויהם:

לעצמו . דכתיב לכם לכל נרכיבם : שאין עושין סחורה בפירות שביעית . וזכירה בשכר היינו סחורה : לא בכבודות ולא בתרומות . דלמא משכי להו לגביה ואמי דהו לידי תקלה ודוקא בככור חי גזרו אכל שמוט שרי למכור אפי' מדרבנן ובלבד שלא ימכרה כחטליו : ולא בגבולות ולא במרפות . למאחר דכתב רחמנא עמאים הם מה לריי' לומר תו ועמאים יהיו לכם אלא ה' לאסור אכילה וא' לאסור הנאה ואם תאמר הרי חמור הרי גמל וסוס ופרד שלמי

היי למלאכתן הן גדלים (ה) ולא אסרו לעשות סחורה אלא דבר העומד לאכילה וכל דבר שאיסורו מן הסורה אסור לעשות בו סחורה אבל דבר שאיסורו מדבריהם אין אסור לעשות בו סחורה אלא סתם ייבש' דלע"ג' דלאסור מדבריהם אסור לעשות בו סחורה : ולא יהא לוקט . כלו' לוקט ומוכר בזקוק דנראה כסחורה אכל ככנו מוכר על ידו פי' כשילו אע"פ שהוא לקטן

למוכרין לא מחוייב סחורה : לקח לעצמו . לחכול : והורו בותר למוכרין . אפי' הוא עלמו : ד' לקח בכור . בעל מוס' דמותר לזרים : מותר למכור . ובלבד שלא ימכרו אלא דמיום שקנה אותו שלא ישתכר בו : (ב) מותר למכור : דהא כתיב גבי כלכלה או מיכר לגביו (ג) הו' לא אסרה תורה אלא לקיימן לעשות בהם סחורה אכל כנודמן מותר : ר"י אומר אף מי שנהבנה

אסור ופליג אה"ק דלמר ליידי דוקא . נתמנה . נודמן לאון וימן המלך : וחכמים אוסרים . למי שאינו ליידי ואפי' אין אומנתו ככך ועמיייהו דרבנן הוא לפי שאינר' לריכין ליתן מש' למלך מחומותא (ג) התירו להם למכור היה ועופות ודגים עמאים כדי שיוכלו לפרוע תמלך המלך שאלהם אכל שאל כל אדם לא והלכה כר"י (ד) : ה' לולבי ורדי' . לולבי

איהם פארקויפין פאר די ועלביגע געלט וואס אים האט גיקאפט ער זאל גיט פארדיגען אן דעם בכור צייד חיה עופות דגים שונדעטן להם מינים פמאים ר"ש קענשין וואס פאנגען חיות און עופות און פיש און עס האט זיך זיי גימראפין מינים וואס יידין טארין זיין גיט עסין ספרים' ליכרן קעגן מען זיין פארקויפין . עס איז נאר אסור צו האנדלען מיט זיי אָבער אז עס פּרעפט זיך אקאהל מעג מען זיין פארקויפין רבי יהודה אומר אף משנתמנה לו לפי דרכו לוקט ומוכר רבי יהודה זאגט אפילו ער האט זיין גיט געפאנגען : נאר ער איז גענאנגען זיין וועג און האט געפונען אַזעלכע חיות עופות וואס מען טאר זיי גיט עסין און אפילו עס האט זיך איהם גימראפין צו קויפן מעג ער זיין קויפן און פאר קויפן . ובלבד שלא תהא אייבני' זכך נאר ער זאל דאס גיט מאכין פראפראקה ער זאל האנדלען מיט חיות ובהמות ועופות וואס זענען טמא ותקמים אפסין' און די תקמים זאגין נאר אַזעלכען וואס זיין פּרנסה איז צום פאנגען און איהם האבין זיך גימראפין חיות אָבער עופות טמאים דער מעג זיי פארקויפן אָבער איין אנדער מענטש אפילו עס פּרעפט איהם נאר אקאהל צו קויפן חיות אָבער עופות פמאים טאר ער גיט קויפן : ה' ללבי ורדים ותיחבין די וינגע צווייגין פון ורדים און פון באקקארין בוימער יש' להם שביעית איז פיי זיי נוהג דער דין שביעית ודמיהו שביעית און

יעצב בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית' ולא בכבודות ולא בתרומות ולא בגבולות ולא במרפות ולא בשקצים ולא ברמשים ולא יהיה לוקט [ו] ירקות שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותר מותר למכור : ד' לקח בכור למעשה בנו או לרגל ולא צריך לו מותר למכרו . צדי חיה ועופו' ודגים שנודעטו להם מיני טמאין מותרין למכרן . רבי יהודה אומר אף מי שנהבנה לו לפי דרכו לוקט ומוכר ובלבד שלא תהא אומנתו בכך [ו] וחכמים אוסרים : ה' לולבי ורדים והרחובין יש להם שביעית ולרמיהן שביעית יש להן בעוור

למכורין לא מחוייב סחורה : לקח לעצמו . לחכול : והורו בותר למוכרין . אפי' הוא עלמו : ד' לקח בכור . בעל מוס' דמותר לזרים : מותר למכור . ובלבד שלא ימכרו אלא דמיום שקנה אותו שלא ישתכר בו : (ב) מותר למכור : דהא כתיב גבי כלכלה או מיכר לגביו (ג) הו' לא אסרה תורה אלא לקיימן לעשות בהם סחורה אכל כנודמן מותר : ר"י אומר אף מי שנהבנה

עם שמיים אין דער תורה די פירות שביעית זאלין זיין רבם (צו אייהו) , אלע זאכין וואס איהר דארפט קעגן איהר מאכין מיט דיא פירות ולא בשכר אָבער ער טאר גיט פארדין פאר געלט שאין עשים סחורה בפירות שביעית נוייל קען טאר גיט מאכען אהאנדיל מיט פירות פון שביעית ולא בכבודות ולא בתרומות און מען טאר גיט מאכין אהאנדיל מיט לעבעדיגע בהמות וואס זענען פכורים און מען טאר גיט האנדלען מיט תרופה ולא בגבולות ולא בהמות און גיט מיט גבולות און גיט מיט קרפות ולא בשקצים ולא ברמשים און גיט מיט שקצים און רמשים אזוי וויא זאקעס און נאך אַזעלכע זאכין וואס איהר טאר זיין גיט עסין ולא יהיה לוקט ירקות שדה ומיכר בשוק און מען טאר גיט אום שביעית קלויגען ירקות פון פעלד און פארקויפין אין גאס אָבל היא לוקט ובנו מוכר על ידו אָבער ער קעגן קלויפין און זיין וזהן פארקויפט פון זייגעטוועניגן לקח לעצמו ותותר סוף לכתור אָבער אז ער האט געקלויגען פאר זיך צום עסען און עס איז איהם געקלויגען מעג ער אַזיין זיין פארקויפין : ד' לקח בכור למעשה בנו ווען זאגט ער האט גיקויפט אָבער (מיט אפעלער וואס אלע מענען איהם עסען) צו מאכין אקאהל פאר זיין וזהן או לרגל אָבער אויף יום טוב ולא צריך לו און דער נאך האט ער גיט געדארפט דעם בכור סוף לכתור מעג ער איהם פארקויפין . נאר ער זאל

ד' ל' לדיד כשמחין ללוד טמאים כ"כ להחמיס שבי הו"א:
 ומחמת חומתה וקחיתו עם נמלך רשעי לכוון סממיהם כדי
 סיכל לקרות העם ולח"ק טו"ם לדיד הוא לא חתרו לו אלא
 כדומט, חו"ט: פ' א' מסני כ"ו. משא"כ לזכרים דלון נושרין:
 (ה) היינו שאינו טופס פרי הכ"ס לכל אילין שאינו טופס פרי
 ושקף אילן עמנו אכל בלתי
 סממיהם פירות קטפא דפריה יש
 לו שביעית אכל קטפא דגיהוה
 או דעלים לזינו פרי ח"ה"ה
 ואין לו שביעית, חו"ט:
 (ו) כ"כ הכ"ס מלאה חזן דלון
 להס ש"ע ד"ס להס ח"ה"ה
 לעיל מ"ג, ולכ"ה מ"כ להס ח"ה"ה
 הכל דלון להס כדלעיל:
 (ה) הכ"ס כתיב דל"ע וט"ל
 להחלתו ויבטלו שוב וט"ל
 דברי תמוס דכ"ל א"כ הט"ן
 הכלי משמט בירובתמי
 והכ"ס הארץ להפליג ומסוק ונדלס כסרופס הכ"ס שמשפס
 נוטס שקוריס גרופל"ש: הרקטף, אילין חפרסמון (ה): לזומס.
 ספיייל"ס: כ"לנ"ט: יש להס שביעית ולרמיהו ולרמיהו
 וז"ל: כעניס דלחין להס דקודתס שביעית מסוס דהנחלת לחז ביעורן
 והחורה חמרה לאלכלה דומיא דלכילה בהנחלתו וביעורן שנה ילאו עניס דהנחלתו אחר ביעורן וח"ה סכר דקטפו זה
 פרוי (ו) והל' כ"ס: ז ורד חדש שכבשו בשמן ישן. ורד של שביעית שכבשו בשמן של שניית: וילקט את הורד.
 קודס שביע' זמן הביעור והכל מותר אכל ורד של שביעית שכבשו בשמן של שניית חרשים שכבשו
 מיזב לבער את הכל כדקתני סיפא דשביעית חוסרת מין כשאינו מינו כ"ע" (ח): הרובובין חרשים וכו'. הכל מייירי

אילין ששמו ורדתה. לולבי האלה. לשון כאלה וכאלון
 בערבי כאליו"ט ובעל"ז גלגל"ז: במטה. מל' עניס וסקדים
 כלסון ערבי פלסת"ק: ואמרים. מין ממיני הקולוס
 שצמחים בו גרעינים שמורים קשים והס נאלכלו: אבל
 בעלים. של כל אלו: יש
 לביעור. דלע"ז לולבי אילין
 נושאים ואין אתי קורא בהס
 ולבהמתה ולמיה כלה לחיה
 מן השדה כלה לבהמתה מן
 כהית מ"מ העלים שחזין הן
 ממקום חטורן ולענפין שהן
 מחוברים בו קרוי אהיהן
 וכיון שהס נושרים יש להס
 ביעור: ז ורד. שזן:

ולרמיהו ביעור. לולבי האלה והבטנה והאמרון.
 יש להן שביעית ולרמיהו שביעית, אין להם
 ביעור ולא ולרמיהו ביעור אבל לעילין יש ביעור
 [ח] מפני שנושרין מאביהן: ו הורד והכפר והקמף
 והלוטם יש להם שביעית ולרמיהו שביעית.
 ר"ש אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי:
 ז ורד חדש שכבשו בשמן יש ילקט את הורד.
 וישן בחדש חייב בביעור. הרובובין חרשים שכבשו
 ביין ישן וישנים בחדש חייבין בביעור. זה הכלל

אויב מען האמו זיי פארקויפט אוי ביי זייער געלט
 אויך נוהג דער דין שביעית יש להם ביעור מען מוז
 זיי אויס ראמען פון שטוב און לייגן אין פעלד זיי
 זאלן זיין הפקר ויפיהו ביעור און זייער געלט מוז
 מען אויך אויס ראמען פון שטוב און קויפן פאר
 זיי פירות און זיי לייגן אין פעלד זייא זאלן זיין
 הפקר לולבי האלה והבטנה והאמרון די זינגע צווייגן פון
 אין זייאקען בוים און פון בטינה און פון דערנער
 ודאס אין איין מין דערנער וואס עס וואקסט אויף
 זייא קערנער שווארצע און מען עקט וואס יש להם
 שביעית ויפיהו שביעית איז בייא זייא נוהג דער דין
 שביעית מען מוז עסקין די פירות מיט די הייליגקייט
 פון שביעית און בייא זייער געלט איז אויך נוהג
 דער דין שביעית מען קויפט פאר די געלט פירות
 און מען עקט זיי מיט די הייליגקייט פון שביעית
 אין להם ביעור ולא לרפיהו ביעור מען דארף זייא
 גיט אויס ראמען פון שטוב און זייער געלט דארף
 מען אויך גיט אויס ראמען פון שטוב ווייל עס איז
 דא און זיי גינג און אין פעלד אכל לעילן ביי ביעור ספני
 שנישרין ספניא אבער זייערע בלעשר דארף מען אויס
 ראמען פון שטוב און זיי לייגן אין פעלד זיי זאלן
 זיין הפקר ווייל די גלעסער פאלזן אראפ פון דיא
 צווייגן וואס זייא ווערן גערופן זייער פאטערן,
 און עס ווערט פארפוילט אויף דער ערד און צוא
 טרעפן. קען זיין אז דיא חיה זאל גיט געפיגען
 צו עסקן פון די גלעסער דריבער מוז, ער זיי מקבער
 זיין אויס ראמען פון שטוב און געבין אין פעלד
 פאר דיא חיות, אבער דיא צווייגן זענען אייביג
 כהעקט צוא דעם בוים האבין דיא חיות גינג דער
 פון צוא עסקן אנאנגן יאהר: ז ורד. אריוו והפסקר

געווינן גענויל היקטף בארזאם (וואס רינגט פון בוים
 און אויף דעם בוים וואקסט קיין פירות) ויפיהו און
 לוקטס יש להם שביעית ולרמיהו שביעית איז ביי זיי נוהג
 דער דין שביעית און אויב זייא זענען פאר קויפט
 גינאריון איז בייא זייער געלט אויך נוהג דער דין
 שביעית רבי שפען אומר אין לקטף שביעית ספני שאינו פרי
 רבי שמעון זאגט ביי קטף איז גיט נוהג דער דין
 שביעית ווייל דאס איז קיין פרי: ז ורד חדש שכבשו
 בשמן ישן זייער רויז אפון שביעית וואס מען האט
 דאס איין גיפערעט (איין געלייגט) אין בוים אייל
 די זעקסטין יאהר, לקטס את החרד קלויבט מען אפ
 די רויזין פון די אייל איידער עס איז די צייט אויס
 צו ראמען פון שטוב, און באיי די רויזין איז נוהג
 שביעית און באיי די אייל גיט, ווארום זייער רויז
 גיט גיט אויגעשווינגט אריין אמעס אין אלטע אייל,
 דאריבער האט נאך די אייל קיין טעגס פון די רויזן
 זיין גהרש חייב בביעור אבער אלטע רויזן (פון
 שביעית) וואס מען האט זיי איינגעלייגט אין גייע
 אייל (פון מוצאי שביעית) גיבן די רויזן געשווינגט
 אמעס אין די אייל (ווייל די רויזן זענען אלט און
 די אייל איז יונג) דאריבער איז בייא די אייל אויך
 נוהג דער דין שביעית, און מען דארף זייא אויס
 ראמען פון שטוב אין פעלד און מקפיד זיין (היי"ט)
 חרובין חדשים שכבשו ביי זיין און מען האט איין גלייגט
 גייע חרובים (באקסארין) פון שביעית אין אלטע
 וויין פון פאר שביעית וישנים גהרש אידער מען האט
 איינגעלייגט אלטע באקסארין (פון פאר שביעית)
 אין גייע וויין פון שביעית, ווייל באקסארין
 גיבען געשווינגט אמעס אין וויין צו גייע באקסארין
 אין אלטע וויין צו אלטע באקסארין אין גייע טיין

וכד הדב בשמן ישן ויודר דשביעית שכתבו בשמו דשמיט ילקט
מפני שלא נכנס בה כח סוכרין ופוטם בשמן פהשמן ישן והודר
חדש א"כ ייחסו זמן רב וישן כחדש וכל דשביעית בשמן
דשביעית וזו יכנס בו כח סוכר ועטמו מיד ומפני זה חייב
לבער השמן ופי' כ"ט כי סוכר ישן נותן כח ועטם ויפס מכה
מן כחדש ופוטם פהשם טח
לקלוט פטם ויזכר מיטן :
(ט) ותפוס דמשתתתו משמם
דשביעין אחר שנתן לורד
ומכובין אלא שדינס משפסס
כו' וס"ט מפשד דמכובין בין ויכנס בו פטם סוכרין
מיד ומפני זה על שני סוכרים חייב לבער : (י) כ"ל זה הכלל
לאחייב על האסורים : [ס] כ"ט . מיטם נלמדי סוכר חייב לה
וכי זה הכלל ללמד על נלמדי של שביעית כל דמפני חייב לבער
וי"ל למפני גדולין כוח פטם לקח כ"ל ששים ופטם דשביעית
וכוסיפה כ"ט אוחי כ"ט מבזל אה כטיקד ופחמי כולו דביעור
תו"ש ופ"ט :

בבא לשתות היין אחר זמן הביעור דככל ענין חייב לבער
ואם לא נשתהו החרוצים ביין עד זמן הביעור ילקט
החרובין והיין מותר כמו בורד (ט) והכי תניא בדהיא
בתוספתא : זה הכלל וכו' . ככל איסורים (י) שנתורה
מיירי דככל במיני במשהו
ומין כהיטו מינו כ"ט אוחי
הלכה : השביעית אוסרת
בכל שהוא במינה . לאחר
הביעור אכל קודם הביעור אין בהם קדושת שביעית
שיהא אסור להפסידה ולעשות בהם סמור' עד שיהא כנס
נתון טעם בין במינה בין שלא במינה : ושלא במינה .
אפי' לאחר הביעור נתון טעם :

מין עסין ופיו כמיני אָבָּעֵר או עֵם אִיז צווא קִישֵׁם
גִּינְוָארִין אִיסוּר מִיט אִוְיָאָר אָדָּעֵר שְׁבִיעִית מִיט
גִּיט שְׁבִיעִית אונ בִּידָעֵ עֵסִינוּוָארִג וְעָנָעֵן אִיין מִין
כָּל שְׂהוּא אִפִּילוּ עֵם אִיז גַּאָנְץ ווייניג דא פון אִיסוּר
אין הִיתֵר אָדָּעֵר פון רִי שְׁבִיעִית אין גִּיט שְׁבִיעִית
עֵם קָען גָּאָר גִּיט אַרײַן גָּעֲפִין אַמַּעַם . אִיז אײַךְ
אִיסוּר שְׁבִיעִית אִיסֵרָה כָּל שְׂהוּא כְּסִינָה שְׁבִיעִית אִיסֵרָה
אִפִּילוּ אִפִּיקֵעֵל אין דָּעם וְעִלְבִּינָעֵן מִין וְשְׂאֵל בְּקִינָה
בְּנִתּוּן פִּטֵם אונ גִּיט אִיז דָּעם וְעִלְבִּינָעֵן מִין אִיסֵרָה
אָנְדָּערֶשׁ גִּיט סִירײַן עֵם גִּיט אִיין גָּעֲשָׂמָאק אַרײַן :

דאריבער תיבין בבישר דארף קען אלץ מבער זיין
ואיום ראקען פון שמוצ אין פעלד אזוי וויא
שביעית (ת"ס) זה הכלל דאם איז אפבל בייא אלע
זאכן וואס אסרין , אונ בייא שביעית אויך כל
שהיא גתנה פטם יעדער איסור וואס גיט ארין אמעם
אין היתר , דהיינו אעסינווארג פון שביעית האט
ארין גיעבן אמעם אין אעסינווארג וואס איז
גיט פון שביעית חייב לבער דארף קען דיעסינווארג
וואס גיט פון שביעית אויך אויס ראמען פון שמוצ
אין פעלד מין פשאטו מינו דאם איז גאר אז עס איז
צו מיטש גינוארין איין מין עסין אין איין אנדער

רש"י

גמרא ברכות דף לט ע"ב

פתיתין של פתחין חס רזה מברך על הפתיתין
ואם הפתיתים גדולים מן השלמים לר"ד לברך
עליהן : ויצא ידי שניהם . ידי מחלוקתו של רב הולא
ור"י : מניח פרוסה תחת השלמה . ומלאו שתייהן
מברך על הפרוסה של חמין ופוסר את השלמה
בריה רבינא ומנו מר בריה דרבינא דמר בריה
דריבנא כניח פרוסה בתוך השלמה וכוצע . תני תנא קמיה דר"ג בר יצחק מניחין את הפרוסה
אל מה שמך

סלכס ס' כנס כל המינין דחסד דעלגוס דבייבא אלה למד
איחמר הביאו לפניהם פתיתין ושלמים א"ר
הונא מברך על הפתיתין ופוסר את
השלמים ור' יוחנן אמר שלמה מצוה מן המובחר
אבל פרוסה של חמין ושלמה מן השעורין ד"ה
של שעורין א"ר נחמן בר יצחק וירא שמים ויצא
דריבנא כניח פרוסה בתוך השלמה וכוצע . אל מה שמך

ברכה המוציא אויף דיא שטיקול ווייענענע ברויט
וועט ער שוין גיט דארפן זאגן המוציא אויף
דעם גאנצין גערשטענעם ברויט . אונ ער וועט
קענין עסין דעם גערשטענעם ברויט אן אברקה
אמר רב נחמן בר יצחק ויהא שפס יוצא ידי שניהם רב
נחמן בר יצחק האם גיאגט איה האב גיעהן
אפרמקען מענטש וואס ער האם גיטאון ווי רב
הוגא אונ וויא רבי יוחנן ופטו ווער איז דער
פרומער , דאס איז פו בריה דריבנא קור דער וזהן פון
רבינא דפר בריה דריבנא מניח פרוסה בתוך השלמה וכוצע
ווארום מר דער וזהן פון רבינא לייגט צו זאמען
דאס שטיקול ברויט מיט דעם גאנצין ברויט , אונ זאגט
דיא ברקה המוציא אויף בידע צו זאמען אונ
בייסקט אפ פון בידע צו זאמען מיט איין קאהל
הני פגא קמיה דרב נחמן בר יצחק מניחין הפרוסה בתוך

אתמר הביא לפניהם פתיתין ושלמים מיר האבען
גילערינט ווען מענטשן מיר האבין זיך
גוענעם צום מיטש עסין אונ קען האם געבריינגט
פאר זיי ברויט , גאנצע ברויטין אונ שטיקער
ברויט אפ רב הוגא בברך על הפתיתין ופוסר את השלמים
האם רב הוגא גיאגט אויב ער וויל זאגט ער די
ברקה המוציא אויף איינע פון דיא שטיקלאך
ברויט אונ אויף דעם גאנצין ברויט דארף ער שוין
גיט זאגן דיא ברקה המוציא ויהי יוחנן אמר שלמה
קציה מן המובחר אונ רבי יוחנן זאגט עס איז מער
מענון ער זאל זאגן דיא ברקה המוציא אויף דעם
גאנצין ברויט אפ פרוסה של חמין ושלמה מן השעורים
אבער אז דיא שטיקול ברויט איז פון ווייענענע
קעהל אונ דער גאנצער ברויט איז פון גערשטענע
קעהל דברי הכל מברך על הפרוסה של חמין ופוסר את
השלמה של שיעורים האלמין אלע ער זאל זאגן דיא

בזו וזולע או מחסיהו או מן השלמה : לחם עוני כתיב. ודרכו של עני בפרסה לפיכך נרדף טירסה כזולע מן הפרסה : אכולא שירותא . פרסה גדולה שה' די לו לכהן המעורה בשנת ריפתא דערובא . שטרטו זו חמול עירובי מרחו :

א"ל שלום א"ל שלום אתה ושלמה משנהך ששמת שלום בין התלמידים. א"ר פפא הבל מוד"ל בפסח שמניה פרוסה בתוך שלמה ובצוע מ"מ לחם עוני כתיב. א"ר אבא ובשבת חייב אדם לבצוע על ב' ככרות מ"מ לחם משנה כתיב א"ר אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקים הרתא ובצוע חדא ר' וירא הנה כצע אכולא שירותא א"ל כיון דכל יומא לא קא עביד הכי והאינדא קעביד לא מתחזי כרעבתנותא . רב אמי ורב אבי כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא מברכין עליהם המוציא לחם מן הארץ אמרי הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריית :

אדם לבצוע על ב' ככרות רבי אבא ואבא שבת מוז קען ואנין דיא ברקה המוציא אויף צוויי גאנצע ברויט וחלותו נאוו מען צוא שנייירט גאר איינע אָרעד ביידע וויאָעס שטייט אין ספרים פאָי ספסא פאר וואס לחם משנה כתיב ווייל עס שטייט אין די תורה מען זאל האבין אויף שבת מאַפּעלע ברויט , צוויי ברויט צו יעדער פענדע אָסר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקים הרתא ובצוע חדא רב אשי זאָנט איך האב גינעוהן וויא רב כהנא האט גימאהן ווען ער האט גיזאנט שבת דיא ברקה המוציא האט ער געהאלטן אין האנט צוויי חלות , אונ גינעסין האט ער גאר פון איין חלה רבי זורא הוה בצע אכילה שירותא רבי זורא פלענט שבת אפשינידיין אנרויסע שטיק פון דיא חלה ער זאל האבין גענוג חלה צוא דיא גאנצע פענדע אָסר ליה רבינא אשי וירא ער זאל אזוי ווארדם שיין גינעוהן פאר רבי זורא ער זאל אזוי טאן ווארדם ער האט דאך אויסגינעוהן וויא אפּרעסער אָסר ליה האט רב אשי גיזאנט צו רבינא כיון דכל יומא לא קא עביד הכי ווייל אלע טאנ מודהים ניט רבי זורא אזוי , ער שנייירט ניט אפּ אנרויסע שטיק ברויט מיט איין קאל האַדנא קא עביד גאר איצט שבת שום ער אזוי לא מיתו כרעבתנותא זעהם ער ניט אויס ווי אפּרעסער גאר קען זעהט אז ער שוטט דאס לכבוד שבת רב אמי ורב אבי כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא אז עס פלענט מרעסין דער ברויט פון עירובי חצרות פלענט ליגען שבת ביי רב אמי , אָרעד ביי רב אסי מברכין עליהם המוציא לחם מן הארץ פלענען זיי שבת זאָנין די ברקה המוציא אויף דעם ברויט אָסר הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריית וויא האבין גיזאנט ווייל מיט דעם ברויט איין גימאהן גינארין איין מצוה , ער איז אעירוב . וועלין מיר טאהן מיט דעם ברויט גאָה אַמאָצה אונ מיר וועלין איהם עסין לכבוד שבת :

השלמה ובצוע ומבנה האט גילערינט פאר רב נחמן בר יצחק ווער עס האט צו עסין אנאָנין ברויט אונ אַשטיקל ברויט זאל קען לייגין דאס שטיקל ברויט צו זאָמען מיט דעם נאנצין ברויט אונ זאל האלטן ביידע צו זאָמען אין האַנט אונ זאל זאָנין דיא ברקה אויף ביידע אונ בייסט אָפּ פון ביידע צו זאָמען מיט איין קאהל אָסר ליה פּוה שָדך רב נחמן האט גיזאנט צו דעם טאָה ווי איז דיין זאָמען אָסר ליה שלום האט דער פּאָה גיזאנט צו רב נחמן מיינ גאנצע איז שלום אָסר ליה האט רב נחמן געזאָנט צו דעם פּאָה שלום אָסר ליה ושלמה משנהך ששפת שלום בין תלמידים דוא ביומא פּרירען , אונ ביין לערנען איז נאָנין אונ פּרירען אונ דוא האַסט געמאכט פּרירין צווישן דיא תלמידים ופון רב הונא אונ דיא תלמידים פון רבי יוחנן אָסר רב פפא מוד"ס בפסח ששנת פּרסה בתוך שלמה ובצוע רב פפא זאָנט בייא פּסח זענען אָרעד מודה קען זאל געקען דיא צובראָקענע מצה אונ לייגין צו זאָמען מיט דיא נאנצע מצה אונ געקען ביידע צו זאָמען אין האַנט אונ זאָנין דיא צוויי ברכות המוציא אונ על אַכילת מצה אונ זאל אַפּפייסין פון ביידע צו זאָמען מיט איין קאהל פּאָי ספסא פאר וואס זאל מען אזוי טאהן לחם עוני כתיב ווארדם עס שטייט אין דיא תורה מען זאל עסין פּסח מצות אָרעקע ברויט אונ אַרעם טאן עסט צו צובראָקענע שטיקלאך מצה זואס זענער בעל הבית ניט איהם אַשטיקל מצה זייבער אזוי ווי עס איז אַמאָנה צו זאָנין דיא ברקה המוציא אויף אַנאָנצע מצה אזוי איז אַמאָנה פּסח ביי נאָנט צום סדר צו זאָנין דיא ברקה המוציא אויף אַצובראָקענע מצה , זרייבער זאל ער געמען ביידע צוא זאָמען די צובראָקענע מיט די נאנצע אין האַנט אונ זאל זאָנין דיא צוויי ברכות אויף ביידע צו זאָמען אונ זאל אַפּפייסין פון ביידע צו זאָמען מיט איין קאהל אָסר רב אבא ובשבת חייב

זוהר בלק דף קצה ע"א . פ"ט ס"ט לוח יוד הא ואו הא

ועתה לכה נא תרה לי את העם הזה וכו' . ר' אבה פתח . תפלה לפני כי יעטוף וגו' תלת אינון דכתיב כזה תפלה ואוקמה מלה דא (אכל מלה דא) חד הוה משך וחד הוה דוד ומד עני דלחלויל כזה ולחחבר כתי . וחי חימח כח כתיב תפלה לחכוקא גבייה הא חרבת אינון אלח חכוקא לוא בנין תפלה וזה ושל"ג דכתיב כיה תפלה וחי חימח

בלק יום א זוהר

והודעה איהו לקב"ה על דלחיה ליה ועבד עמיה מסין וגבורן דהא כריה דשנמיח הוה. אכל ג' אינון דלקרון תפלה. תפלה לתשה איהו האלהים תפלה דא לית כנייה בכר נא אחרא. תפלה לדוד. תפלה דא איהו תפלה לית כנייה במלכא אחרא. תפלה אחרא. תפלה לעני. תפלה איהו מאינון ג' מאן השיבא מכלהו כיו אימא תפלה דעני תפלה דא קדים לתפלה דמשה. וקדים לתפלה לדוד וקדים לכל שאר גלותין דעלמא. מ"ט בנין דעני איהו חביר לבא. וכתוב קרוב וי' לנצברי לב וגו' ומככא עבד תדיר עסקה כבכ"ה וקב"ה אית ושמש מלוי. כיון דללי גלותה פתח כל כיו חרשין וכל שאר גלותין דקא סלקין לעילא דמי לון ההוא מסכנא חביר לבא דכתיב תפלה לעני וי' יעטוף. כי יעטוף מבטי ליה. מאי כי יעטוף. אלא איהו עבד עטופא לכל גלותין דעלמא ולא עאלין עד לגלותא דיליה עאלת. וקב"ה אמר יחטטון כל גלותין ולגותא דא חיטול לבכוי. לא בעינא הכא כי דיעא דיווין ביננא קמאי ליהו חרשין דיליה ואנא והוא כלנורא וקב"ה אחיהו בכלודוי כמינון חורשמן כההוא גלותא דכתיב ולפי וי' יעטוף שמו. לפני וי' רמי. לא ידעו מה חתעבד מההוא גלותא דמסכנא ומכל אינון חורשמן דיליה לית חיובותא למסכנא אלא כד ספך דמעיו לכל גלותין דעלמא. משה ללי גלותיה וחטעבד כמה יומין ככאי תפלה. דוד חמא דכל כיון וכל חרשע שמיא כלכו. ומינין היסתחא למסכנא לית בכל גלותין דעלמא דקב"ה אית מיד כלגותא דמסכנא. כיון דחמי האי עבד גרמי' עינא ומסכנא פסט לבושא דמלכותא ויחיב כהרעא כמסכנא אמר תפלה דכתיב תפלה לדוד הסי וי' אויך עני. ולי תימא אמאי. בנין כי עני ואכיון חסי. א"ל קב"ה דוד ולאו מלכא אגת וליטעא על מלכין תקיפין וחת עבד גרמך עני ואכיון. מיד דהרך גלותיה בגוונא אחרא ובכא מלך דליתון ועני ואמר שמרה נפשי כי חסיד חסי. ועכ"ל כלא הוה כיה כבוד. חמר ליה רבי אלעזר שפיר קאלמת :

הלכה פסוקה   יוסף לחק   מוסר

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ו.
 (א) מי שטעה בימות הנשמים ולא אמר מוריד הנשם ולא מוריד הטל חזר לראש ואם הזכיר הטל אינו חוזר. ואם טעה בימות התמים ואמר מוריד הנשם חזר לראש. ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו שאין הטל נצטר ואין צריך בקשה. (ב) מי ששכח שאלה בברכת השנים אם נזכר קודם שומע תפלה שואל את

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ו.
 (א) מי שטעה בימות הנשמים ולא אמר מוריד הנשם ולא מוריד הטל חזר לראש ואם הזכיר הטל אינו חוזר. ואם טעה בימות התמים ואמר מוריד הנשם חזר לראש. ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו שאין הטל נצטר ואין צריך בקשה. (ב) מי ששכח שאלה בברכת השנים אם נזכר קודם שומע תפלה שואל את

אם חסא חביר וכתבת כי פטוני אל תפסה כן יומך ומח ועשאו כי לא שמש אליך ועבד עביה פלוי נכניס פתחתי צו וסוף לא שמש פתחתי אחי:
 ואם יכנינו טעולם לא דיק פלוי ח' שבה לו תפסה ח' רפ. חממה לו כמון חסור תפסה שהלדיקים נפסעו כמון סודר שגמרה כוח אפיו עשיה ח' נלכד כמתימות:

אם חסא חביר ויתחית בו פלוי אל תפשה בו יותר אויב דוא האקסט גייעהן וויא דיין חביר האם גער זינדיגט אונ דוא האקסט איהם גיזאגט. ער זאל וויינער נים קאהן אזוי גער זאל נים קאהן נאך אקאהל דיא עבירה ויחד ועשאו אונ ער האם יא גיטאהן נאך אקאהל די עבירה כי לא שמש אליך ועבר עבירה ווארום ער האם דיה נים גיפאלגט אונ האם נאך אקאהל געזינדיגט פכרו עלי בדינים תרתי בו ויחא לא שמש לההרמי זאלקמו אויסרופין פאר פיל מענטשין אויף איהם אונ זאלקט זאגן איה האב אים אגניאזאגט. ער זאל נאך אקאהל נים זינדיגען אל האם נים גיפאלגט מיין אגזאג ואם ידני העולם על צדיק אחד שגא לו מקרה אחר בע אויב עם האם נישך ראפין אצדיק איז גישטארבין אין דער זיגענד אונ מענטשין ריידן וועגן דעם צדיק אונ ווילען זאגן קאמער איז ער נים אזוי פרום גייען ווי מען האט געמיינט האמר לו גען חסור תפסה זאלקמו זאגן ער איז געוים גישטארבין וועגן די זינד פון אנדערע קענטשין שהצדיקים נפסעו בשון חסור ווארום צדיקים שטארבין וועגן דיא זינד פון פירענדע מענטשין שאמר הח אפיו קשה ח' נלכד בשחתותם ווארום עם שמיים אין פסוק דיא נשקה פון אונזערע קאז קעבער. דאס איז דער גיזאבלעטער פון קאז דער מלך יאשרהו דער צדיק איז געפאלגען גיטארבין וועגן זייער פארדארבונג. וועגן זייערע זינד וועגן דיא זינד וואס דיא יודין האבן געזינדיגט

(א) מי שטעה בימות הנשמים ולא אמר מוריד הנשם ולא מוריד הטל חזר לראש ואם הזכיר הטל אינו חוזר. ואם טעה בימות התמים ואמר מוריד הנשם חזר לראש. ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו שאין הטל נצטר ואין צריך בקשה. (ב) מי ששכח שאלה בברכת השנים אם נזכר קודם שומע תפלה שואל את

(א) מי שטעה בימות הנשמים ולא אמר מוריד הנשם ולא מוריד הטל חזר לראש ווען איינער האט גיהאט אשעות ווינאען אין שמונה עשרה אונ האם פאר גייען צו זאגן משיב הרוח ומוריד הגשם. אונ אפירוב ומוריד הטל האם ער אויך נים גיזאגט. מוז ער אנהייבן צוריק פון אנהייב שמונה עשרה ואם הזכיר טל אינו חוזר אונ אויב ער האם גיזאגט משיב הרוח ומוריד הטל. אפילו עם איז ווינאער. פון דעסוועגען דארף ער נים אנהייבן נאך אקאהל לשמונה עשרה. נאר ער דאוויגט וויינער ואם פשה בימות תתפת ואמר ומוריד הגשם חזר לראש אונ אויב וזמער האם ער געהאט אקעות אין שמונה עשרה אונ האם גיזאגט משיב הרוח ומוריד הגשם. דארף ער צוריק אנהייבן פון אנהייב שמונה עשרה ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו אונ אויב ער האם וזמער נים גיזאגט משיב הרוח ומוריד הטל אין מחזירין אותו דארף ער נים דאווען נאך אקאהל שמונה עשרה שאין טל נצטר ואין צריך בקשה ווארום טויה ווערם קיין קאהל נים אויפגעהאלטן שפענדיג איז דא טויה אונ מען דארף נים פעמין אויף דעם טויה. הקב"ה נים טויה אפילו מענטשין פעמין נים וועגן דעם טויה. (ב) מי ששכח שאלה בברכת השנים ווען איינער האט פארגעמין ווינאער צו זאגן טל וזמער אין שמונה עשרה. אין די ברכה ברך עלינו אם נזכר קדים שומע תפלה שואל את הנשמים בשמש תפלה אויב ער האם זך דערמאנט פאר דיא ברכה שומע תפלה

י עמי ואוריבו רב רבי
 מואב עם בלעם :
 ואתא מימר מן קדם
 י לות בלעם ואמר מן
 גובריא האלן דעמך :
 ו ואמר בלעם קדם י
 בלק בר צפור מלכא
 דמואב שלח לותיניי הא
 עמא דנפק ממצרים
 וחפא ית עין שמושא
 דארעא פנן אית א
 לומ לי יתיה מאים
 איכול לאנחא ביה
 קר ב ואתריביניה :

יהוה אלי וישבו שררי מואב עם
 בלעם : ויבא אלהים אל בלעם
 ויאמר מי האנשים האלה עמך :
 ויאמר בלעם אלה האלהים בלק
 בן צפור מלך מואב שלח אליי הנה
 העם היצא ממצרים ויבס את עין
 הארץ עתה לכה לכה לי אתו
 אורי אוכל דהקתם בו וגרשתיו :

ת"א וישבו שרי מואב. טס :

שפתי חכמים

י"א ואת דלמא בפשוטו טלא ליה הקב"ה שיק עמיה וכן בספון
 כתיב להלן עמם ומכ"י חלל עם שרים גדולים קשה נב כן
 מילה וי"ל מדכתיב ויפך שיר בלק שנית שרים רבים ויכבדים
 מילה משמע שהוא אמר שבראשונים חזין כלאים כדן עמיה
 דלס כלבש ודכ"י חלל ס"א חלל יורה לילך ולקלל חס לא חס כן
 לפי חללו לרס זקני מדין מאחזי שהוא אמר שהוא טובה ברלון
 ח"א חלל ס"א חס יקו לו רשות שיק עם בני חלס מפלסו כמותס
 ח"א חלו בני עדין שדלו חין לו תקוה מאחזי שהוא כוס גבוהה
 ולכך חללו להס : ת ע"ל בע"כ בראשית חזין כלאים כדן לכתום
 עמו דבכרים ומלן ס"א להטעמו . והס"א ס"א להטעמו כו'
 כלומר ליכנס עמו דבכרים שלא יסח נכסל ולמה כדן להטעמו
 ולאן פירש הפסוק לפי נכנס עמו דבכרים והס ס"א הפסוק :
 א רחם לו כן מלך מואב ל"ב : ב דלס לא כן לפי שיהי בלעם
 הלא בלק אמר חיה לו . לכן ס"א ל"כ שגלה היה לו על ישראל
 שבראשונים שאל בלק חרה הוא ביק קשה כמקום חרה . ר"א ס'
 ג ר"ל דקבה לו ל' נוקב ומפרכה הקללה יוחס : ד לא מארלו
 כדן דל' מן סלקן מצרע ליה כמאמר בלק . חף כלאן פירש
 ס"א מרוב שגחשו אמר ונדעשו מן כוולס . ומי אמר
 שאמר כן שאלו יכה עמו השס בפרכה . כמו שפירשתי לע"ל :

רש"י

הגילה שאמר (בראשית לה) ויבא אליהם חל לכן הארמי
 בחלום הגילה . כאדם ההולך חלל פלגשו בהחנא : כאשר
 ידבר ה' אלי . חס ומיליכתי ללכת עם בני חלס כמותס
 ש אלך עמכם שמח חין כבודו לחתי להלך חלל עם שרים
 גדולים מכם : וישבו . לשון עכבה : (ט) מי האנשים
 האלה עמך . להטעמו ת דא (ר"ל ישירים דרכי ה' לדיקים
 ילכו בם ופושעים יכשלו בם , כמות הש"י שאמר מי האנשים
 היתה לטובה לכתם עמו דבכרים כמ"ש רש"י בפ' בראשית
 תביעת חיכה , אך כה נכלעם להטעמו כי הוא טעה) אמר
 פעמים שאין הכל גנוי לפניו חין דעתו טוה עליו חף חמי
 חרהה עת שאוכל לקלל ולא יבין : (י) בלק בן צפור וגו' .
 חף על פי ש' חמיני חסוב בעיניך א' חסוב חמי בעיני
 המלכים : (יא) קבה לי . (כמדבר רבה) זו קשה מאחרי
 לי ב שהוא נוקב ג ומפרכ : וגרשוני . (פס) מן העולם
 ד ובלק לא אמר חלל ואגרשנו מן הארץ חמי מנפק
 חלל להטיעם מעלי , ובלעם היה שגחש יותר מבלק :

דעת זקנים מבלי התוספות

האנשים וואמר לו מלך חוקה בלא חלי מבבל , היה לו להשיב
 נבא חתב וחתם וידע . וקשיא לי חמלי לא חסיב חדה"י כשחפז
 לו הקב"ה איכה היה לו להשיב חתם וידע שהרי כדן נחמס בו
 חממה דלס כשחפז חסיב קרף חמות ולא חרף עטע עשירית
 וי' חמרינן חסיב חוקים ועייל חרבי"כ הוא יחטא . וכן דלס
 שהרי שחפז חלו עם הקב"ה היו מדכרים חלל חוקים עם חכמא
 חיס מדכר וזמן חכמא חיס ויעטן חלל :

פירוש לתורת אלהים

האם בלעם גינאנט צו גאט בלק בן צפור בלק דער
 וזהו פון צפור דער מלך פון מואב שלח אלי האם
 געשיקט צו מיר : (יא) הנה היום אפאלק איז ארוים
 גינאנגען פון מצרים און האט באדעקט דיא
 שיין פון דעם לאנד עתה אצונד גיית פלוך דאס
 פאלק פון מיינעם וועגען אלי קאמער וועל
 איך קענען מלךהקה האלמטען קענין דעם פאלק
 וגרשתי אונ איך וועל איהם פאר גרשנין :

(ח) וישבו שרי מואב עם בלעם . וזקני מדין להיגין חללו , כיון
 דהמ: לחו לינו סה בלילג גו' חללו לרס חמרו כלום יב חב
 שגחשו חסו בנו : (ז) קין ובלעם חוקיה . הוא היה משלש אנשים
 שהשיבו שלח בהוגן . קין ובלעם חוקיה . קין כשלאמר הקב"ה
 חי הכל חוקי , ענה שחברו חתי חלמי . היה לו להשיב רבון
 חילמיים חתם וידע ככל חללו גו' לפיך . בלעם כמו כן אמר
 מי האנשים האלה . חזירה כשאלו לו ישיעו חמין בלא חליך

גענאפערין איין ענאפער אוריאי וויא גאט וועט צו
 מיר גאנדין אויב גאט וועט מיר הייסן גיין מיט
 אייך קאמער איז גיט מירן פבור אז גאט זאל מיר
 הייסן גיין מיט אייך . גאר מיט גרעסער הארין פון
 אייך וישבו אונד די הארין פון מואב האבין גינאמט
 מיט בלעם אפער דיא הארין פון מדין וועגען
 אנוועק גינאנגען : (ט) ויבא אונ גאט איז גיקומען
 צו בלעם ויאמר אונ האט גינאנט ווער וועגען דיא
 גענאמשין וואס וועגען דא מיט דיר : (י) ויאמר בלעם

לחמשיך מניה דרא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה רנצה ארני נשמה דהוד יהנה חיה ימיה רנצה יהנה חיה ימיה דהוד אל שם בין שבעשית:

א והכרתי פסיליה ומצבותיה מקרבך ולא תשתחוה עוד למעשה ידיך: ב ונתשתי אשיריה מקרבך והשמדתי עריה: ג ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו: ד שמעו נא את אשר יהיה אמר קום ריב את ההרים ותשמענה הנבעות קולך:

א ואשציו צלמי עממיא ומקרהון מבינד ולא השתמעבד עוד לעוקרי ירך: ב ואעקר שתילי עממיא מבינד ואשציו פעלי דככה: ג ואעפיד ברנז ובחמא ית פורענות דין מן עממיא ולא קבילו ארפון אורייתא: ד שמעו כען ית דני אמר קום דון עם מוריא וישמעון רמא קלך:

מצורת דוד

(6) והכרתי פסיליה. כי לא תהיה שאלה מלמנו: למעשה ידיך. הפסילים שבס מעסה בני אדם: (3) ונתשתי. כ"ל עוד לא תהיה להם: ובשמדתי עריך. ואלו שמדתי את טולדך: (ג) ועשיתי באף. בחמה שמוכח העשה נקם עם כעבו"ס: אל הנביא אשר הכותב עם ישראל אל הכהנים "לכ"כ הם גומעו ענין גומעו והפלים: ותשמענה הנבעות. ככל הדבכ בע"ס:

(3) והשמדתי עריך. ואלמי פעלי דככה: עריך. שונאך: (ד) ההרים. האמות. הנבעות. אמהות:

ד עם פירוש עברי טיימש געפינט מען בייא דער הפסודה פון דער וואך.

כתובים תהלים כג

לחמשיך מיהוד ומלכות דרא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדוניה נשמה דיהוד א ארד ארני נפש ארני רוח אלק דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה ימיה דיהוד יהנה חיה ימיה דמלכות אל שם בין שבעשית:

א מה תתמכבין נפשי ובה פריעוד אודנו ישועת פני ואלהי: ב למנצח לבני קרח משכיל: ג אלהים באונינו שמענו אבותינו סברו לנו פעל פעלת בימיהם בימי קדם: ד אלהי ירך גוים תורשת ותמעם תרע לאמים ותשלקם:

א מה תתמכבין נפשי ובה פרינשי עלי אוריכו לאלהא ארום תוב אש בחונניה בפורקניה דמן קדמוי די הוא אלהי: ב לשבחא דרוד על ידיהון דבני קרח שכלא

טקא: ג יי פאונדקא שמענא אבהתנא אשתעיו לנא עובדא דעברתא בימיהון בימיא די מלקדמין: (ד) אלהי בידא דגבורתך עמיא כנענאי תריכאא ונצבתינון לבית ישראל פארעהון פברתא עמיא ופמרתינון:

מצורת דוד

(6) מה תתמכבין. כאלו יתנוך כוב לנחם נפשו ויאמר לם מה חשבותי נפשי ונו: (ג) שועל פעלת. הפסולה אבכ פעלת: (ד) אלהי ירך. ככה ירך נשמה את הפועות מע"י הפועות לפועות ובלתחם מאלכ:

(ד) ותמעם. לאבותינו כמקום: הרע לאומים. הרעותה לוי עממים ובלתחם מפנינו: ונעמקט נשמה את ישראל: הרע.

פירוש עברי טיימש

מיס אונגעבע אוערין האבין מיר גיהערט וואס אונגעבע אלטערין האבין אונז דערציילט פיל פעלת בימיים וואס דוא האקט גיטארת אין ויעבע ציימין בימי קדם אונ וואס דוא האקט גיטארת נאך אין פריערדיגע ציימין: (ד) אלהי ירך גוים תורשת ותמעם דוא אליין מיס דין האנט האקטו פארטריבען די פעלקער פון ארץ ישראל אונ דוא האקט אויף וייער ארם איינגעפלאנצט דיא יודין תרע לאמים תשלקם דוא האקט צובראכין דיא פעלקער אונ האקט וייא אונקע געשיקט פון ארץ ישראל:

(א) מה תשתחויה נפשי דוד המלך שמנעסט צו ירך אליין מיון לעבין וואס ביטמו אזוי איינז געבוניגן ומה תהמי עלי אונ וואס ברוקסטו אויף מיר גם אין דיר שלעכת התחילי לאלהים ווארם אויף דיא הילף נאך לויבין אויף דיא הילף וואס ער וועט מיר העלפין בייא מיון לעבין ואלתי אונ ער וועט ויין מיון נאם: (ב) למנצח לבני קרח משכיל דעם קפיטל האבין געוונגען דיא קינדער פון קרח מיס חקקת: (ג) אלהים באונינו שמענו אבותינו סברו לנו נאם.

מביאין חגיגה עמו. עם הפסח כ"ד צייטן: בזמן שהוא בא בחול במהרה. ולע"ג לפסח דמי שנת
 וטומאה חגיגה לא דמיא שנת (ו): ובמועם. שהיה פסח מועט לאכילה בני חטורה וחולקין החגיגה חמלה כדי שיהא
 הפסח גמר שביעתן (ו): במרובה. שהיה החטורה מועטת ודי להן בפסח לבדו: ובטומאה. שרוב לבדו עמאין:
 אין מביאין עמו חגיגה. שחגיגת יום י"ד רשות הוא ולא חובה: ד' ומן הבקר. משא"כ בפסח שאינו בא
 לא מן הבקר ולא מן

בזמן שהוא בא בחול במהרה ובמועם. ובזמן שהוא
 בא בשבת במרובה ובטומאה. אין מביאין עמו
 חגיגה: ד' חגיגה היתה באה מן הצאן מן הבקר
 מן הכשבים ומן העזים ומן הזכרים ומן הנקבות.
 ונאכלת לשני ימים ולילה אחר: ה' הפסח ששחטו
 [7] שלא לשמו בשבת, חייב עליו חטאת. ושאר
 כל היבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויים
 חייב, ואם ראויין הן ר"א מחייב חטאת, ור' יהושע
 פוסק. א"א מה אם הפסח שהוא מותר לשמו,
 כששינה את שמו חייב. ובהים שהן אסורין לשמן
 כששינה את שמו אינו דין שיהא חייב. א"ל ר'
 יהושע לא, אם אמרת בפסח ששינהו לדבר אסור

הנקבות: ה' הפסח
 ששחטו שלא לשמו.
 כ"ד' שהל להיות נכבד וסבר
 כשפ שמוחר לשמו כך מותר
 שלא לשמו: חייב חטאת.
 שהל שנת כשזגזג: אם
 אינן ראויין לפסח כגון
 עגל או חיל בן שתי שנים
 או נקבה: חייב. עליו
 חטאת אם נתעלמה ממנו
 שנת או סבור שמוחר לשהות
 זכמים אחרים לשם פסח
 בשבת דהאי לאו טועה בדבר מזהו דהכל יודעים שאין זה כשר לפסח: ואם ראויין הן. כגון שהבן שנה
 של שלמים שחטו לשם פסח דמותר שהוא סרוד ונהול לשהות פסחו עשה בדבר הזה ולא נזכר
 שהקדשו לזבח אחר: רבי אליעזר מחייב חטאת. אף על פי שטעה בדבר מזה: ורבי יהושע
 פוסק. דקסבר טעה בדבר מזה ועשה מזה כל זה פטור מחיוב חטאת שבה וזה עשה מזה שהקדש
 קרבן לכל הבהמים שזבחוהו שלא לשמן כשרים ואף הנשחטים לשם פסח מכשיר להו ר' יהושע כפרק תמיד
 נשחט: מזה אם פסח. שמוחר לשחטו בשבת לשמו. שנה את שמו אודות מיהא דחייב חטאת כדקתני לעיל:
 ששינהו לדבר האסור. שחטו לשם קרבנות אחרים שאסורים לשחוט בשבת:

בזמן שהוא בא בחול במהרה ובמועם. ובזמן שהוא
 בא בשבת במרובה ובטומאה. אין מביאין עמו
 חגיגה: ד' חגיגה היתה באה מן הצאן מן הבקר
 מן הכשבים ומן העזים ומן הזכרים ומן הנקבות.
 ונאכלת לשני ימים ולילה אחר: ה' הפסח ששחטו
 [7] שלא לשמו בשבת, חייב עליו חטאת. ושאר
 כל היבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויים
 חייב, ואם ראויין הן ר"א מחייב חטאת, ור' יהושע
 פוסק. א"א מה אם הפסח שהוא מותר לשמו,
 כששינה את שמו חייב. ובהים שהן אסורין לשמן
 כששינה את שמו אינו דין שיהא חייב. א"ל ר'
 יהושע לא, אם אמרת בפסח ששינהו לדבר אסור

נען אקרבן חטאת פאר די עבירה ואם ראויין הם אונ
 אויב זיי קענען זיין אקרבן פסח. דדייניג עס איז
 גישמאנען אשעפס וואס איז אלט איהר, אונער
 איז גיווען אקרבן שלמים. האט ער גימיינט אז דאס
 איז אקרבן פסח, האט ער איהם גישאקמין פאר
 אקרבן פסח, רבי אליעזר מחייב חטאת ואגם ער איז
 חייב אקרבן חטאת ווייל ער האט מחלל שבת גיווען
 רבי יהושע פוסק אונרבי יהושע אגם מען דארף גיט
 בריינגען אקרבן חטאת אפ' רבי אהרן האט רבי
 אליעזר גיאגט פה אם הפסח אויב דער אקרבן פסח
 שריא מותר לשמו וואס מען קעג אים שעקמין אום
 שבת צוא זיין נאמען פאר אקרבן פסח פון דעסער
 וועגין בשינת את שמו אז ער האט גיענדערט זיין
 נאמען, ער האט אים גישאקמין אויף דעם נאמען
 פון א אנדער קרבן פונד דארף ער בריינגען אקרבן
 חטאת ווייל ער האט מחלל שבת גיווען ובהים שהו
 אסורין לשמן שלמים וואס מען קאר זיי גיט שעקמין
 אום שבת צוא זייער נאמען פאר שלמים כשינת
 את שמו אז ער האט גיענדערט זייער נאמען אונ
 האט זיי גישאקמין אום שבת אינו דין שיהא חייב אין
 דען גיט געוויס אז דער דין דארף זיין ער זאל חייב
 זיין א חטאת אפ' לי רבי יהושע האט רבי יהושע גי'
 זאגט לא זיין עס איז גיט גלייך ארינס ציא דאס
 אנדערע אם אהרן בשם אויב דו זאגסט ביי אקרבן
 פסח אז ער האט אים גישאקמין גיט צו זיין נאמען
 ששינהו לדבר אסור האט ער דאך אים גיענדערט צו
 און אקרבן וואס מען קאר אים גיט שעקמין אום

דעם קרבן פסח אום ערב פסח בזמן שהוא בא בחול
 אויב דר קרבן פסח קוקט אין אונזאבין קאג כשהיה
 אונ אלע זענען סדורים (ריין פון טומאה) ובטומא
 אונ דער קרבן פסח איז ווייניג פאר די מענטשין
 וואס האבן יוד גיציילט אויף איהם, עסט מען
 פריער דיא חגיגה ושלמים דער נאך דעם קרבן
 פסח ויזמן שבה אקער אז דער קרבן פסח
 קוקט אום שבת ושהת איז ערב פסחון במרובה
 אדער דער קרבן פסח איז צו פיר פאר זיאי, עס
 זענען ווייניג מענטשין אויף אים גיציילט ובטומא
 אדער דאס מערסטע יודין זענען קטא זין מביאין
 עס חגיגה בריינגט מען גיט אקרבן חגיגה מיט דעם
 קרבן פסח: ד' חגיגה די חגיגה ושלמים) וואס מען
 בריינגט מיט דעם קרבן פסח היקר באה מן הצאן מן
 הבקר ומן הכשבים ומן העזים מן הזכרים ומן הנקבות מען
 קען בריינגען פון זיינע שעפסין פון רינדער פון
 אלעם שעפסין פון זיינע סייא זיאי זענען זקרים
 אונ סייא זיאי זענען נקבות ונאכלת לשני ימים ולילה
 אחר אונ זיא ווערט גיעסין צווייט מעג מיט איין
 נאקט: ה' הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת אויב מען
 האט גישאקמין אקרבן פסח גיט צו זיין נאמען וגיט
 פאר אקרבן פסחון נאך פאר שלמים, אום שבת
 וואס איז גיווען ערב פסח חייב עליו חטאת דארף ער
 בריינגען פאר דיא עבירה אקרבן חטאת ושאר כל
 היבחים אונ אלע אנדערע קרבנות ששחטן לשם פסח
 וואס ער האט זיי גישאקמין פאר אקרבן פסח, אום
 שבת ערב פסח אם אין ראויין אויב זיי קענען גיט זיין
 אקרבן פסח ודייניג אקאלב' מיט דארף ער בריינג'

ששינון לרבר המותר . ששחטן לסס דבר המותר לשחטו בשבת : אימורי צבור . קרבנות האמורים לצבור בשבת כגון תמידים ומוספים : יוביחו . שמתירים לשחטן לשמן והסוחט שחר וזכיס לשמן בשבת חייב : שיש להם קצבה . שאינו רואה אחרים עסוקין בשחיטתו וכיון ששחטו התמיד יודע הוא שחין לרבי להטות עוד הלך חין זה עושה חלל שאנג דלה היה לו לעשות צבור : האומר בפסח שאין לו קצבה . והכל לרביין לכך והרי הוא רואה אחרים הרבה עסוקים בכך ומרוד הוא

מחיר : ן לאוכליו ושלא לאוכליו פטור וכו' . דהא פסח כשר הוא דלמירי' פסקת חמיר נשחט להשחט לפסולים ולכשרים לא פסל : שחמו ונמצא בעל מום חייב . דשאנג הוא ולא חטט סתיה לו (לכפור) : שמשבחו שבת , דריבוער איז ער חייב אחצאת האמר בזהים זולקטמו זאגין בייא שלמים אז ער האמ איהם גישאקטין גיט צו ויין נאמען , נאר צום נאמען פון אקרן פסח ששען לרבי בחסיד האמ ער דאך גיעג' דערש דיא שלמים צו אזוי אקרן וואס מען מעג איהם שעקטין אום שבת , פאר וואס זאל ער חייב ויין אחסאת אפר לי רבי אליעזר האמ רבי אליעזר גיזאנגט צו רבי יהושע אימורי צבור ויבחי' די קרבנות וואס זענען גיזאנגט גיזאנרין אז אלע יודין בריינגען גי אום שבת ורהיניו דער קרבן תמיד אונ מוספים פון שבת) פון זיי וועט ויין אבאיה צו דער זאך שמו יאמירי לשמן זייא מעג מען שעקטין אום שבת צוא זייער נאמען והשחט לשמן אונ אז ער שעקט אום שבת אנדערע קרבנות אויף זייער נאמען חייב דארף ער בריינגען אקרן חסאת טייל ער האמ מחלל שבת גיזוען אפר לי רבי יהושע האמ רבי יהושע גיזאנגט צו רבי אליעזר לא גיין עם איז גיט נלייה גיינס צו דאס אנדערע אם אמירי באמירי צבור אויב דוא ונאקט אז ער האמ גישאקטין אום שבת קרבנות אויף דעם נאמען ונוייל ער האמ גימיינט זייא זענען קרבנות פון אלע יודין) תמידין אונ מוספין . איז ער חייב שיש לנו קנה ונוייל עם איז אויס גיזעצט וויפיל תמידין אונ וויפיל מוספין מען דארף מקריב ויין שבת האמ ער גידארפט פרעגין צו מען האמ שוין גישאקטין די תמידין אונ מוספין האמר גפסח ויולקטמו זאגין ביי אקרן וואס ער האמ איהם גישאקטין אויף דעם נאמען פון אקרן פסח ער זאל אויף חייב ויין שאין לי קנה דער קרבן פסח איז דאך גיט אים גיזעצט וויפיל פסחים מען זאל שעקטין ער אויף גיזעקין פיל פסחים שעקטין פסחים , אונ ער האמ גיזעקין דער קרבן שמיים , האמ ער גימיינט דאס איז אויף אקרן פסח . האמ ער גיזאלט סאך אסאך אונ איהם שעקטין . דאריבער דארף ער ביי אשעות אויף אקרן פסח

בעל מום חייב . שחמו ונמצא מרפה בסתר פטור . שחמו ונודע שמשבחו מאיר : ן לאוכליו ושלא לאוכליו פטור וכו' . דהא פסח כשר הוא דלמירי' פסקת חמיר נשחט להשחט לפסולים ולכשרים לא פסל : שחמו ונמצא בעל מום חייב . דשאנג הוא ולא חטט סתיה לו (לכפור) : שמשבחו

פטור ויין , רבי מאיר זאגט אף השחט לשם אכירי צבור פסח אז ער האמ גישאקטין אקרן אום שבת גיט ערב פסח אויף דעם נאמען ונוייל ער האמ גימיינט אז דאס איז דערו קרבן תמיד אדער דער מוסף פון שבת , איז ער פטור : ן שחמו שלא לאוכליו אז ער האמ גישאקטין אקרן פסח , ערב פסח וואס איז גיזוען שבת) פאר אפעלע מענשטין וואס קענען גיט עסין פון אים ושלא למטוי אדער ער האמ אים גישאקטין פאר די מענשטין וואס אכין זיה גיט גיצייילט אויף איהם געלוי אדער ער האמ איהם גישאקטין פאר מענשטין וואס זענען גיט גימל'ת ולפסאין אדער ער האמ איהם גישאקטין פאר מענשטין וואס זענען טמא חייב איז ער חייב טייל ער האמ מחלל שבת גיזוען , ווארום דער קרבן פסח איז פסול לאוכליו ושלא לאוכליו אז ער האמ איהם גישאקטין פאר אפעלע מענשטין וואס קענען אים גיט עסין אונ פאר אפעלע מענשטין וואס קענען אים גיט עסין ושלא למטוי פאר אפעלע מענשטין וואס זענען גיט גיצייילט אויף איהם געלוי זעלבים פאר גימל'ת אונ פאר גיט גימל'ת לפסחים ולפסאין פאר די וואס זענען ריין פון מוסאף אונ פאר די וואס זענען טמא פסח דארף ער גיט בריינגען אקרן חסאת , ווייל דער קרבן פסח איז פשר האמ ער דאך גיט מחלל שבת גיזוען שחמו אז ער האמ גישאקטין דעם קרבן פסח שבת ערב פסח ונמצא בל מום אונ עם איז גיפונען גיזאנרין אז ער האמ אפעלער , איז דאך דער קרבן פסול חייב מחלל שבת גיזוען שחמו ער האמ גישאקטין דעם קרבן פסח אום שבת ערב פסח ונמצא סתיה אונ עם איז גיפונען גיזאנרין אז ער איז טרפה פסח אין אפאר באגעגעעס ארמ וואס ער האמ דאס גיט גיקענט וויסין פארין שעקטין פסח דארף ער

הבעלים את ידם, או שמתו או שנממאו פמור, מפני ששחט ברשות:

הבעלים את ידם. ומנו קודם שחיסה ונמנו על אחר: או שמתו או שנממאו. דפקטין לא נתנה שבת ליהודים חללים: פמור. פלטום הוא דלל היה וידע שכך הוא ולא היה לו לבדוק ע"כ:

ג'ט כביינען אקרפן חקאת שחטו ער האט גישאקמין דעם קרבן פסח אום שבת ערב פסח וינדע דער נאך איז דער וואוסט גיווארין ששטיינען און די בעלי בהים וואס זענען גיווען גיצוילט אויף דעם קרבן פסח האבין זיך אפ גיצוין פון דעם קרבן פסח און וועלן שוין גיט עסין פון דעם קרבן פסח או שחטו אדער זיי זענען פסח גיווארין פאר דאך ער גיט כביינען אקרפן חקאת פסח ששטיינען ווען ער האט גישאקמין האט ער גיט גיוואוסט פון די זאכן האט ער דאך גימקענט שעקמין:

רש"י

גמרא פסחים דף סח ע"ב

תוספות

דבעינן נמי לכם. שישמה בו כמחלל וכמתמה להראות שנה ומקובל וים זה לישאל שנתה תורה בו:

סלס כ' כלס כלי סחילין דנטורס דמלוס דכריסס אברסם אמר ר"א ומה אם שחיטה וכו' רבי יהושע למעמי דאמר שמחה יו"ט נמי מצוה היא דתניא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושוהה או יושב ושוהה. רבי יהושע אומר חלקהו חציו לאכליה ושתייה וחציו וחציו המרש. וא"ר

הכל מודים כמלכא דכסי' לכס. הימס לביב"ח א"כ מפי קמאר ר"ל מ' רלויס רבות למנו דימס פלכס מוכיח סולס פלוס, וי"ל דסס דכסי ר"ל כמלכס לכס לאו דוקא מכלס מלס מסכיל:

יוחנן ושניהם מקרא אחר דרשו כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם ר"א סבר או כולו לה' או כולו לכם, ורבי יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם. אמר ר' אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"מ יום שניתנה בו תורה הוא. אמר רבא הכל מודים

אמר רבי אליעזר ומה אם שחיטה שהיא מלאכה ודחה שבת רבי אליעזר ואגם מאדאך שעקמין וואס דאס איז אקלאך שמויקט דאס אונעק שבת מען מען שעקמין דעם קרבן פסח אום שבת ווען שבת איז ערב פסח, די זאכין וואס זענען גיט אקלאך נאר דיא רבן האבין געאסרת מען מען געוויס האזן ביי דעם קרבן פסח אום שבת ווען שבת איז ערב פסח, האט רבי יהושע גיואגט צו רבי רבי אליעזר יום טוב איז אויך אזויא, אקלאך ניאס מען דארף צום עסין מען אקלאך אום יום טוב, און אזאך ניאס די רבן האבין גיאסרת אפילו מען דארף דאס צום עסין פאר מען גיט באהן אום יום טוב, האט רבי אליעזר גיואגט געסין אום יום טוב איז גיט אמצוה, דריבער האבין דיא רבן פיל זאכין געאסרת אום יום טוב אפילו מען דארף דאס צום עסין, אבער דער קרבן פסח איז דאך אמצוה, האבין דיא רבן גיט געאסרת דיא אלע זאכין וואס מען דארף צו קרבן פסח, נאגט דיא גמרא רבי יהושע למעמיה דאמר שמחה יום טוב נמי מצוה היא רבי יהושע שמועקט נאך זיין דין וואס ער נאגט פרייליך זיין יום טוב מיט עסין און טרינקען איז אויך אמצוה דתניא נוארום מיר האבין גילערוגט רבי אליעזר אומר רבי אליעזר ואגם אין לו לאדם ביום טוב אלא אוכל ושוהה או יושב ושוהה יעדער מענטש האט גיט מער צו אהאן יום טוב נאר אדער ער זאל עסין און טרינין קען אדער ער זאל זענען און לערנען רבי יהושע אפי' נאכטי רבי יהושע וואגט מען דארף דעם פאן

כל האוכל ושורה וכו'. כפ"ב דיומא מוקמין להא דרשא חליבה דמחן דלמר אין אדם מזוהר על תוספת עיניו להתחיל להתענות מעבודת יום ופ"י למחן דלית ליה מוספין מחול על הקדש מקרא אחריתא נפקא ליה במגמרי ובקלור חמור הלכך כי אתא האי בחשעה להכי אתא והכי חזי ומה שאתם עוש' בתשעה דלוינו חכילה ושחיה אני קורא עיניו: עברו לוי' עגלא תלהא . ה' מזהר ללשני ביתו להכין לו סעודה: או לאו האי יומא . שגמרתו תורה ותחומותיה קרי חכמים הרבה בשוק ששמו יוסף ומה בניו לבנים: ותלי . טען: חראי נפשאי . טחמי נפשי: לך קראי לך הנאי . ככבילך ולזרכך שטיח וקריחי: איני . וכי אין הנאה בתלמוד תורה אלם ללמודיה לכד: אם לא בריתי . של יומס

בשבת דבעינן נמי לכם מ"ט וקראת לשבת עונג . אמר רב יוסף הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט ימי משנה ושמחה כתיב ביה . מר בריה דרבניא כולה שהא הוה יתיב בהתעניהא לבר מעצרהא ופריא ומעלי יומא דכפורי . עצרת יום שניהה בו תורה . פריא ימי משנה ושמחה כתיב . מעלי יומא דכפורי דרנא חייא בר כר מרפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכי בהשע' הם מתעניין והלא בעשירי מתעניין אלא לומר לך כל האוכל ושורה בתשעה בו מעלה עליו הכתוב כאלו מהענה תשיעי ועשירי . רב יוסף ביומא דעצרתא עכדי ליה עגלא תלתא אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא . פ"א ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי לך קראי לך הנאי . איני והא אמר רבי אלעזר לא בריתי יומס ולילה חוקות שמים וארץ לא

בעיברא דרשא ואמר חראי נפשאי חראי נפשאי אלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנא' אם

דער מענטש וואס עקט און פרינקט דעם גייןמין קאג אין תשרי דאס איז ערב יום כפור, די שמחה זייגע איז גרויס ווייל ער ווייס קארגין וועט מען איהם שוין מוחל זיין דיא עבירות אונז ער וואלט שוין גערין אראפ נוארפין פון זיך די משא פון די עבירות, דיא שמחה רעכניט אויף איהם דער פסקו גלייך וויא ער וואלט געפאקט דעם גייןמין אונז העם צעהקמין קאג אין תשרי רב יוסף ביומא דעצרתא עבר ליה עגלא תלתא אויף דעם יום טוב לשבועות פלעגט מען מאכין אנומע קאלב פאר רב יוסף, מען פלעגט מאכין אנומע סעודה פריא רב יוסף אין אטוב זאפ אי לאו האי יומא דקריים כפה יוסף איכא בשוקא רב יוסף האט גיזאנט ווען גיט דער היינטזער קאג וואס היינט איז גיגעבין גיזארין דיא תורה, וואס וואלט גיזוען דער אונטערשייד צווישען מיר אונז אלע אנדערע מענטשין, וויפיל מענטשין זענען דא אין גאס וואס הייסן יוסף רב ש"ה כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה אלע דרייסיג טעג פלעגט רב שלשת אונז ער האט זיך אנגעזען לערנען תלמידי קאי בעבדא דרשא אונז ער האט זיך אג' געקעהנט אויף דעם ריגיל פון דיא מיר ואמר דיא נפשאי תדיא נפשאי לך קראי לך הנאי אונז ער האט גיזאנט צו זיין נשמה פרייא דרך מין נשמה פרייא דרך מין נשמה פון דייענטווענין לערין איה מקרא (תורה נביאים כהובים) פון דייענטווענין לערין איך כשניות אונז נקרא, פלעגט די נקרא איז עס איז דאך גיט אזוי ווא אמר רבי אלעזר איכנא תורה לא נתקיימי שמים וארץ רבי אלעזר האט דאך גיזאנט ווען מען וואלט גיט לערנען תורה וואלטין דיא הימעל אונז דיא ערר גיט גיזוען שנאמר ווארום עס שמיים אין פסקו אם לא בריתי יוסף ולילה חקתי שמים וארץ לא שמיים ווען גיט די תורה וואס מען לערנט קאג אונז נשמה וואלט איה דיא הימעל אונז ערר גיט באשאפן, זעהן מיר דאך אז די גאנצע וועלט

תורה אפי' דא הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם דא קאג זאגט אלע זענען מודה ביי שבת אז שבת דארף זיין צו אייך אויף, מען זאל גיט פארנעמען דעם גאנצין קאג שבת גאר מיט תורה לערנען, גאר מען זאל שבת עסין אונז פרינקען אונז פרייליך זיין פאי סקמא פאר וואס, ווייל עס שמיים אין פסקו וקראת לשבת עיני זאלסט רופין דעם קאג שבת ער איז אפגעזעניגענער קאג אפי' רב יוסף הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם רב יוסף זאגט אלע זענען מודה ביי פורים, אז פורים דארף זיין צו אייך אויף, מען זאל גיט פארנעמען דעם גאנצין קאג פורים גאר מיט תורה לערנען, גאר מען זאל פורים עסין אונז פרינקען אונז פרייליך זיין פאי סקמא פאר וואס ימי משנה ושמחה כתיב ביה ווייל ביי פורים שמיים זיי זאלין זיין מעג פון עסין אונז פרינקען אונז פרייליך זיין מר ביה דבניא כולה שחא תיה יתיב בגמגמא מר דער וזהו פון רבינא פלעגט פאסטין אנאנצין יאהר לבר מעצרתא ופריא ובעלי יוסא דכפריי גאר שבועות אונז פורים אונז ערב יום כפור פלעגט ער עסין עצרת יום שנתנה בו תורה שבועות פלעגט ער עסין ווייל זיין דעם קאג איז גיגעבין גיזארין דיא תורה פרייא ימי משנה ושמחה כתיב פורים פלעגט ער עסין ווייל עס שמיים אין פסקו די צווייט מעג פורים זאל מען עסין אונז פרינקען אונז פרייליך זיין מעלי יוסא דכפריי ערב יום כפור פלעגט ער עסין וזנא חייא בר רב מסמי ווארום חייא בר רב פון רפיה דאס גילערינט עס שמיים אין פסקו זעניתם את נפשותיכם בתשעה לחוד איהו זאלם אייך פייניגען (פאסטין) דעם ביינטיגן קאג אין תשרי איז דאך אקשאי וכי בתשעה סתעניו פאסט מען דען דעם ביינטיגן קאג אין תשרי תלה בשמי' סתעניו מען פאסט דעם זעהנטיגן קאג אין תשרי אלא לומר לך כל האוכל ושורה בתשעה מעלה עליו הכתוב כאלו מהענה תשיעי ועשירי גאר דער פסקו קומט דיר זאגין

ולילה דהיינו תלמוד תורה שכתוב בו וימס ויללה: אית ליה פירבא. למילתיה דלמחר מלכת מלכות מלכות דוקא שבת כ"ט שנות דמלכות שפיר מיהדר ליה רבי יוחנן ו"ט יוכיח שנת מק"ו שנות שמחת יו"ט שריא רשות והתרתה בו משל מלכת לא התרת בו משום שבת שבת דלא התרתה בה אלא מלכת מלכות כגון שהיית קרבנות לצבור איש דין שלא תהיה שבת שפיר של מטה: ור"א. אמר לך דהיי לנו ק"ה הוא דמלכות עדיפא משבת דרשות ולכן יו"ט דשמחתו רשות גזרו על שבות שלה אבל שבת דמלכות מלכתה שבו משום מלכות היא לא גזרו חכמים בה על השבות לרבות את המלכות:

פון דעסקווענין או ער וויל עסקין ארער טרינקען יום טוב. בענין ער פאן אקלאך ווענין דעס עסקין. פון דעסקווענין אואף וואס דיא רבנן האבין גער אפריה האבין ויי גיט פתיר גיווען צו פאן יום טוב ווענין דעס עסקין שבת שלא הויר בה אלא מלאכה של כצדק שבת וואס אלע מלאכות ווענין אסור צו טאון. קען האט גאר פתיר גיווען צו טאון אקלאך ווענין אפצוה אויב שלא הויר שבת. ששקח אויב קען גיט גענוים אז קען האט גיט פתיר גיווען צו טאון אועלעך זאבין וואס די רבנן האבין גער אפריה רבי אליעזר שבת דפסיח עדיף ליה אונ רבי אליעזר זאגט צום עסקין יום טוב וואס דאס אויב קיין מצוה. האבין די רבנן גיט פתיר גיווען וואס וויא האבין געאפריה. אפער צו אפצוה האבין די רבנן פתיר גיווען זייער איסור אויב וויא די תורה האט פתיר גיווען איהר איסור:

האט הנאה פון די תורה וואס רב ששת לערינט, פאר וואס האט רב ששת גיזאנט או ער לערינט גאר פאר זיך אלליין. ענפערש דיא גמרא פערקא כו עבדי אינש אדעתא דנפשיה קא עבדי אין אנהייב ווען דער מענטש לערינט הורה לערינט ער די הורה פאר זיך, ער זאל פארוואן אטובה ויין נשקה. אונ פון דעסקווענין שפייט דיא גאנצע וועלט ווענין זיין הורה וואס ער לערינט אפר רב איש וילמי דקאמר רבי אליעזר גמי יום טוב רשות רב איש זאגט אפילו ווי רבי אליעזר זאגט אז דיא שפיקה פון יום טוב או וויא קען וויל. אונ עס איז קיין מצוה צו עסקין אונ טרינקען אום יום טוב. פון דעסקווענין אית ליה פירקא קען קען אפ פערענין ויין דין ופה יום טוב שפתי בר מלאכה של רשות לא הויר שבות משבת מאדאך יום טוב וואס דאס עסקין אונ טרינקען אום יום טוב אוי ארשות וויא קען וויל) אונ עס איז קיין מצוה

זוהר בלק דף קצה ע"א ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

אמר רבי א'עזר ארומית דוי בללו למי מלכא קדישא דהא תנינן אסור ליה לבר נש לארמא ידי לעילא בר בללו ובברכאן ותמטנים למריה דכתיב הרימותי ידי אל יי' אל עליון ומתרגמין ארומית ידי בללו דהא אנשען דידן מלין עלאין אית בהו. והסתא אנה הכי עבדלמא ואמינא דכל מאן דאלין ארבע יוסדר קמי מאריה ועביד גרמיה כרעותא בתקונא דא כדקא ימות בתקונא דא לא התיר ללותיה בריקניא. בקדמיתא עבד לסדרה עשהה קמי מאריה ולומר קמיה. ודא בתוספתא קמי ללותא ולכתר עבד לבתר דללי ללותא דעמידה איהו עבדא דסדר ללותא דמאריה. ולכתר עבד לבתר דללי כל ללותיה וזולו ליה וע"ד דוד תלת זמנין עבד גרמיה בללותא דא עבד דכתיב הושע עבדך אתה אלהי שמה נפש עבדך וכתיב תנה עוז לעבדך. הא תלה זמנין אלטרין לשווא גרמיה עבד. לבתר לשווא גרמיה נז אינון דמסרינפשיהו על קדושת שמיה והיונו צידוהא דשמע ישראל דכל מאן דשוי הכי רעותיה בהאי קרא דתחשיב ליה יומא מסר נפשיה על קדושת שמיה. לבתר לשווא גרמיה עני בזמנא דעאל ודפיק דתין דרומי מרומים כד אמר אמת ויזיב (וסמך) גאולה לתפלה למחוי בללותיה דעמידה חביר לבא עינא ומסכנא. ולשווא רעותיה לאתכללא נז מסכני בתכירו דלבת במחויכ דנפשא. לבתר לשווא גרמיה נז חסידים באומע תפלה לפרשא תעלו דהכי אלטרין יסיד באומע תפלה בנין לאתדבא דימינא דשפוטא לכקלא לחיונ דתבין וכדון אקרי חסיד הא ארבע חלין כדקא יאות. מאן כלל לכלל הא הוה דקא אפטרין לכללא לון ודאי איהו עבד דאכלין לכל שאר. תלת עבדין חלין בתלת דתבין וכלהו חד ועלייהו כתיב הנה כעני עבדים אל די אדוניהם וגו'. בין עבד לעבד אינון אהרנין בין עבד קמלא עבד תנינא אית ליה לתמסר נפשיה על יהודה דקדושת שמיה ולשווא גרמיה עני ומסכנא בללותא דעמידה ולשווא גרמיה נז חסידים באומע תפלה. עבד תליתאה בתר דסריס ומדר כלא. תן כההיא עשתא דסדר בר נש כלל הני סדוריה ארבע ברעו כלל דקדושת כריך הוא יתא קמיה ופריס וימינה עליה כההיא עבד כההיא וקרא עליה וח"ל עבדי אתה דכתיב ויחמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. ודאי ללותא דהא בר נש לא תהדר בריקניא לעלמין. אהא ר' אבה ונשקיה:

הרב"ם הלכות תפלה פ"ו.
 (א) כל מקום שהחזיר חזור ומתפלל שלית צבור חזור ומתפלל אם טעה כמותו בעת שהתפלל בקול
 (א) כל מקום שהחזיר חזור והתפלל בייא אלע דנינים וואס יעדער מענטש בארץ דאווענין גאך אקאל שמונה עשרה שליה צבור חזר ומתפלל אם טעה

מוסר

יוסף לחק

הלכות פסוקה

מספר חסידים סימן קמ"א קמ"ו.
 בשרבה דיו ער פות לא יתוב טה' ה' מנו וכן פס רבה של פס
 לא יתוב מנוט אות חמס:

פ'ש'ר'ב'ה ד'יו על אוח לא יקרב אוח ה' קטני ד'ער סופר
 וואס שרייבט ספרי התורה הפ'לין מנוות

רם חזק משחרית של ראש חדש שאם שכח שליח צבור ולא הזכיר יעלה ויבא עד שהשלים תפלתו אין כחזיון אותו מפני טורח צבור שהרי הפלת המוספין לפניו שהוא מזכיר בה ר"ח: (ב) עשרה ימים שמראש השנה עד יום הכפורים משה וחזם בהם בברכה שליח האל הקדוש חוזר לראש משה וחזם בעשתי עשרה מלך אוהב צדקה ומשפט חוזר לתחלת הברכה וחזם את המלך המשפט ומתפלל ותוהך על הסדר ואם לא נזכר אלא עד שהשלים כל תפלתו חוזר לראש א' ויחיד וא' שליח צבור:

ואהבתם את הנג מצוה אומג להכניס את כל המלות והפסוקים והשנים והשנים מקומות הוסיפה חזרה על הכתובים והכל להזכיר בני ארולה מיון בין ארולה דכניס ומדולס אלהים ומכניס לפני המוקס יוסר מחשבתו של השלל. מעל לפני בני מלך אחר אוסב את המלך והזהר בענין אלוהיו. מי גדול אלוהו סמטמל אלוהיו. נמול ישרל אוסביו הקב"ס וקב"ס אוסב את הנג שנקטר ואוסב נר לתל לו לתם ושטמל. ע"כ מצוה ענינו להכניס את מי שמטמל אוסב לסיך כמיס וסכמם את הנג:

כמותו בעת שהתפלל בקול רם אויב דער חון האם אויב אשעות נעהאם ווען ער האט גיזאגט דיא הויכע שמונה עשרה, זאל ער נאך אקאהל זאגן דיא הויכע שמונה עשרה חזן משחרית של ראש חדש נאר בייא דיא הויכע שמונה עשרה פון שחרית אום ראש חדש שאם שכח שליח צבור ולא הזכיר יעלה ויבא עד שהשלים תפלתו אויב דער חון האט פארנעקטן צו זאגן יעלה ויבא אין די הויכע שמונה עשרה פון שחרית אום ראש חדש אונ ער האט זיך גיט דער מאנט ביו זאכדעס וויא ער האט שוין אפ גיזאגט די שמונה עשרה אין נאנצן זין מחזיון אויב זאל ער גיט זאגן נאך אקאהל דיא הויכע שמונה עשרה ספני טורח צבור ווייל די מענטשן וואס דאוונען זיין שוהל קענען גיט דאוונען אויב זאגט אין שוהל ביו ער וועט זאגן נאך אקאהל דיא הויכע שמונה עשרה שחרית תפלה המוספין לפניו שהוא מזכיר בה ראש חדש ונארום ער האט דאך נאך צו דאוונען מוסף אונ אין מוסף וועט ער דער מאנען ראש חדש: (ג) עשרת ימים שמראש השנה עד יום כפורים דיא צעהן מענ פון ראש השנה ביו מוצאי יום כפור משה וחזם בהם בברכה שליח האל הקדוש חוזר לראש אויב ער האט געהאט אשעות אונ האט אויסגילאזן אין דיא דריטע פרקה האל הקדוש, מוז ער אנהייבן נאך אקאל פון אנהייב שמונה עשרה ואונ וועט זאגן המלך הקדוש משה וחזם בעשתי עשרה מלך אויב צדקה ומשפט חוזר לתחלת הברכה וחזם את המלך המשפט ומתפלל ותוהך על הסדר ואם לא נזכר אלא עד שהשלים כל תפלתו חוזר לראש א' ויחיד וא' שליח צבור:

אויב עס איז דא אויף א אות צו פיל מינט, זאל ער גיט איינמוקען די פעדער אין די מינט נואם אויף דעם אות צו שרייבן מיט די מינט דעם שם הוייה זבן אס רבה על שם לא יחלוב כמנו את אהרת אונ אויב עס איז דא צו פיל מינט אויף דעם שם זאל ער גיט איינמוקען די פעדער אין די מינט נואם אויף דעם שם אונ שרייבן מיט די מינט איינמוקען את אהרת אונ וואהבתם את ה' איר זאלט ליב האבן דעם מענטש נואם איז זיך מעניר אונ ווערט איר מצוה אונט לאהבה את הנכנס תחת כנפי השכינה לקיים את כל מצוות התורה נאם האט אונ גיבאמין מיר זאלין ליב האבן דעם מענטש נואם קומט גלויבן אין גאט אונ וייל מקיים זיין אילע מצוה אונ לערנען הורה ובשליש וישע מקומות התורה הורה על אהבתו וישלל להתו כן אונאט מוטו בין אינאט דברים זעקס אונ דרייסיג קאל האט גיט גיט גיט זאגט אין די הורה מען זאל ליב האבן דעם גר אונ מען זאל אים גיט נארין אין געלט זאכין אונ מען זאל אים גיט דען צערענען מיט בייך וירולה אהבתו התיבתו לפני המקום ותר מתאבתו של ישראל אונ נאם האט די גרים ליבער ווי די יודין משל לשני בני אדם אהב אוהב את חמלק והאחר הפלג אוהבו לקשיל עם זענען גיווען צוויי מענטשן, ראובן אונ שמעון, ראובן האט ליב גיהאט דעם חמלק, אונ דער חמלק האט ליב גיט האט שמעון מי גדול ווער איר גרעסער, ראובן אדער שמעון אויב שהמלק אוהבו דער מענטש, שמעון, וואס דער חמלק האט אים ליב, איז גרעסער וויא ראובן נואסער האט ליב דעם חמלק נמצא וישאל אוהבים הקב"ה הקב"ה אוהב את חזר די יודין האבין ליב הקב"ה אונ הקב"ה האט ליב דיא גרים, זענען דאך דיא גרים גרעסער ווי די יודין שנאמר ואהבתי גד לתל לו לתם ושטמל ווי עם שמיים אין פסוק גאט זאגט איה האב ליב דעם גר איה זאל אים געבין פריוט אונ אקלייד, עבון אונ קליידער על כל מצוה עלינו לאוהב את מי שהמלק אוהב דריבער אין אקאהל אויף אונ מיר זאלין ליב האבן דעם מענטש וואס דער חמלק האב הקב"ה האט אים ליב לסיך כמיס וסכמם את ה' את חזר דריבער שמיים אין פסוק איר זאלט ליב האבן דעם גר:

להמשיך מזה דוא יהודה נפש יה יהו יהודה רחיווד הא ואו הא נכמה יהוה חית יחידה הדשילי היה אל שב"ן שבשליה בניקוד חילם :

יניאמר אלהים אל בלעם לא תלק עמהם לא תאר את העם פי ברוך הוא : שני חמישי כשהן מחוברין יג ויקם בלעם בפקר ויאמר אל שרי בקק לבו אל ארצכם פי מאן יהוה לתתי להלק עמכם : י ויקומו שרי מואב ויבאו אל בלק ויאמרו מאן בלעם הלק עמנו : ו יסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאדה : ו יבאו אל רשב"ם

יב ואמר יי לבלעם לא תיזיל עמהון לא תלוט ית עמא ארי ברך הוא : יג וקם בלעם בצפרא ואמר לברכי בקק איזילו לארעכון ארי לית בעוא קדם יי למשפקי למיזיל עמכון : יד וקמו לברכי מואב ואתו לות בקק ואמרו סריב בלעם למיתי עמנא : טו ואוסף עוד בלק למשלח לברכי סגיאין ויקירין מארין : ו יא ואתו לות בלעם ר"א לא תלק עמכם : טז מכות : מן בלעם . קידושין ג :

(יד) הלך עמנו. כי לא נחשבנו בעיניו: (טו) רבים. מרובים ונכבדים מן הראשונים:

בעל המורים (יב) לא חסר סת העם. כלעם אמר קדם לו וקב"ה השיב לא חסר אפי' מסרון כל דבר: (יג) מאן. ג' דחילה למירושל' מאן כ' לפני. מן בלעם הלק עמנו. אשר מן למס לך בכסף. עלמד שטומו לכרות לו שכרו, וזו מן כדי למסו בכסף סדים לכרות שכרו:

שפתי חכמים

ח דקשה לרש"י ליל למכהו חריזני לא סיה לו לכתוב אלא לא חלק עמכם לאור זה ר"ם ועוד מה אמר לו כי ברוך הוא הוא הנוטת שלך לאור את כח כדי לבטל את הכרעות, ומתוך דכל א' דביב דחש: נפשים, ומפני שכלם ללמס אמר לא חלק. ומפני שהקש בקללם נתקומו אמר לא חלק. ומפני שהקש נכבד אמר כי בכור סוף וכן לייחס לכרתי: ו ו אש חמור למלע עמכם דכסא כמו לא חלק עמכם דקב"ה. ויזיל דסוכחו ליל עמכם הליל חלק ס' נחתי לבלוק וכו' לא כשלמל עמכם דקב"ה ס' לא חלק כלשכר סס חושבים לקלל אבל עמכם דכסא ליל. ויחל"ס ס' דדיק מתקל דיוסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה:

רש"י (יב) לא תלק עמהם. (טז) אמר לו א"כ חלקלס במקומי ה אמר לו לא תלור את העם אמר לו א"כ חרכס אמר לו אינס לריכין לכרתיך פי ברוך הוא סמל אומרים ללרסה (ס"א לדבורה) לא מרוביןך ולא ממוקדיך: (יג) להלק עמכם. אלא עס שרים גדולים מכס למדנו שרותו נטוה ו ולא רזה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא כל גסות לפיך ויוסף עוד בלק :

עניני שילוח בלק לבלעם

(טו) ויוסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה. נכבדין עה סים דעת בלק [לשך חז"ל אמרו עליו כי קוסס גדול סיס] פירוש לתורה אלהים

ליקומים על התורה

ויכו לא תאר את העם פי ברך הוא וכו'. דער אלשיך שרייבם בקק האם געשיקט צוא בלעם אדה לי את העם, בלקם האם גינאנס פאר הקב"ה בקק האם געשיקט צו מיר קבה לי ארתו. איה איך דערשייטש פלובין אונ קבה איך דערשייטש פלובין נאר קבה איך אשטארקערע קללה ווי איה האם בלעם געטראכט אז איך וועל ואנין פאר הקב"ה בקק האם געשיקט צו מיר אדה לי את העם וועם גאט ואנין צוא בלעם לא תאר ואלסט גיט פלובין דיי וידן אפילו אקלייגע שוין גיבקענשט, עם איך אקשול וויא טען ואנט צו באגער גיט ריין גיפט, אזוי האט געואנט צו גיט ריין פלובין: (יג) וקם בלעם איך אויף גישטאנען איך דער קריה ויאמר אונ האם געואנט צו דייא הארין פון בקק לכו גיט צו אייער גיין מיט אייך פון מיט גרעסערע הארין פון אייך זענען אויף גישטאנען אונ זענען גיקומען צוא טייל גיט גיין מיט אונ: (טז) ויוסף עוד בלק אונ האט גיקערט איהם צו שיקין פיל הארין אונ גרעסערע

(יב) ויאמר האם גינאנט צו בלעם לא תלק דוא ואלסט גיט גיין מיט זיין, האט בלעם געואנט וועל איך זיין שעלטין דא אויף מיין ארט האט גאט איהם גינאנט לא תאר את העם דוא ואלסט גיט פלובען דאס פאלק, האט בלעם גינאנט וועל איך זיין בענקשין, האט איהם גאט גינאנט זיין ברארפין גיט ריין ברקה פי ברך הוא זיין זענען צו איין בין איך באגער גיט ריין האניק אונ איך בלעם איך באגער גיט גענקשין אונ איך גישטאנען איך דער קריה ויאמר אונ האם געואנט צו לאנד כי מאן ווארונם גאט וויל מיר גיט לאנען (עין רש"י): (יג) וקם אונ דייא הארין פון מואב זענען אויף גישטאנען אונ זענען גיקומען צוא טייל גיט גיין מיט אונ: (טז) ויוסף עוד בלק אונ האט גיקערט איהם צו שיקין פיל הארין אונ גרעסערע

ואמרו ליה פדנו אמר בלק פר צפור לא כען תקמנע מלמיתי לותי: **בָלֶעַם וַיֹּאמְרוּ לּוֹ פְּהַ אֲמַר בְּלַק בֶּן בְּנָא אֶל-נֵא תַמְנַע מִהַקְדָּ אֶרְי: עֵנְיָ שְׁלִיהוֹת בַּלַּק אֵל בַּלַּעַם**

הכל הים משהח' קלות בלעם, וכאשר יפתחו כל המעים כי כל בלעם כלכלה הה' יתחזקו יבנם למתחם והחסונו כחול אשר על כפה הים לרוב להלחם עם ישראל ויהי בלעם אס' ישראל, וכאשר שפס בלעם מהתקיים' שמוכנה לבלק את ישראל כיס רולס לנרכש בתשלמי שלט יכיה נודע להאמות מס דבר, ויכולים בלק ובלעם לומר כי בלעם קללם, מה עשה הקיס' פחה ארטיהם של כל החוזה שימשנו דברי בלעם בלעם נכחו את הסס ואלו כודלי לא יאילו למתחמה על ישראל, (א) משהח חזוקן של ישראל, (ב) יאמרו אס בלעם עוד נכבס מי יכול לעמוד מפניכס, ויהו כסר ה' מלח כרעמיו הפלה, ויפסוק ה' את הקלס לנרכס, וכל החוזה ככרו את ישראל, כי אמרו אס בלעם מכרכס מכ"ם אנהנו:

סלס בלעם השב שלעס ויכל לשפוט דבר עלו רלוו ה', ונס גס שלעס בשלמו אמר לו את חכר יביס ה' בפי לחוסי אשחור לנבר, ולס חולל לעשוף קסנה לו גרולה ננר רלוו ה', וכלה כחוקה עליו סמס ובחיס וכלס שרוקה יקלס, ויגור אויס' צערס כרכמו של בלעם ביה נכמע מסוף העולס עד סוסו, וכול סחוס, ונכלס סעמו כל דבר רכלק ויכלס בטיסס היו יודעיס כחלמי כי הקללוט של בלעם לא יפסלו כלוס, ובלק כרס גלעמס לפסוסי מולחמס גרובס עם ישראל, לקנו עם כל רמחוסו העולס להלחם עם ישראל, לך היה ירל כי מי ישמעו לו לעשוסי מלחמס עם ישראל חכרי אסר כרס אס סעו מלכסי הלעמי חכר לא היה דוגמלס כעולס, לכן מהלחמס בלק עלולס לבלעס שקלל את ישראל, וכל החוזה כלמנו כי קללוט בלעם ויכלו לפסול ספולוס כעומ סלח ושמרו כי מה שיככל כבשו סימון וסגו ומוחב פירוש לתורה אלהים

ליקומים על התורה
פליבונג, וועס ש'יין בלעם גאר גים קענען פלובין דיא יודין, דריבער האם בלעם יעניק ילדס אונ האם גינאקס פאר גאם בלק האם צוא מיר גנ'שקס בקה לי, וועס גאם געשעדין לא הקיב וועס סען פיניען אקליינע קללה זאל סען זייא גים פלובין, אבער אקליינע סעגער פלובין, דאס אזו ווי בלק האם גינאקס ארה לי, בלעם זאל פלובין אקליינע קללה, וועס בלעם האבון ב'ג'עס לא תאר, דו יאקלס גים פלובין אקליינע קללה אייך גים:

גערסקע פון דיא: (פון) יבאי אונ די הארין יעניען געקומען צו בלעם ויאמרו אונ האבין גינאקס צו אים מה אזוי האט גינאקס בלק דער וזהו פון צפור לא אנו דו זאלקסט דך גיט פאר מידין פון צו גיין צו מיר:

גינאקס דעם ווילען פון בלק, דריבער האם גאם גינאקס צוא

נביאים סיכה ו

להסיק מ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנחא אדני נשמה דרודו יקנה חיה יחידת

נצח יהוה חיה יחידת דודו אל שם ב"ן שבעשה: **א שמעו תרים את דריב יהוה והאתנים מוסדי ארץ פי ריב ליהוה עם עמו ועם ישראל יתופה: ג עמי מה עשיתי לה ומה הלאתיך ענה פי: ג פי העלתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פדיתיה ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים: ג עמי זכר גא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השמים עד הגלגל למען דעת צדקות יהוה: ה כמה אקדם יהוה אבן לאהתי מרום האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה:**

לאוראה לנשיא: ד עמי אידר כען מה מלך בלק מלכא דמואב ומה אהיב יהוה בלעם כר בעור הלא גבון אתעבידא לכוני מטישר שמיני עד בית גלגלא דידל לטיבר זקתה דיו: ה בקא אפלח קדם יו אשמתעבר לאלקא דשקנמיה בשמי מרומא האפלח קדמוהי בעלון בעגלין בני שנה:

- רש"י
- (כ) מה עשיתי לך. תן לך להכיר מה טובה עשיתי לך: ומה הלאתיך. כעבודתו י. ענה בני י. העד:
- (ג) משה ואהרן ומרים. משה ללחם ויבין ואהרן בלעם על עמל ומרים לאוראה לנשיא: ומה ענה אהרן ובלעם יו, שלא רעסתי כל אהון הימים: השמים. שהחלחלס יו, ולא מנעתי טובתי ועזרתו עד שהנחתי אתכם לגלגל וכבשתי לפניכם את חרץ: (ה) אבן. אהיה כסוף:

כעולס מ"י בלעס ללקך נמה סועס: (ה) סס ענה וגי. ומה הסיכ לו בלעס מה חסונוס: לא זעס ה' (כעודכ כג). מן סכסוסי כשיס זכור סובס ספסס לכס מן סכסוסי עד סכסוסי אחכס לגלגל ויסי כהיס עכר סיריד סכסעכי וכלומר עס כי סכסוסי כשיס יל: כל לטור מ"ח לו ספו ויח מכס עד סכסוסי אחכס אל הארץ: למען יטם. כל סכסוסי הולח ספס עטכס למען סדעו זקקס ה' כשיס לטמי סכסוסי סיון: (ה) ככס אקדס ה'. הול עמטר סכסוסי ככס: ככס ארכל לטור סה בלעמס הרכס סכסוסי ספסי עטרי ככסס ארכל לטור לטמי ה' וכמע סלמי כסוף ומוכנע ללכסי מרוס כ"ל מהו סכסוסי סכסוסי סכסוסי, וכי סכסוסי טעמי כעולס מן סכסוסי כני סכסס עכס סיוטר סיוסי וככסוסי וכלס:

כתובים תהלים עג

להשקיף מיסר ומלכות הויא שון דלת יוד נפש שון שון דלת שון דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסור א ארד ארני נפש ארני רוח אלף דלת גון יוד נשמה דמלכות יד הו וז הו זיה יחידה דיסור דהה זיה יחידה דמלכות אל שם בן שבגשה :

א פֿרֿיִתְחַמֵּץ לִבִּי וּכְלוֹיֹתַי אֲשׁוּחוּן ; ב וְאָנִי בַעַר וְלֹא אֲדַע פְּהַמּוֹת הַיָּיִת עִמָּךְ ; ג וְאָנִי הַמְיָד עִמָּךְ אַחֲזֹת בְּיַד יְמִינִי ; ד בְּעֵצְתְּךָ תִּנְחַנֵּי וְאַחַר כְּבוֹד תִּקְחֵנִי ; ה מִיָּדִי בְּשִׁמְיֹם וְעִמָּךְ לֹא־חֲפַצְתִּי בְּאֶרֶץ ; וּיְמִינִי ד בְּמַלְכְּךָ הַדְּבָרַנִּי וְבַר דְּשִׁלִּים אִיקְרָא דְאִתְרַהֵא עֲלֵי לְאִיתְרַהֵא תִּסְבְּנִי ; ז מִן פִּתְחָךְ דִּילִי בְּשִׁמְיֹא אֵלָא אִתְּךָ וְעִמָּךְ חִבְרָא לֹא צְבִיתִי בְּאֶרֶץ :

מצורת דוד

(6) כי יתחמץ לבי וכליותי אשוחן כי בעזר הויא נפש על הדבר ובעזר חמד כליות להכיר : (3) ואני בער וכלי חיימי בער ולא חמד מיוס דך כשמיס ללחש : עמך - טהכהנס אפר עמך חיימי ככשמיס כי לא סכנתיס : (ג) ואני חמד עמך - ומ"ט חיימי חמד עמך ולא חמי עמך וכאלו אשום כי ימיני ללכת חמדיך : (ד) בעצתך - כללו ככנה חוכי ללכת בעצתך : ואמר - אסר כל אלה חק חמי סכנוד - ר"ל כשנר שלא חמי עמך כשמיס חמי סכנוד כשנכח הדבר לחיימי : (ס) מי לי - עמך וחס חמי כי חין מי כנלש השמיס להרע או להטיב : ועמך לא חמסי - לשפך עמך אר מי חלוק כי חין דומס לך :

רשי

(ה) כי יתחמץ - כי מקודם סליחתי מפלה זו כרוה הקודם הייתי מתחמץ לכבי על דרך רשעים שללחש: וכליותי - הייתי משחוק לשון חרכ שון : (ב) ואני הייתי בער - ולא הייתי יודע מה המדה וככמה הייתי עמך : (ג) אחזות ביד ימיני - להחזיקי ביראתך : תנחני - נחייני, ואחרי כן לכבוד חקמי : מי לי - שום מלךך :

פירוש עברי מיימט

דבר אחת ביד ימיני איך ויול גאר רוא זאלסט מיה האלטין ביי מין רעכטע האנט וויא אפאמער פירט זיין קינד אפילו דאס קינד ווייס ניט וואו הין דער פאטער פירט איהם פון רעססווענין גייט ער מיט אים טייל ער פארלאזט זיך אויף זיין פאטער : (ד) בעצתך תנחני מיט דיינע עצות זאלסטו מיה פירען, איך ווייס גענוים ואחר כבוד תקחני דוא וועסט מיה פירען מיט אזוי אעציה אז איך וועל נאכדעם האבין פבור : (ו) מי לי בשמים יעקב לא תפצי הארץ ויארום וועמען האב איך דען אין היפעל אויסער דיך, אונ אויף דער ערד ויול איך אויף, קיינעם ניט האבין צו הילף גאר דיך אליין :

א) כי יתחמץ לבי וכליותי אשוחן ווען מיין הארץ איז גינוארין זאער ווי עסיג, ווען עם איז מיר שלעכט גינוארין אויף דעם פירונג פון דער וועלט, אונ מיין הארץ האט גינואלט עפעס פראכטין גענין הקב"ה, האב איך באלד געשטראפט מייע גירען ויזא זאלין מיר געבין אעצה, איז ריעצה גיווען איך זאל געטראכטין : (ב) ואני בער ולא אדע איך בין אנארעשער מענטש דריבער ווייס איך ניט דעם פירונג פון הקב"ה בהמות היתו יעקב דיר, מיט דיין פירונג בין איך געווארין ווי אבהקה, ויול איך פארשמיא גיט דיין פירונג : (ג) ואני חמד עמך ויול גאר גיט דיין פירונג : (ד) בעצתך תנחני מיט

עיקר תוי"ט

(6) ויסל נוחא קודדיקוס שמה נמי : [6] כלום, ואסי : אמר כחמי וסמי : חס' : [3] כשפתי קמי, לא אסמו קודדיקוס קמי, מלל ארס שפתי מלס מתתס מולי קמי : (3) ויט שמיס (ס"ב) א ככ מתתתנין וסרכין שמיס :

משנה גמין פרק ז

כל המלטי דס"ס דמלכות דליכ צבאות

מי שאחוו קורדייקוס ואמר כתבו גמ לאשתי לא אמר [6] כלום, אמר כתבו גמ לאשתי ואחוו קורדייקוס וחור ואמר אל תכתבו, און דברוי האחרונים כלום, [ג] נשתתק ואמר לו נכתוב גמ לאשהך, והרכין כראשו, בורקין אורו ג' פעמים.

ברמורא

מי שאחוו קורדייקוס

שנתכלכלה דעתו מחמת שד השולט על השותפ יין חלש : (6) אין דברביו האחרונים כלום, לזון דריך לחזור ולשאלו אחר שתישכח דעתו אלף כותבים הנט וסומכין על דברוי הראשונים ומיהו כל זמן שדעתו מנובלת חין כותבין הנט : הרבין, הכה (3) : פרק ז מי שאחוו קורדייקוס ווען איינעם הט אנגינגון אצוימישונג, זיין שבלך איז איהם צו קישט גינוארין ואמר כתבו גמ לאשתי אונ ער האט געזאגט שרייבט אגט צו מיין ווייב, לא אמר כלום האט ער גאר גיט געזאגט, פאלגט מען איהם גיט ואמר כתבו גמ לאשתי אבער אז איינער האט געזאגט שרייבט אגט צו מיין ווייב, נאכדעם וואחו קורדייקוס איז ער פארמישט גינוארין וחור ואמר אל תכתבו נאכדעם

הנע ער איז שוין גיווען צו קישט האט ער געזאגט איהר זאלט גיט שרייבין דעס גט אין דברי האחרונים כלום ווענען ווענען ווענען געצטע רייד גאר ניט, גאר מען ווארט בוי ער ווערט גינונד שרייבט מען דעם גט אונ מען גיט איר נשתתק אז איינער איז שטום געווארין ואמר לו נכתבו גמ לאשתי האט מען געזאגט צו איהם זאל מען שרייבין אגט צו דיין ווייב

כעכשו ומשעמ שלחמ מיחם אמר לים מהיום כעמל דמ"ל
 מעכשו דמי לא מ"ל מהיום כעמל דמ"ל לחמ מיחם דמי
 גמ': (ד) כ"פ רש"י, והקשו בתוס' דלמשה דמיחם היה כהוונת
 כו' משעמ דקמי' אמר דלמ"ל מיחם לסיכר ס' דקמי' דלמ"ל
 ס' מעי' וכו' יהודה סבכ שעתו לחמ סבכ כל מה שיוכל כח
 שחול מהיום שפע אהת סמך
 למיחמו ולסיכר היה מ"ל כלל
 דכיה ולדירי' כבישא דלל
 חמימד כו' לא היו עטמח
 משום חששא דקידושין וכו'
 עדין איכ' מנוכח' אלל שעתא
 מים גס יסן וכו' יוכי משעמ
 ליה לו מהיום מצד קאמר וכו'
 היה כפטיס או מעט מלמי
 בעומ' והו"ל מ"ל עד שעה א'
 סמך למיחמו ולל כו' שעתא
 עשה דלן כבירה לוי משום
 דלון כבירה לא היה למול
 כמיליטין כלל אף ס' הדוככ
 הדככ לכסוף כיון דלן כבירה:
 [ט] עניינא וליכ' מניינא -
 ולא חקן ספק מנוכח' דכשארמי' ל' מנוכח' וליכ' מניינא
 בעלמ' סייב בעניינא כדליח' בעמל': [י] מנוכח' - שעתא

כרת : ד לא התייחד עמו . זה שנתן נע ואמר לה
 מהיום אם מתי לא תתייחד עמו . שמה יבא עליה
 ותהא לריכה נע שני דחיישי' שמה בעל לשם קדושין :
 מה היא באורתו הימים . ללא הירשח קמי' כדאמר
 מהיום אם מתי דכהיא ודלי
 לכו מיית אנלמי מלחא דהוי
 גס משעת נתינה והבא עליה
 פעור אלל בזמנא לה
 כמסירת הגט הרי זה נישך
 והתגרשו בו משת שמי
 כעולם אם מתי רכי יהודה
 סבכ סמך למיחמו הו"ל דהוי
 גט ומקמי הכי אשת איש
 הו"ל ורכי יוכי סבכ מכי יוכיב
 לה נישח כל שעתא מספקא
 לן דלמא זו שעה
 הסמוכה למיחמו והוי גט ספק אף על גב דמי עמי און
 כרייה הלכך ספקא היא ויבא עליה בלשם תלוי
 דה הרי זו מנורשת ורתן . מנורשת מעכשו משעת
 קבלת הגט וחייבת ליתן מה שהתנה עמה ואם אחד הגט
 ע"מ כלאמר מעכשו : אמר רשב"ג מעשה בצירין .
 ע"מ שחתי לי אינלמתי וחכדה לינלמתי דוקא קאמר לה רשב"ג
 לומר תתן לו את דמייה שלא תכתיב הבעל אלל
 להרשות לדויה ומעשה נמי בצירון כלאמר לאשמו וכו' ודמייה
 חתן לו את דמייה חכב"ג :

דער גט זאל זיין בארד ווען ער האט איהר איהם
 גינעבין ארבע ריע גט זאל ווערן דיא לעצמע
 מינוט פאר זיין שטארקין . דרבער דיא צייט פון
 גט געבין ביז שטארקין הייסט זיא מנושת ואיך
 מניינ' גינט אונ גיט גינט : דא זאל זיין גט אויב
 איינער גינט אונ זיין טייב דא זאל זיין גט
 על פנת שחתי לי סמיים וכו' אויף דעם הנאי אויב דוא
 היעקט מיר געבין צווייא הונדערט גילדען מיי וז
 מנושת ווערט זיא שוין גינט והנאי אונ זיא דארף
 געבין די צוויי הונדערט גילדען . אז איינער זאגט
 צו זיין טייב דאס איז דיין גט על פנת אויף דעם
 הנאי שחתי לי דו זאלקסט מיר געבין צוויי הונדערט
 גילדען סכאן גער שלשים יום פון איצט ביז דרייסיג
 טאג אס נתינה לו בתוך שלשים יום אויב זיא דיא רייסיג
 גינעבין די צוויי הונדערט גילדען און די רייסיג
 טאג מנושת איז זיא גינט זאס לא אונ אויב זיא דאס
 איהם גיט גינעבין דיא צווייאה הונדערט גילדען און
 דיא דרייסיג טאג איה מנושת איז זיא גיט גינט .
 אונ אויב ער האט גינאנט צוא איהר איה גיט דיר
 דיין גט אויף דעם הנאי דו זאלקסט מיר געבין מיין
 קלייד . אונ דיא קלייד איז פארלארן גינאארין .
 דערט זיא גיט גינט איר רבן שמיין בן גבליא מנשה
 בידון האט רבן שמעון בן גבליאל גינאנט עס האט
 גימראפין און דיא שמיא צידון כחד שפיר לאשמו
 איינער האט גינאנט שמיא זיין טייב דאס זאל דאס
 זאל זיין דיין גט על פנת שחתי לי איצמליה וכו'
 הנאי דו זאלקסט מיר געבין מיין קלייד ואברה אצמליה
 אונ זיין קלייד איז פארלארן גינאארין ואברה חכמים

קראנקהייט מיי' גט איז דאס אנושער גט ואם לאו
 אונ אויב גיט פון דיא ערשטע קראנקהייט דאס
 איז גינען אבאזונדער קרייניק איז גט איז דאס
 קיין גט : דא תיחד עמו אלא בפני גיט אויב איינער
 האט גינעבען זיין ווייב אגט אונ האט גינאנט צו
 איהר דו זאלקסט זיין ווערן פון היינט אויב איה
 נועל שטארקין . קארין זיי גיט זיין צונאמען אליין
 אין אשמוב נאר עדות מונען זיין אלע מאהל מיט
 זייא טאקער וועט ער איהר בנעל זיין אונ מיט די
 בעיקה וועט ער זיא צוריק מקדש זיין וועט דאך
 דער גט קמל ווערן אפילו עבר אפילו אקעבמ
 אפגעני . אונ אפילו שפחה אפילו אפגעני
 אז זייא זענען אין שמוב וואו דער מאן מיט דיא
 ווייב איז , איז אויך גיננט חין משפחה נאר אז איר
 איינענע רייניק איז דיא און שמוב העלפט גיט
 סכאן שפחה בן בשפחה ווייל איהר הייניק איז גוואנט
 מיט איהר דיניקט וועט זיא זיך גיט שפעקען פאר
 איהר דיניקט דער מאן זאל איהר בנעל זיין פה היא
 באותן הימים אז איינער האט גינעבין אגט זיין ווייב
 אונ האט גינאנט צו איהר דאס : זאל זיין דיין גט
 אונ דוא זאלקסט מיט איהם גינט ווערן פון דער
 צייט וואס איהר בן נאה אויף דער וועלט אויב איה
 נועל שטארקין . פרענט דיא מישה וואס איז זיא
 אין די טעג . פון דעם טאג וואס זיא האט גינעבען
 דעם גט ביז ער איז גישטארקין . רבי יהודה זאגט
 באשת איש לכל דבריה זיא איז אשת איש צו אלע
 זאכן , ווייל ער האט גמיינט דיא לעצמע מינוט
 פאר זיין שטארקין זאל זיא גינט ווערן , רבי יוכי
 זאגט מען ווייקט גיט ווייא ער האט גמיינט צוא

ע"ד קפידים ולו קפידו ונדרים קפיו קנול, נמ': [כ] כ' -
 ונענין לשבח את מצו כתיב היי, דש"י: (ס) וליק דרכני
 דרכני: דככל לא נחמין לנערה בתום חלה לנורק בנו ומינו וכו'
 עם ס' לא חסרין כלל בני ארבעים נעולם היו לרין לארבעים
 ולא נלמיה ונכך כשכרם וכל נומר לוי חסן דנמי אלסלים,
 סוס: (י) וסבי שבעת מתניתין
 ס"ז גיבס לא יום ג' חסתי מכלן
 ועד ל"ז יום ג' חסתי מכלן
 והיה כולו עיסודם לגליל והלה
 כנס עם ביהמו לגליל, כר"ן:
 [ג] כסל הלא: ואין כהן פור
 חטאי לקיימו כו' וספי' קיימו
 ללאה: וכן הרי לא כסיה חלל
 על סתנין כשטין, כס"י:

ו ע"מ שהשמשו את אבא על כנה שהניקו את
 בני. כנמ' מוכה לכל סתם שלא קבע זמן כמה תשמש את
 אביו וכו' כמה תניק את בני יום אחד בלבד הוא: כמה
 היא מניקתו. כלומר כמה היא זמן הניקה סתם
 הניקתו יום א' בזה הזמן
 נתקיים התנאי: שתי שנים
 ר"ח חרש. מת הבן או שמת האב. ה"ז גמ. ה"ז
 גיטך ע"מ שהשמשו את אבא [כ] ב' שנים. ע"מ
 שתניקו את בני ב' שנים. מת הבן (או שמת
 האב) או שאמר האב אי אפשי שהשמשני שלא
 בהקפדה. אינו גמ. רשב"ג אומר כזה גמ. כלל
 אומר רשב"ג ב' על כעבה שאינה הימנה הרי זה גמ:
 והיה הולך מיהודה לגליל.
 [ג] במל הנאו. ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן עד

ז ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן עד ל' יום. והיה הולך מיהודה לגליל.
 הגיע לאנטיפטרס וחזר
 ללא לנערה אכזב כהנאו חלה להרואה ידויה (ס) והא לא חלוצתו ולא היה
 לא היה מתנה: שלא בהקפדה. אעפ"י שלא הכעיסתו ואין העכבה ממנה אינו גט וכל שכן אם היה בהקפדה:
 כזה גמ. הואיל ולא הקפידו ואין העכבה ממנה ואין הלכה כרשב"ג: ז הגיע לאנטיפטרס. מפרש כנמ' משה זו כגון
 דלחמי שתי חסתי או מתינה לגליל לחלתר להוי גיטא וחי לא מטי' לגליל חי מכהינא תלתין יומין ולא חתינה
 להוי גיטא (א) וחי ולא. לא להוי גיטא. וסבך והגיע להכניסטרס שהוא סוף חרץ הכול והזר קודם שגמס
 יום כסל הגט ללא לגליל מטא ולא אשתינה תלתין יומין וכן אם היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר
 עותחני שהוא בקאה גבול הגליל וכן אם היה הולך למדינת היס והגיע לעכו שהוא בקאה גבול של א"י

אפילו דער פאטער איז גיט אין בעם אויף איהר,
 זיא האט אים גיט דער צערונג, פון דעס טונענין
 אינו גט איז דאס קיין גט, רבן שמעון בן גמליאל
 זאגט ביה אויב עם איז אזוי אז זיא האט איהם גיט
 דער צערונג, וואס איז דא שולדיג אז דער
 פאטער וויל גיט זיא נאל איהם בארניען גט איז
 אנקער גט בלי אפר אפלה האט גאנץ רבן שמעון
 בן גמליאל אל געבן שאינה תימנה אלע אויף האר-
 טונגען (וואס קען קען גיט מקנים זיין דעם תנאי,
 אונ דאס אויף האלצונג איז גיט פון איהר, זיא איז
 גיט שולדיג וואס דער תנאי קען גיט מקנים ווערין
 תרי יד גט ווערט זיא גיט אפילו קען דאס דעם
 תנאי גיט מקנים גיטען: ז תרי יד גיט אויב אמאן
 זאגט צוא זיין נוייב דאס זאל זיין דין גט אם לא
 באתי מכאן ועד שלשים יום אויב איה וועל גיט קוקען
 פון איצט ביו דרייסיג טאג ויהיה הולך מיהודה לגליל אונ
 עד איז גיטאנען פון יהודה צו גליל, אונ האט גי-
 טאנען צוויי תנאים, זיין תנאי אויב איה וועל קוקען
 אין גליל זאל בארן זיין אטם, אונ אויב איה וועל
 גיט קוקען אין גליל אויב איה וועל פאר וואקען אין
 וועג דרייסיג טאג אונ וועל גיט קוקען ארויס זאל
 זיין אטם, אונ אויב איה וועל גיט זיין אין גליל אונ
 וועל קוקען אין דרייסיג טאג זאל גיט זיין אטם הייט
 לאנטיפטרס ויהו אונ עד איז גיטאנען ביו אנטיפטרס
 דאס איז ביי דעם גרעעץ פון יהודה אונ איז גיט
 גיטען אין גליל אונ איז גיטאנען צוריק אין דרייסיג
 טאג בשל תנאי איז זיין תנאי גאר גיט אונ עם איז
 קיין גט תרי יד גיט אונ אויב דער כאן האט גיטאנען
 צו זיין נוייב דאס זאל זיין דין גט אם לא באתי מכאן

אתו לי את דמיה האבין דיא חבמים גיזאנען זיא זאל
 אים געבין געלד פאר דיקלייד אונ זיא ווערט גט:
 ו תרי יד גיט על מנת שתשמשו את אבא אויב אמאן זאגט
 צוא אויביב דאס זאל זיין דין גט אויף דעם תנאי
 דו זאלקסט בדינען מיין פאטער, אויב זי האט בדינען
 זיין פאטער אפירד גאר איין טאג איז גיט, אהער
 עד זאנען צו זיין נוייב דאס זאל זיין דין גט על מנת
 שתשמשו את בני אויף דעם תנאי דו זאלקסט זינין מיין
 קינד בשר היא מניקתו וזיא לאנג דאקף קינד זיינין
 שתי שנים צוויי יאהר, רבי יהודה זאגט שמונת עשר
 חדש אפגעזען חדשים, אויב זיא האט גיזונג דאס
 קינד אין דיא צוויי יאהר נאך די כהןן אהער אין
 די אפגעזעהן חדשים נאך כבי יהודה אפילו גאר
 איין טאג איז גיט, ווייל ער האט מיט איהר גיט
 אויס גירעם ווי לאנג זיא זאל בדינען דעם פאטער
 אדער וזיא לאנג זיא זאל זיינין דאס קינד פת הבן
 אויב דאס קינד איז גישטארבן אונ זיא האט איהם
 גאר גיט געזייגט או שעת האב אדער דער פאטער
 איז גישטארבן אונ זיא האט איהר גאר גיט בדינען
 פון דעס טונענין תרי יד גט איז אנגור גט, אפער אז
 עד זאנען צו זיין נוייב תרי יד גיט דאס זאל זיין דין
 גט על מנת שתשמשו את אבא שתי שנים אויף דעם תנאי
 דוא זאלקסט באדינען דעם טאטען צוויי יאהר,
 אדער עד זאנען צו זיין נוייב דאס זאל זיין דין גט
 על מנת שתניקו את בני שתי שנים אויף דעם תנאי דוא
 זאלקסט זיינען מיין קינד צוויי יאהר פת הבן אויב
 דאס קינד איז גישטארבן או שעת האב אדער דער
 פאטער איז גישטארבן או שעת האב אדער דער
 פאטער האט גיטאנען צו איהר אי אפשי שתשמשני איהר
 וויל גיט דוא זאלקסט מיך באדינען שלא בהקפדה

בלק יום ג

עיקר תירוש

וחזר בתוך ל' יום בטל הגע שהרי לא הלך למ"ה (ז) וגם לא שהתה ל' יום: כ"ז שאעבור מכנגד פניך ל' יום. כשאשהה ל' יום עובר מכנגד פניך אז יהא גע: ודו' הולך וכו' וכו' לחצר מכהן כשישהה ל' יום

(ו) זעבנו פה'ן ישראל סוף ל' א"ג (ג) נחין גב' מצינו גב' מצינו סוף עבו כה"ל נח"ק נח"ק ל' א"ג (ח) וכו' כ"ז כשהתנהגו ופ"ל ג"ל ג"ל י"ן פ"כ וכו' ועוד י"ן גב' ל' קלמן דכ"ה סוכין גב' דו יסכל ח"ן ה"ן גב' זמנתי' כ"ו ל' כהנ"ס ה"ך: ל"ו שמשעבד ל"ו סוכין דמל' כ"ו (זכ"כ

ל' יום. והיה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עורגני וחזר במל הנאו. ה"ן גיטין אם לא באתי מכאן עד ל' יום. והיה הולך למד"ה והגיע לעכו וחזר במל הנאו. ה"ן גיטין כ"ז שאעבור מכנגד פניך ל' יום. היה הולך וכו' הולך וכו'. והוא ולא נתיחד עמה ה"ן גמ: ח' הרי זה גיטין אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש גמ: הרי זה גיטין [מ] מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש [נ] ה"ן באתי גמ: מ' אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כתבו והגנו גמ לאשתי כתבו גמ בתוך י"ב חדש ותננו לאחר י"ב חדש [ס] אינו גמ. כתבו ותננו לאשתי אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כתבו בהוך י"ב חדש ותננו לאחר י"ב חדש גמ. ר' יוסי אומר [ע] כוה גמ. כתבו לאחר י"ב חדש ותננו לאחר י"ב חדש וס'ת. אם הגמ קדם למיתה

כ"ג (ב) ויעדך משעבד משעבד או אינו טל ממש שיעלס לכו וכוין שהפתייה לא יזילע לכו דכ"ס פ"ה ל' מלמס. ומצינו: [ג] מעכשיו. אפי' דככר נה"ל לא יטיל מ"ג סוף ל' י"ן דלא מ"מ לאחר מיתת משעבד סוף סוכה דהלך כה"כ דכיון דלא פתגס ע"י מל"כ סוף דלא מתול קמי יום א"ף כ"ו אלו כולם יבטלו ביום גמ' ולהך גיטין דמכור כ"ו ד"ס ה"ן לאחר מיתת אלו ה"ן חלקה כחם לא בלתי סוף דמעכשיו משעבד קמי ל' כ"ו. ה"ן י"ב: [כ] ל' ג' י"ב. ויעדך א"ף דשמי' משעבדו ד"ל ח"ך: דשמי' א"ף סוף טל כ"ו וי"ב דלא מחני כ"ו משעבדו דכיון טל כ"ו י"ב טל כ"ו משעבדו לא חישבין טעם ל' וכו':

הכעל ויערער ויאמר פייסתי: ח' אינו גמ. לכיון ללא אמר מעכשיו משעבד לאחר י"ב חדש יבא גע והרי מת בתוך זמן ואריכה לביב:

ט"ז סוף טל הקסיד טל טל כתיבס טל טל על סכמייה הקסיד. כ"ן: [ג] כ"ה גמ. מרה"ל' ל' לא נכ"ו ככ"ו והנו וטל ככ"ו וז"ו ל' לא נכ"ו ככ"ו מעכשיו והנו ל' לא נכ"ו וכו' י"ן ט"ו כ"ו. ל' וכו':

עד שלשים יום אויב איה ווער גיט קוקען פון איצט ביז דרייסיג טאג ויהי הולך מגליל ליהודה אונ ער איז גינאנגען פון גליל צו יהודה והגיע לכפר שתנאי ויער אונ ער איז גיקוקען צום דארף עורגניא דאם איז כ"ז דער גרעניץ פון גליל) אונ איז צוריק גיקוקען אין דרייסיג טאג כול הנאו איז זיין הנאי גאר נים אונ עס איז קיין גמ חיי זה נכ"ד אונ אויב דער מאן האט גינאנגט צו זיין נוייב דאם זאל זיין דין גמ אם לא באתי סכאן עד שלשים יום אויב איה וועל גיט קוקען פון איצט ביז דרייסיג טאג והיה הולך למד"ה ה"ן אונ ער איז גינאנגען צו חוץ לדארץ והגיע לעכו וחזר אונ ער איז גיקוקען צו ד"א שטאט עכו (דאם איז כ"ו) דעס קענען פון דארץ ישראל) אונ איז צוריק גיקוקען אין דרייסיג טאג כול הנאו איז זיין הנאי גאר נים אונ עס איז קיין גמ חיי זה נכ"ד אונ אויב דער מאן האט גינאנגט צו זיין נוייב דאם זאל זיין דין גמ כ"ז זען אנגעביר כנגד פניך שלשים יום אויב דו וועקסט מיד נים זעהן דרייסיג טאג היה הולך וכו' הולך וכו' אונ נאך דעם הנאי איז ער עמליכע קאל גינאנגען אונ צוריק גיקוקען גינאנגען אונ צוריק גיקוקען תיאל ולא נתיחד עמה ויעל ווען ער איז גיקוקען איז ער גיט גיווען מיט איהר צו זאקען אזליין אין אכאוונדער שטוב דער נאך האט ער גינאקט דרייסיג טאג אונ ז"א האט איהם גיט גיווען חיי ז"ו גמ איז דאם אנגעקער גמ: ח' הרי זה נכ"ד אויב דער מאן זאנגט צו זיין נוייב דאם זאל זיין דין גמ אם לא באתי סכאן ועד שלשים יום ע"ך חודש אויב איה וועל נים

קוקען פון איצט ביז צוועלף חדשים ומת בתוך שלשים ישר חודש אונ ער איז גישקארבין אין ד"א צוועלף חדשים אינו גמ איז ז"א גיט גיט חיי זה נכ"ד סכאן אונ אויב ער האט גינאנגט צו זיין נוייב דאם זאל זיין דין גמ פון איצט אם לא באתי סכאן ועד שלשים יום חודש אויב איה וועל נים קוקען פון איצט ביז צוועלף חדשים ומת בתוך שלשים ישר חודש גישקארבין אין ד"א צוועלף חדשים חיי זה גמ איז דאם אנגעקער גמ: מ' אם לא באתי סכאן עד שלשים יום חודש אויב דער מאן האט גינאנגט צום קענען גיט אויב איה וועל נים קוקען פון איצט ביז צוועלף חדשים כתבו ויתו גמ לאשתי זאל זיין דין גמ איה כ"ו) דעבין אגמ צו מיין נוייב כתיבו גמ בתוך שלשים יום חודש אויב מען הט גשירבען דעס גמ איז צוועלף חדשים ונחת לאחר שלשים יום חודש אונ סוף האט איה גינעקין דעס גמ נאך צוועלף חדשים אינו גמ איז דאם קיין גמ. אונ אויב ער האט גינאנגט פאר קערט כתבו והנו גמ לאשתי שרייבט אונ גיט אגמ צו מיין נוייב אם לא באתי סכאן ועד שלשים יום ע"ך חודש אויב איה פון איצט ביז צוועלף חדשים כתבו בתוך שלשים יום חודש אז ז"א האבין גישקארבין דעס גמ איז ד"א צוועלף חדשים איה דאם קיין גמ. ר' יוסי זאנגט כ"ו גמ איז דאם האט גינאנגט איה אנגעקער נים ווארום כ"ו זאנגט ער האט גינאנגט שרייבין חתן קען אפילו באה"ר נאך

[פ] אינו גמ. אט ממ אחר י"ח אחר שנתנו הנט קודם שיתוס לה, כ"מ: [5] זו כ"ו. כלומר גם זו סוף בכלל שאלתו מגורשת כו': [ק] מנושט ולינס מגורשת. ולא מוקמינן ליה בחזקת חו יומא דלמחר י"ח ממ אט כלל כיון דלמחר ממ

געפיין דעם גמ ואל מען נאך צוועלף חדשים בהבו לאחר שנים עשר חדש אויב מען האט גישריבען דעם גמ נאך די צוועלף חדשים ונתנו לאחר שנים עשר חדש אונ מען האט גיגעפיין דעם גמ צו זיין נוייב נאך די צוועלף חדשים וימת אונ דער מאן איז גישטארבין איז דער דיין אט הגם קדם למיתה אויב דער גמ איז גיגעפיין גינארין צו די אשה איידער דער מאן איז

גמרא נפין דף לו ע"א רש"י

אינו משמט. מאחר שכתבו פרוזבול אינו משמט חזון כשביעית: מוסרני לכם. את סמכותי שלכם חזון כוגשים וזני לא חנוג ולקמן מוקי דיש כח ביטל להפקיע ממונו ועל זה וליתן לזה כמקום שיש סיג ותקנה: והתקין הלל. דלא תשמט ועקר דבר מן המורה: בשביעית בומן הוה. והלל כרבי ס"ל דא' שביעית להשמט מלוה בזמן הזה דרכנן הוה, ועט"ג דהלל כתיב עני הוה ס"ל

אצל פלוני שאבכנו כ"ו שארצה והדיינים חותמים משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא אמר

הנן חתם פרוזבול אינו בשמט אין די הורה שמיים ווען דיא וידיו וועלין אריין קומען אין ארץ ישראל זאלן וייא ציילן זעקס יאהר אונ דער זיבעטער יאר האט זיין שמטה נויי געקומען אין קרדה ברוי נאך האט דיא הורה גיזאגט אין דעם יאהר שמטה זאל קיינער נישט קאנען ביי זיין חבר וואס ער איז איהם שולדיג, נאר אלע חובות וואס איינער איז שולדיג דעם אנדערין זאל זיין פארפאלן. זאגט דיא נקרא מיר האבין גילערנט אויב מען האט געמאכט אפרוזבול איז דער חוב גיט פארפאלן זה אחד מן הדברים שהתקין הלל תבין דער פרוזבול איז איינער פון די זאכין וואס הלל תקן האט גיטאקן מכות אויף דר וועלט כשראה את הגם שבגבי טהלות זה את זה אז הלל האט גיזען מענטשין ווילען גיט פארבארגן ויזען ער איינער דעם אנדערין וטבחו על מה שנהנו בחורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' מה זיין פאלגין גיט וואס זאגט האט גיזאגט אין דיא הורה, דוא זאלסט דיר היטען קאמער וועט זיין אשילעכטע טראכטונג אין דיין הארצין דו וועסט גיט וועלין פארבארגן געלד צו דיין חבר ווייל דו וועסט זען עס איז נאהנט צוא שמטה וועסט מורא האבין קאמער עס וועט קומען שמטה וועט דיין געלד זיין פארפאלן, זאלסט און גיט מאהן, נאר דו זאלסט אייביג פארבארגן געלד. אונ קאר מער וועט דיין געלד זיין פארפאלן ביי דיין חבר וועגן שמטה, וועט דיר זאגט גענאשין מיט אן דערע געלד, אונ הלל האט געזעהן אז מענטשין

כלכם ה' כלם ללי הסתיו דפ"ח דמלכות דכריסס השתמא חנן חתם פרוזבול אינו משמט זה א' מן הדברים שהתקין הלל הוקן כשראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד והתקין פרוזבול וזו היא גופו של פרוזבול מוסרני לכם דיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי למשה או העדים. וזו איכא מירי דמדאורייתא אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתנאי רבי גלויבין גיט דיא רייר פון הורה אז זאגט וועט זייא גענאשין אונ ווילען גיט פארבארגן געלד איינער דעם אנדערין קאמער וועט דער לזה האלמין דאס געלד ביי שמטה וועט דער מלוה שוין גיט קארין קאנען דעם חוב עמד התקין פרוזבול האט הלל געזאגט מען זאל מאכין אפרוזבול ואהילף, אטובה, פאר די רייכע מענטשין זייא זאלן מעגן קאנען ווערע חובות אפילו נאך שמטה וזו היא טופא של פרוזבול אונ אזוי זאל דער פרוזבול געשריבן ווערין מוסרני לכם דיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאיבנו כל זמן שארצה דער מלוה קומט צוא בית דין אונ זאגט צו דיא דיינים. צו אייך דיינים פון דיא שמט ירושלים אנדער פון איין אנדער שקאטן גיב איך אוועק מיניע אלע וועקסלין וואס איך האב אויף דעם מענטש אונ אויף דעם מענטש זען שרייבט ארויס די געזען פון די מענטשין. איהר מענטש אויף קאנען מיט דיא וועקסלין דאס געלט וואס מיר קומט פון דיא אלע מענטשין. אונ איך וועל שוין פון זייא נישט קאנען. אונ פון אייך וועל איך אפגעזען האט געלד ווען איך וועל וועלין דייניגים חתמים לכתב או העדים, אונ מען שרייבן דיא דיינים אדער עדות ווערע געמען ואונ די דיינים קאנען דאס געלד פון דיא לזה'ס אונ גיבען אונעם די מלוה'ס אפילו נאך שמטה. פהענט די גקרא וזו איכא מירי דמדאורייתא משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא ווי אזוי קען דאס זיין די הורה זאל זאגן אז שמטה זאל מאכין פארפאלן דעם חוב אונ הלל

לאביו לכביתו שני הוולג ולא היה יוכל טוגג לא נהגו שמיטין
 מדאורייתא והאמרינו בערכין מנו יזילות לקדם שמיטין
 מדרבנן קאמר . ומלאמי בתלמודי דביטו יצחק הלוי כתב
 בתם' גיטין כ"ז ושלמי מתיך טעון השמטה ויבנה אלה זמן
 שיעל כהן טעמו טעמו זה דבר השמטה שמוע אחת שמיטת
 הייזל והתת שמיטת שביעית . חבל בת"כ רחמי דשביעית
 טוגג בזמן שאין יוכל טוגג , וזומר חני טעמו מהולקת :
 בזמן שאין אהה מושמט קרקע . כגון עכשוו שטלה
 קדושת החרץ : אי אהה מושמט כספי . והע"פ שהטמט
 כספים חוכת הטוף היא וליטה תלויה בחרץ ילפי' דהיקוש
 ללא נהגו : ואמרו רבנן דתת השמט . בזמן הזה : זכר
 לשביעית . שלא תשקת חרות שביעית : וזמ' איבא
 מידי דמדאורייתא לא מושמטא שביעית . בזמן הזה
 כרבי וזמור רבנן דשמיטת ומנאל הלוח גזון על מיהס : שב
 ואל תעשה . הלוח הזה יושב ובעל ולינו וזמור המלוה
 לפרוע חובו ולא עקר ליה בידיה וכה"ל וזמור תעקור
 דבר מן התירה כגון שופר ולולב ודומיהן בינמות בהאשה
 רבה ללא עקירה בידיה : רבא אמר . לעולם בין לרבנן
 כלן עקירת דבר מן התורה כמקום סיגו וגדר הפקר כ"ד
 זאל מאבין אמתקה שמטתה זאל גיט מאבין פארר
 פאלין דעם חוב אפר אביו שביעית בזמן הנה האם אביו
 גיזאנט דיא פקנה וואס הלל האם געמאכט איז
 גאר אויף דיא שמטות וואס נאך דעם חרפן בית
 המקדש וידי האם איז וויא רבי האם גיזאנט
 דתני רבי אמי ווארום מיר האבין גיבערניט רבי
 זאנט עס שמיטט אין פסוק ויה דבי השמטה שמוט דם
 איז דער דין פון שמטה שמוט . צו וואס שמיטט
 צוויי מאהל דער ווארט שמטה בשתי שמטות התיב
 מדבר ווייף דער פסוק שמועקסט פון צווייא ערלייא
 שמטות אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים איין
 שמטה וואס מען טאר גיט ארבעטין אין די פעלר
 דער אונ די אנדערע שמטה וואס מען טאר גיט
 טאנען די חובות בזמן שאהה שמטת קרקע אהה שמטת
 כספים ווען דיא יודין זענען גינען אין ארץ ישראל
 אונ האבין געזיט דיא שמטה פון דיא פעלדער .
 האבין וויא געמוזט היטען דיא שמטה פון געלט
 אויך בזמן שאי אהה שמטת קרקע אי אהה שמטת כספים
 אבער ווען דיא יודין זענען אין גלות אונ דארפין
 גיט היטען דיא שמטה פון פעלדער דארפין וויא
 גיט היטען דיא שמטה פון געלט ותיקנו רבנן דתשמט
 זכר לשביעית האבין די רבנן גיזאנט די שמטה פון
 געלט זאל ויין אין גלות אויך עס זאל בלייבן
 א אנגריקונג פון די מנזה שמטה זאל הלל שמיטת
 העם מלהלות זה את זה עטר התקין פרוזבול ויאל הלל
 האם גיזען אז מענטשין האבין אויפגייערעט צו
 פארקויפן געלט אויגעבער דעם אנדערן , ווייל זיי
 האבן בוירן פארמער וועט דער לזה האלטן דאס
 געלט ביי דעם זיגענטן ואחר וועט זיין דאס געלט
 פארפאלן בייא דעם לזה , דריבער האט ער געד
 מאכט אמתקה מיט דעם פרוזבול , פריענט דיא
 גמרא ופי איבא מידי דמדאורייתא לא שמטת שביעית
 ותיקנו רבנן דתשמט וויא אזוי קען דאס זיין די הורה

לאביו לכביתו שני הוולג ולא היה יוכל טוגג לא נהגו שמיטין
 מדאורייתא והאמרינו בערכין מנו יזילות לקדם שמיטין
 מדרבנן קאמר . ומלאמי בתלמודי דביטו יצחק הלוי כתב
 בתם' גיטין כ"ז ושלמי מתיך טעון השמטה ויבנה אלה זמן
 שיעל כהן טעמו טעמו זה דבר השמטה שמוע אחת שמיטת
 הייזל והתת שמיטת שביעית . חבל בת"כ רחמי דשביעית
 טוגג בזמן שאין יוכל טוגג , וזומר חני טעמו מהולקת :
 בזמן שאין אהה מושמט קרקע . כגון עכשוו שטלה
 קדושת החרץ : אי אהה מושמט כספי . והע"פ שהטמט
 כספים חוכת הטוף היא וליטה תלויה בחרץ ילפי' דהיקוש
 ללא נהגו : ואמרו רבנן דתת השמט . בזמן הזה : זכר
 לשביעית . שלא תשקת חרות שביעית : וזמ' איבא
 מידי דמדאורייתא לא מושמטא שביעית . בזמן הזה
 כרבי וזמור רבנן דשמיטת ומנאל הלוח גזון על מיהס : שב
 ואל תעשה . הלוח הזה יושב ובעל ולינו וזמור המלוה
 לפרוע חובו ולא עקר ליה בידיה וכה"ל וזמור תעקור
 דבר מן התירה כגון שופר ולולב ודומיהן בינמות בהאשה
 רבה ללא עקירה בידיה : רבא אמר . לעולם בין לרבנן
 כלן עקירת דבר מן התורה כמקום סיגו וגדר הפקר כ"ד
 זאל מאבין אמתקה שמטתה זאל גיט מאבין פארר
 פאלין דעם חוב אפר אביו שביעית בזמן הנה האם אביו
 גיזאנט דיא פקנה וואס הלל האם געמאכט איז
 גאר אויף דיא שמטות וואס נאך דעם חרפן בית
 המקדש וידי האם איז וויא רבי האם גיזאנט
 דתני רבי אמי ווארום מיר האבין גיבערניט רבי
 זאנט עס שמיטט אין פסוק ויה דבי השמטה שמוט דם
 איז דער דין פון שמטה שמוט . צו וואס שמיטט
 צוויי מאהל דער ווארט שמטה בשתי שמטות התיב
 מדבר ווייף דער פסוק שמועקסט פון צווייא ערלייא
 שמטות אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים איין
 שמטה וואס מען טאר גיט ארבעטין אין די פעלר
 דער אונ די אנדערע שמטה וואס מען טאר גיט
 טאנען די חובות בזמן שאהה שמטת קרקע אהה שמטת
 כספים ווען דיא יודין זענען גינען אין ארץ ישראל
 אונ האבין געזיט דיא שמטה פון דיא פעלדער .
 האבין וויא געמוזט היטען דיא שמטה פון געלט
 אויך בזמן שאי אהה שמטת קרקע אי אהה שמטת כספים
 אבער ווען דיא יודין זענען אין גלות אונ דארפין
 גיט היטען דיא שמטה פון פעלדער דארפין וויא
 גיט היטען דיא שמטה פון געלט ותיקנו רבנן דתשמט
 זכר לשביעית האבין די רבנן גיזאנט די שמטה פון
 געלט זאל ויין אין גלות אויך עס זאל בלייבן
 א אנגריקונג פון די מנזה שמטה זאל הלל שמיטת
 העם מלהלות זה את זה עטר התקין פרוזבול ויאל הלל
 האם גיזען אז מענטשין האבין אויפגייערעט צו
 פארקויפן געלט אויגעבער דעם אנדערן , ווייל זיי
 האבן בוירן פארמער וועט דער לזה האלטן דאס
 געלט ביי דעם זיגענטן ואחר וועט זיין דאס געלט
 פארפאלן בייא דעם לזה , דריבער האט ער געד
 מאכט אמתקה מיט דעם פרוזבול , פריענט דיא
 גמרא ופי איבא מידי דמדאורייתא לא שמטת שביעית
 ותיקנו רבנן דתשמט וויא אזוי קען דאס זיין די הורה

דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול היומנו בחכמה ובמנין
 כאי. ת"ש דאמר שמואל לא כהבינן פרוזבול
 אלא או כבי דינא דסורא או כבי דינא דנהרדעא
 ואי סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תיקן בשרא
 לכהבו:

שלא ימנעו מלהלוות: לא כתיבין פרוזבול. דלא חליט
 לאסקורי ממונא: אלא בי דינא דסורא. רב: דינא.
 דנהרדעא שמואל:

דינא נמי

דור אדער אויף אייביג. ענטשפערט דיא נקרא פא
 שפע קום הער וואס שמואל האט גיזאגט דאסר
 שטיאל נוארום שמואל האט גיזאגט לא כתיבין פרוזבול
 אלא או כבי דינא דסורא או כבי דינא דנהרדעא קען מאר
 גיט שרייבן אפרזבול נאר בייא דעם בית דין פון
 סורא אדער בייא דעם בית דין פון גהרדעא ווי
 סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תיקן בשרא בי דינא נמי לכתב
 אויב דוא וועקט זאנין הלל האט מהקן גינען דעם
 פרוזבול אויף אייביג. דארף קען דאך סענין
 שרייבן אפרזבול בייא אלע בית דין:

פרוזבול אלא אי אסדת לדרי עלמא נמי תיקן אדער אז
 דו וועקט זאנין הלל האט געמאכט דעם פרוזבול
 אויף אייביג אויף אלע דורות. קען קען גיט כבטל
 זיין דעם פרוזבול הא אין בית דין יבול לכפל דברי בית
 דין חבירו אלא אם זן גיזיל תיטט חכמה ויבטלן ווארום
 איין בית דין קען גיט כבטל זיין די בייד פון דעם
 אנדערין בית דין סיידן ער איז גרעסער פון איהם
 מיט חכמה אונ מיט קעהר מענטשין. דרייער
 קענען מיר גיט כבטל זיין די הקנה פון הלל מאי
 וזיא איז גינען דיא הקנה פון הלל נאר פאר זיין

וזהר בלק דף קצו ע"א ת"ת לאלולות יוד הא ואו הא

פתח ר' אלעזר ואמר (ישעיה נ) מי כספ ירא יי' וגו'. מתי שומע בקול עבדו התי קרא חוקמוה כחריזא כללותא והכי
 הוא חזן דרגיל למותי לני כנשתא לללאה ויומח דהא לא חתי קב"ה סגיל מליה וחמר מי כספ ירא יי' שומע בקול
 עבדו דהשר הלך חשכים ואין נגה לו. מתי שומע בקול עבדו כמחן. אי תימח כנביאה או גבר אחרת מחן יבכ כנביאה
 או גבר אחרת לללוחא. דבנין דללי לללוחא שומע בקול נביאה או דגבר בעלמא. אלא הוה דללי לללוחא ככל יומא איהו
 שומע כההוא קול דקרי ליה קב"ה ומשתבח ביה וחמר דליהו עבדו ודלי. שומע בקול במתי קול כההוא דלקרי עבדו.
 שבתא עלאה איהו דנפיק עליה קול דליהו עבדו. ומו דקלא אשתמע בכל חיוני רקיעין דליהו עבדו דמכלא קריאת
 ודא הוא שומע בקול עבדו. אשר הלך חשכים ואין נגה לו. וכי בנין דלא אחא לללוי הלך חשכים. אלא חוקמוה. אבל
 עד לא יתכשרא ישראל לבתי כנסיות סערה אחרת קיימא וסגיר כל כהורין דלא יתפסקין ויפקון על עמין.
 ותלת זמנין ביומא אזלי סער אחרת דכר וטוקא ומשעטין בעלמא וההוא שידן אחקן לללוחא בנין דלא הוי תמן קטרוגא
 כלל. וכדרי איהו עידן לללוחא בנין (כי תשא קול ע"ה) דליטון אזלי למשעטא כסורי סורין והרי נשפה כדין פתיחין כוי
 ונהרין. עלאין נפסי ושריאן על כתי כנסיות כריסיהן דליטון דלאן ללוחין ומתפלגין חורין על רישיהו והכי"ה שגיל על
 ההוא דלא אשתכח תמן ואמר חבל על פלגיה דהוא רגיל הכא והשאת דלך חשכים ואחמער מקמי שיהיו והלך לשעטא
 כטוריא בעלמא ונפיק מההוא נגה נהורא דהרי וליה (ליה) ביה חולקא אין ענה לו כמה דלחמליג ושריא על אחרתין
 דתמן כמה עבין אחאבידו מניה (אין ענה לו השאת דלך חשכים). וחלו כוח תמן יבסח כספ יי' בכללא דעבר קדמאה.
 וישען כלהיו כרוס דענד תיניא. אר"ה אלעזר כרי ודלי רוח כנבואה שריא עלך:

מספר חסידים סימן קיז קיח.

ישראל ששומע סאומרים עליו שהוא עב"ה לך טמ יידי
 אלו עב"ה מאכס"ה שער רכס"ה יכנסו שלמינא בלרן
 כוהיל ולא יזכי לזכב כמו עלמות יוסף שער הקב"ה דמודס
 כרטייה יקצר כרטייה יוסף פנ סמלר כי נזכר נכתיב סמלר

ישראל ששומע סאומרים עליו שהוא עב"ה לך טמ יידי
 יידי איז אז צויד הערם קען זאגט אויף
 איהם ער איז א עב"ה ווייל קען דערקענט איהם
 גיט. דארף ער זאגן איה בין אייד מנא לו משה
 רבינו דאס ווייסן מיר פון משה רבינו אפר רבונו של
 עולם יכנסו עצמתי בארץ והאל לא יכתי לזכב כסו עצמות
 יוסף משה רבינו האט גיזאגט פאר הקב"ה רבונו
 של עולם ווייל איה האב גיט זוכה גינען אריין
 צו גיין אין ארץ ישראל לעקעדיג ואלן ווייניג
 קסינס מייגע ביינער אריין קומען אין ארץ ישראל
 אזוי ווי די ביינער פון יוסף זענען אריין געקומען
 אין ארץ ישראל אפר הקב"ה האט הקב"ה גיזאגט
 צו משה דמיר כהאמיה יקבר בארעה דער וואס איז
 סודך אין דעם לאנד ארץ ישראל דארף פגראבין
 פארנעמען

כשכנים זכו עלמיותו ליקצר בלתי לכל אדם ששזקק כשמשפח
 שטומים ענין מי מלי סילום מיד סכומים ילע אמת מי
 עכר ומי לכן לא יכנס פנמוסין ללתי :
 הנותן יו למי שמסקו נשים סבי זוס מסייע ירי עובדי מדינה
 כי כוח עמסין הם סלום לירי מדינה , סלע נוסמן יין
 למי ששלצטר ומיני יכול ללמוד ולהסלל לבניה מפני נסלי
 וכשצטרקו לו מתיישבת דעתו עלי וסמנה על זוס נלצר סמסמס
 גלטים ונלסטים :

ולו המתפלל לחפלה רעבית. וכל המתפלל שתי תפלות אזילו

יעקור את רגליו אומר ענגו כי אתה שבע תפלה
 מודה ומציל בכל עת צרה וצוקה יהיו לרצון אמרי
 פי וכו'. שכן ולא התפלל מנחה בע"ש ותפלל ערבית
 שתיים של שבת. וכן ביו"ט. זבת ולא התפלל מנחה
 בשבת או ביו"ט מתפלל כבוצאיהן ערבית שתיים של
 חול סכדיל בראשונה ואינו סכדיל בשנייה ואם סכדיל
 בשתייהן או לא סכדיל כחת סנה יצא , אבל אם לא
 סכדיל בראשונה והסכדיל בשנייה חזור ומתפלל תפלה
 שלישית מפני שהראשונה לא עלתה לו מפני שהקריטה לחפלה רעבית.

ווערין אין ארץ ישראל יוסף על שאמר כי נונב טנבתי
 פארן העברים נוייל יוסף האם גיזאנט צום שר
 המסקים אויף בין גענעקת גיזאדין פון דעם
 יודישען לאנד זכו צעמתי ליקר פארן האבין ויגע
 בייגער זוכה גיזען זיין זאלין באגראבין ווערין
 אין ארץ ישראל אבל אתה יששכר כששפעת שאמרס
 עלך איש מצרי היציל מיד הרעים אבער דוא האסמ
 געקערט ווי די מעקשער פון יתרו האבין גיזאנט
 אויף דיר אפצרי האם אונז גרעקשט פון דיא
 פאקטאמקער און דוא האסט געשוויגען ווא אפתי
 איש עברי אנכי און דוא האסט גיט גיזאנט אויף בין
 איור לכן לא יכנס צעמסדיך גיט דריבער וועלן
 דיגע בייגער גיט צריין גיין אין ארץ ישראל .
 הנהו יו למי שצקו נשים חבר זה ספיע עברי עברה אז
 אייגער גיט נויין צו דעם מענשש וואס ניין
 האנוייל איז מיט נוייגער העלפט ער דעם מענשש
 ער זאל וינדריגען כי הוא מסטיך את האדם לירי עבדה
 ווארום נויין ציהט דעם מענשש צו קונה ניין אבל
 הנהו יו למי שצפער זאנו יכול ללמוד ולהסלל לבניה
 מפני צערו אבער אז ער גיט נויין צו דעם מענשש
 וואס גער און ווערין דעם בעט קען ער גיט
 לערנען און קען גיט דאווען מיט פנעם ויכנסמקטי
 אז מתישבת דעתו עלי וסמנה אונז ער גיט איהם
 מרייגען נויין ווערס ער רודיקער און ווערס
 פרייליך על זה יאמר השלשם אלהים ואנשים אויף דעם
 מענשש און אויף דעם נויין ווערס גיזאנט ער
 באקט פרייליך גאט און מענששין :

פארנעקסן צו זאגין די זאכן אין די הויכע שמונה
 עשרה דארף ער גיט דאווענען נאך אמאל שמונה
 עשרה ואם נזכר קודם שיעבר את רגליו אויב איידער ער
 האט אוועק גערירט די פיס פון ארס נאך שמונה
 עשרה האט ער זיך דעקאמט או ער האט גיט
 גיזאנט ענגו , זאל ער זאגין ענגו ביו זאני אשמע
 כי אתה שומע הפלה פודה ומציל בכל עת צרה
 וצוקה יהיו לרצון אמרי פי ויגיון לבי לפניה ה'
 צורי ונזאלי , עושה שלום אונ ווייטער שבת ולא
 התפלל מנחה ביום שבת אויב ער האט פארנעסין אונ
 האט פרייטיג פארין נאקט גיט דעראוינט מנחה
 ותפלל ערבית שתיים של שבת זאל ער דאווענען שבת ביי
 נאקט צו מעריב צוויי קאהל שמונה עשרה פון
 שבת זכו ביום טוב אונ אזוי איז דער דין או ער האט
 פארנעסין ערב יום טוב צו דאווענען מנחה זאל ער
 דאווענען יום טוב ביי נאקט צו מעריב צוויי קאהל
 שמונה עשרה פון יום טוב שבת ולא התפלל מנחה בשבת
 או ביום טוב אויב ער האט פארנעסין שבת ביי טאג
 אדער יום טוב בייא טאג צו דאווענען מנחה סתפלל
 כבוצאיהן ערבית שתיים של חול זאל ער דאווענען מוצאי
 שבת אדער מוצאי יום טוב צו מעריב צוויי קאהל
 שמונה עשרה וואקעדיעע מדייל בראשונה ואינו מדייל
 בשנייה אין די ערשטע שמונה עשרה זאל ער זאגין
 אתה חוננתנו אונ אין דיא אנדערע שמונה עשרה
 זאל ער גיט זאגין אתה חוננתנו ואם סכדיל בשתייהן
 אונ אויב ער האט אין בייך שמונה עשרה
 גיזאנט אתה חוננתנו איז אויך גוט או לא סכדיל כחת
 סנה יצא אדער ער האט אין בייך שמונה עשרה
 גיט גיזאנט אתה חוננתנו איז אויך גוט אבל אם לא
 שמונה עשרה האט ער גיט גיזאנט אתה חוננתנו
 גיזאנט אתה חוננתנו חזר ומתפלל תפלה שלישית זאל
 לא עלתה לו נויי די ערשטע שמונה עשרה ווערס גיט
 געדאווינט די ערשטע שמונה עשרה פריגער ווי ער
 נוארום אז מען דאוונט צוויי שמונה עשרה
 ערשטע שמונה עשרה פאר מעריב אונ די אנדערע
 האט אין דיא ערשטע שמונה עשרה גיט גיזאנט
 האט ער יוא גיזאנט אתה חוננתנו . זעהט מען אז
 מנחה אונ דיא אנדערע שמונה עשרה האט ער
 שמונה עשרה נאר גיט גירעכטיג אונ ער דארף
 מנחה וכל המתפלל שתי תפלות אזילו שבת וימסך לא

סכדיל בראשונה והסכדיל בשניה אבער אז אין די ערשטע
 אונ אין דיא אנדערע שמונה עשרה האט ער יוא
 ער דאווענען אררישע שמונה עשרה מפני שהראשונה
 גירעכונט מפני שהקדיחה להפיל ערבית נוייל ער האט
 האט געדאווינט דיא שמונה עשרה פון מעריב
 דרייט פאר מנחה אונ פאר מעריב דארף ניין דיא
 שמונה עשרה דארף ניין פאר מנחה , אונ אז ער
 אתה חוננתנו אונ אין די אנדערע שמונה עשרה
 די ערשטע שמונה עשרה האט ער געדאווינט פאר
 געדאווינט פאר מעריב דריבער ווערס די ערשטע
 דאווענען אררישע שמונה עשרה זיא זאל ניין פאר
 ותפלל ו אחר וי דער נואם דאווינט צוויי שמונה

שחרית וכוסף לא יתפלל זו אחר זו אלא ישהה בין תפלה לתפלה כדי שתתחונן דעתו עליו:

עֲשֵׂה־הֵם אֵינֶנּוּ נֶאֱמָר דִּיא אַנְדֶּרְעָע . אִפְּלִי שְׁחֵרִית
 אֹנ מוֹסָף זָאל עַר גִּיט רֵאוּנְגֶען אִיין שְׁמוּנָה עֲשֵׂה
 בְּאֶד נֶאֱמָר דִּיא אַנְדֶּרְעָע אַלָּא יִשְׁהָה בֵּין תְּפִלָּה לַתְּפִלָּה כְּדִי
 שְׁתַּחֲוֶנּוּ דַעְתּוֹ עָלָיו נֶאֱמָר עַר זָאל נוֹאָרְמִין פֿון אִיין שְׁמוּנָה

בלק יום ד תורה

אונקלוס

להשליך מתי"ד דר"א יתנה נפ"י יה יהו יהודה . רוח יוד הא ואו הא . נשמח יהודה חיה יחיהו ודפלי וו אל שם ב"ן שבועשיה בניקוד תולס :

יִ אַרִי יִקְרָא אִיִּקְרִינָךְ
 לַחֲדָא וּבְלִי דִי תִימְרִי לִי
 אַעֲבִיד וְאִיתָא כַּעַן לֹאִם
 לִי ית עֲמָא הִדִּין :
 יִ וְאִתִּיב בְּלַעַם וְנֶאֱמַר
 לְעַבְדִי בִלְק אִם יִתְּנִי לִי
 בְּלַק מְלִי בִיתִיה בְּסָפָה
 וְדַהֲב לִית לִי רִשְׁוֹ
 לְמַעַבְר עַל גִּזְרֵת
 מִיִּמְרָא דִּי אֶלְהִי
 לְמַעַבְר זַעֲרָתָא או
 רַבְתָּא : יִ וְכַעַן אֹדְרִיכוּ
 כַּעַן הִבָּא אִף אֶתְוֹן
 בְּיַלְיָא וְאָדַע מַה יִּוֹסֵף
 רִשִׁי

יִ כִּי כִבֵּד אַכְבְּרָךְ מְאֹד . ז (כמדבר רבה) יותר ממה
 שהיית נוטל לשעבר (ר"ל כמלמדת סיוחן) אני נוטל לך :
 (יח) מלא ביתו בכסף וזהב . למדת שנשפט רחבה
 ה ומחמד ממון אחרים אמר רש"י לו ליתן לי כל כסף
 וזהב שלו שהרי רריך לשכור חיילות רבות ספק נוטל ספק
 אזו נוטל ואני והאי נוטל : לא אוכל לעבור . על כרחו
 גלה שהוא ברשות אחרים ותנבא כאן שאינו יכול לבטל
 הכרות ש שנכתבו האבות מפי השמים : (יט) גם אתם.
 פיו הכשילו גם אתם סופכם לילך בפתי נפש י כראשונים:
 מה יסף . לא ישנה דבריו כ מהכרה לקללה הלואי שלא

כִּי כִבֵּד אַכְבְּרָךְ מְאֹד וְכִל אִשְׁרֵי
 תֹאמַר אֵלַי אַעֲשֵׂה וּלְכֹה־נָא קְבֹה
 לִי אֶת הָעַם הַזֶּה : יִ וַיַּעַן בְּלַעַם
 וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדִּי בִלְק אִם־יִתְּנִי־לִי
 בְּלַק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל
 לְעַבְר אֶת־פִּי יְהוָה אֶלְהִי לַעֲשׂוֹת
 קַטְנָה או גְדוֹלָה : יִ וְעַתָּה שָׁבוּ נָא
 בֹּזֵה גַם־אֶתֶם הַיְלִידָה וְאָדַעַה מַה־

שפרי חכמים

והל"ב סי'א"ב סוף יודע לכבד אבות שמה כל מה שכבד אותו עדיין לא כתיב לחי כבודו : ח גדול אמר בלעם אל יחסון בלך את רשעי או שום דבר אחר יפשה לי לא אוכל לנבוכ וגו' אלף אמר אל יתן לי בלך פלג בוסו וכסף וזהב למרוני שנשפט כו' : ש כלומר יבוא ולא ידע מה יבוא שילם מסוי לא אוכל לנבוכ אל סי' ה' וסי' ה' יכול את שניכם , ר"ס . ח"ג דקשה לרש"י למה אמר לא אוכל לה"ל לא לעבור דהוי משמע דפולח בכחורו אבן לא אוכל משמע שאינו רשאי כיון שהוא כשמותו של הקב"ה ומדכ"ל לא אוכל להלל מל' סי' דקאמר אלף לא אוכל לנטות הכרכס שכתבו מפי' וק"ל : דבדאון נספ' כ דק"ל סי'ל' ידבר' סי' עמי אלף ה"ק יודע למה שלל יעבד כו' הלואי שלא יוסיף לכבד . וסר"ס סי' פ' גם כתי' ע"ד יבוא וסי' יודע מה יבוא :

פירוש לתורת אלהים

או ער אין רשות פון גאט ברוך הוא אונ האט
 גביאות גי'אנט או ער וועט ניש קענען כמס' זיין
 דיא ברכות וואס אונגעבע אבות זענען געווארין
 גיגענשט פון הקב"ה : (יט) ויהי אצונד שבו נא
 וקאמ איהר דא אייך היינטיגע נאכט ויהי וועל
 איך וויסען וואס גאט וועט מיט מיר נאך ביידין .
 רש"י שרייבט אזוי האט בלעם גי'אנט ער וועט
 געוויס ניש גענעדערין פון דיא ברכות וואס ער האט
 וויא גיגענשט אונ וועט זייא געוויס גיט הייסן
 שעלמין אונ הלואי ער זאל ניש מערין זיי ברכות

אליהו וועל דיה ויער ערליך
 האלמין וכל אשר אונ אלץ וואס דוא וועסט מיר
 זאגין וועל איך קאהן לכתב נא אונ גאר אונ
 פלוח מיר דאס דאזיגע פאלק : (יט) וישו בלעם האט
 בלעם געגעפערט אונ האט גי'אנט צו די קגעקט
 פון בלך אס'פן לי ווען בלך זאל מיר אפילו געבין
 זיין הויז פול מיט גאלד אונ מיט וויקער לא אוכל
 קען איך ניש ענדערין דאס ווארט פון גאט מיין
 גאט לשוא צו קאהן אקלייגע ואך אדער אנרויפע
 נאך . רש"י שרייבט דא האט ער געמוזט מוכה זיין

י' מללא עמי: כ ואתא
 מימר מן קדם י' בבלעם
 בליליא ואמר ליה אם
 למקרי לך אתו גבריא
 קום איזיל עמהון וברם
 ית פתקמא די אמליל
 עמך יתיה תעביר ;
 כא וקם בלעם בצפרא
 וזריו ית אחניה נאול עם
 רברבי מואב; כב וחוקיה
 רזנזא דני ארי איזיל הוא
 ד'א קום לך חסם . סכדלרין קם
 סכות : ויקם בלעם כעקר
 והכס . סכדלרין קם .

יִסַּף יְהוָה דָּבָר עִמּוֹ: י וַיְבֵא אֱלֹהִים
 אֶרְב־בְּלָעַם לִידָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם--
 לִקְרָא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לְךָ
 אַתָּם וְאֵךְ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדָּבָר
 אֵלֶיךָ אֶתוֹ תַעֲשֶׂה: שְׁלִישִׁי כֵּא וַיִּקָּם
 בְּלָעַם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־אַתְנֹו
 וַיִּלְךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב: כב וַיַּחֲרֹ־אֵף
 אֱלֹהִים בִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְּיָצֵב

בעל המורים

(כ) ואך אס הדכר . יכיל אס יכלא לקלא האומוס יקלא ישראל
 סמכס או אס יכלא לכדך ישלאל יכדך האומוס ג'כ פ"ל ט'ך

רש"י

יוסף לכרך כלן תכנח שמעיה להוסיף להם כרכות על
 ידו: (כ) אם לקרא לך . אם הקריאה שלך וסבור אחת
 לעול עליה שגר קום לך אחת: ואך . על כרחך את הדכר
 אשר לדבר אליך אחת תעשה ואעפ"כ וילך בלעם אחת
 שמח אפתחו ויתרלה: (כא) ויחבש את אתננו . מכאן
 שהשאלה מתקבלת אחת וסורה ל חשבש הוא בעלמו . אחת
 (כב) וישכח אכרחהם בכקר ויחבשו את המורים: עם שרי
 ראה שהדבר רע צטיני המקום מ עתמאה

רשב"ם

(ככ) כי הולך הוא . ברצון מתאוה לקללם אע"פ שהיה
 יודע שאין הכהיה רוצה ;
 שפתי חכמים

ל כיון שקם בכקר קודם קצמו עכיו כדו למכר וילך ובלא
 להשכח מל שהעצרים ימכשו לחם חמורו וחו קסא ס"כ למה לא
 חכיו וישכח בלעם וכו' . ומתכן כדו לרצונו שושכחו כל מקום
 אמר הקב"ה כו' : מ' דק"ל למה כתוב ויחך אף ס' וכו' והלא אמר
 לו קום לו חסם אלל ראה שהדבר רע הוא צטיני סמקום על
 הכריו לו לילך אלל צטיני להאפו לטוב לטוב שכר וכו' כמלוא
 לילך כדו יקללם לטיבך ויחך אף ס' וגומר והכ"ס ס' כיון
 הקב"ה רשע כבר קדמך אכרחה אכיהם שנאמר (כראשית
 מואב . וכמדבר רעה) לנו כלכס שזה: (ככ) כי הולך הוא

רעת וקנים מבעלי התוספות

הרשע ככח מעוך מעשיו חלס לא סיה דמחו להלל לא סיה לו
 לילך חלל והי לך סיה סכרלא עלו מחכר שחלל לו סכ"ס
 מחחלל לא סין וסכר כך אמר לו לך ס"כ מוז בו ויכדמחו לקללם
 לטיבך

פירוש לתורת אלהים

אונ דא האמ ע גביאות גי'אונם או נאם נועם ויי
 געבין נאך ברכות דר'ך איהם: (כ) ויבא אלהים אונ
 נאם איז גיקוקען צו בלעם בייא דער נאכט ויאמר
 לו אונ האמ איהם גי'אונם אם לקרא אויב ויי זעגען
 געקוקען דיה רופין פון בייגעט נועגין בלוקר
 אויב דוא ביינגם דער פאר שבר צו קריגען קים
 לך שמימא אויף אונ גייא מיט וייא ויך אה הדכר
 גאר ריא זאך איה וועל ביידין צו דיר דאם
 וועקמו מווען סאחה: (כא) ויקם בלעם אונ בלעם
 איז אויף גישמאגען אין דער פרייה אונ האמ
 גי'אונטעלם ויין אייזיל ויך אונ איז גי'אונגען מיט
 דיא הארין פון מואב . רש"י שייבם מחמת ריא
 גרויעק שגאך וואם בלעם האמ גיהאמ אויף ריא
 ודין האמ ער אליין געואנטעלם ויין אייזעל:
 (כב) ויחד אונ עם האמ גי'ברענגט דער גארין פון
 גאם ווייל ער איז מיט וייא געאונגען ויחבש
 גיין צו בלק . האם הקב"ה גי'אונם צוא בלעם קים לך אקם .

(כ) אם לקרא לך . ס"י אם אסיה סבור להשכח כהליכך קום
 לך חסם ואל מחלל סמסמסדי סכרך וך ידוע מדע כי את
 סדכר אכר לזכר לילך אחתו הדכר על כרחו: (ככ) ויחך אף
 סלטיס כי הולך סוף . ופ"ס שנתן לו רשום ו"ע מחשכס בלעם
 ליקוטיוס על התורה

יט ויבא אליהם אל בלעם לילה . גאם איז געקוקען צו בלעם
 בייא נאכט אונ האם גי'אונם צוא איהם אויב ריא
 קענטשמן זעגען געקוקען דיה רופין גיי מיט וייא . דר אברבנאל
 זאגט דער שטייגער איז או מען רופם אדקאסאר צו אקראגען
 אויב עם איז גיט וייס . רעכונג ויס דר דקאסאר דאם שטיקל
 וועט וואס ער איז געאונגען . ער נעקט גאר זעלם פאר דעם
 סעדעצין פארשטייבין . זאכער איז דער דקאסאר וואהנט ווייס
 פון דעם קראגען כוון מען דעם דקאסאר בצאחלין פאר דעם
 וועט בווערער אונ פאר דעם סעדעצין בויגער . בלק האם
 געבוהענט ווייס פון בלעם . רעכונג געארדאטם נעקען צוויי
 ערליי שבר פון בלק פאר ויין גיין צו בלק אונ פאר דעם פליבין
 דריבער הים גאם גי'אונם צו בלקם פליבין ואלקסנו גים . קענטמו
 גים נעקען נעקט פאר פליבין גאר גיין סעקטנס ויין זוא בלק
 אונ קענטמו נעקען שבר פיר דעם גיין אויב מען וועט דיר געבין:
 (כב) ויחך אף אליהם כי הולך הוא וכו' . ספרשים פרעגין
 פירער האם הקב"ה געהייסן בלעם ער זאל גיין צו
 בלק פאר וואס איז איצם גאם בייז גי'וען אויף בלעם וואס ער
 שייז געאונגען . גאר דער היירוד איז ריא קענטשין וואס גי'ען
 סאחה בשוף אדער ויי סראכטין עצות ווי אויז וי ואלין אייגעס
 שלעקכסן סאחה . ווילען וייא גיין אפגעווינדעטם פון אלע
 קענטשין . אונ ווען הקב"ה האם גי'אונם צוא בלעם ער מען

ואתעתד מלאכא דיי
באורחא לשטן ליה
והוא רכיב על אתניה
והתין עולימודי עמיה :

בלע השורים חלק : (כז) נדך נסטן : מלאך שכל סדריים בנותק סביב :

רשי
ליך : לשטן לו . (ש) מלאך של רחמים נ היה
והיה רולה למעו מלקטו של יחטו ויאבד : ושני
נעריו עמו : מלאך לחדס השוב היוא לדרך יולך
עמו שני ם ארסיס לשמש ומורוסי עוממסיס וזכ את זה :

שמוס שלו ושל הכיורי וכן פרסיי בדיסו בס' ויה על
הכל כמו סריס הסס נבי ארביס . ואין נקשות וכלל ככר למעו זה מאכריס , וי"ל דלי ללו חלי קח"ס ס"ל ווקח ס"ס
מסור כראמרינ מסור לח"ס ליך ימידי לגלה מטיי ביהדס וברביס ס"ה סיה הכל אינכ אמרינל סה"פ סהול ארס מסוב
למ גי"ס כה כלל , ולי ללו קרל דרסס ס"ל נדך לכן בענמט הכל איסורכ ליכט הכי נכ"ך למכחב קרל דהנכסס . וי"ל
דלכך לל מרסי סהל כמזו נבי לרביכס משוס דנסי ארביס כתי' וישכס משמע קודס סור הברק ר"ל
לעקס שילי סיוס ומדיו סיה לינח ונכך נכתי' סמס א' ילטוך לנקביו יטלר ימידי אסור ללחט יהירו לבינה ולכך יקט כתי'
שאין ארס השוב רשע' ללחט כתי' שני נעדיס משוס סבה יסכנה המירל ממאיסורל , חכל נבי דכנס : ם כתיי וישכס
ללו ויקס ככך משמע סהלי סיוס ולכך לה סיה סכנה אף אס יטלר ימידי ולכך משכס משוס דרך ריך , וקל לסטינ :

דעת וקנים מבעלי ההוספות
לפיכ חכה אפו של הקב"ה שחבי סיה לו לעלות כדעתו שאין הקב"ה חתיב מדברי וכשחמל לו קוס נך חסל לה כתיי לקללם
לכל נמי שדחס שהוא תמיד ממות ס"ל נך חסל ויהו הכן על דעת לקלל לכך שלם לו מלאך נסטן לו לסדוטי שהוא יודע מחשבותי :

פרוש לתורת אלהים
אזן דער מלאך פון גאט האט זיך גישמעלט
אויף דעם וועג לשפן לי פה איין שפערונג צו אים

ליקוטים על התורה
גיס גיין נאר אליון זאלטסו אויך גיס גיין , לך עם האנשים ,
גיי מים דיא סענשאין צוואקען : גיתיצב מלאך ה' וגי ושני
נערו עמו וכו' , בלעם האט זיך געוואלט פארקלייבן צו אהרם
אבינו , אזוי ווי אהרם אבינו איז געגאנגען אין יודע צו דיא
צוקה אזן האט גענומען מים זיך צוויי סענשאין צו בעדינען
אזוי איז בלעם געגאנגען מים צוויי סענשאין ווי אליון איהם
בעדינען האט הקב"ה געזאגט צו בלעם דו רשע דער זכות פון
דער צוקה איז שוין געקומען פריער פאר דיר צוויי רעסנין די
יודין פון זיינע הענדי , דער צוויי זאגט דיא צוויי סענשאין
וואס בלעם האט גענומען מים זיך דאס זענען געווען די צוויי
גרעסעכע מלאכים פון מצרים דאס איז ניוטס און ופסירוס , ווי
אליון איהם העלשן צו די כשרוף וואס ערוויל סאחן געבין די
יודין , הקב"ה האט געזאגט צו בלעם איך וויל גיס פארלירען
סענשאין פון דער וועלט אפילו דרשיעס אויך גיס , אונ מים
זיין גיין צו בלק וינקסט פארלאירן ווערין נאר אויב דו וויקבס
פארלאירן ווערין סענשאין גיין :

נביאים מיכה ו
תרגום
להמשיך מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה רהור יהוה חיה
יחידה דנצח יהוה חיה יחידה רהור אל שם ב"ן שבועשה :

הירצה יהוה באלפי אילים פרבבות נחלי שמן
האמן בכורי פשי פרי במני השאת נפשי הגיד קד
אדם מה טוב ומה יהוה דורה ממה פי אסעות

הארון בכורי . הרבן פשי :
הגיד . הקב"ה לך חסד : כה טוב . לך לעשות :

מצודת דוד
(א) סיוולס . וכי ילכס ם ככחס אלסי לויס נקרבנות וברכבות
נחלי טמן ליקס על בעמחוס : סהמן . וכי אמן לו ככורי
לקרען על כי ממל ששעי וכי אמן סרי ככטי מיחכ בני מלכי ככר
מסלח נכטי וכללו ישאלו א"כ מסו כמול סמספס לו : (ב) כירד
נך ארס . כללו כביס כמטי חסס נן ארס כיה מלו כהיר נך ם
ל"ל אן סוס דבר כ"ל לעשות מססס וסלחכו חת הלקד וללכח טס לליכן ככרטי מלוחי כללעט לא לויטוס כרס ופסיטיס :

רשי
(ח) נחלי שמן . כמנמות : הארון בכורי . הרבן פשי :
(ז) הגיד . הקב"ה לך חסד : כה טוב . לך לעשות :

בלק יום ד נביאים

תרגום

משפט ואהבת-חסד והצנע לכת עם-אלהיה : **לך אנשא סה טב וקה יי**
י קול יהוה לעיר יקרא ותושיה יראה שמה שמעו
מפה ומי יעדה: י עוד האש בית רשע אצרות
רשע ואיפת רוזן ועומה: י האופה במאזני רשע
ובכים אבני מרמה: י אשר עשיריה מלאו חמם
וישביה דפרוי-שקר ולשונם רמיה בפיהם :
 ד עוד האית בית בשיעא אוצרו דרשע ויכלן דשקר מיהון לופ: ה היוזון במוזו דרשע
 ויבכים דביה סתקלון רבקיני ויערקיני: ו בעתירקא קלן אוצריהון חסוף ויתבהא במללון שקר
 ולישנהון נקלון בפומהון :

מצודת דוד

(ג) קול ס' ייקר וקל . כנה קול ס' קודם לטעם הטיחלת סיה
 יבשלים לחיה יקרא נשורר אנשים למשנה: יוסיפס וירכס שפר .
 ר"ל מקול הסוד על ע"י א"י מוציט הכואס לת שמך ותחזקו
 כך סיה הכייה הפתחון כסס ס' שפתו משה . וס' יאמר שפתו
 סצפס הסוכן לככות ר"ל כס' גורל ספורעטיות הסוכן סליכס
 ומי סיה העייער חוסס הלל ס' ססויכות יכרו ולחומר סיה סכיה
 סיה סקודס סתלון כמלמכו וספורעטיות ססויכות כיה גרזס
 ויחוקס וססוייער סיה כעל יכולת וס' א"כ סתלמול סעמד סתרו
 ויסונו אל ס' (ד) מוד רלס . ר"ל עכ"ל רלו מוד סלס יס כביס
 רשע אולכות הרשע סלספס בגול ומוטק אל ס' סתור לעטיו
 וכסופר הלל עכ"ל לא סכ ולא ססוייר כעוסק: יוסיפס רזון עומס .
 ר"ל כלו חס סעריין כביחו חרסס כחופס וסמכרס לסונוס כס סככיו'
 לכוו סכס לעבע סיה כולכ וכן סיה סעריין כל סכנו וכו' סתלמול
 טוכל לסתקס כמטפס אל סעריין סתון סמור סללנו: (ו) עשיריס . סככיס סכיר סס' : ולסונס כרסיס כסיהס . ולסונס סדכר כסיהס
 כסיסס יי סלסון סיה סכדכרס כמון ססס :

כתובים תהלים צא

לחשיך מיסוד ומלכות ד'א' שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אר
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וז חת יחידה דיסוד ירוה חיה יחידה דמלכות
 אל שם בן שבעשח:

* **רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה: ב פיי-אתה**
יהוה מחסי עליון שמת מעונה: ג לא-תאנה אליה רעה
ונגע לא-יקרב באהלה: ד פי מלאכיו יצוה-לך לשמרה
בכל דרכך: ה על-כפיים ישאונה פן-תגוף באבן רגלך:
ו על-שחר ופתח תדרוך תרמס כפיר ותגין:

ומכתשא ומויקרא לא יקרבו כמשפניה: ד ארום סלאכו יפקד עלך למסרניה בקל אורחיה: ה על
 הוקפיהון ויחונך דקמא התקף כפיצרא כישא דתחיל לאבני רגלך: ו סל נור כר אריון ופתגא התקעום
 התרמוס אריא וחוקמא :

מצודת דוד

(ב) קול ונר . נוחת סלסויס כסיו כק כעריין וסלסח ססלמיון
 סלסויס וסלסויס אכנ לא יעמו כן לעס: (כ) כי ססס .
 כלסכ סתמר ססס ס' סססי' וכל אל עליון סססיס עסוק ר"ל כססח
 כו כלסס כסוסס כערוכו לססוסי כו מורס וססס: (ג) לא
 סחורה . אז לא סחורמן לך רעס: ונגע ונר . ככל סדכר כע"ס:
 (ד) על כסיס . כמלסויס סססי ססלו סחוק סל כף יכד וכל
 יעסוק ללכס כעקן כעקלן כי סן ססס כעקלן כעקן סחוסל כעקן
 מלסס כעקלן וכל ייקו סחוק:

פירוש ע"מ

(א) **רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה** דוא נועמס
 קאר ועהו קיס דייעכ אויגין ווי די רשעים
 פאלין , אונ דוא נועמס ועהו דאס באצאהלונג
 וואס גאט נועמס כצאהלון אונ שטרופן די רשעים:
 (ב) **כי אתה ה' ספתי נוען** דוא נועמס דאס ארץ ועהו
 נועמסו נאגין קאר דוא גאט בויט מיון כעשייער

רשי"י

והצנע לכת . סוי נטע למיך כדחלחא דלהלך: (ג) קול
 ד' . קול כניא דה' על קרחת מכריון להס סתובה:
 ותושיה . קורא להס ככניא אסר רואח לת שמך אסר נוחן
 לכ להכנון ולראות דרכיך: שמעו משה . סמו חזון
 ושמעו משה ספורעטיות: ומי יעדה . ומי סיה אסר ייעד
 אוחו ספורעטיות: (ד) האש . סיה כלככס סתקיומו
 אולרות רשע: ואיפת רוזן . מדה קסנה כעסריכיס ממיס
 כה סענייס ומכיויס להס רוזן סיה עומה לפני סקכ"ס:

סעמלח וסס על סקכ"ס: (ס) סלכוכס . ר"ל אשכ סיה
 סעדי וככיס אכני סמכסר ר"ל לך
 סכירי סכיר סס' : ולסונס כרסיס כסיהס . ולסונס סדכר כסיהס
 סכיסס יי סלסון סיה סכדכרס כמון ססס :

רשי"י

(ה) **ושלמת רשעים . וכליון סלסס:** (כ) **כי אתה .**
 אחרת ס' מחסי: עליון שמת מעונך . לת סקכ"ס
 סחח מעון מכסחך: (ג) **לא תאונה .** לה סקכ"ס: (ס) **פן**
 הרגוף . סן סתסל:

וכוא ססל על גורל סעסויס וססססס: (ס) סדכר . סרמוס
 מלסס כעקלן וכל ייקו סחוק:

כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. אפי' אלו שנתחייט מיתה כב"ד מפני רשותן יש להם חלק לעוה"ב ועוה"ב האמור כלן הוא העוה"ב אחר תחיית המתים שעתידים לחיות ולעמוד בגושם ובכנפשמ חיים לנחיים כחמה ולכבנה

וכוכבים כדמיתו בנמרץ כה"ל פירקא מתיס שמתוין לחיות אין חוזרים לעפרים והעוה"ב אין זו לא אכילה ולא שמייה ווע"פ שיש בו גוף וגייה אלא לדיקי' וזשי"ע ועטרוהוין בראשיהן וההני מווי השכינה ומפני שאין כל ישראל שוין זו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו מש"כ קתני יש להם חלק: האומר אין תחיית המתים מן התורה. בנ"מ

כלי זמנטי דנלח דמלכות דזיריס א אל

[א] כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמד כולם צדיקים לעולם יירשו [ב] ארץ נצר במשעי מעשי ידי הרהפאר. ואלו שאוין להם חלק לעוה"ב. האומר [ג] אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס. ר"ע אומר אף הקורא בספרים החיצונים, והלווחש על

[6] כל. טו"ע שהאריך כסידורו של טרק זה לפרק אלו סין המהקין [7] ארץ. ארץ זו משל לנומל ארץ מתים וכו' וטע"כ, ה"כ: [ג] אין כו'. סופר כמדכסו דרש"י בנ"מ מנין לתחיית המתים מן התורה ואפי' יס' מודה ועלמין שימייה המתים אלא ללא רמיהו כדכויס'א כופר הוא סודלי ופוקר שיש מתים המתים מן התורה מע לו להצניחו וכו' מהיבין הוא יודע חלק כופר גמור הוא. כ"י: [6] וזמנטי פ"ה דלכות סוסר כב"ד הכסה ונמכת: [7] המל: כ"ל דככותו הוא חף שיש ממש שאין בו חיל בגוף וב"ש כשחולה כל גופו: [8] ירבעם כו'. בנ"מ. י"ף לכו מקמ"ל:

[7] המכה, ואומר כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו: ב' שלשה מלכים וארבעה הדייטות אין להם חלק לעוה"ב ג' מלכים, [ח] ירבעם, אחאב, ומנשה. רבי יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעוה"ב, שנא' ויתפלל

קאמר וכל כך למה תנח הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים, ומכאן אנו מוכיח שטו"ב האמור כמשנה זו אינו העולם כמשנמות מונחו' בו בזמן הוא אלא העולם של תחיית המתים כדפרישות' אפיקורוס. שמכזה ת"ח וכ"ש המכזה התורה עלמה: בספרים החיצונים. ספרי מיניס כגון ספרי ארסע"ו יוניו וחכריו (ח) וככלל זה הקורא בספר דברי הימים של מלכי עוב"ס ובשירים של ענבים ודברי חסד שאין בהם תמימה אלא חומלת אלא חיבול וזמן נלכד: והלווחש על המכה. וכרוק נכדד הוא לחין לו חלק לעוה"ב לפי שאין מוכיזין ש"ס על הרקוקה: וההוגה את השם. ש' ד' אותיות כמו הוא לכתב: ב' שלשה מלכים וארבע' הדייטות. וע"פ פגדוליס ומכוסים היו אין להם חלק לעוה"ב שלא היתה אמונתם שלימה וע"ג דכלעם מעכו"ס היה וזמן כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב תקן מעווס דקי"ל חסדי אוה"ע יש להם חלק לעוה"ב

פרק א' ב' כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אלע ירדן האבין אחלק אין עולם הבא, אפילו די מענטשין וואס בית דין האבין ווי גיהנום פאר זייערע עבירות האבין אויך עולם הבא שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק ועמד כלם צדיקים דיין פאלק זענען אלע צדיקים לעולם יירשו ארץ ווי ועליון ירשגן עולם הבא אויף אייביג נצר משיי וויא זענען דער צווייג פון מיון פלאנצונג מעשה יבי להפאר ווי זענען דיא ווערק פון מייער הענט וואס אויך האב זיי באשאפן אויך זאל מירך בארומקען מיט וויא וואל שאין להם חלק עולם הבא די מענטשין האבין גיט אחלק אין עולם הבא האמר אין תחיית המתים מן התורה או ער זאגט אין די תורה שמיים גיט או די מתים וועליון לערעדניג ווערין ואין תורה מן השמים ארער ער זאגט די תורה אין גיט גיגעבין גיטוארין פון דימעל ופאפיקויס ער אין מבנה וער פאר שעקטו די תורה.

אך ער פאר שעקט די לומדים וואס לערנען די תורה. רבי עקיבא זאגט אף הקורא בספרים החיצונים או ער ליענט אפיקורסישע ספרים וועט ער אויך גיט האבין עולם הבא ועיין בהרע"ב והלווחש על המכה או ער רעט אויף אקבה וואמר אנו ער זאגט דעם פסוק: כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. אנו ער שמיים באר אויס. האמ' ער גיט עולם הבא. אבא שאול זאגט אף ההוגה את השם באותיותיו או ער רעט ארויס רעם שם הוי"ה מיט די אותיות אוזי ווי ער אין געשריבען. האמ' ער אויך גיט עולם הבא: ב' שלשה מלכים ווארבעה הדייטות אין להם חלק לעולם הבא דריי מלכים אנו פיר פראקטע מענטשין (גיט מלכים) האבין גיט אחלק אין עולם הבא שלשה מלכים ווער זענען די דריי מלכים, ירבעם, אחאב, מנשה, רבי יהודה זאגט מעשה יש לו חלק לעולם הבא מעשה האמ' יא עולם הבא שנאמר ווארום עם שמיים

פירוש עברי מייטש

וועקט טרעטן אויף גיפטיגע שלאנגען. תרמוס כס"ד ותיין דוא וועקט טרעטן אויף יונגע לייבין אנו אויף קראקאדעליון. איין מאהל וועקטו געהיים ווערין קען זאל דיר קיין שלעקטם טאהן, דאס אנדערע וועקטו גיהאלפן ווערין אז דוא וועקט גאך שלאנגן דייגע פיינד אנו וועקט וויא צו טרעטן, דאס וועט אלץ זיין פאר דיין פארר זיקערונג אויף הקב"ה:

אנו קראנקייטיון וועלן גיט קומן אין דיין געזאלט: (ה) כי פלאביו ציה' לה לשפדך בכל הדבד ווארום גאט וועט געביטען זייגע מלכים זיי זאלן דיר היטן אין דייער אלע וועגן ווא היין דוא וועקט גיין: (ה) על פנים שאיך זיי וועלן דיר טראגן אויף דיא הענט. אנו וועלן דיר גיט לאזין גיין אויף דיא ערד פון טהף גאבן גלגל מאקער וועט דיין פוס אן שמוסיקן אין אשמיין: (ו) על שחל וספן תדרוך רוא

בלק יום ד

עיקר תוימ

[ו] כלמס כו'. בנמ' יליף להו מקדלי לנד תמחיתוסל דלה חתפסג בנמ' ונ"ל מדכתיב אנשי דמיס ומנמה לנחמל ימיס ודכטויו בנמ' על דווג ומחיתוסל מכלל דמיס כס, ועסוי"ע: [ז] דנין. לפיכ' שאלר סתמיס וכטנין ובענין סלחמל וכיס משיג אדמה עפר יקילו אלה לקיט טולס ואלס לחרסות ולרדסון פונס זכנל למינל לס דמטותין דנין זס מיי"ר ולא דנין סלמל סמוס שכן פכס"י לקמן ככל עומדין כפרת רשמי' שמין ומדינין: [ח] עומדין כו'. עמוס דליס כתי שום עמוסל זכור ספלנס נמי עומדין דנין ולא סולכך למחסיסו ודכסין לס סלחמל עמוס כו' נחמיס: [ט] אלו ואלו. אנשי דור המבול ואנשי סודס וכדמל סלין, רש"י: [י] דור המבול. רמב"ם כי ככס כעס סלדס: [כ] וחסמיס. מדוס דמתי' ככס רמיס ומסמלס

אשמי' דנלעס ללח מחסודי האלה"ע היה: ג שנאמר לא ידון רוחי באדם לא שאלו לחיות כדון ואין להם רוח לחיות עס הלדקים שיש להם חלק: אשמי' דנלעס ללח מחסודי האלה"ע היה: ג שנאמר לא ידון רוחי באדם לא שאלו לחיות כדון ואין להם רוח לחיות עס הלדקים שיש להם חלק:

אנתם משם על פני כל הארץ, ויפץ ה' אותם בעוה"ו, ומשם הפיצם ה' בעוה"ב. אנשי סרוס אין להם חלק לעוה"ב, שנא' ואנשי סרוס רעים וחמאים לה' מאד, רעים בעוה"ו, וחמאים לעולם הבא, אבל [ח] עומדין דנין. ר' נחמיה אומר [ט] אלו ואלו אין עומדין דנין, שנאמר על כן לא יקומו רשעים במשפט וחמאים בעדת צדיקים, על כן לא יקומו רשעים במשפט זה [י] דור המבול, [כ] וחמאים בעדת צדיקים אלו אנשי סרוס. אמרו לו אינם עומדין בעדת צדיקי' אבל עומדין בעדת רשעים. מרגלים אין להם חלק לעוה"ב, שנאמר וימותו האנשים מוציא דבת הארץ רעה במגפה לפני ה' וימותו בעוה"ו, במגפה לעוה"ב. דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב, ואין עומדין דנין, שנאמר במדבר הזה יתמו ושם ימותו. דברי ר"ע, ר"א אומר עליהם הוא אומר אלו חסדי כודתי

היה וי' זענען שלעכמ אויף די וועלט וחמאים לעולם הבא אונ זינדני צו עולם הבא, וי' וועלן גיט האבין עולם הבא אבל עומדין דנין אָבער זייא וועלן שמיינ צום משפט, רבי נחמיה זאגט אלו ואלו אין עומדין דנין דער דור המבול אונ די מענטשין פון סרוס וועלן גיט שמיינ צום משפט שנאמר ווארום עס שמייט אין פסוק על כן לא יקומו רשעים במשפט וחמאים בעדת צדיקים דריבער וועלן גיט אויף שמיינ דיא רשעים צום משפט אונ די זינדיגע וועלן גיט זיין אין די עדה פון צדיקים על כן לא יקומו רשעים במשפט זה דור המבול דריבער וועלן גיט אויף שמיינ דיא רשעים צום משפט. דאס מיינט מען די רשעים וואס אויף זיי איז גיקוקען דער מבול וחמאים בעדת צדיקים איז אנשי סרוס אונ די זינדיגע וועלן גיט שמיינ צווישן די עדה פון צדיקים, דאס מיינט מען די זינדיגע פון סרוס אפילו האבין די חקמים גיזאגט צו רבי נחמיה אינם עומדים בעדת צדיקים וי' וועלן גיט שמיינ צווישן די עדה פון צדיקים אבל עומדים בעדת רשעים אָבער זיי וועלן שמיינ צום משפט צו זאקען מיט די עדה פון רשעים מרגלים אין להם חלק לעולם הבא די מרגלים וואס שמייט אין די סדרה שלחן האבין גיט חלק אין עולם הבא שנאמר ווארום עס שמייט אין פסוק ויפץ ה' אתם פאר שפיריט זיי פאר שפיריט זיי די זאנצע וועלט ויפץ ה' אתם בעולם הזה גאט האט זיי פאר שפיריט אויף די וועלט ומשם הפיצם ה' לעולם הבא אונ פון דארט האט זייא אויך גאט פאר שפיריט דאס מיינט מען פון יעקב ויעלם, זייא זאלן גיט האבין עולם הבא אנשי סרוס אין להם חלק לעולם הבא די מענטשין פון סרוס האבין גיט חלק אין עולם הבא שנאמר ווארום עס שמייט אין פסוק ואנשי סרוס רעים וחמאים לה' מאד די מענטשין פון סרוס זענען שלעכמ אונ זינדיג צו גאט וייער שטארק רעים בעולם

ל' מלך: [ג] טענה בטעמים. סהגלס סנהדר שזאמר גימט
 צהלו וכתור סבר גזון ועדי פדי. רש"י: [ג] אין כו'. לא
 צביהם ובי כתיבס קאתר הלא אמת בגלו עמון און לסס חלק
 טרעטיס גנורלי. הם חלל כתיבס וספורוס הכהנס וזנין וזמנין.
 רש"י: [ג] כדזמנין קרני כסוף חזקלס וסמיו"ס: [ג] וישליכס.
 משמע שיהי כלס גילין במקום
 ח' אל חלק אחרת ויהיו משלס
 טעמי' סהגלס סנהדר סטויטיס
 בתקום אחר כדזמנ סטויטיס
 לעדינא חסדוק'ל חלל שני
 טעמיס חלל גלו במקום ח' חלל
 נתחור בכל סהגלס וטעמיס
 סוף אומר אשקבס לסס וסלקלס.
 רש"י: [ס] חטאלי. כדק
 וסלקריס מלרי. ח' כ' כצד חלל
 וכו' ונתחורו עמיר ח' טעמ
 סכעטיס עמיריס לחורו נכתיב
 לסס חלק נכטי' רש"י: [ג] אין
 לסס כו'. ופ' משלס חטאלי
 כ"ד שיש לסס חלק כו' כמ"ל
 סכ"ל כ"ו וכו' כסס'ו חטמ"ל
 הכשר כו' ופ' סכ"ל וסכס
 עכל סה הונגי כ"ד קפי סה מלח
 מיחלסל דסח דמין סה סלס
 לסס חלק כו' כ"ע דלס וקביל

כורתי בריתי עלי זבח. סכרתו ברית עם המקום
 עלי זמחיס וסלמיס דכתיב ויוזכו זמחיס סלמיס וכתיב
 ויזרוק על העס ויזמנ סה: סכרת: און עתיריס
 לחזור. ממקום סגלו וסח דלמרינ סרמיס חמורין
 וישלטיו כן חמון מלך עליס
 לא כולן חורו חלל ממקלס: כ
 ד יצאו אנשי בני
 בלעל. כניס שמיס עוליס
 כתיבית המחיס ודחיס
 כמדויחיס: עד שיהיו
 מדויחיס מאורה העיר.
 דכתיב וילוחו חל ויטבי
 עירס ולא יושבי עיר אחרת:
 מאותו השבט. דכתיב
 מקרבך מקרב השבט עמון:
 ועד שיורח רובה של
 עיר. דכתיב ויטבי עירס
 דמשמע יסופה של עיר

בריתי עלי זבח. ערת קרת אינה עתידה לעלות,
 שנא' ותכם עליהם הארץ בעוה"ז, ויאבדו מהוך
 הקהל בעוה"ב. דרבי ר"ע, ר"א אומר עליהם
 הוא אומר ה' ממית ומחיה מוריד שאלו ועל.
 [א] עשרת השבטים [ב] אינן עתידין לחזור. שנא'
 [ג] וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה, מה היום
 הזה הולך ואינו חוזר, אף הם הולכים ואינם חוזרי'.
 דברי ר"ע, ר"א אומר מה היום [ס] מאפיל ומאיר,
 דבר עשרת השבטים שאפל להם כך עתיד להחור
 להם: ד אנשי עיר הנדחת [ט] אין להם חלק
 לעוה"ב, שנאמר יצאו אנשים בני בלעל מקרבך
 ויורחו את יושבי עירם. ואינו נהרגים עד שיהיו
 מדויחים מאורה העיר ומאותו השבט ועד שיורח
 רובה ועד שידויחו אנשים. הדיחוהו [פ] נשים או

חלל חס דנו חוסס וכסנוס יס לסס כו'. וסמיו"ס: [ג] ככס כו'. ד"ס ילאו חנטיס חנטיס

בסדר הנה ימי ושם יבאו אין דער מרדך וועלן זיי
 ענדנען וייער לעבין, זייא וועלן שטארבן אין
 דער מרדך, און דארט צו עולם תבא וועלן זייא
 אויך שטארבן דברי רב עקבא אזוי נאגט רבי עקיבא,
 רבי אליעזר זאגט עליהם הא אופר אויף זיי זאגט דער
 פסוק אשקב צו מיר סיינע חסידים. די נאט זאגט פארד
 זאמליסטו מיר סיינע חסידים. וזי נאט זאגט פארד
 מיט מיר פאר בונדן הודך קרבנות. דאס מיינט
 מען דעס דור פון דער מרדך ווי עס שטייט אין די
 תורה מען האט גישאקטין קרבנות און העלפט
 בלוט האט מען גישפריינגט אויף דעם מונח. און
 העלפט בלוט האט מען גישפריינגט אויף דעם
 פאלק'ערת איה עתידה גלות די מענטשין וואס
 זענען איינגעווינקען גיווארן אין די ערד מיט קרת,
 וועלן זייא ארויף גיין פון די ערד צו תחית הממים
 שנאמר ואתם עם שמיים אין פסוק ותכם עליהם הארץ
 די ערד האט אויף זיי צו די ערקט בעולם הנה אויף די
 וועלט ויאבדו פסוק הקהל זיי זענען פארלארן גיוואר
 רין פון די פערזאמלונג ופון די יודין לילל תבא זיי
 זענען פארלארן פון עולם תבא דברי רבי עקיבא אזוי
 זאגט רבי עקיבא, רבי אליעזר זאגט די מענטשין
 וואס זענען איינגעווינקען גיווארן מיט קרת וועלן
 יא אויפשטיין פון די ערד צו תחית הממים עליהם
 הא אופר אויף זיי זאגט דער פסוק ה' ממית ומחיה מוריד
 שאלו ועל נאט הרקת דעם מענטש און מאכט אים
 לעבעדיג. עד גירעט אים אין גרוב און בריינגט
 אים אויף. עגרת השבטים אינן עתיד לשוב זיי זענען
 שבטים וועלן גיט צוריק קומען פון דעם ארץ
 וואס זיי זענען דארט, נאר זיי וועלן דארט זיין
 אייביג שנאמר אזוי ווי עס שטייט אין פסוק וישליכם
 אל ארץ אחרת מיט הנה גאט האט זיי פאר וואקסן אין
 אין אנדער לאנד אזוי ווי דער תבא מה היום הנה תבא

זאנו הנה אזוי ווי דער תבא גיט אונקע און וועט גיט
 צוריק קומען אף הם חלקיס זאגט חזו"ס אזוי זענען די
 צעהן שבטים אונקע גינאנקען פון ארץ ישראל און
 וועלן גיט צוריק קומען דברי רבי עקיבא אזוי זאגט
 רבי עקיבא, רבי אליעזר זאגט מיט הנה אזויא וויא
 דער תבא יבא מה היום מאפיל ומאיר אזויא דער תבא
 ווערט פינסטער און ווערט צוריק ליכטיג אף עגרת
 השבטים אזוי די צעהן שבטים שאפל לכו וואס נאט
 האט זיי פינסטער גימאכט כד עתיד להאר לכו אזוי
 אין נאט אן גיברייט זיי ליכטיג צו מאכין: ד אנשי
 עיר הנדחת אויב דיא מענטשין פון אשקאט זענען
 פאר שמויסינ גיווארן וואיער גירעט גיווארין צו
 דינען עבודת פוקבים אין חס חלק עליהם תבא האבין
 זייא גיט אשקל אין עולם תבא שנאמר ווארום עם
 שמיים אין פסוק יצאו אנשים בני בלעל מקרבך ויורחו
 את יושבי עירם זענען ארויס גינאנקען פון דיר
 ופון די שקאטא מענטשין כלי יעל. וואס וועלן
 גיט אויף גיין צו עולם תבא און האבין פארשטאטן
 איבער גירעט דיא ויער זאלין דינען עבודת גלולים. און
 די מענטשין פון שקאט וואס זענען איבער גירעט
 גיווארין, האבין דעם זעלביגע רין מיט דיא
 מענטשין וואס האבין זייא אן גירעט. ביידע
 האבין גיט עולם תבא זאגן וינאון און די מענטשין פון
 שקאט ווערן אנדערש גיט גיהנות עד שיהי מלכות
 סאדחת העיר ופאותי השבט סירדן דיא מענטשין וואס
 האבן זיי אן גירעט זענען פון די זעלביגע שקאט און
 פון דעם זעלביגן שבט ווען די מענטשין פון שקאט
 זענען זיך שיהי רובה און סירדן די מענטשע מענ'
 טשין פון שקאט האבין געדינט עבודת גלולים
 זיך שיהיף אשקט און סירדן די פאר שמויסקער ורי

דייטן רובה: הרי אלו כיהודים. שעבדו ע"ג ידונו כסקילה ומתוק. פלט. ולרובים אכתי עיר הנדחת שני עדים והתראה לכא"ל שהיו מרובים להם כתי דינים (ב) וכל מי שנמלא שעבד ע"ג בעדים והתרא' מפרישי' אוחן עד שיראו אם הם הרוב של עיר ומכילין אוחן לב"ד הגדול (ג) ונזמרון דין שם והודגין אותם כספיף וממוין אכד וכל לא מנאלו רובה של עיר דנין אוחן כסקילה וממוין פלט: ה' החמרת והגמלת. שירא של חמתי' ושל גמלים עשיתהו בעיר ל' יום (ד) הוי להו בכלל יושבי עיר: הרי אלו מצילין. אם רוב חכמי העיר הודוה ומיעוט לא הודוה וחמרים וגמלים שלא הודוה מפליגין את המועט למשותן רוב הרי אלו מצילין שאין ממוין אכד אלא נידונון כיחודים וה"ה גזרמין נמי למשותן עיר נדחת אם הודוה עמם למשות' רוב אלא להח' הזכותה קא מהדר ועוד דהא פסיקא ל' טפי דכתיב חמרת

ולא כיום אכתיס ולא קטנים. גמ': [ג] כי עד ס' ס'. ילפינן לה גמ': (ב) לא יעשו דלון דנין כ' כיום אכד דכתיב כפי' מ"ד דהא אמרין בהם דכתיבה ל' וכן פליגי להקו כל אכד והאד מבוס דפישי עדים לכל א' וא' וכן פליגי להקו כל אכד והאד כיום א' מדינן להם כתי דינן כדי במקובע עדינן כיום אכד ויגמיר דין כלם כיום אכד וא' אהם מנייה חז דנין, רבי: (ג) דכתיב כפי' ע"ס: (ד) גמלא ודמינה' ובעט הלא כפי' ויבא כלמני' הפי' יכ"ח אכד יבא ל"ח סא נפשו כתי מנא לתא לרבי העיר סא נפשו מנפשה עמא כתי דני יום וקרינן כתי חז ויבא העיר סא: [ק] לריקס כו'. וסא שאר יושבי העיר כלא שדומותם כיום. סא: [כ] אובדנין. כתי' אופס פריס לנכסי לריקס עמוסא לה כל לכווח כדכתיב, אה"ס מפני עה אמרס חודס ככסי לריקס שדכתיב ואכדו פי

אגדעדר וענען גיווען מאנסליים הדיחה ג'שים יאפנים אקער אז די אגדעדר וענען גיווען ווייבער אדער קינדער אז שדחה מיטשה אדער נאר אביסיל מענטשין פון דיא שקאט האבין געדינט עבודה גלולים אז שהיו מדיחיה היצה לה אקער די אגדעדר וענען גיווען פון אויסער דיא שקאט, אפי"ו דאם מערסקע קענטשין פון שקאט האבין געדינט עבודת גלולים, פון דעקטווענין הרי אלו כיהודים וואס זייאן דעם דין וויא איינגעלעגע מענטשין וואס זייאן עבודת גלולים וצריכן זיני עדים והתראה לכל אחד ואחד מען דארף צווייא עדות זאלין פרייער זאגין צו יעדער מענטש בונדר עד זאל ניט דינען עבודת גלולים, דער נאך זעהט מען ווי פיל דיא מענטשין וענען אויב דאם מערסקע מענטשין פון שקאט האבין געדינט עבודת גלולים אדער ווייגער ווי אקעלפט האבין געדינט עבודת גלולים זה חומר בחידים כפרישים מיט דיא זאבין איז ערנער אז איינגעלעגע מענטשין דינען עבודת פוקבים, וויא פיל מענטשין דיאם מערסקע מענטשין פון שקאט דינען עבודת פוקבים שחתידים כסקילה אז איינגעלעגע מענטשין דינען עבודת גלולים קומט זייא צוא פאר שפייען דאם איז אשווערער מויט לפיך כמובן פלס דריבער ווערט וייער געלר אנטרוד גען וייער פארמעגין בלייקט ביי זייער פאמיליע והחכים און אז פיל מענטשין דיאם מערסקע מענטשין פון שקאט דינען עבודת פוקבים בפי"ה דארף מען זייא הרנגן מיט דער שווערד דאם איז אנריגעקער מויט לפיך כמובן אכד דריבער ווערט זייער געלט אויך פאר לארין ווי זיימער שמיים: זה חכה חכה וכו' אין דיא הורה שמיים דוא זאלקט שלאנין די זייער די איינוואהערן פון די שקאט

החמרת והגמלת העובדת פסקים לפקום מענטשין וואס פארין פון איין ארט צום אנדערין ארט מיט אייזלען אדער מיט קעקלען און וויא וענען גיווען דרייסיג טאג אין די שקאט, און דאם קערסקע איינזואהנער פון שקאט האבין געדינט עבודת גלולים, און אביסיל קענטשין האבין ניט געדינט, און די מענטשין פון די אייזלען מיט די קעקלען האבין אויך ניט געדינט עבודת גלולים, און אז מען וועט ניט רעקנען די מענטשין פוודי אייזלען מיט די קעקלען צו די ביסיל מענטשין פון שקאט וואס האבין ניט געדינט עבודת גלולים, וועלן זיין די מענטשין וואס האבין ניט געדינט מעהר וויא דיא וואס האבין געדינט הרי אלו מצילין אותה וענען די מענטשין פוודי אייזלען מיט די קעקלען מיט די קעקלען מיט דיא שקאט און מען זאל ניט פאר ברענען אלץ וואס אין די שקאט, ווארומ זייא ווערין נאר גירעכטיג וויא איינגעלעגע מענטשין וואס דינען עבודת גלולים, ואת הדיקה לפי חכב מען זאל פאר וויקאען דיא שקאט און אלץ וואס אין די שקאט איז איהרע כהמות זאל מען הרנגן מיט דעם שווערד פכאן אפוד פון דאנען האט מען גיאנאנט נכתי דריקס שדכתיב אינדיון דאם פאר מענין פון דיא פרייער, וואס עס איז אין שקאט, ווערט פארלארין, פאר גרענט מען שדכתיב לה און דאם פאר מענין פון די דריקס וואס זייא האבין אויסער דיא שקאט פלישין ווערט אנברונען, פאר גרענט מען ניט זישל רשעים און דאם פאר מענין פון די מענטשין וואס האבין געדינט עבודת גלולים בין שדכתיב בין שדכתיב לה סייא וואס עס איז אין שקאט און סייא וואס עס איז

וגמלת אין דעתן מעורבת עם בני העיר שהיו נדחין עממן: ו היתה רחובה חוצה לה. אם מקום הקצו בני העיר היה חוצה לה: כוננים אותה. למוך העיר שצריך לעשות לה רחוב כחוכה: הרוב. פליטא גדולה: הקדשות שבתוכה יפדו. כלומר אין נשרפים אלא גריבים פדיו כשאר כל הקדשות: והרומות ירקבו. בגמרא מוקמינן לה בתרומה כיד כהן דממון כהן הוא וכל עליה איסור דעיר הגדחת ומיהו לא היו התרומות נשרפים

כשאר פללה ללא מוזילינן כה כולי האי לסיבך ירקבו וחס תרומה כיד יסראל היא עלל גבוה הוא וממנו לכהן כשעיר אחרת (ה): ומעשר שני לה' אלהיך אר"ש כו'. הוא (ו) שהרי הוא נאכל לישראל והואיל וקדש אהרי לא יסרף אלא יגנוז: כביל לה' אלהיך אר"ש כו'. גרסינן ולא גרסינן שנאמר כליל לה' אלהיך: לא תעשה גנות ופרדסים. לעוד לגנוי משמע: כמו שהיתה. כיסוד כתיב: אבל געשית היא גנות ופרדסים והלכה כר"ע:

לה הרי אלו אוכרין: ו (שנאמר) ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה אם אין לה רחוב: [ש] עושין לה רחוב. היתה רחובה חוצה לה כוננים אותה לרחובה (גמרא שנא') ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך שללה ולא שלל שמים מכאן אמרו ההקדשות שבה [ת] יפדו והרומות ירקבו, ומעשר שני וכתבי הקדש [א] יגנוז. כביל לה' אלהיך אמר ר"ש אמר הקב"ה אם אתם עושין דין בעיר הנדחת (גמרא מעלה אני עליכם) כאילו אתם מעלין עולה כליל לפני. והיתה חל עולם (לא תבנה עוד) לא העשה (אפי') גנות ופרדסים. דברי רבי יוסי הגלילי, ר"ע אומר לא תבנה עוד לכמו שהיתה אינה נבנית, אבל נעשית היא גנות ופרדסים. ולא ירבך בירך מאומה מן החרם שכל זמן [ג] שהרשעים בעולם חרון אף בעולם, אברו רשעים מן העולם נמתק חרון אף מן העולם:

גם להם שידו כחוכה מגוים לסיבך עמוסה אבר, גמ' ועין מו"ט פ"ח: [ש] עושין כו'. דרחובים דהשתא בני משמש, גמ': [ת] יפדו. אם הם כדק כתיב: (א) חטאי שכן כתיב שמים וקדושתן קדושת היום, ס"ט. כלו וכל דמי נהקדשות דמנן כהם יפדו דלוחין פון דבדק סבית, ועין להם אלא קדושת דמי, ועין מו"ט: (ו) לא דק"ל כתיב כו' אלא אפי' גמ"ר דמנן יסראל: הוא קאמר: [א] יגנוז. ולא סגי להניחם שירקבו כמו בחכונם פגום דמנ"ש וכן כתיב קדוש הכל מוחרין ויכתיב כהן חטשו שם ייחסי מוסס עמ"ס תרומה לר"מ אלא לכהנים וכסתיס יזיזין ולא יהו ממנה: [ב] סהרשעים. מלן רשעים גמ', גמרא (דף ק"ג):

כליל לה' אלהיך אין גאנצין צו קאם אפר רבי שמעון קאמ רבי שמעון גי'אנאט אפר הקב"ה קאמ קאמ גי'אנאט אם אפס ועשין דין קציר הנותח אויב איהר נועט מאנהן אמשפט אין די שקאמ וואס האט געדינט עבדות גרולים, און איהר האט די קענטשין גיהרגה און וייער פאר קענין פאר ברענט באילו אפס פעלין עולה כליל לפני אין ביי מיר גלייך ווי איהר וואלט מקריב גיווען און פאר ברענט אעולה פאר מיר ויהיה חל עולם און די שקאמ זאל ווערין א אייביגער בארג לא תבנה עוד ויא זאל ניט מעהר גיבאהט ווערין לא תעשה אפילו גנות ופרדסים אפילו גערטקער און וויין גערטקער זאל קען אויך ניט מאכין פון די שקאמ דברי רבי יוסי הגלילי אזוי זאגט רבי יוסי הגלילי, רבי עקיבא זאגט לא תבנה עוד ויא זאל ניט מעהר גיבאהט ווערין לכמו שהיתה אינה נבנית ויא זאל ניט גיבאהט ווערין אשקאמ וויא זיא איז גיווען אכל נעשית היא גנות ופרדסים אבער קען קעגן מאכין פון איהר גערטקער און וויין גערטקער ולא ירבך בקדו סאפיה מן התרם עם זאל ניט בהעפט ווערין אין דיין האנט קיין זאך פון די פאר וויכסונג פון די שקאמ שכל זמן שהרשעים בעולם אזוי לאנג ויאי דיא רשעים זענען אויף די וועלט תרוץ אף בעולם איז דער כעס פון גאט אויף די וועלט אברו רשעים מן העולם אז די רשעים ווערין פארקלארין פון די וועלט נספלק היה אף מן העולם ווערם אף גי'אדהן דער פעס פון גאט פון די וועלט:

אויסער די שקאמ הרי אלו אוכרין ווערט אלץ פארך לארין. בארף קען אלץ פאר ברענען: ו זאת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה און דאס גאנצע פאר קענין פון שקאמ זאלסטו פאר זאמלען אין מארק ואתקער פלאץ און אברייטער וואס דארט ווערין פערזאמלט פיל מענטשין צום האנדל: אם אין קה רחוב אויב אין שקאמ איז ניקא אמאך עשין לה רחוב זאל קען מאכין אמאך קען זאל מאכין אין שקאמ אגרוסין פלאץ היתה רחובה חוצה לה אויב דער מארק איז גיווען אויסער דיא שקאמ כונסין אותה לתוכה נעקט קען אריין דעם מארק אין שקאמ מאכט קען אין שקאמ אגרוסין פלאץ ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך זאלסטו פאר ברענען אין פויער די שקאמ און איהר גאנץ פאר קענין. אין גאנצין צו קאם שללה איהר פאר קענין זאל קען פאר ברענען ולא שלל שמים אבער ניט דאס פאר קענין פון קאם מכאן אפר פון זאנען האט קען גי'אנאט בהקדשות שבה אויב אין שקאמ איז דיא הייליגע זאכין יפדו זאל קען ווי אויס מושישין אויף געלט. און דאס געלט ווערט הייליג, און דאס ווערט חולין [תתי'] והרומות ירקבו און דיא תרומה וואס קען האט געגעבן צום פהן, זאל ויא דער פהן לאיין ליגען ביו ויא נועט פאר פוילט ווערין מעשר שני ותבתי הקדש יגנו מעשר שני און הייליגע ספרים זאל קען בהאלטין. די מעשר שני זאל קען ניט עסיין און אין די ספרים זאל קען ניט לערנען

הלכה ס' דלה כלי הסיכון דלמס דעלמס דכריתא במ

החרם אותה ואת כל אשר בה וגו'. ת"ר החרם אותה ואת כל אשר בה החרם אותה פרט לנכסי צדיקים שבחוצה לה. ואת כל אשר בה לרבות נכסי צדיקים שבתוכה. ושללה ולא שלל לה. אמר ר' ש מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקי לפיכך ממונם אבד. אמר רב ואת כל שללה רב הסדא ובנקבצין בתוכה. אמר רב הסדא פקדונות של אנשי עיר הנדחת מותרים היכי דמי אילמא דעיר אחרת ואיתנהו כגוה פשיטא בעיר אחרת אי דנקבצין לתוכה אמאי מותרין ואי

ובנקבצין לתוכה. נכסי רשעים הקרונין לעיר סיכולים לנכס לחך העיר בלוחו היום עלמס סגוסים שלל העיר לרמוב לזרפן הס סלודין עמה אכל רהוקים דלון מעשין לעיר לון סלודין: אלא דידהו. דכני עיר שמים. ואת כל שללה לרבות נכסי רשעים שחוצה שבתוכה יאבדו נכסי רשעים שידורו בתוכה ממונם תקבון לרבות נכסי רשעים שחוצה לה. אמר רב הסדא ונקבצין בתוכה. אמר רב הסדא פקדונות של אנשי עיר הנדחת מותרים היכי דמי אילמא דעיר אחרת ואיתנהו כגוה פשיטא בעיר אחרת אי דנקבצין לתוכה אמאי מותרין ואי

החכם איתא ואת כל אשר בה ווען אלע קענמשין פון אשקאט האבין געדיגט עבודה זרה, האט הקב"ה גי'אגט מען זאל וויסט מאכין דיא גאנצע שקאט אונ אלץ וואס אין דיא שקאט זאל קען אויך וויסט מאכין מי רבן דיא רבן האבין גיערעניגט עם שמיים אין פסוק התיב איתא ואת כל אשר בה דא ואלקט וויסט מאכין דיא שקאט אונ אלץ וואס קען געפינט אין שקאט זאל אויך ווערין וויסט התיב איתא דא ואלקט וויסט מאכין די שקאט פרט לנכסי צדיקים שבתוכה לה אויב אין די שקאט זענען גיווען עטליכע צדיקים וואס זייא האבין גיט געדיגט עבודה זרה אונ זייא האבין אפארמענין אויסקער דיא שקאט, דאס דארף מען גיט פארברענען ואת כל אשר בה אונ אלץ וואס אין דיא שקאט זאלקט וויסט מאכין לרבות נכסי צדיקים שבתוכה אויב אין דיא שקאט זענען דא עטליכע צדיקים וואס האבין גיט געדיגט עבודה זרה אונ זייא האבין אפערמענין אין שקאט זאל דאס אויך ווערין פארברענט שללה ולא שלל שקאט פארמענין פון דיא שקאט זאל מען פארברענען אפער די זאכין וואס זענען געהייליגט גיווארין צו נאט אונ זענען אין דיא שקאט זאל מען גיט פארברענען ואת כל שללה לרבות נכסי רשעים שחוצה לה דאס גאנצע פארמענין זאל מען פארברענען אפילו דאס פארמענין פון דיא רשעים וואס זענען אויסקער דיא שקאט זאל מען אויך פארברענען אפער רבי שמעון מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו רבי שמעון זאגט פאר וואס זאגט דיא תורה דאס פארמענין פון דיא צדיקים וואס זענען אין שקאט זאל מען געפינט שיעורו כתיב מיטנס ווארום פאר וואס האבין דיא צדיקים געווארנט אין אשקאט מיט רשעים, גענוים ווענין זייער געלט, ווייל זייא האבין דארט גיהאט זייער פרנסה לפרק סיונים אפער דריבער זאל זייער געלט פארלארין ווערין, אונ זיי זאלין זיך פארר זיכערין אויף הקב"ה אז זייא וועלן וואהנען צווישין צדיקים וועט זייא אויך נאט שפויזן אפער מי ואת כל שללה תקבון לרבות נכסי רשעים שחוצה לה דער הנא זאגט ווייל עם שמיים אין פסוק איהר

גאנץ פארמענין זאלקטו פארזאמלען דאס מיינט מען צו פארזאמלען פון אויסקער דיא שקאט אין שקאטן דער פסוק זאגט אונ דאס פארמענין פון דיא רשעים וואס זענען אויסקער דיא שקאט זאל מען אריין נעמען אין שקאט אונ פארברענען אפער רב הסדא ונקבצין לתוכה רב הסדא זאגט דאס פארמענין פון דיא רשעים וואס אין נאט צום שקאט וואס מען נעמען זיי אריין נעמען אין שקאט אין דעם זעלביגען טאג וואס מען נעמט צו זאמען דאס פארמענין וואס אין שקאט צום פארברענען, זאל מען דעם פארמענין פון אויסקער דיא שקאט אויך פארברענען, אפער דאס פארמענין וואס אין נאט פון שקאט, אפילו דאס פארברענען אפער רב הסדא פקדונות של אנשי עיר הנדחת מותרים רב הסדא זאגט אלע זאכין וואס זענען געהאלטן גיווארין ביי דיא קענמשין פון דיא עיר הנדחת וזייא שקאט וואס אלע קענמשין האבין אין איהר געדיגט עבודה זרה, הייסט עיר הנדחת, די פארשמוסקענע שקאט מענין בלייבן, מען דארף זייא גיט פארברענען, פרענט דיא נקרא מיני דמי וויא מיינט מען געהאלטענע זאכין אילמא דעיר אחרת ואיתנהו כגוה מיר זאלין זאגין דיא זאכין זענען פון אריין אנדער שקאט וואס מען האט זיי געהאלטן ביי די קענמשין פון די עיר הנדחת פשיטא דמקרינן גענוים קענין די זאכין בלייבן אונ מען דארף זייא גיט פארברענען זאל שללה היא דאס אין דאך גיט דער פארמענין פון דיא עיר הנדחת וזאל דידה ואיתנהו כגוה איתא אונ אויב דיא זאכין זענען פון דיא עיר הנדחת אונ זייא זענען געהאלטן גיווארין אין אריין אנדער שקאט, אין דאך אקשא א זי דנקבצין לתוכה אויב מען קען דיא זאכין בריינגען פון דעם ארט ווא זייא זענען ביי אין דיא עיר הנדחת אין דעם זעלביגען טאג וואס מען נעמט צו זאמען נעמען זיי צו זאמען פארברענען אפער הנדחת פאר וואס זאלין דיא געהאלטענע זאכין מענין בלייבן זיי אין נקבצין לתוכה אונ אויב

הגדחת ומופקדים בעיר אחרת: דקביל עליה אחריות. כני עיר הגדחת: כמאן דלא פליגא. א"ל לכוני כשר בלא שמיטה: עימה. כל אימת דבעי פליגי לה ולחן חלק של עיר הגדחת מעורב בו: ל"ש שחמה פשוטא וכו'. דבין בשמיטה ובין כשרינה קרינא ביה לפי חרב דלפילו שחטה מיהא בעלמא הוא ולא מהני מידי: או דלמא. לפי חרב היינו שלא כדרך שמיטה אבל דרך שמיטה ליהני לטהרה מידי נבלה: שער נשים צדקניות. שבער הגדחת וכו' מי היו בכלל וחת כל שללה תשרוף או לא: רשעיות. פשיטא לן דישרפו עם עלה העיר: הלישה.

דעיר אחרת דמפקדי בתוכה והבא במאי עסקינן כגון דקביל עליה אחריות מ"ד כיון דקביל עליה אחריות כדעיר דמי קמ"ל. אמר רב חסדא בהמה חזיה של עיר הגדחת וחזיה של עיר אחרת אסורה. עימה חזיה של עיר הגדחת וחזיה של עיר אחרת מותרת. מ"ג בהמה כמאן דלא פליגא דמיא עימה כמאן דפליגא דמיא. בעי רב ספרא בהמת עיר הגדחת מהו דתהני בה שחיטה לטהרה מידי נבלה לפי חרב אמר רחמנא לא שנא שחטה מישחט לא שנא שחטא מיקטל או דלמא כיון דשחטה מהניא לה שחיטה מאי תיקו. בעי

רב יוסף שער נשים צדקניות מהו אמר רבא הא מחוסר אלא קביצה ושרפה יצא זה שמחוסר תלישה וקביצה ושרפה, אלא אמר רבא כפיאה

ההיא קען מען דאך גיט צו טיילין. נויקס מען דאך גיט צו זאגין ריא העלפט בהמה גיהער צו דעם מענטש אונ ריא העלפט בהמה גיהער צו דעם מענטש. איין האלבע בהמה לעבט פון די אנדערע האלבע בהמה. איז גלייך וויא די נאנצע בהמה גיהער צו דעם מענטש אונ ריא נאנצע בהמה גיהער צו דעם אנדערין. גיהער זיא דאך אין נאנצין צו דעם מענטש פון עיר הגדחת

דיא זאכין וענען ווייט מען קען זיי גיט בריינגען פון דארטין אין דעם זעלביגן טאג רייבער מעגין זיי בלייבין הא אפרה דרא ומנא דאם האט דאך שוין רב חסדא איין קאהל גיזאנט, ענפערט די גמרא לא גיין, גיט אזויא מיינט רב חסדא מיינט אויב דיא אחרת דמפקדי בחתיב רב חסדא מיינט אויב דיא זאכין וענען פון דיא מענטשין וואס וואהנען אין איין אנדער שטאט אונ זייא האבין דיא זאכין גיגעבין געהאלטן צו די מענטשין פון דיא עיר הגדחת דהאט כפיא עסקינן כגון דקביל עליה אחריות אונ דא שמועקט אז דיא מענטשין פון עיר הגדחת האבין אויף זיך גענוקען אחריות ואויב דיא זאכין וועלן גענוגט ווערין אנדער פארלארין ווערין, אנדער איין אנדער אויבליק וועט אויף זיי פערעפן זאלין זיי פאר דיא זאכין כצאהליון, דאס הייסט אחריות) סלקא דעפך כיון דקביל עליה אחריות דביניה דמי וואלטין מיר מיינען ווייל דיא מענטשין פון עיר הגדחת האבין אויף זיך גענוקען אחריות איז גלייך וויא דיא זאכין וענען זייערע, זאל מען זייא דארפין פארברענען, מאסע לן לאוט אונ רב חסדא דערין ווייל דיא זאכין וענען מיט אמת גיט זייערע מעגין די זאכין בלייבן אונ מען דארף זייא גיט פארברענען אפר רב חסדא בהמה חזיה של עיר הגדחת וחזיה של עיר אחרת אסורה רב חסדא נאנט אויב צווייא מענטשין האבין שוהפות אבהמה, איין מענטש וואהנט אין די עיר הגדחת צו אים גיהער אהאלבע בהמה אונ איינר וואהנט אין איין אנדער שטאט אונ צו איהם גיהער דיא אנדערע האלבע בהמה, מוז מען די בהמה ברינגן עיפה חזיה של עיר הגדחת וחזיה של עיר האחרת כותבת אויב צווייא מענטשין האבין שוהפות אמיין, אהאלבע מיינ גיהער צו דעם מענטש פון די עיר הגדחת, אונ אהאלבע מיינ גיהער צו דעם מענטש וואהנט אין איין אנדער שטאט, מענע קען עסין דיא מיינ פערענט די גמרא מאי מסתא פאר וואס איז בייא די מיינ אנדערש וויא בייא די בהמה, ענמפערט די גמרא בהמה כפיא דלא פליגי דמיא די בהמה איז גלייך וויא זיא איז גיט צו טיילט, ווארום אלעבעריגע

דיהיא קען מען דאך גיט צו טיילין. נויקס מען דאך גיט צו זאגין ריא העלפט בהמה גיהער צו דעם מענטש אונ ריא העלפט בהמה גיהער צו דעם מענטש. איין האלבע בהמה לעבט פון די אנדערע האלבע בהמה. איז גלייך וויא די נאנצע בהמה גיהער צו דעם מענטש אונ ריא נאנצע בהמה גיהער צו דעם אנדערין. גיהער זיא דאך אין נאנצין צו דעם מענטש פון עיר הגדחת דריבער דארף מען די בהמה ברינגן עיפה כפיא דפליגא דמיא אבער די טייג איז גלייך וויא זיא וואלט שוין גינען צו טיילט, רייבער גיט מען איין האלבע מיינ צו דעם פערענדין שוהף, אונ דיא אנדערע האלבע מיינ פארברענט מען זיירב ספרא רב ספרא האט גיפרענט בהמת עיר הגדחת מהו דתהני בה שחיטה לפתחי מידי נבלה אויב מען האט גישאקטין אבהמה פון אעיר הגדחת, העלפט איהר דיא שחיטה זיא זאל גיט הייסן אנגלה, אנדער גיין לפי הייב אפר רחמנא לא שנא שחטה משחיטין לא שנא קטלה מיקטיל דיא תורה האט גיזאנט מען זאל דיא בהמות פון עיר הגדחת ברינגן מיט אשנוער, סיי מען האט איהר גישאקטין מיט אפעקער אונ סיי גען האט איהר געהרגט מיט אשנוער, הייקט אלץ מען האט איהר געהרגט, איז זיא אנגלה אויבליא כיון דשחטה מהניא לה שחיטה אנדער גיין אז מען האט גישאקטין העלפט דיא שחיטה זיא זאל גיט זיין אנגלה סאי וויא איז דער דין מיינ עם בלייבט אפראגע אונ מען ווייס גיט דעם דין זיי רב יוסף שער גיט צדקניות מהו רב יוסף האט גיפרענט וואס מיהט מען מיט די האר פון די פרומע ווייבער וואס וואהנען אין דער עיר הגדחת, דארף מען די האר פארברענען אנדער גיין אפר רבא האו דרשניות אפר האר גיזאנט גיין אפר רבא רב יוסף אז רוא פערענט אויף די האר פון די פרומע ווייבער וואס מען זאל טאן, זעהט מען אז בייא דיר איז גענויס אז דיא האר פון דיא זינגע ווייבער דארף מען פארברענען תקיז ושרפה כתיב עם שמיים דאך אין פסוק רוא זאלקט פאראוסלען אלץ פון שטאט אונ פארברענען סי

סאריך לגלמה: פיאה גברית. גדיל של סערות דעלמח טעוין לנזי: מחובר בגופה. שנקשר בה כנופה דמי, וכסא שלין סורפין מלבושו טעוין שהרי לדקיות היו כך אין סורפין אומו גדיל: דתלי בסיכתא. ביחד וזמן קשורה בה עכשו:

גברית ה"ד אי דמחובר בגופה כנופה דמיא, לא צריכא דתלי בסיכתא. כנסבין צדיקים שבתוכה דמי ואבד או דלמא כיון דעילא ונפקא כלבושה דמי תיקו:

וענען אייניגפלאכטן אין אירע אייגענע האר, איז נאך דאס גלייך ווי אירע אייגענע האר, איז נאך געוויס אז זיא דארף גיט אראפ געמען די האר פון זיך און פאר ברענען, ענטפערט זיא נאך זיא צריקא דתלי בסיכתא דא שמועקט אז די האר איינגט אויף אמשוואק אויף די וואנט גינגט צדיקים שבתוכה דמי ואבד איז דאס גלייך וויא דאס פארמעגן פון דיא צדיקים וואס וענען אין דער עיר הגבולות, דיאך מען זייא פארברענען או דילמא כיון דעילא ונפקא כלבושה דמי אדער ווייל זיא טוהט אן די האר אויף זיך און גייט מיט זייא אריין אין שקמא און ארויס פון שקמא וואו אקאהל נעמט זיא אראפ די האר פון זיך איז דאס גלייך וויא אלע קלוידער אירע, דארף מען זיי גיט פארברענען מיט ווייס מען גיט דעם דין:

שאינו מחסר אלא קביצה ושרפה דיא זאכין וואס עם פעלט נאר מען זאל זיי פארזאמלען מען מען שוין פארברענען, דאס זאל מען פארברענען יא זה שמשטר תלישא וקביצה ושרפה אבער האר דארף מען זיי אפרייסן ואפשערין און נאכדעם פארזאמלען און נאכדעם פאר ברענען, אונזעלע זאכין האט די תורה גיט גיזאנט מען זאל פאר ברענען, דארף מען נאך די האר פון די ויניגע ווייבער אויף גיט פאר ברענען, איז נאך אקשיא אויף רב יוסף פאר וואס ער פרענט נאר וועגן די האר פון די פרויע ווייבער זיא אפי רבא בשא גברית האט רבא גיזאנט מען דארף נאר פרעגן אויף דיא פרעמקע האר וואס די ווייבער טראגן אויפן קאפ וואס מען זאל מיט זיי טאהן, מען זאל זיי פאר ברענען אדער גיין, פרענט דיא נאךא דמי וויא שמועקט אי דמחבר בגופה כנופה דמיא אויב דיא פרעמקע האר

וזהר (בלק דף ר"ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ווא הא

הן עם כלביא יקום וגו'. מלן עמל תקיפא כישראל, בשעתא דהתהניר לפרא קם ומתנבר כלריה למולחא דמאריהון בכמה שירין בכמה חושבנהן משתליו באורייתא כל יומא, וכלילה לא ישכב יגו'. כד בעי בר נש למשכב על ערסיה מקדש שמה עלאה אמליך ליה לעילא ותתא כמה גרדיני נמוסין מתקשרן קמייכו בשעתא דפתחין פומהון על פרסיכו בשמע ישראל וכעתן רחמי קמי מלכא קדישא בכמה קראי דרחמי. ר' אבה אמר הו עס כלניף יקום. זמיתן האי עמא למיקם על כל עמין זכו"ס כלריה גיבר ותקיף ויתרמי עליהו. אררייהו דכל אררייהו למשכב על ערפיהו אכל עמא דא לא ישכב עד יאכל טרף. ד"ה הן עם כלביא יקום לקרבא קרבני ועלוון קמי מלכהון על בני מדבחה. ותחלה בשעתא דקרבנא אחוקך על בני מדבחה. הו חתן דיוקנא דחד אריה רביע על הכוז קרבנא וחביל ליה. ואמר רבי אבה אוריאל מלכא עלאה הוה ותמלן ליה כדו: קנא דאריה תקיפא רביע על מדבחה וחביל לון לקרבני וכד ישראל לא הו זכאין כל כך הו חתן דיוקנא דחד כלבא היפא רביע עליה כדן הו ידעי ישראל דבעין אטובה וכדון תייבין. לא ישכב וגו'. אלו קרבני ליליא כנון טלוון. ודס חליס ישמה. דקב"ה אנה קרבא דלהן על שנחיהון. רבי אלעזר אמר לא ישכב מהו לא ישכב, אלא ככל ליליא ויליא כל כך נש איהו אזיל בפקודי דמאריה לא שכיב על ערסיה עד דקטיל חלף ומאה ועשרים והמש מחינן זיען בישין דשריין עמיה. רבי אבה אמר חלף אינין דפטר שמאלא דכתיב (תהיטם אף) יפול ממך חלף כמה דכתיב (גם קמט) יעלוו חסידים כבודו וגו' (סס) רוממות אל כנרונם וגו' לעשות נקמה וגו'. ה"ד לא ישכב וגו' ודא הוה לעשות בהם משפט וגו'. אמר רבי חזקיה לקבלי תלת זמנין דהוה מחא לאתניה וחתעין לה בחדשי אחברכון ישראל תלת זמנין. רבי חייה אמר לקבליה אחברכון ישראל תלת זמנין דסלקין ישראל לאתחזאה קמי מלכא קדישא:

הן עם כלביא יקום וגו'. מלן עמל תקיפא כישראל, בשעתא דהתהניר לפרא קם ומתנבר כלריה למולחא דמאריהון בכמה שירין בכמה חושבנהן משתליו באורייתא כל יומא, וכלילה לא ישכב יגו'. כד בעי בר נש למשכב על ערסיה מקדש שמה עלאה אמליך ליה לעילא ותתא כמה גרדיני נמוסין מתקשרן קמייכו בשעתא דפתחין פומהון על פרסיכו בשמע ישראל וכעתן רחמי קמי מלכא קדישא בכמה קראי דרחמי. ר' אבה אמר הו עס כלניף יקום. זמיתן האי עמא למיקם על כל עמין זכו"ס כלריה גיבר ותקיף ויתרמי עליהו. אררייהו דכל אררייהו למשכב על ערפיהו אכל עמא דא לא ישכב עד יאכל טרף. ד"ה הן עם כלביא יקום לקרבא קרבני ועלוון קמי מלכהון על בני מדבחה. ותחלה בשעתא דקרבנא אחוקך על בני מדבחה. הו חתן דיוקנא דחד אריה רביע על הכוז קרבנא וחביל ליה. ואמר רבי אבה אוריאל מלכא עלאה הוה ותמלן ליה כדו: קנא דאריה תקיפא רביע על מדבחה וחביל לון לקרבני וכד ישראל לא הו זכאין כל כך הו חתן דיוקנא דחד כלבא היפא רביע עליה כדן הו ידעי ישראל דבעין אטובה וכדון תייבין. לא ישכב וגו'. אלו קרבני ליליא כנון טלוון. ודס חליס ישמה. דקב"ה אנה קרבא דלהן על שנחיהון. רבי אלעזר אמר לא ישכב מהו לא ישכב, אלא ככל ליליא ויליא כל כך נש איהו אזיל בפקודי דמאריה לא שכיב על ערסיה עד דקטיל חלף ומאה ועשרים והמש מחינן זיען בישין דשריין עמיה. רבי אבה אמר חלף אינין דפטר שמאלא דכתיב (תהיטם אף) יפול ממך חלף כמה דכתיב (גם קמט) יעלוו חסידים כבודו וגו' (סס) רוממות אל כנרונם וגו' לעשות נקמה וגו'. ה"ד לא ישכב וגו' ודא הוה לעשות בהם משפט וגו'. אמר רבי חזקיה לקבלי תלת זמנין דהוה מחא לאתניה וחתעין לה בחדשי אחברכון ישראל תלת זמנין. רבי חייה אמר לקבליה אחברכון ישראל תלת זמנין דסלקין ישראל לאתחזאה קמי מלכא קדישא:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הריב"ם הלכות תפלה פרק יא, א) אסור לו להתפלל בצבור שיקדים תפלתו לתפלה הצבור, הנכנס לבהכ"ז ומצא צבור שמתפללין ב) אסור לו להתפלל בצבור שיקדים תפלתו לתפלת הצבור דער פענגמיש וואס דאווינגט אין שוהל אדער מיט אמיגן ומזער דאווען גלייך מיט דעם מיגן און ערו קאר גיט אפדאווען פריער פאר דעם מיגן הנכנס לביית הגגות וקצא צבור שמתפללין בלחש אויב ער איז אריין געקומען אין שוהל ודריינגט צו מנחה און ער האט גיטראפן מען דאווינגט דיא שאדיגס אדער דורך קראנקייט) מבושת והאמינה

מספר חסידים סימן קטב קכא, יש גזול ואינו נכסה זם סדר עם בני אדם ויטו דבש' בלשם הכנסת והלמוד' למצות-כנסתם סתם סתם חכמים: יש גזול ואינו נראה עם איז אקאהל דיא איינער גלגל ביי דעם אנדערין און מען זעהט נאר גיט ווי ער גלגל יד הדר עם בני אדם ועינו דעה בלשם דהיינו איינער ווארונגט מיט מענטשן צו זאמען און ער קוקט אויף זייא מיט זיין שלעכטע אויג נער גיט זייא אעין הרע אויף זייער פארמעגן און דורך דעם ווערט זייער פארמעגן געמיגערט דורך שאדיגס אדער דורך קראנקייט) מבושת והאמינה

בלחש אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ להתפלל בקול רם והפלה, ואם לאו ימתין עד שיתחיל ש"ץ להתפלל בקול רם ותפלה עמו בלחש מלה במלה עד שגיע ש"ץ לקרואה ועונה קרואה עם הצבור ומתפלל שאר תפלה לעצמו. ואם התחיל להתפלל קודם ש"ץ ויגיע ש"ץ לקרואה לא ימסיק ולא יענה קרואה עתה. וכן לא יענה אמן יהא שמיה רבא מברך והוא באמצע התפלה, ואצ"ל בשאר הכחות: בית שיכנסו בו להתפלל בכל עת תפלה ומקום זה

שנו הכתוב הטובה עלהם כצרכו ובערני ימים טובים ובעוולם שבתם ובמולאי ימים טובים וההיכה ובעוילם וכל"כ טיב ונודו פזירם לטובים תפלים לומר ליהוה רחמים סימן כרכם נמולס:

בעשה בלחש חמה שהיא טובה בע"כ ולא היה עומקם בלכ"כ שבה ככלו ומספ, רלס לחד נחלוס ככ"ו טורפים טיבס וידיה נכונות של פסוק, שאל למה דינס ככך, הטיבה לו מעטי שהינס מוסקת עכ"כ טכס נספסן ולא היחה עופקה נכרכי טכס:

(ב) כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין להן

שמיילע שמונה עשרה אם יכול לתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ להתפלל בקול רם והפלה אויב עד קען אנהייבין דאוונען שמונה עשרה אונ ענדריגען איינדער דער חון וועט אנהייבין די הויכע שמונה עשרה, זאל ער דאוונען שוין די שמיילע שמונה עשרה גלייך מיט אלע וואס דאוונען זאל לאי אויב ער וועט ניט קענען אפדאוונען דיא שמיילע שמונה עשרה איידער דער חון וועט אנהייבין די הויכע שמונה עשרה ימתין עד שיתחיל ש"ץ להתפלל בקול רם והפלה נט בלחש מלה במלה זאל ער ווארטין ביו דער חון וועט אנהייבין זאגין די הויכע שמונה עשרה וועט ער דאוונען שמונה עשרה שמייל ווארט קענווארט גלייך מיט דעם חון עד שגיע ש"ץ לקרואה ביו דער חון וועט אנהייבין זאגין קרואה וענה קרואה עם הצבור אונ ער וועט זאגין קרואה גלייך מיט אלע מענטשין ומתפלל שאר תפלה לעצמו אונ ער דאוונען ווייטער שמונה עשרה פאר זיך ואם התחיל להתפלל קודם ש"ץ אונ אויב ער האט אנהייבין דאוונען שמונה עשרה איידער דער חון האט אנהייבין זאגין דיא הויכע שמונה עשרה היגע ש"ץ לקרואה אונ ער האלט גאך אין מיטען שמונה עשרה לא ימסיק ולא יענה קרואה ימתין זאל ער ניט אויפהערין די שמונה עשרה אונ זאל ניט זאגין קרואה נון לא יענה אמן יהא שמיה רבא מברך והוא באמצע תפלה אונ ווען ער האלט אין מיטען שמונה עשרה זאל ער ניט זאגין אמן יהא שמיה רבא ומין צידד לויט בשאר הכחות אנדערע ככחות זאל ער געוויס ניט זאגין אין מיטען שמונה עשרה: (ג) כל מקום שיש בו עשרה מישראל אויף בעדער ארט וואו עס זענען דא צעהן יודין (אפילו אין ארארץ) צידד להכין להם בית שיכנסו בו להתפלל בכל עת תפלה דארפן זיי אנהייבין אשמוב וואס זיי זאלן דארטין שפעטיגען דאוונען צו יעדער

נצדידות בשבתק האחת התפלל הברחה דאם שעמונג וואס אפענטש שעמט זיך אונ דיא אמונה ודאם גלויבונג וואס אפענטש גלויבט אין הקב"ה, זענען באהעפט איינס צו דאם אנדערע, דער מענטש וואס גלויבט אז עס איז דא אגאט אויף דער וועלט אונ ער זעהט אלץ אונ ווייס אלץ, וועט ער זיך שעמען צו זינדיגען, אָבער אז איינס גייט אוועק, ער גלויבט ניט אז עס איז דא אגאט אויף דער וועלט אונ נאט זעהט אלץ אונ ווייס אלץ, גייט אנוועק דאם שעמונג, ווארום פאר וועמען וועט ער זיך שעמען טון חכמים העשה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים די חכמים האבין גי' לערניג דער קענטש וואס מוהט אפלאקה ערב שבת אונ ערב יום טוב ופארזי נאכט אין דעם לעצמין פערטייל טאג וועט ער ניט האבין אפרכה פון זיין ארבעט אויף אייביג ונאר סייא דער פרייטאג אדער דער ערב יום טוב איז גרויס אונ סיי ער איז קליין זאל ער בארעכענען וויפיל שעה עס איז דא אין דעם טאג פון פריה ביו נאכט דריי פערטייט טאג זאל ער ארבעטין אונ ווי עס קומט צום לעצמין פערטייל טאג זאל ער אוועק לייגין די ארבעט אונ זאל זיך צוגרייטין צום שבת אדער צום יום טוב אויב עס איז ערב יום טוב ויבמצאי שבת ויבמצאי יום טוב בהנוכה ובפזרים ובכל מקום שיש גיטוד ובערה להביא פנינה צבור אונ דער קענטש וואס מוהט אפלאקה כווצאי שבת אדער מוצאי יום טוב אדער הנוכה אדער פורים אדער אין אנדערע טעג וואס עס איז אפיקול אעבירה אז מען ארבעט אדער ווען מען ארבעט אין אפעניג זיינס וואס ס'זון ברכה לטובם וועלן זיי קיין קאר האבין אפרכה פון זיער פארדיינטט מעשה באשח אמת שהיתה פיה בערב שבת ולא היה עומק בערבי שבת כראוי ויפתח עם האם גיפראפין א אשה פלעגט שפיגען אלע ערב שבת אונ דורך דעם שפיגען פלעגט זיא זיך ניט

קענען באשפעטיגען מיט דעם אנגרייטין אויף ראה אחר בחלים שהיו שורפים עניה ויהיה בנעורת של פלשון אויגין אונ די הענט פון די אשה מיט די שטקעלאך גיפריעגט פאר וואס משפט מען די אשה מיט אזוי ולא היה עומק בערבי שבת האט מען איהם גיעגפערט ווייל אלע ערב שבת פלעגט זיא זיך פלעגען מיט פלאקס שפיגען אונ זיא פלעגט זיך גיט בשפעטיגען אנהייבין אויף שבת:

נקרא בהכ"נ. וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בהכ"נ ולקנות להם ספר תורה נביאים וכתובים:

ציונים וואס מען בארף דאוונען וקסום זיך נקרא בית הכנסת און דער ארט ודיא שמוצו ווערט גערופן בית הכנסת ואשרהל וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת און די מענטשן פון שטאט ואדער פון דארף קענען גייטן איינער דעם אנדערן מען נביאים מיט כתובים:

בלק יום ה תורה

אונקלוס

לחמשיך מת"ת דריא יהודה נפשי יה יהו יהודה רוח יורד הא ואו הא נשמה יהודה היה יחידה הדמלי היה אל שם בין שכעשה בניקוד חולם:

כג נחות אתנא ית מלאכא דיי מעתד באורחא וחרפיה שליפא בידיה וסמת אתנא מן אורחא ואזלת פחקלא ומחא בלעם ית אתנא לאסטייתה לאורחא: כד וקם מלאכא דיי בשביל פרמיא אתרא דגדירא סבא ונדירא

כג ותררא האתון את מלאך יהודה נצב בדרך וחרפו שלופה בידו ותת האתון מן הדרך ותלך בשדה יך בלעם את האתון להשתה הדרך: כד ויעמד מלאך יהודה במשעול הכרמים גדר מזה וגדר

בעל המורים

(כג) וחס. ג' כסם', כהלי פנינא חרי, וחד ומס אשוכנו מני ארסך. למס ומס סאתון כשכיל יחס אשוכנו שולעס נספס מי רש"י

פ דקשה לרש"י דללא חזק יכול המלאך להטות וע"ז פ"י אגב כהמתן רשע זה כו' וכן כתיב שלופה כלומר: שלו פה הסה דעתו כשיראה מתיקן: וחרפו שלופה בידו. אמר רשע זה הניח פ כלי אומותו כשלי ויון של אומות העולם כחרב והוא כל עליהם כפיו שיהא אומות שלהם חף מי אחרפוס חת שלו ואכזר עליו כלומותו וכן היה סופו (כמדבר לא) וחת כלעם בן בעור הרגו בהרש: (כד) במשעול. כתרנומו כשכיל, וכן (מ"כ) אס יספוק עפר שומרון לשועלים, עפר דעת וקנים מבעלי התוספות

(כג) ומלך כשכר. פכ"י [כ"ג] פירעו אבות כהאס. וליך פ"י לפי' וס"ק כחלה עמד כשכר ענדו שיש דרך לנסות ימין ושחאל כמו לו שחם ירה ללל ורעו של אכזבס: קלל ממתן ומשחל. בני שמעאל מלך החד וכתי קשורם מלך חמד, אבל לא חקר כלמלס חל תהלל וזע יחקי, וסחל עמד כשכיל הכרמים שאלך דרך שם כ"א דרך הליך שני אכזבס כלמלס ורעו לו שחם חלס כמזים לו כי אומי סדך לא כחד בו ה', רעיעים סנס סדכור וסודיעו כי אין לו להנאות כדכור פיו, כי כלשכ סקכ"ס

פירוש לתורת אלהים

(כג) ותררא האתון און דאם איינעל האט גינען דעם סלאך פון נאם און ער שאייט אויף דעם ווען וחיבו און יוין שווערד האלף ער אין ווען האנד וחס האתון האט דאם איינל אנועק געניינט פון דעם ווען און איז גינאנגען אויף דעם פעלי ויך בלעם האט גישלאגן דאם איינל פרי ער זאל זיא גיניין אויף דעם ווען: (כד) וינסוד מלאך יי במשעול הכרמים און דער מלאך פון נאם האט ויך גישמעל'ט אין דיא שפעג פון דעם וויין גארטן דער ווייט און פון דער אנדערער גיט איז אויף נדר וואס עם איז גיווען אשטיינערקע ציונים פון

ליקוטיוס על התורה
(כד) ויעמוד מלאך ה' במשעול הכרמים וגו'. דער סדרש תהומא שרייב'ט דער שטיינער איז און איינער ווייל הרגנו ויון חדר סמו ער גיין צו ויון חדר אהיים און אויב ער געפינט איהם נים אין דער אהיים פון ער איהם גיין ווען אין פיל ארבעט כיו ער וועט איהם געפינען און ער איז נאך אין ספק אויב ער וועט איהם קענען הרגנו, אבער ביי הקב"ה איז נים אוי, דער מלאך הפנת איז אויף ויון און איהם איהם איהם ברניינט דעם סעקש'ט צום מלאך הפנת, ויו דא איז גיווען דער מלאך איז געשמעלטן ביא דיא ווייניגערפונער און בלעם איז געקענען צו איהם:

מזה: כה ותרֹא האֲתוֹן אֶת־מִלְאֵךְ
 יהוה ותִּחַחֵץ אֶל־הַקִּיר וְתִתֵּן
 אֶת־הַגֹּל בַּלַּעַם אֶל־הַקִּיר וַיִּסַּף
 דְּהַכְתָּה: כו וַיִּוֹסֵף מִלְאֵךְ־יְהוָה
 עֲבוֹר וַיַּעֲמֵד בַּמָּקוֹם צָר אֲשֶׁר
 אֵין־דֶּרֶךְ לַנְּטוֹת יָמִין וַשְּׂמֹאל:
 כז ותרֹא האֲתוֹן אֶת־מִלְאֵךְ יְהוָה
 וְתִרְבֵּץ תַּחַת בַּלַּעַם וַיַּחֲרִי־אֵף
 בַּלַּעַם בַּיָּד אֶת־הָאֲתוֹן בַּמָּקָד:

מכא: כה נחות אתנא ית
 מלאכא דין ואדחיקת
 דכתלא ודחיקת ית
 דגלא דבלעם לכתלא
 ואוסף למסחה:
 כו ואוסף מלאכא דין
 למעבר וקם באתר
 עקדי לית אורח למסמי
 ל' מינא ולשמאלא:
 כז נחות אתנא ית
 מלאכא דין ורבעת
 תחות בלעם ותקיף
 רוגזא דבלעם ומחא
 ית אתנא בחומרא:

סיתורו רשב"ם

(כה) ותלחץ את רגל בלעם, שעל זה נעשה חינוך.
 כדכתיב וילך שפי:

שפתי חכמים

לשיאל שמהלכות להקב"ה וזה שרף: ז' מדכתיב בסוף ומלחן
 אל הקיר כה"ל סתופה בשעת הנגד שהיגד לפניו, כן סתם
 הדא"ס וכל קיר של חכמים הוא דלכשת מוזכר כתיב ויהי
 הנגד בקירות הבית וכתיב החריו ומלחן אל החכמים משמע דקיר
 הוא של חכמים וקיר דהכא קרי' אגוד חכמים דלעיל (כ"ק כט):
 ק דק"ל דל' עובד אלו ש"ך אלף כשעובדין על סנהר לו בין
 הכתרים וככא לא מלינו שעבדו ומס' דהאי עבדו סי' לטניו
 כלומר שהק' במקום אחר לעמוד לפניו והא דנקט רש"י לעבדו
 במקום עבדו כן מ' משמע במקום כשכח עבד שהוא כל כתיב'
 רא"ס: ר' ל' סתופה הכי דכתיב דהאשונה היה לו כיום מלחן

בעל הטורים
 ארבע שפתי חכמים וזהו כה"ל לכתוב: (כו) וידך את הסתור.
 ולא קלל אורח לפי שה' דעמו לקלל את ישראל וכן י' לללו ביום
 ה' דכתיב לא אוסף לקלל, א"כ מתי שאל היום הלעז של העם:
 רש"י

הנדבק בכמות הרגלים בחלוקן, וכן (ישעיה מ) מי מדה
 בעליו חיים, בדגלו ובחלוקו: גדר מזה וגדר מזה. חסם
 גדר של צ' חכמי הוא: (כה) והלחץ. וזה עמיה: והלחץ.
 את אחרים את רגל בלעם: (כו) ויחפ מלאך ה' עבור.
 לעבור ער לפניו כן הלחן להיות לפניו במקום אחר, כמו
 (בראשית לו) והוא עבר לפניו. ות"א יש בתחומה
 מה ראה לעמוד בשלשה מקומות ר' סימני אבות הראשו:

ומכאן לכך כתיב והע הסתור מן הדרך משמע שלא יהיה
 דכתיב ויחמן אל הקיר משמע שדחקה את עמיה לזכות לך
 יען ושמאל דכתיב בקלל. וזה סיו הפינים שלם יבקש לקלל כניו של
 שיחיו עמיה בני ושמעאל וכו' קפויקה. והא יבקש לקלל כניו של
 לקלל כניו של יעאל כהם ססול ולא יוכל לנגד כסו וזכו שכתוב
 דעת וקנים מבעלי הרוספות

כא לקלל זכשו של יחמק שיכול לקללו מזה אחד דהיינו מלדו של
 עשו אבל לא כלל בשני מלי יעקב. ואחר עמד במקום לר' אשר
 סין דרך לנגוה יען ושמאל דהיינו זעט יעקב. כי כל כניו כשכ"י
 כס וכו' סימני חלטה חלטה:

פירוש לתורת אלהים

האם זיה גישמעלט אויף איין ענגין פלאץ וואס
 קיין וועג איז דאָרט ניש דא צו גיין אויף דער
 דעקדער וייט אונ גיט אויף דער לינקער וייט:
 (כו) ותרֹא האָמ דאָם אייניל גינעהן דעם סלאך
 פון גאָט וּתְרַבֵּץ דאָם אייניל האָט זיך גילייגט
 אויף דער ערד אונקער בלעם וַיַּחֲרִי־אֵף
 בַּרְעַמְז דער צָאֲרִין פון בַּלַּעַם וַיַּחֲרִי־אֵף
 הָאֵם גַּעֲשֵׂלְאֲנִין דאָם אייזר מיט אַשְׁמַעְלָן:

גינעון אצוים אונ אין מיטין אוועג האָט דער
 מלאך זיך דאָרט גישמעלט: (כה) ותרֹא האָט דאָם
 אייניל גינעהן דעם סלאך פון גאָט אז ער שטייט
 דא וַתְּלַחַץ הָאֵם זיך צו גינעוועשט צו דער
 וואַג דלוקר צום צוים וַתְּלַחַץ הָאֵם זיך צו
 גינעוועשט דיא פום פון בַּלַּעַם צו דער וואַגט
 וַיַּחֲרִי־אֵף הָאֵם ער גימערט צו שְׂלֵאֲנִין זיך: (כו) וַיַּחֲרִי־אֵף
 אונ דער סלאך פון גאָט האָט גימערט אַךְ צו גיין
 פאר איהם אויף איין אַנדער אָרט וַיַּחֲרִי־אֵף ער

נביאים מיכה ו

לחמשך כתיב דאָם צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רוח ארני נשמה רוח יהוה חיה יחידה
 דנצחיהוה חיה יחידה רוח אל שם ב"ן שבעשית:

* וגם־אני החליתי הבורה השמים על־השאותיה:

תרגום

ב אֶתְּהָ תֹאכַל וְלֹא תִשְׁבַּע וְיִשְׁחַךְ בְּקִרְבְּךָ וְתִסַּךְ
וְלֹא תִפְלִישׁ וְאֲשֶׁר תִּפְלַט לְחֶרֶב אֲתָן׃ ג אֶתְּהָ תִזְרַע
וְלֹא תִקְצוֹר אֶתְּהָ תִדְרְדְרֶנִּי וְלֹא תִתְּסוֹף שְׁמִי
וְתִירוֹשׁ וְלֹא תִשְׁתַּהַיֶּיךָ׃ ד וְיִשְׁתַּמְרוּ חֻקֹת עַמִּי
וְכֹל מַעֲשֵׂה בֵית-אֲחָאֵב וְתִלְכוּ בְּמַעֲצוֹתָם לִמְעַן
תִּתִּי אֶתְּהָ לְשִׁמְהָ וְיִשְׁבִּיחַ לְשִׁרְקָהּ וְתִרְפַּת עַמִּי
תִּשְׁאוּ׃ ה אֶרְצִי לִי כִי הִייתִי כְּאֲסִי-קִיץ כְּעַלְלַת
בְּצִיר אֵין-אֲשָׁפוֹל לֵאכּוֹל בְּפִוּרָה אֶתְּהָ נַפְשִׁי׃

יִקְחָ אֶצְדִיקָה עַל הַטְּמֵאָה׃ ב אֶת תִּיבּוֹל וְלֹא תִשְׁבַּע
וְיִהִי לְךָ לְקַרֵב בְּמַעַד וְתִדְבַק
וְלֹא תִשְׂוִיב וְדַת־תִּשְׂוִיב
לְמִרְבָּא אֶמְסֵר׃ ג אֶת הַזֶּרֶע
וְלֹא תִחְצוֹר אֶת תִּכְבֵּד וְיִתִּין
וְלֹא תִשׁוֹף קִשָׁח וְתִעְצֹר
עַנְבוֹי וְלֹא תִשְׁתִּי חֶמֶר׃ ד וְעַל
רִי נִשְׂרַתֵּן גְּזִירַת בַּיִת עַמִּי
וְעַבְדֵיהֶן עֹבְדֵי בַיִת אֲחָאֵב
וְהִלְכֹתֵן בְּנִימוֹסֵיהֶן כְּדִיל
לְמַסְסֵר יָתֵד לְעֵדוֹ וְיִתְבַּקֵּא

לְאִשְׁתֵּמְרוֹ וְחַסְדֵי עַמִּי תִקְבְּלוּ׃ ה אֶמֶר נְבִיאָא נִי לִי אֲבִי הַיּוֹתִי בְּמִיּוֹס סַבִּיא בְּעֵבֶן דְּאִבְדוֹ חֲסִידֵיא
מִן אֶרְעָא הָא בְּמִיּוֹס קִיּוּסָא כְּעוֹלָלָן בְּמִר קַסְפָּא לִית נְבִר רִי בִיה עוֹבְדִין טְבוֹין לְטִבְרַיא חֲסִידַת נַפְשִׁי׃

רש"י

(6) החליתי הכותך. האשמי מכותך להשמך על הטמאך: (7) וישחך בקרבך. הממלך הממלך שחלל את כליו כו מלמה ויהיה נשמת בקרבך: (8) את חלוקי המוליכים בניך וכוונתך שבני ולא תפלטם ולא תפלטם מוסס לימרכ: (9) וישתמר. על ידכם מוקות עמרי והאחב:

(6) ונס אתי. סוביל וכו עכו לכן נס אתי מוכן להחליט אומך כמס שחלס אומך עכו מוקר ולהשמיס אומך עכונוט החחחך: (7) ולא תשבוע. כי חרית המלכח בשחך: וישחך בקרבך. ומשח אס כן הכנענך בקרבך, כי כשהלדס שבע רס לכנו הלכ כשהוא רעב הוא שחל ומוכנע: והסכ. אס אף חשיג אס הלידי כעמליכיס אס כניך עבדי עכ"ל לא מוכל להליל אומס יערו ומס אסכ חליל מירו אמן למרכ כי ינכר די חלידי לכסווס נכס אף אס לא ינכר ירו לקחמס כשני: (8) ולא תפלוך. כי חלויס קל יוחי לעמו: ולא תפיץ שמן. ולא תמור עס השמן כי כ"ל עס לך היעמרוס הכמיס הסס ידעתי של השמענו ל ויסי כשמר על ידכס חקוק עמרי וכל מעשה בית אחאב כנו ספוי מלי: וישלל ויהשניו נשמוט כעמונת ספסיליס הנה אסכ לומרים עכס וסומרים אס חקוקיס וסמעיס ססלו: כעמונוס. על עמרי והחלכ כנו: למנן חמי. כ"ל סייס זס סכס שחמן אומך יושלס לשמה ככל יתעבו על מוכנך וישני הכיר יסו בלסקס כי כשני"ס ישרקו על גוול הסכנון: ומכסע עמי סעלו. נס אס חשלו סחכסס סכסל עמי סס בני מלכס ספסניס לכוס גוליס כעמוס ססלו וסחמוס כעמליכיס: (9) אכלי. הכניס מוקנך ואכר אכלי ל כי הייתי חיי כעמון סיסט סיוכס חקין כללו ככר נאספו כלל ולא נעלם כ"ל עבדיס ל"ל סעמדסי לניכס כעמון סנאספו זדיק סוכר: כעוללת כליכ. כללו ככר נאספו אף סעוללוס על הצלח סלקס כסחרונוס כ"ל אף הכינויס כמכסו: אין אשכול לאכול. אין חיי עולס אשכול על ענינס לאכול כ"ל אין אפי עולס אפי ליק כדור: כדוכס. נכס עמליס חמיס כדוכס סנחכסלס כעמס סוכוס לעמלל וכעמול סכס נכסי אומס וסלי לס וסול כלל ענין כע"ס:

מצודת דוד

תרגום

כתובים תהלים קז

לחמשוך מיסוד וסלכות ד"א שני דלת יוד נפש שני שני דלת שני דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסור א אד אדנ אורי נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו הו היה יחידה דיסוד ירדה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשה:

א יודו ליהוה חסדו ונפלאותיו לבני אדם: ב ויזבחו זבחי תודה ויספורו מעשיו ברנה: ג יורדי הים באניות עשוי מלאכה במים רבים: ד תהמה ראו מעשי יהוה ונפלאותיו במצולה: ה יאמר ויעמד רוח סערה ותרומם גליו: ו אמתי אהנבי ואמר מלתיא נחתיא ימא באלמיא עבדי פולחניא במיין סגיעין: ז היינו חמן עובדיא ריי ופרישותיה במצוקתא: ח ואמר בְּחִמְרֵי וְאַקִּים וְעָפָא וְעַלְמֵי וְאֶתְרֻמְסוֹ נְגָלוֹי׃

רש"י

(ב) וזבחו. יבואו קרבן תודה: (ג) באניות. ספינות: (ד) תהמה. הים המבולט ספנות סכנות אל המקום סכלה: (ה) יאמר. כשכר אמר ה' חפצור רוח סערה יסוף תרומם גלי הים: פירוש ע"ש

(ב) זבחי מודה. קרבן מודה הכה על הכס: (ג) יורדי הים. חלוקיס היודיסי גלי כסמינוס (ופל כי שפת הים הוא ממעל וממס יודיס למס חל עמי לזה אמר יורדי הים): עושי מלאכה. הים חפצור רוח סערה יסוף תרומם גלי הים: (ד) תהמה. פירוש ע"ש

א יודו לח' חסדו וייא וועליון לויבין נאמ פאר ויין חקר ונאם ער נאמ מיט וייא געמאהן ונפלאותיי לכני אדם אונ וייע וואנדער וועליון וייא דערציליון צו פיל מענטשן: (ב) ויבדו זבחי תודה וייא וועליון שעבתין קרבנות תודה ויספורו מעשיו ביה וי וועליון דערציליון מיט געואנג די מעשים פון הקב"ה, ונאם, ער האט וי גיהאלפין: (ג) יורדי

האבין

[6] הלוקח כו'. נגמרה עבד לריכוסא כל חי לפה לי נמיטמי :
 (6) ועיפו איכא נמי לדיפסכו בפקורה ולימכו כמי
 עטמה טנון הפקבל לון כדול : (3) הו"ל נפרס הפסקה סווא
 עמא ושאיל או בכיר , ועתי' : (2) ו'אם כימי משכמת לה
 שמוקד פסי אכר ולא סהיה בעלת מוס כו' , וי"ל נמשמת לה
 כנון עבדי יקר כנון אכט
 כדיו או כדגלו וסין כו טלס
 עטס חמיו כסר , כ"ב :
 [3] ענדבב. ולרובות מנלן א"ק
 וסור לו סלוס והוי כסוקין יסין ,
 גמול : (7) כסוים מנלן כול'
 ריבול ככ"ד מקומות וקראו
 הכסוים לויס ויה' חמד פסן
 הכסוים הלויס בני לוד , וע' :

הלוקח עובר חמורו של כותי. כשהוא כמעט חמה
 וככור הוא ולהני נקט עובר חמורו שאין לך חמה
 עמאה קדושה בכבורה חלה פטר חמור כלכד והיודי
 דזוערין מיליה דפטר חמור פסק ושדי ליה (6) וכל הקד
 פירקי אחריו מיירי בכבור
 הנהם עטרה : א"ע"פ
 שאינו רשאי . לכוור
 לעכו"ס בהמה גסה מפני
 והמשתתף לו, והמקבל טכנו, שנאמר
 בהמ"ס חתם בהמ"ס חלה (3) והמשתתף לו . אפי'
 חלק העכו"ס מסויים וידעו
 כנון ידו או רגלו של כבור
 שותפות עכו"ס ופטור : והמקבל
 חלולות אכל וכן הבהמה של עכו"ס :

אז לא חמו כ"ז שאם חמור ממנו אותו חזר חשאר הבהמה בעלת מוס (3) ה"ז שותפות עכו"ס ופטור : והמקבל
 ממונו . שהמורה של עכו"ס וישראל מקבלה ומטפל בה כדי סהיו מוקרין בולדות אכל וכן הבהמה של עכו"ס :
 פטור מן הבכורה. אותו עובר שקנה מן העכו"ס או שמכר הוא לעכו"ס לינו קדוש הואיל ויש לעכו"ס חלק בו או
 חלמו : שנאמר . הקדשמי לי כל כבור בישראל ולא בעכו"ס : אם פטרו את של ישראל במדבר . הלויס לא פטרו
 בהמתן של ישראל במדבר . לפטר בהמה . בהמה פטרה . כלכמיז וזת בהמת הלויס חתם בהמתם חלה ה"ק הלויס
 הפקיעו קדושת בכורי ישראל במדבר כלכמיז וחקק את הלויס (7) חתם כל כבור וכו' ואם הפקיעו קדושת הלויס
 את קדושתן של ישראל דין הוא שפקיעו את של עלמן ומאחר שלמדנו שהפקיעו קדושת בכורה מעלמן של
 לויס למדנו שפטרו חמוריהן פטורין מן הבכורה דכתי' אך פדה תפדה את כבור האדם וזה כבור הבהמה
 הטמאה תפדה כל שישנו בכבור אדם ישנו בכבור בהמה עמאה וכל שאינו בכבור אדם אינו בכבור בהמה

פ"א א הלוקח עבד חמורו של עובד גללים אויב
 אידו האם נקיופט ביי אגעציג'
 גידער דעם בכור פון אאייויל , אייךער , ער איז
 גיבארין גינארין , דער אייויל איז נאך גיווען
 מעוברת מיט דעם בכור האם איהם שוין דער
 יוד נעקיופט והמכר לו אדער אידו האם געהאט
 אאייויל וואס איז גיווען מעוברת מיט דעם
 ערשטין קינד . האם ער דאס קינד פאר קויפט
 צו אגעציגדיגער אייךער ער איז גיבארין גינארין
 אף על פי שאינו רשאי אפילו קען קאר גיט פאר
 קויפן אאייויל צו אגעציגדיגער , אפילו אויגין
 אייויל אויך גיט והמשפתה לו אדער ער האם
 געקויפט שותפות מיט אגעציגדיגער אאייויל און
 דער אייויל איז מעוברת מיט דעם ערשטין קינד
 אפילו קען ווייס ועלךער חלק פון אייויל אדער
 פון קינד גיהער צום געציגדיגער , נאר אויב דאס
 איז אוי חלק אז קען וועט דאס אראפ געקען
 פון דעם אייויל וועט דער אייויל בלייבן בייא
 אאייויגען פעהלער דהיינו דער געציגדיגער
 האט געקויפט אפוס פון דעם אייויל אדער אפוס
 פון דעם בכור והפקבל סמני אדער דער אייויל
 גיהער צום געציגדיגער , און דער יוד האט
 גינעקען ביי דעם געציגדיגער דעם אייויל ער
 זאל אים פטערין , און דער פאר זאל ער געקען
 העלפט פון דיא קינדער וואס ויא וועט האבין ,
 און דער אייויל איז מעוברת מיט דעם , ערשטין

פירוש עברי טיימ'ש
 איז שוין אויך גישטאנען אשמועס ווינד ירוסס
 גלי און דיא וואלדען האבין ידך שוין אויפגיהוין
 אין דערדיק ;
 האבין גיועהן דיא וואנדער פון הקב"ה אין דיא
 טיפע וואקער : (ה) ויאמר ויגמד רוח קגרה נאם האם
 נאר גינאנט עם זאל ווערין אוויגט אויך דעם ים

סיוול, הו"ט' (ח) דלפניו מלכות מרסס לא הו"ט ל"ד
 לכפרים מספק כמו שאין נותן לכהן מספק בנין מן אלו
 טוביו מספק, הו"ט' ובמלכות הכהנים כ"ו הו"ט דכ"ט ט"ה
 האורח סוכר: הבה והפ"י מתיי"ט, וצמתי"ט: (פ) וצמ"ט דלכ"ט
 הסדקה שיהא אחר ה"ל מתי ספקין שמה אחר ילד"ט הלכתי
 והח"ל אחר ילד"ט זכר ונקבה
 שמה ילד"ט סתמם חתלה אפי'
 הכי כתיב ולפניו כהןקטל ליה
 ליה ליתין מספקי, וצ"ע
 תו"ט: (י) ואלו נו"ל ללכ"ט
 ה"ה דלפניו סוכר דכ"ט
 להמתי"ט כדכ"ט קמית"ט
 דכ"ט סתמם מערי"ט סת'
 והוא לפניו ודכ"ט דתי"ט

ג נותן מלה אחד לכהן. כפדיון דממה נפקח מד
 מתייהו ככור: זכר ונקבה. ואין ידוע אם ילד זכר חתלה
 והוא ככור או נקבה ילדה חתלה ואין כאן דין ככורה:
 מפריש מלה. משום ספק ומפקיע עליו (ח) קדושת
 הפער חמור והוא לפנמו
 שהוא עלמא יחבל הטלה ולא
 יתנו לכהן דכהן הוי מילי:
 מחמירו ועליו הרחיק להביא
 עדים שהוכר ילד חתלה
 ואיסורא ליכא דלפ"י סבר
 חמור גמור שפדלו כהא עבר

דאמת ביבכה וחסה לא ביבכה דמלא זכר ונקבה מפריש טלה
 יהוא לפנמו ולא תלה א"ן לכהן כלום משום דכתי' למספקי טלה שמה'
 שתי חמורות וילדו וכו' זכר ונקבה נותן מלה אחד לכהן. כפדיון דממה נפקח מד
 זכר וחלה ילדה זכר ונקבה. ח"ג חלה ילדה שתי זכרים וחמה ילדה נקבה: נותן מלה אחד לכהן. דהא ח"ג זכר
 חיובא ידאי ככור והאידך דהוי ספק דשמה הנקבה ילדה חתלה ואין כאן דין ככורה:
 נקבות. ספק הן דשמה כל חולה ילדה זכר ונקבה ושמה הנקבות ילדה חתלה ואין כאן דין ככורה:
 עליהם שני טלאים לחפוקי לאיסורייהו וכן לפנמו כך פירשו רבותי אבל רמב"ם סבר דל"ן כהן כהן כלום ואפי' טלה
 לפנמו אינו גריד להפריש משום דליכא בכל חד מהך ספקי טובא כשילדו שתי נקבות וזכר שמה אחת משתיהן ילדה
 ז' נקבות והאחרת זכר או שמה זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה או נקבה ואחריה זכר וכן ספיקות הרבה יש

אין קדושה לא בו ולא בפדיונו חלל גזל הוא דליכא חס
 לינו נותן טלה לכהן דממנו הוא והוא ליכא גזל דספק הוא:
 כהן. כשילד הזכר: או שני זכרים ונקבה. דמחלה ילדה
 זכר וחלה ילדה זכר ונקבה. ח"ג חלה ילדה שתי זכרים וחמה ילדה נקבה: נותן מלה אחד לכהן. דהא ח"ג זכר
 חיובא ידאי ככור והאידך דהוי ספק דשמה הנקבה ילדה חתלה ואין כאן דין ככורה:
 נקבות. ספק הן דשמה כל חולה ילדה זכר ונקבה ושמה הנקבות ילדה חתלה ואין כאן דין ככורה:
 עליהם שני טלאים לחפוקי לאיסורייהו וכן לפנמו כך פירשו רבותי אבל רמב"ם סבר דל"ן כהן כהן כלום ואפי' טלה
 לפנמו אינו גריד להפריש משום דליכא בכל חד מהך ספקי טובא כשילדו שתי נקבות וזכר שמה אחת משתיהן ילדה
 ז' נקבות והאחרת זכר או שמה זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה או נקבה ואחריה זכר וכן ספיקות הרבה יש

וויא ער איז ג'ווען פריער איז ער איצט: ג המיד
 של ביבכה וילדה שני זכרים ווען איינער האט אאייזיל
 וואס האט נאך גיט גיהאט קיין קינדער, אונ צום
 ערשטן קאהל האט זיא גיבארין צווייא זכרים,
 אונ מען ווייס גיט וועלכער איז דער כבוד טימן
 פלה אהר לכהן זאל ער געבן איין שעפעס צום כהן.
 ווארום איינער איז האך געוויס אבבור, דארף
 מען איהם אויס טאהשין אויף אשעפעס אונ געבן
 דעם שעפעס צום כהן זכר ונקבה אויב איינער איז
 אונך אונ איינע איז אבבור, אונ מען ווייס גיט
 וועלכער איז פריער גיבארין גיבארין, דארף ער גיט
 אויס לייזן דעם זכר אויף אשעפעס, ווארום ער
 איז דאך קיין כבוד, אונ אויב דער זכר איז פריער
 גיבארין גיבארין, איז ער אבבור, דארף מען איהם
 אויס לייזן אויף אשעפעס מפריש טלה אהר לפנמו זאל
 ער אפ שיידן אשעפעס אונ זאל זאגן אויב דער
 זכר איז אבבור זאל ער זיין אויס גיטאשט אויף
 דעם שעפעס, אונ דעם שעפעס האלט ער פאר זיך,
 ער מען איהם שעקטן אונ עסן, ווארום דער
 כהן דארף בריינגען עדות אז דער זכר איז אבבור
 וועט ער דעמען דעם שעפעס, אונ אז ער האט
 קיין עדות גיהער דער שעפעס צום כהן הכהן
 שתי חמורים שלא ביבכי ווען איינער האט צווייא
 איינלען וואס האבן נאך גיט גיהאט קיין קינדער
 וילד שני זכרים אונ זיי האבן גיבארין צווייא זכרים
 דער אייזיל האט גיבארין אונך, אונ דער אייזיל
 האט גיבארין אונך טימן שני טלאים לפנמו זאל ער
 געבן צווייא שעפעס צום כהן זכר ונקבה אויב איין
 אייזיל האט גיבארין אונך, אונ איין אייזיל האט
 גיבארין אבבור, דארף מען געבן איין שעפעס
 צום כהן אז שני זכרים ונקבה אדער איין אייזיל האט

גיבארין איין זכר, איז ער געוויס אבבור, אונ איין
 אייזיל האט גיבארין אונך גיט אבבור, אונ מען
 ווייס גיט וועלכער איז פריער גיבארין גיבארין
 אויב דער זכר איז פריער גיבארין גיבארין איז ער
 געוויס אבבור אונ אויב דיא נקבה איז פריער
 גיבארין גיבארין איז ער גיט אבבור טימן פלה אהר
 לפנמו זאל מען געבן איין שעפעס צום כהן, פאר
 דעם איינעם וואס ער איז געוויס אבבור, אונ פאר
 דעם אנדערן וואס ער איז אספק צו ער איז
 אבבור, זאל ער אפ שיידן אשעפעס, אונ זאל זאגן
 אויף דעם זכר איז אבבור זאל ער זיין אויסגיטאשט
 אויף דעם שעפעס, אונ דעם שעפעס האלט ער פאר
 זיך זאזוי וויא פריער שתי נקבות זכר אויב די צוויי
 איינלען האבן גיבארין צוויי נקבות אונ אונך,
 איז אספק טאקער האט איין אייזיל גיבארין צוויי
 נקבות, אונ דער אנדערער אייזיל האט גיבארין
 דעם זכר איז ער אבבור, אונ טאקער האט איין
 אייזיל גיבארין איין נקבה, אונ דער אנדערער
 אייזיל האט גיבארין דיא נקבה פריער דער נאך
 דעם זכר, איז ער קיין כבוד אז שני זכרים ושתי נקבות
 אדער די צוויי איינלען האבן גיבארין צוויי זכרים
 אונ צוויי נקבות, קען זיין אז דא איז גיטאשט קיין
 כבוד, געדער אייזיל האט גיבארין פריער די נקבה
 דער נאך דעם זכר, אונ עס קען זיין אז עס איז
 דא צווייא כבורים, געדער אייזיל האט גיבארין
 פריער דעם זכר דער נאך דיא נקבה איז פאל לפנמו
 כלום געבט דער כהן נאך גיט, נאר דער בעל
 הבית שיידט אפ צווייא שעפעסן, אונ ער זאגט
 אויב גיידע אייזילן זענען כבורים, זאלן זיי זיין
 אויס גיטאשט אויף די צווייא שעפעסן, אונ די
 שעפעסן האלט ער פאר זיך זאזוי וויא פריער: 8

וספר חמור חסדה בשה ועוד כו' חוס' (א) יתע' דזכור ונקבה
 או ב' זכר' ונקבה לא מתמימ' מהשתכח טלה אפי' דא' כה' נמי חכר
 ספי' חמור חוס' דיל' דכחי' ב' זכרים ונקבה דחמור חסוד
 ליד' לעשות בהם ממש' ליתן טלה א' לכהן חמרי' ליה דלפירש
 טלה יאטע' דמרי ספי' חוס' חכל' נב' נקבה זכר או ב' זכרים
 וב' נקבות כיון דלית' ליה' נקבה
 למשוח מעטס' ליתן טוס טלה
 לכהן לא חמרי' חסוד ספי' חוס'
 טלה ליה' מאל' דמ' זכר'
 ספי' חוס' טלה : (ב) זכ'
 כדכ"ד כסוד' סכיל' כנס'
 כספק חסד' חסוד' טלה זכרה
 זכר חסד' ספקס' : [ו] ספי'
 זכרים : ויחזירו, ספי' חוס' :
 [ז] טלה זכר' חריש' קלוי' לזכר'
 מכל' דלית' פטר חסוד בהם אטאכ' וספר חמור כו' זכר'
 [ח] גדול כו' חסוד חסוד' ריבס' : [ט] ופודס' כו' זכר'
 ואם בהתם טלה חסוד חסודס' כו' כספק חסד' כספקס' ט' מ' מד
 פוס' מונ' טלה : (יג) זכר' דכסוד' כו' יסכיל' א' לטש'
 דא' כן למס' נוס' ט' טלה' סכילוי' ב' זכרים כדכתיב' עמתי'
 דלפיל' וחסוד' כסוד' דסכ' כספיקוס' מיל' כו' חסוד'
 כנס' לזכר כו' וספס' חס' כספוס' סדיו' כו' יסכיל' :
 (יד) הכי קמ' עמל' ספוס' נו' עכרס' וכתב' חסוד'
 ולכתיב' נקס' י' חס' טכלס' (סדיו') פטר חמור כלס'
 וכנס' לזכר' להחפסר' : [ו] לא טכגל' כו' זכר'
 ונאט' לכהן כספס' חס' מה' להלן' חס' לכל' חסודס' חלנו'
 סף' כהן כו' נאט' חס' (טו) חסוד' קמולס' חסוד' חס'
 וז' כספוס' כלוי' וכו' :

בשני זכרים ושתי נקבות הלכך אפי' עלה לעלמו חינו מפריש
 (יח) ופירוט רבותי עיקר (יב) : ד זכר ונקבה מפריש
 טלה אחד לעצמו. דשמו חומה טלה זכרה ולדה
 הנקבה : שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. כל זה
 במשמע שה כנסים או שה
 עוים שה זכר או שה נקבה
 וכו' ופודה בן פעמים
 רבות. אם חור כהן
 ונחמו לו (יג) : נכנס
 לזר להתעשר. ישראל
 שה לו י' (יד) ספק
 פטרי חמורים והפריש
 עליהן עשרה שיון והן שלו הרי אלו כנסין לזר למקום
 שמכניסין אל הבהמות להתעשר ומעשרין כלרר
 מעשרים טרם דמותו וה' טהם היה לו ספק פטר
 חמור א' או טנים והפריש עליהן שה אחד או טנים
 שנכנס לזר עס טרם כנסים להתעשר : ואם מה
 נהנים בר. שה שפירשו לפדיון פטר חמור חס' חס' מת
 ביד בעלים קודם שיהא ליד כהן נהנה בו הבהן אפי'
 טלה נעילס' לידו ממחיס' דמעידנא דלפרשי' כרשומא'
 דכהן קאי : ה ולא בחיה. כזי ואיל (טו) : ולא
 בשחומה. כשה חסוד : ולא במרפה. כנון

שעפס צום פהן, דער נאך האט איהם דער כהן
 צוריק גיגעבין דעם שעפס, מעג ער מיט דעם
 ועלביגען שעפס אויס לייזן נאך אייזיל אבכור,
 אונ געבין דעם שעפס צום פהן, אונ אזוי קענען
 זיי מאהן עטליכע מאהל נכנס לזר להתעשר אייזיל
 האט גיהאט עטליכע אייזילן וואס אויף זייא איז
 אפסק צו זייא זענען כבודים צו זיין, האט ער אפ
 גישידט פאר זעדער אייזיל אשעפס, אונ דיא
 שעפסין גלייבין בייא איהם ואזוי וויא פריערן או
 דער ישראל וויל מעשרין זיינע שעפסין, פירט ער
 אריין אין שטאל די שעפסין פון די כבודים אויף,
 אונ ווער עס גייט ארויס פון זיי צום צעהנמן איז
 הייליג וואס מת נהנים בו אויב אישראל האט גיהאט
 א אייזיל אגעוויסקען כבוד, אונ ער האט אפ גי'
 שידט אשעפס אויס צו לייזן מיט איהם דעם
 אייזיל, אונ דער שעפס איז גיפייגערט אידער ער
 האט מיט איהם אויס גיליזט דעם אייזיל, אונ
 דער שעפס איז נאך גיווען ביי דעם בעל הבית,
 מעג דער כהן הנאה האבין פון דעם שעפס,
 ווארום פאלד וויא דער בעל הבית האט אפ גי'
 שידט דעם שעפס אויס צו לייזן מיט איהם,
 גיהער ער שוין צום כהן : ה אין פירן לא בעגל ולא
 חדר מען קאר גיט אויסלייזן ואפסק חמור אייזיל
 אבכור גיט מיט אקאלב, אונ גיט מיט אחיה
 אפילו גיט מיט אחיה וואס מען מעג איהר עקין
 ולא כשיחיה אונ גיט מיט אגישאכמעגעס שעפס ולא
 במרפה אונ גיט מיט אשעפס וואס קען גיט לעל
 ולא בכלאים אונ גיט מיט אשעפס וואס ער איז
 גיבארין גיווארין פון צוויי מינים ופון אקאע מיט

ד אחי ביהוה ואתה שלא ביהוה איינער האט גיהאט
 צווייא אייזילען, איינע האט שוין גיהאט אבכור,
 אונ איינע האט נאך גיט גיהאט קיין כבוד וילדי
 שני זכרים אונ זיי האבין גיבארין צווייא זכרים, איז
 נאך איינער געוים אבכור נותן טלה אחד לפהו גיט
 ער איין שעפס צום כהן נהנה ונקבה איינע האט
 גיבארין אןזך, איז איינע האט גיבארין אנקבה,
 אונ מען עוים גיט וועלכע, עס קען זיין אז דיא
 וואס האט נאך גיט גיבארין קיין כבוד הט גיבארין
 די נקבה, אונ די וואס האט שוין אמאהל גיבארין
 אבכור הט גיבארין דעם זכר, איז דער זכר קיין
 כבוד מפריש טלה אחד לעצמו זאל ער אפ שידין
 אשעפס, אונ זאל זאגין אויב דער זכר איז אבכור
 זאל ער זיין אויס גיטאהשט אויף דעם שעפס, אונ
 דעם שעפס האלט ער פאר זיך ואזוי ווי פריערן,
 פון וואס זייטן מיר אז אייזיל אבכור דארף
 מען אויס לייזן מיט אשעפס שנאמר ווארום עס
 שמיט אין פסוק ופטר חמור תפדה בשה אייזיל
 אבכור זאלקטו אויס לייזן מיט אשעפס פון הככשים
 וכן הניח מען מעג איהם אויס לייזן מיט אשעפס
 אידער מיט אציג זכר ונקבה סייא דער שעפס איז
 אןזך אונ סייא דער שעפס איז אנקבה גדול וקען
 סייא דער שעפס איז גרוים אונ סייא דער שעפס
 איז קליין חסיד ובעל טוב סייא דער שעפס איז גאנץ
 או אפעלער, אונ סייא ער איז מיט אפעלער ופודה
 בו פעמים הרבה אונ, ער מעג אויס לייזן מיט דעם
 ועלביגען שעפס עטליכע מאהל פיל אייזילען
 כבודים, דהיינו ער האבט אויס גיליזט אייזיל
 אבכור מיט אשעפס אונ ער האט גיגעבין דעם

סמחהו רגליה (טו) מן הארכוכנה ולמעלה : כלאים . תיש שכל על חמל : מפני שהוא שה . דכין חמל בין עו קרויה שה ואין הלכה כר"א : בוי . כריה בפני עלמו היא ספק חיה ספק בהמה (יז) : רגנו לכהן . הספר חמור עלמו : ער שיפריש שה תחתיו . והוא לעלמו ואחר כך ישתמש בפטר חמור ולפי שהכהנים משווים בענין זה שלא להפריש מה תחתיו (יח) הלכך ישראל הטומן פטר חמור לכהן אינו זו משע עד שיפדמו הכהן בעניו : ו בחמש סלעים של

פריון רבן . דמייבא חמוריהו : כפריון מעשר שני . לחס אכד אינו חייב באחריותו דהוא כסף חייביה רחמנא לאכול בירושלים והא אול ליה וטעמא דר"א שכן מילטו שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור חכם שכל' ופטר חמור חסדה בשה גנו' וכל בכור בניד חסדה וחל' אך פדה חסדה את בכור חכם ואת בכור הכהונה הטעמ' חסדה לפדוי' הקסח

ר' אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה . ואומר בכוי ספני שהוא ספק . נתנו לכהן אין הכוון רשאי לייקמו שה שיפריש שה תחתיו : ו המפריש פדיון פטר חמור וכו' . ר' אליעזר אומר חייבים באחריותו בחמש סלעים של בן . והכמים אומרים אין חייבים באחריותו כפריון מעשר שני . העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום . מת פטר חמור ר"א אומר יקבר ומוזר בהנאהו של מלה , והכ"א אין צריך להקבר והמלה לכהן : ז לא רצה [כ] לפדותו . עורפו בקופיץ מאחריו וקוברו . מצות פדייה קודמת

(פז) אקם ויכר לפי מהות סמכות כהנים וכו' אבל ודאי לו הוי סמכות אהרן כמי ספדיים שפדו עו' איה סלעים : (יז) כלומר וכל סכניו עו' הכמים אם סוף חיס 16 כהנה : (יח) דצירס כה סהר'א דהסכך כיון דהס ספדי'א סתהו יסא שלי למס לי לפדיו' : (יט) כר"פ ותימא דל"ג לחמ' סוקה כלל דלפדי' גוסא סדו'א כמיב ונבמ'ל סמטע דלפדמ' ליה ליה לכען סיקה'א דפדי'א כלל , וטעו' : [כ] לפדותו . ולא יסמו לכסן

ולא לדבר אחר (ע) : שאין באן לכהן כלום . שאין חייב באחריותו כרגנן וכן הלכה : מת פטר חמור . לחמ' שפריש הפדיון ועדין לא נחמו לכהן : ר"א אומר יקבר . דהואיל והוא חייב באחריותו הטלה כחמל' דלא אפרשי' דמי . ומותר ישראל בהנאתו של טלה כמי שלא הפרישו : אין צריך להקבר . דמעידנא דלפרישיה לטלה קם ליה בשרות כסן והוסקה קדושתו כל פטר חמור וכן הלכה : ז קופיץ . סני גדול כמין גרון קטן שהקניס מתחכים בו בשר : ועורפו .

אשעפס אקאוע אוקר האם זיק באהעפס מיט אשעפס אנקבה אונ פון זייא איז גיבארין גינארין אשעפס מאר מען גיט אויס באהאשין דעם אייזיר אויף דעם שעפסן ולא גיט אונ גיט מיט אפוי רבי אלעזר פתיר בגמ'א : רבי אלעזר זאגט מען קעג אויס לייוון אפטר חמור מיט אזוי אשעפס וואס ער איז גיבארין פון אקאוע מיט אשעפס מפני שהוא שה נוויל אקאוע הייסט אויך אשעפס ואיזר בכוי אקעד מיט אפוי מאר מען גיט אויס לייוון מפני שהוא ספק נוויל מען ווייס גיט וואס אפוי איז , אבקהמא אדער אחיה נחמו לפנה אויב דער בעל הבית האם גיט אויסגי'לייזט דעם פטר חמור , נאר ער האם גיגעבין דעם פטר חמור צום פלהן אין הכהן רשאי לקיימ' מאר גיט דער פלהן האלמין דעם פטר חמור ער שיפריש שה פתיקי מידיו ער שיידט אפ אשעפס , אונ ער זאגט דער אייזיר זאל ויין אויסגימאשהשט אויף דעם שעפס , אונ דעם שעפס האלט ער פאר זיך , דער נאך מען ער ארבעטן מיט דעם פטר חמור : ו הספרי' פדיון פטר חמור ומת איינער האט אפ געשיידט אשעפס ער זאל מיט איהם אויס לייוון דעם פטר חמור אונ דער שעפס איז גיפייגערט , רבי אליעזר זאגט מייבן באחריותו מען דארף געמען איין אנדער שעפס אונ אויס לייוון מיט איהם דעם פטר חמור , אונ געבין דעם שעפס צום פלהן בחמש סלעים של בן אזוי וויא אז איינער שיידט אפ פינה מאלער אויס צו לייוון ויין זעהן דעם בכור , אונ די פינה מאלער ווערין פארלארן , מוז ער געבין דעם פלהן אנדערע פינה מאלער , אזוי מוז ער געבין דעם פלהן איין אנדער שעפס תחכים אומרים אונ די חקמים זאגן אין מייבן באחריותו ער דארף גיט געבין איין אנדער

שעפס כפריון מעשר שני אזוי וויא אז איינער לייווס אויס פירות פון מעשר שני אויף געלט , אונ דיא געלט ווערט פארלארן , דארף ער גיט געבין אנדערע געלט , אזוי דארף ער גיט געבין איין אנדער שעפס אויס צו לייוון דעם פטר חמור העיד רבי יהושע אונ רבי צדוק אשעפס וואס ער איז גיבארין פון אקאוע מיט אשעפס מפני שהוא שה נוויל אקאוע הייסט אויך אשעפס ואיזר בכוי אקעד מיט אפוי מאר מען גיט אויס לייוון מפני שהוא ספק נוויל מען ווייס גיט וואס אפוי איז , אבקהמא אדער אחיה נחמו לפנה אויב דער בעל הבית האם גיט אויסגי'לייזט דעם פטר חמור , נאר ער האם גיגעבין דעם פטר חמור צום פלהן אין הכהן רשאי לקיימ' מאר גיט דער פלהן האלמין דעם פטר חמור ער שיפריש שה פתיקי מידיו ער שיידט אפ אשעפס , אונ ער זאגט דער אייזיר זאל ויין אויסגימאשהשט אויף דעם שעפס , אונ דעם שעפס האלט ער פאר זיך , דער נאך מען ער ארבעטן מיט דעם פטר חמור : ו הספרי' פדיון פטר חמור ומת איינער האט אפ געשיידט אשעפס ער זאל מיט איהם אויס לייוון דעם פטר חמור אונ דער שעפס איז גיפייגערט , רבי אליעזר זאגט מייבן באחריותו מען דארף געמען איין אנדער שעפס אונ אויס לייוון מיט איהם דעם פטר חמור , אונ געבין דעם שעפס צום פלהן בחמש סלעים של בן אזוי וויא אז איינער שיידט אפ פינה מאלער אויס צו לייוון ויין זעהן דעם בכור , אונ די פינה מאלער ווערין פארלארן , מוז ער געבין דעם פלהן אנדערע פינה מאלער , אזוי מוז ער געבין דעם פלהן איין אנדער שעפס תחכים אומרים אונ די חקמים זאגן אין מייבן באחריותו ער דארף גיט געבין איין אנדער

היינו שחוקך ראשו ממול ערפו; וקוברו. לפי שאמור כהנהגה לאחר עריפה (כ): מצות יעידה. בלמה העכריה: בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה. והיו אומרים המייבס לסס נוי לסס ממון הוי סונג בערוה שלל חמקום מעוה ואין כן הלכה אלא הוולל ופקע חיסור אשת לח מינה כשמת אחיו בלא בניס הכי הותרה לו לגמרי ואסילו יבמה

לסס נוי ולסס ממנו: מצות נאולה בארון. המתפס כהנהגה בלדק הבית מלות פדיתה בלדון קודם לכל אדם טהור מוסף את החומט (כה):

קודמת למצות עריפה. שנאמר ואם לא תפדה וערפרו. מצות יעידה קודמת למצות פדיה. שנא' אשר לא יעדה והפרה. מצות יבום קודמת למצות חליצה. בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה, ועכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה. אמרו מצות חליצה קודמת למצוה יבום. מצות נאולה

בארון הוא קודם לכל אדם. שנאמר ואם לא ינאל וגמבר בערכך:

ברודערס ווייב גאר פון וועגין מצוה. וינאל זאלין האבין קינדער אונ זייא זאלין ווערין גירופען אויף דעם גישטאן בענעם ברודערס קאמען. איז גינען אמצוה קען זאל מיגס זיין געכשו שאין מתכוונים לשם מצוה אבער די איצטיגע צייטן אז ער געמט ניט זיין ברודערס ווייב ווייל עס איז אמצוה. גאר ווייל זיא איז שוין אדער ווייל ער וויל דרשן זיין ברודערס פארקעגן אטרו מצות חליצה קודמת למצות יבום האט מען גיזאנגט עס איז מעהר מצוה ער זאל איהר געבין חליצה. איידער ער זאל איהר קעגם זיין מצות נאולה גידון אויב איינער זאגט אויף אבהקה זיא זאל זיין הייליג. מען זאל איהר פאר קויפן. אונ מיט די געלט ארע זאל מען פאריקמען דעם בית המקדש. איז אמצוה דער בעל הבית פון די בהמה זאל אויס לייזן די בהמה. ער זאל געבין געלט אויף דעם בית המקדש. וויפיל דיא בהמה איז ווערט, ווייל דער בעל הבית דארף געבין מיט אפינקטיל מעהר וויא זיא איז ווערט, דריבער האט קודם לכל אויס איז ער (דער בעל הבית) פריער ווי אלע מענטשן אויס צו לייזן די בהמה שנאמר אזוי וויא עס שטייט אין פסוק ואם לא ינאל אויב דער בעל הבית וועט ניט אויס לייזן גמבר גינדע זאל מען דיא בהמה פאר קויפן אזוי וויא מען וועט איהר שאצן וויפיל זיא איז ווערט אבער דיא מצוה איז דער בעל הבית זאל זיא זא אויס לייזן:

ער אפ האקין. אונ דער גאר זאל ער אים בגראבין גינה פדיה קודמת למצות עריפה די ערשטע מצוה איז ער זאל דעם פטר חיסור אויס לייזן. גאר אויב ער גויל ניט אויס לייזן, זאל ער איהם אפ האקין דעם קאפ שנאמר ווארום עכ שטייט אין פסוק ואם לא תפדה וערפרו אויב דוא וועקט איהם גיט אויס לייזן זאלסטו איהם אפ האקין דעם קאפ. אבער דיא מצוה איז ער זאל איהם זא אויס לייזן מצות יעדה קודמת למצות פדיה או איינער קויפט אינדישע קאקסער פאר ארינקט. איז אמצוה דער בעל הבית זאל איהר געמען פאר אנויב. אונ אויב ער וויל איהר גיט געמען פאר אנויב. זאל ער איהר העלפן זיא זאל אויס גילייזן ווערין פון איהם שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק אשר לא יעדה והפרה אז ער וועט איהר גיט וועלן געמען פאר אנויב, זאל ער איר העלפן זיא זאל אויס גילייזן ווערין פון אים. אבער די מצוה איז ער זאל איר זא געמען פאר אנויב זיבם קודמת למצות חליצה אויב עס זענען דא צווייא קינדער, וראבן אונ שמעון אונ ראובן איז גישטאבין אן קינדער. איז אמצוה שמעון זאל חתונה האבין מיט די ווייב פון ראובן. אונ אויב שמעון וויל גיט חתונה האבין מיט איהר. זאל ער איהר געבין חליצה בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה דאס איז גאר גינען אין די ערשטע צייטן. ווען דיא מענטשן זענען גינען פריים. אונ ער האט חתונה גיהאט מיט זיין

נכמרא בכורות דף יב ע"ב הלכה כ' כלל כל המיון דבוד העלכות גדולות כמוכן

ר"א אומר חייבים באחריותו. אמר רב יוסף מ"ט ר"א דכתיב אך פרדה הפרה וגו' מה בכור

רבי אליעזר אומר חייבים באחריותו רבי אליעזר זאגט אויב איינער האט געדיאט אבכור פון אייזיל אונ ער האט גיזאגט אויף אשעפס דעם שעפס וועל איה געבין צום פלן אויסלייזונג פאר מיין אייזיל אונ דער שעפס איז געפרייערט. דארף ער געבין איין אנדערע שעפס אפר רב יוסף פאי פאמא רבי אליעזר רב יוסף האט גיזאגט פון וואנען ווייס נפי אליעזר דעם דין דכתיב אך פרדה הפרה את בכור

אדם חייב באחריותו אף בכור בהמה טמאה חייב

מוחר בהנאה. קודם פלונו: יקבר בכבוד אדם. לא
 חסוס דחסור בהנאה חלה משוס דליחמק לכבוד חלס
 וחסוס כבוד חלס ניתן לקבורה: מורה ר"א. אע"ג
 דכדלמי פטר חמור ס"ל דכל כמה דלא מפי פטר חמור
 כד כתיב לא מוסרם מדה הוא כספק ש"ל לתת פדיון
 לכהן חלה מפרשו וכו' ומדמטרין לפסוקי טלה לפסוקי
 איסורים מכלל דס"ל פטר חמור חסור בהנאה:
 לפרייה הקשתיו. כבוד כהמה עמאה לכבוד חלס
 שיתחייב בלחיות פלונו. ולא לדבר אחר. להנאה:

לייזין מיט ריא פינף טאלער. אונ די פינף טאלער
 זענען פערלארין גינארין. מוז קען זעבין אנדערע
 פינף טאלער איהם אויס צו לייזין אף בכור בהמה
 ספאה חייב באתריהו אזוי אז קען האט אנגעגרייט
 אשעפס אויס צו לייזין דעם אייזיל וואס איז
 אבבור אונ דער שעפס איז געפייערעט מוז קען
 גריינגען איין אנדער שעפס אויס צו לייזין דעם
 אייזיל אפס ליה אפן אפני האט גיזאגט צו רב
 יוסף אז דוא זאגסט דער בכור פון אייזיל איז
 גלייך צו דעם בכור פון אקענטש. טאקער זענען
 וויי אז דעם רין אויך גלייך אי פה בכור אדם מייך
 בהנאה אף בכור בהמה ספאה מייך אזויא וויי דער
 מענטש וואס איז אבבור מעג קען פון אים הנאה
 האבן אפילו איידער קען האט איהם אויסגלייזט
 אזוי דער בכור פון אייזיל נאל קען אויך מעגין
 פון איהם הנאה האבן אפילו איידער קען האט
 אים אויס געלייזט וכו' ויטא חיי נפי טאקער וועקמו
 זאגין עס איז טאקי אזויא. אז קען מעג הנאה
 האבן דעם רעם אייזיל וואס איז אבבור אפילו
 איידער קען האט איהם אויסגעלייזט והתנן מת פטר
 חמור מיר האבין דאך גילערונט אויב דער פטר
 חמור נדער אייזיל נוס איז אבבור איז געפייערעט
 איידער קען האט איהם אויסגעלייזט וכו' אלעד
 אפטר יקבר רבי אלעד זאגט קען זאל אים בגראבין
 פאר יקבר פאר וואס זאל קען איהם בגראבין לאו
 דאסיר בהנאה געוויס ווייל קען טאר גיט פון איהם
 הנאה האבין. ענפערט דיא גכרא לא גיין עס
 קען זיין קען מעג פון דעם פטר חמור בהנאה
 האבין גביר בכור אדם גאר ווייל דער פטר חמור
 איז געגלייכען צו אקענטש וואס איז אבבור. אזוי
 ווי אז עס שטארבט אקענטש וואס איז אבבור
 בגראבט קען איהם אזוי אז פייערעט אפטר חמור
 זאל קען איהם אויך בגראבין. פרענט דיא גכרא
 אלא כבוד אדם דמי דבעי קבורה ששים לא בעי קבורה אז
 עס שטארבט אקענטש וואס איז אבבור דארף
 קען אים בגראבין. אקער אז אפראקער מענטש
 שטארבט דארף קען איהם גיט בגראבין. אלע
 מענטשן אז זיי שטארבן דארף קען זיי בגראבין
 קען קען דאך גיט זאגין אז וועגין דעם בגרעבנים
 פון אקענטש זענען בכור דריקער בגראבט קען

דעם פטר חמור. אדס בגראבנים פון אקענטשין
 גיהער גאר גיט צו דיא בכורה. מוזין מיר זאגין
 אז קען בגראבט דעם פטר חמור ווייל קען טאר
 גיט הנאה האבין פון איהם פאר דעם אויסלייזן
 ועד פניא נאך האבין מיר גילערונט מידה רבי אלעד
 בישראל שיש לו ספק פטר חמור בחוד ביתו שפירש עליו
 סלה היא שלו רבי אלעד וואס איז מורה אז אויך וניט
 אבהן אונ גיט אלויז וואס ער האט ביי זיך אינגין
 אייזיל אונ ער ווייס גיט אויב ער איז אבבור אדער
 גיין. זאל ער נעמען אשעפס אונ זאל זאגן אויב
 דער אייזיל איז אבבור זאל ער זיין אויס גיטאשט
 אויף דעם שעפס אונ דעם שעפס גיט ער גיט
 צום פון. ווארום טאקער איז דער אייזיל גיט
 אבבור. איז דאך אקשיא אז ער האלט דעם שעפס
 פאר זיך אונ גיט איהם גיט צום פון. צו וואס
 דארף ער זאגין אז דער אייזיל זאל זיין אויס
 געטאהשט אויף דעם שעפס. געוויס מוז קען
 דעם אייזיל אויס טאהשין אויף דעם שעפס אראפ
 צו נעמען פון איהם דעם איסור ווארום טאקער
 איז ער זא אבבור טאר קען דאך פון איהם קיין
 הנאה האבין. ועד מיר דאך נאך אבגעווייזונג אז
 אפטר חמור איידער קען לייזט איהם אויס טאר
 קען גיט הנאה האבין פון איהם. גלייבט דאך
 פריערדיגע קשיא אז אפטר חמור איז געגלייכען
 צו אקענטש וואס איז אבבור. דארפן זייא דאך
 האבין ביידע איין רין אזוי ווי אקענטש וואס
 איז אבבור מעג קען פון איהם הנאה האבין אפילו
 קען האט איהם גיט אויס געלייזט. אזויא דארף
 קען דאך מעגין הנאה האבין פון דעם פטר חמור
 אפילו קען האט איהם גיט אויס געלייזט אלא אפטר
 רבא אפטר קרא אף פדה חפרה לפרייה הקשתיו ולא ליקבר אחר
 האט רבא גיזאגט ווייל עס שמיים אין פוסק פדה
 חפרה. אויסלייזן זאלקמו אויסלייזן. צוא וואס
 שמיים צוויי מאהל דער נוארט אויסלייזן. צו
 ווייזן אז אפטר חמור איז געגלייכען צו אקענטש
 אבבור גאר געבן אויס לייזן. אזוי ווי אקענטש
 אבבור ווערט אנערש גיט אויסגעלייזט סיידן
 קען גיט דיא פינף טאלער. אקער אז קען האט
 אנגעגרייט דיא פינף טאלער אונ זייא זענען פאר
 זאגין גינארין מוז קען זעבין אנדערע פינף

הערכין בשעתן ופריון הבן אחר שלשים יום פרוין פטר חמור לאלתר . פרוין פטר חמור לאלתר ורמיניהו אין בערכין ובפריון הבן ובניירות ובפטר חמור פחות מל' יום ומוסיפין עד עולם . אמר ר"ג לומר שאם פראו פרוי מכלל רבנו אם פראו אינו פרוי והא איחמר הפודה את בנו בהודן שלשים יום רב אמר רבנו פרוי ולא איחמר עלה אמר רבא דכולי עלמא מעכשיו אין בנו פרוי . רב ששת כשעה שהעריך : אחר

הערכין בשעתן . שאם היה פטר חמור על חמט שנים כשעה שאמר ערבי עלי והמתין שלא נתנו עד שיהא כן שש שיע לו ערך אחר כדכתיב בפרשת ערכין אפ"ה הכי ל"ה יהיב אלא כשעה שהעריך : אחר

לאו איתמר מלך אמר רבא דכ"ע מעכשיו אין בנו פרוי . לשון זה אינו נהגן צפיק יש בכוכו (דף ע"ב) :

שלושים . כדכתיב ופריון הבן אחר שלשים יום פרוין פטר חמור לאלתר . נחמיה : אין בערכין פחות מכן שלשים . אינו נערך כדכתיב בפרשה : ובניירות . פטר חמור לאלתר . וכן נודר בנייר ארבע והמש שלשים הו' : ומוסיפין . שיע ערך לכל זמן שהוא עומד בו כדכתיב בפרשה וכן נודר בנייר ארבע והמש שנים ולא המתין מפדיון בנו ומפדיון פטר חמור כמה שנים עדיון יכול לפדותו ואינו נותן יותר : לומר שאם פראו פרוי . הא דקתני לעיל פדיון פטר חמור לחלה שאם פדלו לאלתר פדוי . אבל עיקר מלות פד' לא קתני : מכלל רבנו . דמוקמת ליה דמעבד וקתני הבן אחר שלשים מכלל דאם פדלו כחוק שלשים יום אינו פדוי : והא איחמר . צפיק יש בכוכו : רב"ע מעכשיו . היכא דלמחר ליה מעכשיו ימול פדיון זה אינו פדוי כי פליגי היכא דלמחר מעכשיו

קאילער , אזוי ביי דעם פטר חמור אז מען האם אנגענרייט אשעפס איהם אויס צו לייזן אונ דער שעפס איז געפיינערט מוז מען איהם אויסקלייזן מיט איין אנדער שעפס . אָבער צו אנדערע זאכן איז ניט גלייך דער פטר חמור צו אַמענקש וואס איז אַבכור הבן הקט הַערכין בשעתן מיר האָבן גילערניט או איינער זאָגט איה וועל געבין דעם שאַצונג פון דעם מענקש וויפיל ער איז גישאַצט אין די תורה . אפילו איצט ווען ער וויל בְּצִאֲרָלִין דעם גדר איז שוין דער מענקש אַלְטער איז ער שוין קער געשאצט , פון דעספּוועגן ניט ער גאר ווי פיל דער שאַצונג איז גיווען ווען ער האט גזאָגט דעם גדר . דהיינו ער האט גזאָגט אויף אַקניד וואס איז אַלס גיווען ער פינגפּטען יאהר איה וועל געבין ווי פיל ער איז געשאצט אין דיא תורה פינף קאָלער , אונ איצט ווען ער קוקט בְּצִאֲרָלִין דעם גדר איז שוין דאס קינד אַלס זעקס יאר , איצט איז שוין ייִן שאַצונג צוואַנציג קאָלער פון דעספּוועגן דאָרף ער גאר געבין פינף קאָלער ווי פיל דער שאַצונג איז גיווען ווען ער האט גזאָגט דעם גדר וידיון הבן אחר שלשים יום אויסקלייזן אַקניד אַבכור איז נאך דרייסיג קאָג פון זיין געבורט פרוין פטר חמור לאלתר אויסקלייזן אַבכור חמור אויף אשעפס איז כאלד ווי ער ווערט אַבכורין . פּרעקט די גמרא פרוין פטר חמור לאלתר אויסקלייזן אַבכור חמור אויף אשעפס דאָרף מען באלד ווי דער פטר חמור ווערט גיבארין ורמיניהו איה וועל דיר אַקשׂיא פּרעגן מיר האָבן גילערניט איז בּיְהִיבֵנּוּ בְּפִדְיוֹן הַבֵּן וּבְנִיּוֹתַי וּבְפִטְרֵי חֲמוֹר פְּחוֹת מִל' יוֹם וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם אַשְׁאֲצוּנָג אויף אַקניד איז נומא פאר דרייסיג מעג פון זיין געבורט ווי עס שטייט אין די סדרה בְּחֻקֵּיהֶן . אויס לייזן אַבכור דאָרף מען גיט פאר דרייסיג מעג , אז איינער זאָגט איה זאל זיין אַבכור איז ניט ווייניגער ווי דרייסיג מעג , אַבכור חמור לייזט מען גיט אויס אויף אשעפס פאר רב יסיג מעג . אָבער נאך דריי

סיג מעג מען קען אייביג אויס לייזן דעם אַבכור אונ דעם פטר חמור , אונ אויף גיירות מעג מען קען קאן אַבכור אויף ווי לאַנג מען וויל , אונ אַשְׁאֲצוּנָג אויף אַמענקש איז אויך וויא לאַנג דער מענקש לעבט . זעהן מיר דאָך אז פאר דרייסיג מעג לייזט מען גיט אויס אַבכור חמור אַפּט רב נחמן לומר שאם פדוי פרוי האט רב נחמן גזאָגט די משנה מיינט אויב ער האט אויסקלייזט דעם פטר חמור פאר דרייסיג קאג איז ער אויס גילייזט , איז אויך נומ . אָבער די משנה איז מען זאל אים אויסקלייזן נאך דרייסיג מעג . פּרעקט די גמרא מכלל דאם פדוי איז פרוי געוויס מיינט די משנה אז אַבכור חמור אויס געלייזט זיין קינד אַבכור פאר דרייסיג מעג איז ער גיט אויסקלייזט עווייל אין די משנה שטייט פינעף דייגים צוואַנציג פרוין הבן אחר שלשים יום פרוין פטר חמור לאלתר אזוי ווי מען מיינט ביי דעם פטר חמור אויב מען האט אים אויסקלייזט אין דרייסיג מעג איז פארפאלן ודאָרף מען איהם גיט אויסקלייזן נאך אַקאל נאך דרייסיג מעג , אזוי מיינט מען בייא פרוין הבן אפילו מען האט אים אויסקלייזט אין די דרייסיג מעג איז דאס אויסקלייזונג גאר ניט , גאר נאך דרייסיג מעג מוז מען אים נאך אַקאל אויס לייזן והא איתמר מיר האָבן דאָך גילערניט הפודה את הבן תוך שלשים יום ווען איינער לייזט אויס זיין קינד אַבכור פאר דרייסיג מעג פון זיין געבורט רב אַפּט גיט פרוי זאָגט רב דער זיהן איז אויסקלייזט , אונ מען דאָרף אים גיט אויסקלייזן נאך אַקאל , אַבכור פּרעקט די גמרא לאו איתמר עולה אַפּט רבא דגבלי עלמא פּעכשיו אין בנו פרוי האָבן מיר דען גיט גילערניט אויף דעם דין פון רב רבא זאָגט אַלע האַלטין אויב אַבכור האט גיגעבין די אַבכור פינף קאָלער איז זיין בכור איז נאך גיט אַלס גיווען דרייסיג קאג אונ ער האט גזאָגט צום בְּרַן נא דיר פינף קאָלער אונ מיין זיהן נאך שוין זיין אויסקלייזט , איז דאס קינד נאך גיט אויסקלייזט ווען מען קריגט מען

אני טמן מעות והפדיון לא יחול עד לאחר ל': רב ששת אמר לעולם מעות פלוני לאלתר והאי דקתני אין כפרתין ופטר חמור פחות משלשים שמינו עובר עליו עד ל' יום מכאן ואילך טוב: מאי לאו מצוה להשהותו. כ"ג: ומקשה לר"ס: מצוה לפדותו כל ל' יום. אי הכי מכאן ואילך או פדיון ומכאן ואילך עובר: אלא אמר רבא. לעולם מצוה לשהותו ואפ"ה כ"ג: לא מתריבנא ולא קפיד הא דקתני שלשים יום מצוה להשהותו. ר' אליעזר הוא דמקיש בכור דמתתיבין דלא מקשי:

ששת אמר לומר שאינו עובר עליו. מתיב רמי בר חמא מצוהו כל ל' יום מכאן ואילך או פדיוהו או עורפו מואי ראו מצוה לשהותו כל ל' יום לא מצוה לפדותו כל ל' יום. אי הכי מכאן ואילך או פדיון או עובר עליו מובעי ליה אלא אמר רבא ל"ק הא רבי אליעזר דמקשי הא רבנן דלא מקשי: במה עמלה לנכור אדם והא דקתני לאלתר רבנן היא דלא מקשי:

אויב ער המ גיגעבין דעם פתן פינה מאלער פאר דרייסיג טעג אונ זען האט גיזאגט צום פתן נאך דרייסיג טעג אונ זיין מיין וזקן אויסגעלייזט פאר די פינה מאלער וואס אויך גיב דיר איצט, אנדערע זאגן דער קינד איז אויסגעלייזט גיווארן נאך די דרייסיג טעג מיט די פריערדיגע פינה מאלער, אונ אנדערע זאגן ער מוז אפ געמען פון דעם פתן די פינה מאלער אונ זאל וייא אים געבן נאך אקאל נאך די דרייסיג טעג) רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו רב ששת זאגט אויסלייזן אפטר חמור דארף מען טאקע באלד ווי ער ווערט גיבארן, אזוי איז די מצוה, ווי עס שטייט אין די משנה פטר חמור לאלתר, אפטר חמור דארף מען באלד אויסלייזן, אונ וואס עס שטייט אין דיא אנדערע משנה אז אויסלייזן אפטר חמור איז גיט ווייניגער ווי דרייסיג טעג, דאס מיינט מען גיט דרייסיג טעג אז ער האט גיט אויסגעלייזט איז קיין עבירה, אבער אז עס איז שוין ארבעט דרייסיג טעג, מוז ער שוין אויסלייזן דעם פטר חמור, אויב גיט איז אעבירה סתבי רמי בר חמא מצוהו כל שלשים יום רמיבר חמא האט גיפערענט מיר האמין גילערענט די מצוה איז גאנצע דרייסיג טעג כפאן ואלך או פדיוהו אז ער פון נאך דרייסיג טעג אדער ער לייזט אים דעם פטר חמור אויף אשעפס אדער ער האקט אים אפ דעם קאפ מאי לאו מצוה לשהותו כל שלשים יום געוויס מען עס איז אמצוה מען זאל האלטיין דעם פטר חמור דרייסיג

טעג, אונ פאר דרייסיג טעג זאל מען איהם גיט לייזן אונ גיט אפ האקן דעם קאפ, ועדן מיי דאך אז פאר דרייסיג טעג לייזט מען גיט דעם פטר חמור, ענדפערט די נקרא לא גיין, אזוי מיינט מען מצוה לפדותו כל שלשים יום דיא גאנצע דרייסיג טעג איז אמצוה מען זאל לייזן דעם פטר חמור, פערענט די נקרא איי הכי כפאן ואלך או פדיוהו אז ער גליי טיבני ליה אויב עס איז אזוי אז מען מיינט דיא גאנצע דרייסיג טעג איז אמצוה מען זאל לייזן דעם פטר חמור, דארף דאך שאיין אבער פון דרייסיג טעג אונ ווייטער אדער מען לייזט איהם אויס אדער ער האט אעבירה אז ער לייזט איהם גיט אלא אמר רבא לא קשיא רבא זאגט עס איז טאקע אמצוה מען זאל האלטיין דעם פטר חמור גיט דרייסיג טעג, אונ נאך דרייסיג טעג זאל מען איהם אויסלייזן, אונ עס איז קיין קשיוא ווארם הא רבי אליעזר דמקשי דער דין איז ווי רבי אליעזר וואס ער גלייבט דעם פטר חמור צו פדיון רבן, אזוי וויא אקינד אבכור מוז מען ווארטיין מיט זיין אויסלייזונג גיט נאך דרייסיג טעג, אזוי ביי פטר חמור דארף מען אויך ווארטיין מיט זיין אויסלייזונג גיט דרייסיג טעג, אונ וואס די משנה זאגט אז אפטר חמור זאל מען פאדך אויסלייזן הא רבנן דלא מקשי דאס זאגן דיא רבנן וואס זייא גלייביגן גיט דעם פטר חמור צו פדיון רבן:

זוהר בלק דף ע"א. פ"ח דלילנות יוד הא ואו הא

פתח ואמר כי תנור אל עיר יומים רבים להלם עליה לתפסה וכו' כמה עבין אינון ארמין ושביילן דאורייתא דהא בכל מלה ומלה איז כמה עיטין כמה עבין לכני נשא כמה מרגלאן דקא מנהרין לכל סער וליח לך מלה באורייתא דליח בה כמה זבוינין מתורה לכל סער. הכי קרא איהו כפוס פסטיה וליח כפוס מדרשיה. וליח ביה הכמתח עלאה לאזדריחא למחן דאזטערין וזכא חולקיה מחן דאשטדל באורייתא תדיר. מחן דאשטדל ביה מה כתיב ביה כי אם בתורת ה' הגלו ובתורתו יהנה וימס ולינה. והכי כען. אחתי דא סמיך לדא. חלח מחן דאשטדל באורייתא יומס ולינה לא ליהוי כאלעא יבישא חלח כען שחול על פלני מים. מה אילן זית ביה שרשין זותי ביה קליפין זותי ביה מוחא זותי זותי ביה עמין זותי ביה טרפסין זותי ביה פרחין זותי ביה חיבא נשכעה זתין חלחן סלקין נשכעה עשר נשכעה זתין חלחן דאורייתא זית כבו פסעה דקרא. דרשא. רמו דקא רמיז הכמתח. גימטריאזות. רזין עמירין. רזין סתמין חלחן על חלחן. פסול וכשר. טמא וטהור. חיבור והיתר. מחלן ולהלחא מתפשטאן עניפין לכל סער והיה כען דהאי וחי לאו ווארייתא רבו למחבלא להכליל קב"ה פקיד ליה עלווייהו על חלחן דקא משתדלי באורייתא וזכי חלחן קב"ה. כי תנור אל עיר בנין מוכיחון סגיאון דהטאן לקחיה וואתהייבו דבינחא ימים רבים. חמי רבים. (תלחא וימלא דא בתר דא חקרי ימים רבים חוק הכא כי תנור אל עיר ימים רבים) תלחא יומין דא בתר דא דאשטמודעס דכר במתח. מנלן דימים רבים תלחא חוקין אינון דכתיב (ויקרא טו) ואשה כי יזוב וכו' דמה ימים רבים. וכי ימים רבים חוקין חלחן תלחא וימין

בלק יום ה זוהר

דא כתר דא אקרי ימים רבים . אוף הכי כי תנור אל עיר ימים רבים תלתא יומין דא כתר דא דאשמודעא דבר דא כתר . תא וחסקרי לך על (כל) בני ביתי . לא תשחית את עצה דא ת"ח דלא אויבו כמתא דלויכו . אילנא דמיי אילנא דיהמא אריכו . ד"א את עצה ההוא דריב עיטא למתא לאשחוכא מן דינא ואלויקי לון חרחה דיהכונו כה . וע"ך לא תשחית את עצה דלדכו עליו גרון נדנחא עליה דינא ולא לאושטא עליה חרבה מלהשא . חרבה משכנא לכהא דק . לא לשאר אישבי דעלמא . כי ממנו תחלכו וכי ההוא תחבלא חכיל מניה . לא . אלא כי ממנו תחלכו ההוא ענרנא תקופא ההוא דכל רוחא תקיפין וקליטין נפקין מנה דלית הלאה ועלזותא לרוח קודשא כהאי . עלמא אלא אורייתא . דההוא וכזה כעכיל אויבו משגמם לה ויהיב לה מונחא כהאי עלמא יחיד מכל קרבנין דעלמא :

הלכה פסוקה   יוסף לחק   מוסר

חרמב"ם הלכות הפלה פ"א .   כספר חסידים סימן קנג .

(א) כשבונין בית הבנסת אין בונין אותה אלא בנבהה של עיר , שנאמר בראש הומיות תקרא , ומגביהין אותה עד שתהא גבוה מכל הצרות העיר שנא' ולרום את בית אלהינו . ואין פוחתין פתחי ביהמ"ד אלא במזרח שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה , ובונין בו היכל שמבכיסין בו ס"ת ובונין היכל זה ברוח שמחמללן כנגדה באותה העיר כדי שיהיו פניהם אל מול היכל כשיעמדו לתפלה : **(ב)** וכעמידון בימה באמצע הבית כדי שיעלה עליה הקור . בתורה או

שני הכהנים יש לו לאדם ועם וילגם הכהווי אשכ ויהכורו מעין וכעבידם הוא נוח נסמו ועוד הכהווי אשכרי הקהמס והסנהא והקאסי והתלוה וכו' : כגם יענוע בני ושיבס חסון מכרים ויוליס והרובי וכדומ' . כגם יוכל אלה גורמים כעל הורה ע"ך נאמר ככל לבכך וכל נספך לאל העונים והסנהא כלומע פתח וחסון את המקום וכל מחקר וכל נכספך לא' אלא מחקר . ככל מוסר ומדס שבוס מודה לך גבה מעת כמות אל חסרה סמרי כי סכל לעונם וחוש שלאכר זך ס' כספר דא לתם חלס

(א) ב'שבונין בית הבנסת או מען באהמ אשהל אין בונין אותה אלא בנבהה של עיר כוון מען באהען די שוהל אויף דעם העבסקמין ארמ פון די שיקאמ שגאמר בראש הומיות תקרא ונארום עם שמיים אין פסוק די חקמה רופס אויף דעם העבסקמין ארמ פון דיא ברומונג פון שיקאמ ומגביהין אותה עד שתהא גבוה מכל הצרות העיר וזכר באהען די שוהל ביו זיא ואל ויין העבקר פון אלע הויפין פון שיקאמ שגאמר ירדום את בית אלהי ונארום עם שמיים אין פסוק מען זאל אויפהייבין דיא שטוב פון אוגנער נאמ ויין פתחי פתחי בית הבנסת אלא כמורה די טריען פון שיהל מויון זיה עפעענען נאר אין מורה זייט שגאמר החונים לפני המשכן קדמה ונארום עם שמיים אין פסוק די וואס האבין גערודמ פאר דעם משכן אין מורה זייט . ועדה כיר אז מורה זייט הייקט פאר דעם משכן . דער אריין גאנג צום משכן ובונין בו היכל שמבכיסין בו ספר היתר אין דיא שוהל מאכט מען אקליין שטיבעלע ואינקאהרמין אדער אינקאהרמין ארון קודש) מען זאל אינווייניג אריין שיעלן א ספר הורה , איינע אדער היהל ובונין היכל זה בית שמחללן בנגמם באותה העיר אויף דיא זייט וואס מען באווינט גענין איר אין דיא שיקאמ ארמ ואל מען שיעלן דעם ארון קודש , ביי אוגו אין דאס מורה זייט כדי שיהי פניה אל מול היכל שמבכיסו לתפלה ווען מען וועט שמיין שמנה עשרה ואל מען שמיין גענין ארון קודש : **(ב)** וכעמידון בימה באמצע הבית און אין מיטען שטוב ואין מיטען שוהל שיעעלמ מען אביקוח) ואבאלעקערן) כדי שיעלה עליה הקורא בתורה דער וואס וועט ליעגען די הורה זאל זיה שיעלן גיט מראקמין און גיט ביי זיין אויף הקב"ה ונארום

שני היהודים יש לו לאדם יוסף וילגה פון צווייא ואבין מראקמ דער מענקוש קאג און נאכט היהודי אשה היהודי פון ווענין געלט צו פארדינען און בשיבלים הוא נחמן נפשו ווענין די צווייא ואבין גיט ער ויין לעבין ועוד היהודים אחרים און נאך אנדערע מראקמונגען הנקאה ותענהה הנקאה והקאה הנקאה גיט געניען גיט גיט ער אין קאגא וואס ויין חקר אין גליקליך , און דיא פיירנדשאפט וואס ער האט צו מענקושין , און דיא גרויסקייט און דיא האות פון פלעקעליקע זאכן און דאס פלעקעניגען פון קינדער און דאס פינגען פון קינדער און צו ווייבער שחוק חברים ופילוס ויהודי דברים בפלים דאס לאבין און פרייען זיה מיט חברים און שאפציען מיט ליידיג גיין און צו ביידין פון נייעס און פון ליידיגע רייד וכל אלה טרימס להפס חורה און די אלע זאכן שטערין דעם מענקוש פון הורה לערנען לפי גאמר בקל לבכך ובכל גשעה אצל התורה והאבה דריבער שמיים אין פסוק ואלקט דינען נאמ און ואלקט איהם ליבען מיט דיין גאנצעם הערץ און מיט דיין גאנצין לעבין ולחייב פחד ואחר אה פסוק מען מיינט ואלקט דינען און ליבען נאמ בקל מאד ובכל נכספך לא נאמר אלא מאד עם שמיים אין פסוק ואלקט דינען נאמ בקל מאד , עם שמיים גיט ואלקט ליבען נאמ בקל נקסיה , מיט דיין גאנצין פאר מענין , נאר עם שמיים ואלקט ליבען נאמ בקל מאד , דאס מיינט מען ואלקט ליבען נאמ בקל מדה יהיה שהיא מורה לך מיט וועלעקע קאס , ער מעקט דיך גבה פחד מסון אל הפרה אחריו כי הפל לציבה אבילו נאמ האט ביי דיר געלט צו גענומען ואלקטו נאר דאס האט ער גיטאדן ווענין דיין גאנצען חיי שגאמר

השכל לאיש כמעט שכלו את תקרי ומעשיו אלא מעשיו הם כשם
 כיס הוא נזכר וכו' ולפי היות פשוט נזכר את פשוטו כחיי.
 וזהו חסד גדול שמשלם לו נזכרו בעצ"ה חיי הכל כדי להכיל
 לטובם הכל. דבר חסד וכלל מחדך בכל עמקי מחשבותיך כמו
 מלך עמקי מחשבותיך :

לעם רביו כבישין כדי שישמעו כלם וכשמעמדין
 התיבה שיש בה ס"ח מעמדין אותה באמצע ואחורי
 התיבה כלפי ההיכל ופניה כלפי העם ;
 מחשבותיך :

לך ה' חסדך כי אתה שללם לאיש כמעט שכלו את תקרי ומעשיו אלא מעשיו הם כשם
 דער פסוק זאגט צו דיר נאמט איך דער חסד וואריום
 דוא באהאלקט צו יעדער מענטש כמעט שכלו את
 תקרי כמעט שכלו אלא מעשיו זאלקט נים לייגענען נאמט
 באהאלקט יעדער מענטש אזוי וויא זיינע מעשים,
 נאר זאלקט לייגענען ער באהאלקט יעדער מענטש
 פון זיינע מעשים ואם בעל און נזכר זיינע אויב ער
 האט קינדער נעמט נאם פון איהם זיינע קינדער
 ואם הוא גשר נזכר את גשרו בחייו און אויב ער איז
 בייך נעמט נאם אנוועק פון איהם זיין רייזקייט ביי
 זיין לעבן וזהו חסד גדול שמשלם לו נזכרו בעצ"ה חיי הכל
 כדי להכיל לטובם הכל און דאס איז אנרויסקער חסד
 פון הקב"ה. וואס ער שפראכט דעם מענטש אויף
 די וועלט וואס דאס איז אנארישע וועלט נאר פון
 ווענין דער מענטש זאל קומען צו עולם הקא דער
 אחר ובלל מאדך בכל עמקי מחשבותיך כמו פאר זעקס
 מיט דינע אלע סיפע געדאנקען זאלסטו נאר
 אזוי צו רינגען הקב"ה. אזוי וויא עס שטייט אין
 דער ווארט מאד אויף די טראכטונג פון מענטשין :

אויף דעם הויבן ארמט או מי אשר יאמר לעם דברי כבישין
 אדער דער מענטש וואס וועט וועלין זאגן מוסר
 פאר יורין זאל ער אויף שטיין אויף דעם הויבן
 ארמט כדי שישמעו כלם אלע זאלין הערין וואס זען
 לייגענט אין היא תורה און אלע זאלין הערין דעם
 מוסר וכשמעמדין התיבה שיש בה ספר תורה פסוקיך אויף
 באהאלקט ווען מען שפעקט דעם ארון הקודש וואס
 אינווייניג איז דא ריהא ספרי הורות זאל מען איהם
 שפעלין אויף דעם סימנען מוצח וואנד ופון דעם
 ארון קודש צוא צפון וואנד זאל זיין אזוי ווייט וויא
 פון ארון קודש צו דרום וואנט ואחורי התיבה כלפי התיכל
 ופניה כלפי העם דיא אינגעלשע וואנד פון ארון
 קודש זאל זיין געבין די וואנד פון שיהל און דער
 פארניגט פון ארון קודש זאל זיין גענין דעם פאלק
 [זיין בכסף משנה] ;
 מחשבותיך נאך אפישט איז ובלל מאדך מייןט מען
 טראכטן ווענין די לייבשאפט צו הקב"ה און וויא
 פסוק דינע געדאנקען זענען וייער סוף, שטייט
 טראכטונג פון מענטשין :

אונקרום

ברק ליל ו תורה

כ"ו ספיקו שמרת נגד כילוי ב"ן י"ו ה"ר ה' ותעשה ממנו צירוף יהיה בניקוד ששי

כה ופתח יי ית פומא כח ויפתח יהוה את פי האתון
 דאתנא ואמרת לבלעם
 מה עבדית לך ארי ותאמר לבלעם מהיעשיתי לך פי

פתיחת פי האתון ודרשת חז"ל עיפ שלש רגלים

הדבור לא היה להם, רק כהאתון הוא שידע סק"ה פראש
 שילטין לוס, האתון הולח לא היהם חולדות, כ"ל עד היום
 לא נשמע כולח פי אתון מדבר: מה עשימי לך כי כתיבתי לך שלש
 רגלים. ונזכרו חז"ל שהאתון רמז לו אתם מבקש לפקוד אושה
 כהונגה שלש רגלים בשנים. וזויה מכל מלות שנלשוו ישראל
 במהם האתון רק במלות הולח של מליית כרגלים שלש פעמים
 בשנה, חלל נחלם ידיעם ולאחרים בדרים בין הדתים חששו
 שינו מעלות פלורם גיווח העתידים לפטר על ציון, וכל כגלויות
 יוס לרין להיות במליים, חלל כשראה סק"ה גידל שפנדוס
 יוס וככל במליים חלק מעליים שלל יוס רק גלות חמד במליים
 ושאר כג' גלויות יהיה בחלק אחרים, וכאשר עמדו ישראל בשר
 מינו וקבלו חסודים והיה צעם סט"ו חירות משפנדו מלכות
 דרשתי חז"ל, ואין נחשלה גורם כ' מהג' גלויות-ענג-של
 זענו של אכרסם, ט"כ לוס סק"ה שלש פעמים בשנים יבלם כל
 זכרות אה עמי הולדו ח', וישראל חיי הולכים ג' פעמים בשנה
 לזרות עמי כ' כירושלים, וכל חמד וחמד פיערלל כוז ג' פעמים

(כח) ויפתח ס' את פי האתון גי' מלשון הספיק שלל נאמר
 יבאל ס' סה לעתון משמע שלל היה כחן גריה חדשה
 צעה שביה האתון יכול לדבר רק ביהם ככר בכחו לדבר ולל
 הולך רק להוליא מכה אל הסועל בספיקתו מיו, וזהו מה שאמרו
 חז"ל כי פי האתון נכנס בשנים בין השמשות, כי היה האתון
 דוגמה כהנה שדבר עם חיה, וחל"כ כשהתקל הנהם נהלה מעני
 סדור, ויהי נשאר בו סדור ככה ולא כפופל. וכן כן סק"ה
 כח סדור כפי האתון כרסמון, וכן כלל החטונות שנוולו משמח
 ישי כנאשים עד האתון של בעלם היה ככהם כח סדור, וכעם
 לשאר נלך לוס ספה סק"ה אה סיו שילא הדבור מכה אל
 סועל, ויכול היות עמה הדבור שביה כהאתון כרסמון ככה
 סיה לא סתחבל בדורות החטונות רק מפתח אל אחת, אמ"ס
 מפלסון כרסמון הוליד נמה חטונות, הכח סדור לא היה רק
 כלחה, וכן מפתח אל חמד ס' האתון הוה של בעלם, וכאשר
 מפס האתון של בעלם כדברי חז"ל כשיק מפה וכלה היה עוד
 ולדום פסק מפלסונות אף כח סדור כי כשרה החטונות אף כה

פירוש לתורה אלהים
 סיה גישלראנין שוין דריי קאהל. רשי שרייבס דרום
 האם איהם דאס אייזיל גינאנט שלש רגלים און
 גיט שלש פעמים עם האם איהם פרום גינען רוא

הפיתני זה שלש רגלים: כס ויאמר
בלעם לאתון פי התעללת בי לו
ישחרב בידי פי עתה תרגתיו:
והאמר האתון אל בלעם הרוא
אנכי אתנך אשר רכבת עלי
מעורך עדי היום הנה תהסכן
הסכנתי לעשותך כה ויאמר לא:
לא ויגר יהוה את עיני בלעם וירא
את מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו

מחיתני דנן תלת זמנין:
כס ויאמר בלעם לאתנא
ארי חייבת בי אילופון
אית חרבא בידי ארי
כען קמלתיו: ל ואמרת
אתנא לבלעם הלא אנא
אתנך דרכבת עלי
מדאיתך עד יומא הדין
המיסף אליפנא למעבד
לך כדן ויאמר לא:
לא ויגראו ית עיני בלעם
והוא ית מלאכא דיו
מעמד באורחא וחרביה
ת"א הלא אנכי אתנך. כס ע"ד:
עקידה שפר כל: הסכנ
הסכנתי. סכנ דכין קה ע"ד: והכי
שלפס. סכס"א:

בעל המורים

(ג) הלוט אנכי אתנך. עלא וי"ו ששש דכרים אמרס לו לטעויה
בעלמא אקלי בעלמא כדליתא כפ"ק דע"ז (דף ד): כככת

שפתי חכמים

ש וכו' דרמו לו מזה וז' ולא אחת משאר מלות. ו"ל נדבו גללים
כדיב שלם עמוס בשנה יראה כל: וכוך ורכבו ר"ל יראה יראה
ככס שכל לראות בו ו"ל המלאך אחס כל לפקוד כחמה ען
העולם שהק"ס רואה לראות חוסה ג"ס ודבר זה ה"לך יקום אל
אכה מלכס מן העולם וק"ל: ת יב מקשים ומה היה ה"ל ה"ל
דכא הוא עמלו אמר לך כהי חלא שאלו יודע לטין הסטה שהק'
כ"ס כועס כמו שס"י לקנן וסמ' אטוסם לא זעס כ"י ו"ל עמו
כנות שלם סיס עכשו דעס כל זעס. וי"ל דלא סיס יודע
עלן והסרים מחסלם דכא אמר בלק כי ידעמ' אח אמר מוכך
עווכך וספר תלך יואר. והוא לך כידו לקבל אל לא בעת שזעס
כ"י ושלא לא ידעס כ"י חלא ע"כ ל"ל כבלעם לא גלם הסוד ועסר

רש"י

(כח) זה שלש רגלים. רמו לו אחת מכתק לעקור חומה
החוננת שלם ש רגלים שרה: (כס) התעללת. כתרנומו
ל' גנאי וזיון: לו יש חרב בידו. גנות גדולה היה לו
דבר זה כעניי השריות זה הולך לחרוג חומה שלמה כפיו
ולאתון זו לרוד לכלי זיון: (ל) ההסכן הסכנתי.
כתרגומו וכן (איוב כב) הללל יסכן גבר. ור"ד מקרא זה
(ע"ד) כגמ' אמרו ליה מחי עממא לא רכבת חסוטיא
אמר

פירוש לתורת אלהים

וילקם גיין פלוקען אווי איין אוקא וואס זיין
פיייערען דרייא רגלים (ומים טובים) אין יאהר:
(כס) ויאמר האם בלעם גינאנמ צום אייזיל פי ווייל
דוא האסמ געלאכט פון מיר לי יש חרב בידו הלנואי
וואלט איך גיבאט אשווערד אין מיין האנט וואלט
איך דיר אצונג גיברנת. רש"י שרייבט עם איז איהם
דאס גינען אגרויסע חרפה פאר ריא הארין פון
מואב ווארום ער איז גינאנגען אום גרענגין מיט
זיין מויל אנאנצע אוקא אונ צו זיין אייזיל האם
ער ברארפט אשנעוירד: (ל) ויאמר אונ דאס אייזיל
האמ גינאנמ צו בלעם הלא פאר וואר איך בין זיין
אייזיל וואס דו האסט אויף מיר גערשען פון זיין
גינענט פון היינטיגין טאג מתקן בין איך גינאנמ
דיר אוי צו טאהן איך האב דך דיר קיין טאהל
איך אויך גיט שולדיג ויאמר לא האם בלעם גינאנמ
(לא) גבל אונ גאט האמ געעפניגט די אוגין פון בלעם
וירא

ליקוטים על התורה

(ל) והאמר האתון אל בלעם וכו' ההסכן הסכנתי וכו'.
יעדער מעקסט דארף אפונגן געבין אויף די
פרעסונג וואס אים פרעסט אויב זיי זענן געווייליכע פרעסונג
וואס עס פרעסט אלע פרעסונגן. אדער די פרעסונג איז אונגל-
פעניג, וואס עס פרעסט קיינעם נאר איהם האם דיא זאך
געקראפן, דארף דער מעקסט כאלד קלערין פאר וואס האם
נאר איהם די זאך גיטראפן. אונ דער מעקסט וואס קלערט
זיך נעגען זיינע גיט געווייליכע פרעסונג, איז ער נוי אבהמה.
דאס האם גינאנמ דער אייזיל צו בלעם פאר וואס האסטו סיד
גישלאגן איך בין דאך זיין אייזיל וואס דו הייססט אויף מיר
פון זיין זינגען אן, אונ איך האב דיר אוי אוואך קיין טאהל
גיטאן. אונ זיינע האב איך דיר דריי פרעסונג, אחל שלעכץ גיטאהן
האסטו סיד גיט גיטראפט שלאגן נאר דוא האסט געבראפט
בעקראכטן מאסער איז דאס אוי אונגען וואס דוא דארפט
גיט גיין. אונ דורך מיר האלט מען דך אפ פון דעם שלעכטן
זינגען:

אויז גיטאן אז איך האב דיר היינט נא גיטאן בין
גיין דוא פלעקסט מיר גיט אויז טאהן (עיי"ו רש"י): (לא) גבל אונ גאט האמ געעפניגט די אוגין פון בלעם

שְׁלִפָּא בִידוּ וּיְקַדּוּ וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפּוֹ :
לֵב וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֵלֶאךְ יְהוָה עַד־מָה
הַבֵּית אֶת־אֶתְנֶךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים
הִנֵּה אֲנִי יֵצְאתִי לְשֹׁמֵן כִּי־יִרְט
הַדָּרֶךְ לְגַגְדִּי : וְהִרְאֵנִי הָאֶתוֹן
וְהַטַּט לְפָנַי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים אֹלֵי
נִטְתָּה מִפְּנֵי כִי עֵתָה גַם־אֶתְנֶכָה

ה"א כי ירש הדרך. שם קה מנחות סו :

שליפא בידיה וכרע
 וסגיד לאפיה: לב ואמר
 ליה מלאכא דיי על מא
 מחיתא ית אתנך דנן
 תלת זמנין הא אנא
 נפקית למשמן ארי גלי
 קדמי דאת רעי למיזיל
 באור הא קפלי :
 לב וחזתני אתנא וסמית
 מן קדמי דנן תלת זמנין
 אינפון לא סמת מן
 קדמי ארי בען אף יתך

רשב"ם

בעל הטורים

(לב) אולי נמחה מפני. כל אולי שבמקרא מירושם כמו
 אם וכמו אילו. והמפרשים את זה כמו לולי המסהמוני
 וכמו לולי ה' וכו'. טעות הוא בידם. אבל מירושם כמו
 וכן אמר המלאך על מה הכות את אתונך שלש פעמים
 נשיותיה היו לפני אבל לא לפני שהרי לא עברה אותו ;
 אולי נמחה מפני. כלומר שאם נמחה מפני ולא לפני
 אותך. כלומר לא היית ניצול בהרזק כוונת של לחיצת
 שאוהה החייתי קייסת גם עתה שהיא לא הייתה פושעה כ"א
 אתה שהיית פושע כי שהיית אתונך ; גם אתכה.

המלאך: (לב) היה לפני ילמתי לשמן. ילמתי ממדת
 חכמים שמלאך חכמים סיס: (ג) הפסוק. כח"ב בה"א. נה'
 דכתיב מסת: ולמסע סמימי. עליו י"ו ספסיבה אומר דכתיב
 אולי יש תקוה. אולי יתנה צבאות. אולי משנה הוא.
 שלא כדון עשית שהרי ותם לפני זה שלש רגלים כל
 אולי נמחה מפני. כלומר שאם נמחה מפני ולא לפני
 אותך. כלומר לא היית ניצול בהרזק כוונת של לחיצת
 שאוהה החייתי קייסת גם עתה שהיא לא הייתה פושעה כ"א
 אתה שהיית פושע כי שהיית אתונך ; גם אתכה.

שפתו חכמים

רש"י

כי ע"כ ט"ל טענתו גילה הדבר וק"ל כ"ל: א פירוש כלפי
 דעין כלומר הכוסים רועין כדמס ושמה לו חכי אחיך אמר
 לה סין לשמש ולא לכיכס אמרה לו אשר ככבה עלי אמר לה
 לפקדים דרך כדמי אמרה לו תפודך עד סיום סיום ולא עוד אלא
 גם כדכח אלני שנאמר ההסכן הסלמתי וכדשינש הסוגמית כתיב
 ותסי תלך סוכת ס"י מחמשת: ב כלומר כשכיל שאלהס חותי
 ולכן נעשה: ב כלומר דקש לכ"י כיון דירע נופתינן הוא על
 מה ק"י הדך לגדד: ומכך דק"י אכס חכי ילמתי לשמן וסכי
 קאצב סכס ילמתי לשמן כי הדרך שהלכת ס"י לגדדי וקסתי
 ופקדתינני: וכו': ויחשב קלם קש"ית הכ"ס סכתם אלא ידעתי
 א"ך תפסכס מלח כי בנפוק סוף ודו"ק: ב כלומר מוכי: וכו' ו
 קלם סירט בעל הדךך רהיני נעלם לגדדי שבוה לעספי ולסמרות
 ופקדס קלר סוף דשתי סיוות חכמים ס"ב בעל וסדךך דךך רלוי
 ליכתי כ"י ירש בעל סדךך. סדךך שבוה לגדדי. וכו' יחל נמי
 מלי ספסיכו רש"י הפסוקו ללמחר ספסיכו סמדרש לפי ש"ס סמדר'
 הקכס ולינו מוכס על דוד ולכך נהינח וסכל נפס רוד: א וגם
 לגדדי חלל למו' כלשון ירש ל' עיבה ולפני זס ירש ל' רלון:
 אורך הרגמי שמעש דתמלס סרג' ש"ס ארס אמר וס לינו דל"ל

אמר להון ברעיקה א שדלי ליה כו' כדליתח במו' ע"ו :
 (לב) כי ירש הדרך לגדדי. (שנת קד) רבומינו חכמי
 המשנה דרשו: וסדריקון יראה ב רתה כתה כשכיל
 שדךך לגדדי כלומר ג לקלחתי ולהקטיני. ולפי משמעו
 כי הרש הדךך לגדדי לשון קרע ד' רליתו בעל הדךך
 שחדד ומחר הדךך ג שהוה לעספי ולהמרותו ומקרח קלר
 הוא כמו (ש"ב) ותכל דוד. ו ליסנח אחרינו ירע ל' ז
 רלון וכן (ליזון טו) ועל ידי רשעים ירעמי מפייה ומנחם
 אותי על ידי רשעים שליק אלם מקניעוסי: (ג) אולי
 נמחה. כמו לולא ח שפמוסי שאלו משעם כ"י לולא:
 גם אתכה הרגתי. סרי זס מקרס מסורס ט והוא כמו
 סין ל"ל עקבס קלר וק"ל: ו דגס כן חסר סוף דוחכל סוף ל'
 מיטורו של עקבס כדחללה כי רלס ג"ל סדךך לילן סדךך. שבוה
 ח דק"ל דלולי שמעש שמה כסחס וסל דלוי נעמה: ס דק"ל דגס

דרשת חז"ל ע"פ שלש רגלים

דעת וקנים מבעלי התוספות

נשנה סח ביו וחס שדוה וחס קדמי וחס כל חסוה חסר סיו
 מללס סח כ"ל סוד. לפתגור בירושלים, ודחתו ביום סוד. ביו
 שמחם, ולס סיס כדיוס סיס מתענג על כל סוד, ובידועלס
 סיס כגד סלן: כדכ"י, כ"לן זס גלות, לעסריס כסוד סיס זס
 גלות גדול, וס סיס ככפר על כל סלסלס גלות, וס ס"י ענין
 סכסס עלה רלה להססס ללחח מללסס כמסכו שגס ס"י גלות

(ג) גם אהכס סרגמי. פס"י סרי זס עקבס מעורס והוא גם
 ככסו חופך. ולכ"י ס"י לפסוקו וס"ק דלוי דרשין כמו
 סכסו סיס משמע גם חופך סרגמי עם סלסון וס"כ סרי קלחכ
 אסח כן ולוחס סמימי חלל סכסח דמסכסין ליה חלין לפדדש
 סרי לל סמכס כלכד קלחסין ס"י כי סס סרגמי כלומר לא ז
 כלכד סיימי מוסע ק' סיימי מעכך סס אלל גם סרגמי חופך

וַיִּרְאֵה ה' אֶת־אֵלֵיהֶם
וַיֹּאמֶר אֲנִי אֵיךְ בֵּין אֲרוּמִים וַיִּנְאֲנְגֶנָן פֶּאֶר אֵינן אוֹיֵךְ
הָאֱלֹמֶעֶר צו דיר כי ירש ווייל דוא האקס גיאיילמ
אָדער גינאולמ דעם וועג צו גיין וואס דער וועג
איז לגדי אַנְשְׁקֶענען מיר בְּלוֹמֶר צו דער צַעֲרֶענען
מִיךְ: (ולג) וְהִרְאֵנִי אֲנִי דָאם אֵינְיוֹל הָאָם כִּיֵּךְ גִּזְעָתָן
תָּם הָאָם יזא גְּיוֹנָם פֶּאֶר מִיר דְּרִיֵּי קֶאֶל אֵלֵי ווען

וירא אונ האט גיזען דער סלאך פון גאט שמיים
 אויף דעם וועג וירבו אונ זיין שווערד איז אויס
 גישטרעקט אין זיין האנט ויחד האט בלעם געקניט
 אונ האט זיך געצוקט פאר איהם: (ג) ויפסד אונ
 דער סלאך פון גאט ואגם צו איהם על פי חבית פאר
 וואס האקטו גישלאגן דיין איינזל דרייא מאהל

הַרְגַתִּי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי : לֵךְ וַיֹּאמֶר
 בְּלָעַם אֶל־מִלְאֲךְ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי
 לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקַרְאֹתִי
 בַּדֶּרֶךְ וַעֲתָה אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ
 אֲשׁוּבָה לִּי : לֵךְ וַיֹּאמֶר מִלְאֲךְ יְהוָה
 אֶל־בְּלָעַם לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאַפֶּס
 אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדַבְר אֵלֶיךָ אֹתוֹ
 תִּדְבֹר וַיֵּךְ בְּלָעַם עִם־שָׂרֵי בָלָק :

קפולית ויתה קיימית :
 לך ואמר בלעם למלאך
 דיי חבית ארי לא ידעית
 ארי את מעתד לקדמותי
 באורחא ובען אם ביש
 בעיניך איזוב לי :
 לך ואמר מלאך דיי
 קבלעם איזיל עם גובריא
 ולחוד ית פתקמא די
 אמליל עמך יתיה תמליל
 ואזי בלעם עם רברבי
 רש"ם
 גם הרגתי אותך , כמו
 וברכתם גם אותי , גם תברכו

רש"י

גם הרגתי אותך כלומר לא העכבה בלבד י קראתך על
 ידי כי גם ההרגה : ואותה החייתי . (נמ"ר) ועתה
 מפני שדברה והוכיחך בן ולא יכולת לעמוד בתוכחה
 כמו שכתוב ויאמר לך הרגתיה . שלא יאמרו זו היא
 שאלקה את בלעם בתוכחה ולא יכול להשיב שחם המקום
 על כבוד הבניות וכן (ויקרא כ) ואת הבניהם תהרגו וכן
 (שם) והרגת את האשה ואת הבניהם : (לד) כי לא ידעתי .
 גם זה נגותו ועל כרחו הודה שהוא הי' משתבח שיודע דעת
 עליון וסוף העוד לא ידעתי : אם רע בעיניך אשובה
 לי . להתיירם נגד המקום לא היא תשובה זו . אמר לו הוא
 בעלמו זוני ללכת ואתה מלאך מבטל את דבריו אמר הוא
 בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו אמר לאברהם (בראשית
 כב) קח את אה אה בניך וגי' וע"מ מלאך בטל את דברו אף זני
 אס רע בעיניך לרדף אני לשוב : (לה) לך עם האנשים .
 (נמ"ר) בדרך שאלם רוצה ליתן בה מוליכין מ' אודו
 ואפס . על כרחך את הדבר ג אשר אדכני וגו' : לך עם
 האנשים . כי חלקך עמם מ' וסופך להחזיר מן העולם :

שפתו חכמים

כדי בלק שחם ספרווי הסעריה דהא כמדין בן עם האנשים וכו'
 כעמרים עשה פשעו ומס חסותם וכו' דגם קלי על הסחון
 כלומר כמו שהרגתי הסחון סגנתי אומך וכו' חכמי וכו'
 סחיתו : י' כ"ל לא שבעתי אומך מליך אלל גלי סכנתך ,
 קבלתיך פי' אירע לך : כ דקשה לנשי' מלכתוב אלו נסחם וגו'
 כלומר אל לא נסחם מפני כי עשה גם מוכח הרגתי וכו'
 סחיתו משמע אכל עכשיו שנתה לא סחיתו ולמה אדברה
 עכשיו היה לו להחיותה ויחר סחילי ונסחם מפני גלי סכנה
 ופחדם דלך סכנה מפני שדברם כו' ופי' מלך הרגתי כ"ל הייתי
 סורגך וכו' סחיתו סורבו נמי סחיתו אפי' אומך ונלדנו מזה
 שסכנה לך : לא דמי רע בעיניו דהא קלף עליו וסוד קשה בעיניך
 ל' ל' דמשמע בעיניך ולא בעיני אחר ופי' מלת לו ל' ועו' פי'
 הפסוקים נגד המקום כו' , וכו' יסורו כל הקטנות וכו' : כי דאס
 ל' כי כיון שאמר בלעם אשובה לי היה לו לומר שוב אלל עמם
 בדרך שדבר רוצה כו' אמר לו לך : ג דק"ל פס האנשים ל' אלל
 לנמו כי חלק עמסם . וכו' דמחשך רש"י ופי' שלל פי"ד הקדך
 י"ל דש"י : כי לקוחים דאסם וגו' קלי אפלטן כל סורגו בדרך
 שאלם רוצה כו' כי על מדרש פס האנשים כי חלקך כו' אין נוסף
 עליו לי אפס דל' ואסם וגו' מלך אחר יס' וכו' חתלת דיבור
 וי"ו סעיפוס דמלנו ואסם ל' אלל מ"כ כדפירש : ס דל"כ מס
 סחיו המלך כדפירשו סדך פסחיו עמני שפסם חסו לו השו

דעת זקנים מבעלי התוספות

ואתם סחיתו כי עמחר סיחם סהרג אין לחוש על כבוד כל כך
 אכל עמס מפני שדברה והוכיחה אומך ולא יכולת לעמוד בתוכחה'
 שחם המקום כבודו סכריות . ואותה סחיתו וכלל עמס הנערים
 הרג שאין נזכרין כלל סכא : (סס) ואפס את סדכר . בעל כרחך
 ואס

דרשת חז"ל ע"פ שלש גרלים

יהיה עוד בעלמם כמו שנאמר לאברהם כי שם סקני'ס מדכר
 רק מלימם אמה משמע שכל סגליות יהיו רק תחת די אומה אמה ,
 וכו' סיה גם עיני בלק דלל רכב סכריתם לפעור נעבולו בחשבו
 כי אין עוד זמנם ליכנס אל' : אך מלך שאלם גליות , וכלמת
 השלשה גרלים סס השלשה גליות ועכפריס על סגליות , וזה

פירוש לתורת אלהים

האמ סס אויף רעם קבור פון לייט : (לד) ויאמר בלעם
 אונ בלעם האמ גיואנט צוא רעם מלאך פון גאמ
 חפאתי איך האב גיוינדריגט כי לא ידעתי ונארום איך
 האב גיט גיוואוקטם אז דו שטייטם אקעגין מיר אויף
 רעם ווען ישקה אס רע בעיניך אונ צאונד אז דו וויילסט
 גיט איך זאל גיין אשקה לי וועל איך מיר אום קערני
 עיין רש"י : (לה) ויאמר האמ גיואנט מלאך פון
 גאמ צוא בלעם לך עם האנשים גיי מיט די מענקשין
 רש"י שרייבט פון דאגין לערנען מיר אז אין רעם
 ווען וויא רער מענקש ווייל גיין סיי אין רעם גושען
 וועג

זיא זאר גיט אנועק גינען פאר מיר כי עשה וואלט
 איך דיר גיהרגת אויף . גיט גאר איך וואלט דיר
 אויף גיהאלטען פון צו גיין . גאר איך וואלט דיר
 גיהרגת אויף ואתה חתיתי אונ דאס אייזיל וואלט
 איך גילאנט לעבען גאר ווייל זיא האמ גירעט אונ
 האמ גיט גישפראכט אונ רוא האמם גיט גיקאנט
 איהר עגשפערען דרום וועל איך דאס אייזיל הרגן
 מענקשין זאלין גיט זאגין דאס איז דאס אייזיל
 וואס האמ גישפראכט צו בלעם אונ בלעם האמ
 איהר גיט געקענט עגשפערען ונארום גאמ ב"ה

וַיִּשְׁמַע בְּרָק בִּיָּבָא בְּלָעַם וַיֵּצֵא
 לְקִרְאָתוֹ אֶרְעִיר מִזֹּאֵב אֲשֶׁר עַל-
 גְּבוּר אֲרֻנָּן אֲשֶׁר בְּקִצָּה הַגְּבוּל:
 וַיֹּאמֶר בְּרָק אֶל-בְּלָעַם הֲלֹא שְׁלַח
 שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לְקִרְאָתְךָ לְמֹה לֹא-
 הִלַּכְתָּ אֵלַי הָאֲמַנְנָם לֹא אוֹכַל כְּבֹדְךָ:
 וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל-בְּרָק הִנֵּה-
 בָּאתִי אֵלֶיךָ עִתָּה הִיכַל אוֹכַל דְּבַר
 מִזֹּאֵב הַדְּבַר אֲשֶׁר יֵשִׁים אֲדָהִים
 בְּפִי אֶתוֹ אֲדַבֵּר :

בְּרָק: לוי וְשִׁמְע בְּרָק אֲרִי
 אָתָּה בְּלָעַם וְנִפְק
 לְקִדְמוּתִיהָ לְקִרְתָּא
 דְּמִזֹּאֵב דִּי עַל תְּחוּם
 אֲרֻנָּן דִּי בְּסִטְר תְּחוּמָּא:
 לוי וַאֲמַר בְּרָק לְבְּלָעַם
 הֲלֹא מְשַׁלַּח שְׁלַחְתִּית
 לְיָדְךָ לְמִקְרִי לְךָ לְמָא
 לֹא אָתִיתָא לְנָתִי
 הַבְּקִדְשָׁמָא הַיְהִיתָּ: אֲמַר
 לִית אֲנָא יָכִיד לְיִקְרוּתְךָ:
 לְחַוְאֵר בְּלָעַם לְבְּרָק הָא
 אֲתִיתִי לְתִתְךָ בְּעֵן הַמִּיכַל
 יְכִינָא לְמִלְּךָ מִדְּעַם
 פְּתֻנְמָא דִּי יֵשׁוּי יי
 בְּפִי יִתִּיה אֲמַלִּיל :

בעל הזורים

ונכלחם זיוס ו' בין ספשוש: (לח) כפי. כנימ' מנלך: כפי. גנימ' סזכב שפנלך יתן זמס למוך סיו כדי לסחורו אל בלק: שפרי חכמים

אם כמכור שפנלך לו וחסם אם הדבר וכו' כפי ככר אמר לו הכס
 ודך אם הדבר וכו' פכ"ל כח"ס. וכו' שפולא רש"י זכ ס"ל
 חסם כי ידוע כי ל' אפס נחש: על סעדר סעדר או סענין כעו
 ספי"ג כ' (מאיר נחבי) כעלם חסם ויהיו דברי ספנלך אל כעס
 לך אכל סליכך שפנשכחך סוף כערה: כי אה הדבר אשר וכו'
 אהס מוכרח לדבר: ע' דל"כ עיר מואב ל"ל אם להודיע סכעוד

עם שרי בלק. שמה לקללם כמותס: (לו) וישמע בלק.
 סנה שלוחים לכשרו: אל עיר מואב. (כמד"ר) אל
 מערסוליו שלו ע עיר הכשוכה שלו לומר ראה מה אלו
 מחקשים לעקור: (לו) האמנם לא אוכל כבוד.

דרשת חזיל עיפ שלש רגלים וענין נחל ארנון

שפמס ספסון לכלסם רלונך לעכד אם יסדלם עליכנסם לחין
 מעמח סחייכיס סס לכיות פור בשלכס גליות, סלל כעס
 חונוגיס שלש רגלים כעס, לעלות לרגל לירושלים, וסרי כעס
 סכר על גבול ארנון וכו'. וקסס למס ל' כל ססימיגיס סללו.
 וסרי"ג ססימס, וסרי"ג ססימס, וסרי"ג ססימס, וסרי"ג ססימס
 וסרי"ג ססימס, וסרי"ג ססימס, וסרי"ג ססימס, וסרי"ג ססימס
 וסרי"ג ססימס, וסרי"ג ססימס, וסרי"ג ססימס, וסרי"ג ססימס

דעת זקנים סבעלי התוספות

ואם על דמס רלשויה דלכלל אהס סולך סכנן כמכר. וכדי
 ליתמו ולכחלו כס ספנלך:

(לח) ויאמר און בְּרָק האם גִּינְאָמָם צו בְּלָעַם הֲלֵא פִּאר
 נואר שְׁלֹחַ אִיךְ הָאֵב גִּינְשִׁיקְתָּ דִּיךְ רִפְיִן לְפָה פִּאר
 נואם בִּיקְסוּ גִימ גִּינְאָנְעֵן צו סִיר הַיִּינְפִּס פִּאר
 נואר לא אֵיבַל נועל אִיךְ דַּעַן גִּימ קִאָנְעוּ דִּיךְ עֵרְלִיךָ
 הַאֲלִטִין אונ דִּיר בְּאִצְאִלִין פִּאר דִּין נוענ:
 (לח) ויאמר און בְּלָעַם האם גִּינְאָמָם צו בְּרָק תִּתֵּן בְּאִתִּי
 אִיךְ בִּין שׁוֹיִן אֲצוּרָה יוא גִּיקְוִקְעֵן צו דִּיר הִיכֹל
 נועל אִיךְ דַּעַן קַעֲנֵן עֲפֵסֵם בִּירִין בְּלוֹקֵר דוא
 סִינְקָם אֲצוּרָה או אִיךְ בִּין גִּיקְוִקְעֵן צו דִּיר נועל
 אִיךְ גִּימ שׁוֹיִן קַעֲנֵן פְּלוֹקְעֵן דְּבַר דִּיא זֹאךְ נואם
 גִּאֵם נועם קָאָן אִין מִיִּין סוֹלֵד דָּאֵם כּוּן אִיךְ בִּירִין
 אֲבַרֵר אִיךְ נויים גִּימ אויב גִּאֵם נועם נועלִין אִיךְ
 זאל

ישלמו סגליות כירושלים: (לו) יאל לקרחו אל עיר מואב
 אל ידוע מפני חז"ל שאין סכריה סוכה כח"ל מכו" סומלח
 דבר ס' אל יחוקלך כן בזוי סכסן על נכר ככר, שהיה כח"ל,
 בלק בעלמס סס' מדבר עמו, יסיס קסס לו ארן ידבר ס' עס
 פירוש לתורת אלהים
 נועם סיי אין שלעקמין לאום קען איהם גיין נוארום
 גאמ האם גימ גינואלט ער זאל גיין מיס גימ נאר
 נוייל ער האם אללין גינואלט גיין האם איהם דער
 סל'ך גינואמ גיי מיס לוי וקסס אונ גייערש אה הינד
 די בירד נואם אִיךְ נועל בִּירִין צו דִּיר אוהו תבדך דָּאֵם
 סוֹזְמו בִּירִין בְּרָק אונ בְּלָעַם אִין גִּינְאָנְעֵן מִימ דִּיא
 בארין פון בְּרָק: (לח) וישמע בלק און בְּרָק האם
 גִּיקְוִקְעֵן צו בְּלָעַם קוֹבֵם וַיֵּצֵא אִין עֵר אִיהם אֲקַעֲנִין
 גִּינְאָנְעֵן צו דַּעַן הַיִּפֵּשׁ שְׁאָמָם פון מואב בְּלוֹקֵר
 עֵר האם אִיהם גִּינְאָמָם נעה נואם פאר אונם לאנד
 דִּיא יִשְׂרָאֵל וויילען אויס בייסין אִישׁ נואם דִּיא
 שְׁאָמָם אִין זל בגל אִיטו בִּיא דַּעַם גִּיקְוִקְעֵן פון
 אַרְנוֹן נואם אִין אִין עַק פון דַּעַם גִּיקְוִקְעֵן:

ל^ט וַיִּקְרָא בְּלָעַם עִם בְּלָק
 וְאֵתוּ לְקָרִית מְחֻזָּוִהי :
 ׀ וּבָנִים בְּלָק תּוֹרִין וְעָאן
 וְשֹׁדֵר לְבַלְעָם וְיִקְרַבְרַבְנָא
 דִּי עֲמִיה : ׀ ׀ ׀ וְהִנֵּה
 בְּצַפְרָא וּדְבַר בְּלָק יֵת
 בְּלָעַם וְאִסְקִיָּה לְרַמַּת
 דְּחַלְמִיָּה וְחֻזָּא מִסְמָן
 קִצַּת מִן עֲמָא : כג ׀ וְאָמַר
 בְּלָעַם לְבָק בְּנֵה לִי
 הֲכָא שְׂבַעָא מִדְּבַחִין
 וְאִתְקִין לִי הֲכָא שְׂבַעָא
 תּוֹרִין וְשְׂבַעָא דְכָרִין :
 כ וְעַבְדֵּי בְּלָק כְּמָא דִּי
 מִלִּי בְּלָעַם וְאִסְקִי בְּלָק
 וּבְלָעַם תּוֹר וּדְבַר עַל
 כַּל מִדְּבַחָא : ג וְאָמַר
 בְּלָעַם לְבָק אֲתַעְתֵּד עַל
 עֲלִתְךָ וְאִיחֻדָּא קָאִים
 יַעֲרַע מִיִּמְרָא מִן קִדְּם יֵי

וַיִּקְרָא בְּלָעַם עִם בְּלָק וַיָּבֵאוּ קָרִית
 חֻזָּוִת : ׀ וַיִּזְבַּח בְּלָק בָּקָר וְצֹאֵן
 וַיִּשְׁלַח קְבָלָעַם וְלִשְׂרִים אֲשֶׁר אֵתוּ :
 ׀ וַיְהִי בַּבָּקָר וַיִּקַּח בְּלָק אֶת־בְּלָעַם
 וַיַּעֲלֶהוּ בַמֹּזֶת בְּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם קִצְיָה
 הָעַם : כג ׀ וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶר־בְּלָק
 בְּנֵה־לִי בָזָה שְׂבַעָה מִזְבַּחַת וְהִכֵּן
 לִי בָזָה שְׂבַעָה פְרִים וְשְׂבַעָה אִילִים :
 ג וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּלָעַם וַיַּעַל
 בְּלָק וּבְלָעַם פֶּר וְאִיל בַּמִּזְבַּח :
 ג וַיֹּאמֶר בְּלָעַם קְבָלְק הֲתִיצֵב עַל־
 עֲלִתְךָ וְאִלְכָה אוֹלִי יִקְרָה יְהוָה

בעל המורים

(א) ז' פרים ו' אילים. וכן עטס אובן כי כן מנסג בני נח להקריב ז' ו' כנגד ז' מלות שלס: (ג) על צלמך. חסר וי"ו.
 כי לא חסן בה סקב"ה שאל" טוב סם מרכה ושלסו כס מכיה מלס זכתי ריב כ"ס ממור ס"י מסכטס פרים ו' אילים ססקרישו
 שפתי חכמים
 רש"י

שילא לקראתו עד קבס גבולו כיה לו נומר וילא לקראתו אל פיר
 קבס גבולו מס לרין לומר אל פיר מואב חסר על גבול ארטון
 וכיוצא בה דבשו גזר קרית חולות כמו ססר"י לתן, דל"כ
 ויבאו קרית חולות ל"ל: ׀ (ג) דל"כ סל"ל סלמכס חמכס
 לא אוכל ככדך מלי סלמכס לא אוכל ככדך סלל סקך כווא סלמכס
 סלל יכנד לומו: צ מדכסי כי כנד סכדך מלד ל"ל סלמכס ללן

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מא) וירא משם קלס ספס. ס"י כל העם מקלס סל"כ כלס מד
 סין

פירוש לתורת אלהים ליקומים על התורה

כא וַיִּרְא מִשָּׁמַקְצָה הָעַם וְגו' בְּלָעַם אֹנֵן בְּלָק הָאֲבִין גִּיּוּעָהוּ
 אֵן פְּלוּבִין דִּי יִדְוִין וְעֵשֶׂת מִן גִּיּוּעָהוּ קִנְיָנָהוּ, וַיִּיל קָאִם
 הָאִם פִּירָא בְּאִסְקִי הַדְּבַעַר הָאֲבִין זֵי גִּיּוּעָאִם הַרְגֵּן דִּי יִדְוִין
 גִּיּוּעָאִם פְּלוּבִין, גָּאֵר בְּלָעַם וְאֵל אִיּוֹף זֵיִא קִנְיָנָהוּ מִיּוּעָאִם
 שְׂלַעֲבַמֵּת אִיּוֹן וְעֵשֶׂת עַד מִן דִּיא יִדְוִין קִנְיָנָהוּ הַרְגֵּן וַיִּיא פִּיל
 זֵי וַיִּילְעֵן אוּם בְּרַעֲנָנֵן : (ס) וַיִּזְבַּח אֹנֵן בְּלָק הָאִם גִּיּוּעָהוּ
 צו בְּלָעַם אֹנֵן צו דִּיא הָאֲרִין וְאֵם וְעֵנֵן גִּיּוּעָהוּ מִיּוּעָאִם אִיהֵם : (סא) וַיְהִי בַּבָּקָר אֹנֵן עִם אִיּוֹן גִּיּוּעָהוּ אִין
 דְּעַר פְּרִיָּה הָאִם בְּלָק גִּיּוּעָהוּ צו בְּלָעַם אֹנֵן הָאִם אִיהֵם אֲרִיּוֹף, גַּעֲפִירַט כְּמַת בְּעַל אִיּוֹף דִּיא הַיּוֹבֵעַ
 עֲבֻדָּה זָרָה וְאֵם זֵיא הַיִּיִסַּט בְּעַל פְּעוֹר וַיִּיא בְּשָׁם אֹנֵן עַר הָאִם פִּון דְּאֲרִיּוֹן גִּיּוּעָהוּ אֲטִייל פִּון דְּעַם
 פִּאֲלֵק יִשְׂרָאֵל : (סא) וַיִּאֲמַר אֹנֵן בְּלָעַם הֵם גִּיּוּעָאִם צו בְּלָק בְּנֵה־לִי בָזָה שְׂבַעָה מִזְבַּחַת וְהִכֵּן
 אֹנֵן בְּרִיִּים מִיר דָּא אֵן וַיַּעַן אֲקִסְעֵן אֹנֵן וַיַּעַן וַיְדַעַר : (סב) וַיִּשַׁע בְּלָק הָאִם בְּלָק גִּיּוּעָהוּ אִיּוֹן וַיִּיא
 בְּלָעַם הָאִם אִיהֵם גִּיּוּעָאִם וַיִּיל בְּלָק וַיִּלְעֵם בְּלָק אֹנֵן בְּלָעַם הָאֲבִין אֲוִיִּפְגִּיִּבְרַאכְט אִיּוֹן אֲקִס אֹנֵן אִיּוֹן
 וַיְדַעַר אִיּוֹף אִיִּסְלִיקֵעֵן מִזְבַּח : (ג) וַיִּאֲמַר אֹנֵן בְּלָעַם הָאִם גִּיּוּעָאִם צו בְּלָק הַתִּיצֵב בְּלִיִּב דָּא שְׂמִיּוֹן כִּי

לְקַרְאֲתִי וְדַבַּר מִה־יְרֵאֵנִי וְהִגַּדְתִּי
 לְךָ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי: וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל־
 בְּלָעַם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת
 הַמְּזֻבָּחַת עָרֻכְתִּי וְאָעַל פֶּה וְאֵיךְ
 בַּמְּזֻבָּחַת: וַיֵּשֶׁם יְהוָה דָּבָר בְּפִי
 בְּלָעַם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶרֶב־בְּרֶגְלְךָ וְכֹה
 תְּדַבֵּר: וַיֵּשֶׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל־
 עֵדְתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב: וַיֵּשֶׂא

לקדמותי ופתייתי
 דיחזיני ואחוי קדואל
 יחיד: ד געבע מימר
 מן קדם יי קות בלעם
 ואמר ליה ית שבעת
 מדבחין סדריית ואסקית
 תור ודבר על כל
 מדבחה: ו ושו יי
 פתגמא בפומא דבלעם
 ואמר תוב לות ברגל
 וכדין תמלייל: ו ותב
 קותיה והא מעמד על
 עלתיה הוא וכל ברבי
 מואב: ו וגמל מתלייה

ת"א וילך שפי. כופס. מנסדין שס: וישם ס' דבר כפי בלעם. שס קע:

רשב"ם

בעל הטורים

אותו: (ג) וילך שפי. חגר, כמו ושפו עצמותיו. גם שניהם
 חוגר כגון. ד"א מל' שף מוכחה משום שגמלך ותלך רגל
 סוד לקלא את ישראל: (ד) מרכי. ב', סכא, וילך הכה נא
 ישראל: (ו) וישם קולו שישמעו כל ס' אומות
 שפתי הכמים

שואבים שגלו ממזכות: ו ילאי. צי, סכא, וילך מליס יכאלי
 כבורי. מוזכר מליס בלעם שואל וספן לקלא יוסר מכלק
 ויהי מעלל מליס: כבורי: וילך שפי. כגמ' מליס
 כולם אל הקור. שפי ס' סכא וספס וספס בלעם סוד
 מרכי משפט. כלומר ששמותו כדי לערוך משפט עם

רש"י

לקראתי. אינו נריל לדבר עמי ביום: וילך שפי.
 כתרנומי יחיד ל' שפי וקטע שאין עמו ר' חלל שתיקה:
 (ד) ויקר. ל' ערלי ל' גנאי ל' טומאת קרי כלומר כקושי
 וכביון ש ולא היה נגלה אליו ביום חלל כשביל להרות
 הכתן של ישראל: את שבעת המזבחות. כשבעת מזבחי
 ערכתי לין כתיב כאן חלל את שבעת המזבחות חמר לפניו
 אזויתו של חלו כנו לפניך שבעת מזבחות ואלי ערכתי
 כנגד כולן אברהם כנה ארבעה (בראשית יב) ויבן שס
 מזבח לה' הבראה אליו (סג) וישתק משס הברה וגו'
 (סג יג) ויהאל אברהם וגו' ומהך בהר המוריה. ויהתק כנה
 חלר. ויעקב כנה שמים חחד בשכס בית אל: ואעל פר ואיל במזבח. ואברהם לא העלה ת חלל חיל
 דעת וקנים טבעלי החיות

ויקר ודאו כדור כמו שסכמיו. ועור דרך כל המולד כן הוא
 שגולמים לפנים ככאס חללל מאלו ושפתם וי"ס לנגלס ויכריס
 אשר חמו ככאס ככילו ככילו ויהיו חלל לך כתיב בקר ולכן נוסח
 לך דלא כדור כמו שסכמיו חלל כדכר מועז דלא שלח לו חלל
 בקר חמר ולכן חמר ולכורים כשעמו של בלק שאלך הריבה וצבה
 טעם: ק כדכתיב לוט טו סילה וכן חמר נוסח וגו' עיינס
 שפיתו לפי שפיתו כהמנוס שפיתו כדכר חלל בליה כשהח
 שוכב על מטתו. (ג"א) דל"ח למה חמר לו' לו' מטות ולמטת
 חמר וארבעה עם יוסף וכן שמשפת שיהי כמות שסכ"ג וידכ
 טעם: ר' ריבן שחוקן יחיד לין לו חמר לידכ טעם: ש חמר כקושי
 מל' מקדס ומכר' וכיון גמל קרי: ת דל"ח וסמל מולות מיכסי

סמך כלו וכתיבו למלך חמר החיך אל סמכוס לייכס כן יספך
 ססלעתינו שני אל חלן לידכ טעם מון וכסוכוס כולס לידכ טעם
 אינו זו מקישו ומתלו לבס מון מדכיו ומדכר טעם: (ס) וכה
 מדכר. אמר לו מה שאחרי ללכיהס כס ייסס זכפן וס"כ לין

סוף סמכוס: (ד) ויקר מליס אל בלעם. מקשים בעולם
 מדיע כל סכ"ס לקלא בלעם ולא כל לקלא מהך רע"ה חלל
 קירכו כדכתיב ויקלא אל משס. י"ל סוה משל וילך שפי
 כסלסרין שלו כס מלוכס חמר וקולו כככר ככאס לידכ עם

ליקוטם על התורה
 קענטשין ער וקטע זקנין, די דער פלינזאף פליניום שרייבט
 אין אפריקא זעקען דא קענטשין וואס קעקען ביים איין אויב
 אויף אפעקש פאלש ער באלד אונ שפארבט, קס אוי גינען
 אפאלך קוען ער האט געדארפט הרנגן אויגדינען קענטשן האט
 ער צו דיך גערופן אייניגס מן די קענטשין פלעגט ער אדק
 סאזן אויף דעם וינדינער פלעגט ער באלד שפארבן, אפילו
 ער איז גינען דער שפארקשער קענטשן מן דעקסערענין
 פלעגט ער באלד שפארבן, דרייבער האט הקב"ה בדיקט די
 יידין מיט וואלקענס אין אלע ווייסן די איינין מן בלעם ואלון
 ניט קענטען קעקען אויף דיא יידין:

מירוש לתורת אלהים
 ריינע עולות ואלה אונ אויך וועלן גיין אויף זאקער
 וועט זיך קרעפנין אונ אקענין מיר אונ וועט מיר
 עפעס זאגן ודבר אונ דיא זאך וואס ער וועט מיר
 ווייזן כליומר וואס ער וועט מיר הייסן זאגן
 ויחזיר לך וועל איך זאגן צו דיר וילך אונ ער איז
 געאנגען שפי אליון אונ שפילי: (ד) ויקר אליהם אונ
 נאם האט זיך גיטראפין צו בלעם יאמר אליו האט
 בלעם גינאנט צו נאם את שבעה די ויען מן קנחות
 קאב איך גמאכט ואלל אונ איך קאב אויפגיבראכט
 איין אקס אונ איין וויידער אויף אויסליבען מן מן:
 דעם מויל פון בלעם יאמר אונ האט איהם גינאנט
 ריינדען: (ו) וישב אליו אונ בלעם האט זיך אום
 זיינע עולות הא ער אונ אלע הערתי מן מואב:

(ה) וישם יי אונ נאם האט גימאזן איין ענטשער איין
 שוב אל בלק קער דוך אום צו בלק אונ אזוי זאלסמו
 זיך אום גיקערט צו בלק ויהי נצב אונ ער שפייט ביא

אין אקס אונ איין וויידער אויף אויסליבען מן מן:
 דעם מויל פון בלעם יאמר אונ האט איהם גינאנט
 ריינדען: (ו) וישב אליו אונ בלעם האט זיך אום
 זיינע עולות הא ער אונ אלע הערתי מן מואב:

לא זעם יהוה: פירמראש צרים
אראנו ומנבעות אשורנו הן יעם
בכדד ישכן ובגוים לא יתחשב: מי

ה"א ובגוים לא תחשב. מנסדקין לע מקידס סער סו :

תרכיה יי: ארי מריש
 מוריא חיותיה ומרמא
 סכיתיה הא עמא
 בלחודיהון עתידין
 דחסנונעלמא ובעממא
 לא יתנדון גמירא: י מן

בעל המורים

כתיב ילו ס' סמך סח סכרס כלסמך וכלל סמלח ידך ויהיך
 סקלס: (ס) יי סמלס לריס סרלנו. סני רוסס סכנרלי קודס
 סכנרס ססולס וסלוריס: יי סרלס. גנימ' על סר סכוריה: סרלס
 לריס גנימ' סכוס סכוס: סנימ' סן סכסוס:
 לכדד: סן סני סני יסכון סני לכדד סכרי סכר
 ס' סס סמך סכמך סכנין סמולס סכנלס סל סמלס על
 סמולס, יי ססס ס' לכדד סכס סכסני. סל סכס כל סל סל
 סייסי על סן סכס סכסני: לכדד יסכון. ז' סנין סל ס' ס'
 סייסנין סמך ס' סייסנין סכר' ז' סניסי: לכדד סולס סכסנין
 ז' סמך ס' סכסנין סכר' סכרל ססול סמלך סל: לכדד
 רש"י

רשב"ם

הכעיס אחרים הוא: (ט) כי מראש צרים אראנו. שאני
 עומד עכשיו אני רואה אותם. כפרש המעט למה לא
 זעם אותם הקב"ה ולמה אינו חמץ לקללם שהרי מראש
 צורים שאני עומד כעשיו אני רואה אותם ומראש הגבעות
 אני רואה כי לברם הם ואין שאר אומות מחשבות
 ומעורבין עמהם וגם יש בהם בניס קמנים שאין להם
 מנין כי לא נמנו כ"א מכן עשרים שנה וסעלה נמצא
 שכון. מולס לסכסין ס"כ סמנו ימי סיס עי: לכדד יסכן.
 שפתי חכמים

מה נאמר שם (שס כז) גם כרוך יהיה. במצרכים נאמר
 (דברים כז) אלה יעמדו בכרך את העם במקללים לא נאמר
 ואלה יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר
 עליהם עם קלה: לא זעם ה'. (ברכות ה') אני אין כחי
 אלא שאני יולד כהון השעה שהקב"ה כועס בה וואל לא
 כעס כל הימים ואלו ע' שבחתי אלקי וזהו שנאמר (מכילת ו)
 עמי זכר נא מה יען וגו' ומה ענה ארוח כללם וגו' למען
 דעת לדקות ה': (ט) כי מראש צרים אראנו. אני
 מסתכל בראשיתם ובחבלת ששתיים ואלו רואה אותם
 מיוסדים וזקיקס כלוריס וגבעות סללו ע"י סכוס ד' וסמחות:
 הן עם לכדד יסכין. כסרנומו' ובגוים לא יתחשב. כסרנומו'
 (ז) כי סמסס כלס ככל סניסי וגו' אינן נמנין עם סכר. ד"ס
 כסשן סמחין ו' אין לוסמ סמח' עמסס סכסמך (ככרי
 לז) ה' כדד יסמנו. וכססמחות ס' ז' כסוכס עם כל סמך
 סמך וסין עולס לסס מן סכססין וסו ובגויס

במים הסס לא היה יכול לקללם: ז' וס"ס כיון סלס יכול לקלל
 סלס כיון סכוס סק"ס וסק"ס לא כעס כל סייסי סללו לסס
 סמך לו סלסיס לא סכור סס סכס דסס סקללס לא סייסי ססס
 וי"ל דסק"ס סייסי יודע סכסרין לכסנו ככנל סכור וססס סכס
 סליסס וסס סייסי סקללס סייסי סמך ככניל סקללס כסס סמסס,
 סמלס: ד' סכוס סק"ס סכריס וסכסוח סקריס סכסוס:
 סס כן סכס' סן סכסך לסחלס סכסרל' יי סרלס לריס וגו' סן
 סכסוס סכס סכס"י וכל סכריס סס סוס סכסוס סכני לו סכסרי
 וסכר סן סס וגו' וסוס סכר זכ' לו סכסוס כסרנומו סכסריס
 סכריסן כו' סל"כ סס סול' ס' סייסי לו סמך סכס סס וגו':
 ו' דלססס לסכין סקס סכסלס סייסי סכס"ס סכס סל סס סכ"ס

תוכחת בלעם בבלק

נפיש זכומיס, לנגדו סוס כססיס לא סלסו כו' יי סין סוד סלסו
 כסרי: (ס) כי מרלס לריס סרלס וסכסוס סכסני וגו'.
 כלסס סמך סכס' יי סכסו יי סכסו יי סכסו יי סכסו יי סכסו
 ידפמי סוסן סל סנין. לא כן, כק סכני רוסס סכוס ככרלס
 כללו סס סמוליס סני. וכלס' סכסוס סל סקוס גכוס על סלס

לו סכר סוס, סכל כסמס לא סייסי יכול לסוקיל סקללו סמולס,
 לזכ סמך סס סקוב לא קכס סל, סס סוכל סני לסכוס, סס ס'
 לא סכס סמך סני סני סכריסן לסכוס סמולס וסכ"ס סוסס.
 וסכר סכסוס סמני סכססס לסס ככריס סל סכריסן כל זסס ס',
 ס' סס סוכל סני לסכוס סכד סיס סכר לא זסס ס' סניו סכר

פירוש לתורת אלהים

ששארק ויזא ששארקע פעלען אונ ויי זענען איין
 גיט ויזא צילט גיטארין דורך זייער נישע אבות אונ
 אקחות הן פאר נואר עם דאס איז אזוי איין פאלק
 וואס דיא אקסערען האבין זיזא וזכה גינען לברד

גיט נאר איך ווייס די צייל ווען קאם צערינט קען
 איך דענצמאל שעלען אונ גאט ב"ה קום אבער די
 קענע גאר גיט גיצערנימ: (ס) כי מראש נוארום סון
 זייער אן הייב צריס זעה איך אז זיזא זענען אזוי

חכמים

בסמסס אונשפעין מיס דיא גרויסע פלי אונ קאס צעברוקען
 סון אירע זייער פיל אונ קאס זיך סכרל פארקריסלס אונ איז
 קראנק גינארין. דאס זעלביגע איז גינען זייא בלעם, בלעם
 איז איך גינען אשנא די יודין אונ קאס גיט גינקען זעהן די
 גרויסקייט סון דיא יודין, אונ ער קאס גינאולס איך זיזא
 קעקען סון זיין בינען אונ ער זאל גיט געבין סנין ען סכר,
 אונ ער קאס אכסס געקענט געבין זענן סכר איז דיא יודי,
 נוארום אין דיא קליינע הייליגקייט וואס איז גינען זייא דיא
 יודין קאס די בינען איז סן בלעם געקענט צריי זיין אונ דיא
 זעלעכסס סאון, ה' קב"ה קאס אבער זענען סנין דיא יודין
 סן בלעם דיא אבות אברתם יצחק יצחק אונ סר"ה רבקה רחל לאה
 אונ זיזא האבין סארשפעלס אונ צעמאלטן דיא יודין די אונ
 סן בלעם זאל זיין גיט זעהן, אונ אין די הייליגקייט סון די אבות
 קאס שוין דיא איז סן בלעם גיט געקענט זעהן, זענען סנין

משלי
 (ס) כי מראש צורים אראנו וגו'. בלעם קאס גינאנט סוא
 קלל איך זעה די יודין סון אנהייב, סון זייער ערשטע
 אקסערין, וואס דער קלל יזרעל זענען סון דיא סאסער אונ
 סוסער וואס סון זיזא קאס אונגעטריבן צו ווערין דיא יודישע
 פאלק, דאס זענען אברתם יצחק יצחק אונ סר"ה רבקה רחל
 לאה, זיזא זענען סארק וזיזא דיא סעלען וזיזא זי ששארקע
 שייסינאר, דער ענין איז לסלען איינער איז געאנגען אין וועג
 אין אהייסין ווערער סאן אונ ער איז סאמך דא'שמיט גינען
 אונ קאס קיין וואסער נואסערן, סארין נאכס איז ער געקען
 צו אברענען קאלקע וואסער געבין דעם ברוינע זענען זי ששארקע
 צוויי בליים סען זאל מיס, זיזא אונשפעין וואסער אקליינע פלי
 אונ אגרויסקע פלי, אונ זייער אשנא איז איך גינאולס געבין
 דיא ברוינע וזיזא דער שונא קאס גינען אז ער קאמס אזוי
 דא'שמיט קאס דער שונא בעהאלטן די קליינע פלי קאס ער

לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ בְּרַךְ: י"ב וַיֵּעַן
וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶתְּ אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה
בְּפִי אֶתּוֹ אֲשַׁמֵּר לְדַבֵּר: חמישי

מה עבדתא לי צמיצמ
סנאי דברתיך והא
ברכא מברכת להון:
יב ואתיב ואמר הלא
ית די ישוי יי בפומי
יתיה אמר למלא:
יום ו

בל חסדרה שנים מקרא ואחד תרגום חזקנו תשלום כל חסדרה ותרגום והפסרה:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי בְרַךְ קְדִי-נָא אֶתִּי
אֶל-מְקוֹם אֲחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֵנוּ מִשֵּׁם
אִפְסִי קִצְדוֹ תִרְאֵה וּכְדוֹ לֹא תִרְאֵה
וּקְבַנּוּ לִי מִשֵּׁם: י" וַיִּקְחֵהוּ שְׂדֵה
צַפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׂבַעַה
מִזְבֵּחַת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:
וַיֹּאמֶר אֶל-בְּלֶק הַתִּיּוֹצֵב כֹּה עַל-
עַלְתֶּךָ וְאַנְכִי אֶקְרָה כֹּה: י"ו וַיִּקֶּר

יב ואמר ליה בלק איהא
כען עמי לאתר אוחרן
דתחזניה מתמן לחוד
קצתיה תחוי וכליה לא
תחוי ותלוטיה לי מתמן:
י" ודבריה לחקל סכותא
לריש קמתא ובנא
שבועא מדבחין ואסיק
תור ודבר על בר
מדבחה: י"ו ואמר לבלק
אתעמד הקא על עלתך
ואנא אתממי עד כא:
י"ו וערע מימר מן קדם

בעל השורים

ועברתיו קדושים וסמל בדבר וס ויביתו וכו' לא סמלה בשביל
שדיבר כנגד הקב"ה סמלו תממדים נכאים עינו וכלו לא סמלה:
רשי

(יג) וקבנו לי לשון צווי קללה לי: (יד) שרה צפים. מקום גבוה היה שם הנופה עומד לשמור אם יבא חיל על
העיר: ראש הפסגה. כלעם לא היה קוץ ככלק ראה בלק שעתידה פרה להתפרץ כשראל מעם שם מת משה.
כשנור שם תחול עליהם קללה וזו היא הפרכה שתי רואה: (טו) אקרה כה. מלת הקב"ה. אקרה. לשון

פירוש לתורה אלהים

אפרעמדין הדין און האם גענוטען די קיה פון בעל הבית און
האם זיא גינאלש שעכטין דערזוייל האם ער דערזעהן דעם
בעל הבית פון די קיה איז ער דערשראקין גינארין האם ער
אויפק גינארפין דעם פעסער און האם אונגעהויבן גילעטין די
קיה און האם איהר גינעבין עסין. און האם זיך געפלוכט
שפארבין ואל איד. איד האב גינעכונט איד ואל זיא קיה
שעכטין און עסין און איצט סווי איד נאך געבין עסין די קיה
עסין עץ יסוף. בלעם האם איד אוי גינאנט ער האם זיך
געפלוכט איד ואל שפארבין. איד בין געגאנגען פלוכין זיא
יודין און האב זיין געמוסן גענעשן:

לקיב איה האב זיך גינעמען דוא זאלסט שעלמען
מיינע פיינט והנה און דוא גענעמשת זיין נאך:
(יב) זשון האם כלעם גינענפעקט און האם גינאנט
הלא פאר וואר אשר ישים ה' בני וואם נאם וועט קאן
אין מיון מויל דאס סווי איה הימען צו זי רייען:
(יג) ויאמר האם בלק צו איהם גינאנט זך זיי אצונד
מיש מיר צו אמאנערער ארט אשר וואם דוא וועסט
דיא ישראל זעהן פון דארט אפס אטייל פון זיין
וועסטו נאר זעהן ויסלו אפער נאר די ישראל וועסטו

גים זעהן קבנו און פלוך זיין פון מיינעטוועגין פון דארטין: (יד) ונקחתי און ער האם איהם גיפירט שרה
צופים אויף איהן זעהן פועלר וואס מען האם גיקאנט פון דעם פעלר נויט קוקען ראש אויף דעם שפיץ
פון דער הייך זיין וכל. רשי שרייבט בלק איז מעהר קבשף גינען פון בלעם ער האם גינען אז אויף
דעם ארט וועט זיין אצרה צו דיא ישראל ווארום משה רבינו איז דארט גישטארבין און בלק האם
גמיינט אז די צרה באמייט אז דא זענען וועט אויף זיי קאנען רייען דאס פלוכען דרום האם ער איהם
געפירט אהין ער ואל זיין פון דארטען פלוכען: (טו) ויאמר און בלעם האם גינאנט צו בלק התיצב
לייב דא שמיין בייא דיינע עולות ונאכי און איה וועל דא גיטרפאין ווערין פון נאם: (טז) ויגר ו און

י' בלעם וישו פרגמא
 בפומיה ואמר טוב לות
 בלק וכדין תמליל :
 " ואתא דותיה והוא
 מעמד על עלתיה
 ודרכי מואב עמיה
 ואמר ליה בלק מה
 מלילי יי : יי גמל מחליה
 ואמר קום בלק ושמי
 אצית למימדי בר צפור:
 יש לא כמלי בני אנשא
 מימר אלהא בני אנשא
 אמרין ומכדבון ואף
 לא כעובדי בני בשרא

יהוה אל בלעם וישם דבר בפיו
 ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר :
 " ויבא אליו והינו נצב על עלתו ושרי
 מואב אתו ויאמר לו בלק מה
 דבר יהוה : " וישא משלו ויאמר
 קום בלק ושמע האזנה עדי בני
 צפור : " לא איש אל ויכזב וכן
 אדם ויתנתם יהוה אמר ולא

ה"א לא איש אל ויכזב סהסי קום :

רשב"ם

הברכה שברכתי אותם היום : ויכזב , והוא תיאר ויכזב
 כו בחנם : ויתנתם , והיחד ויתנתם : ולא יעשה.
 שפתי חכמים

הרביעה נוצר האדם : (יע) לא איש אל . אינו איש
 לחזור מברכתו בשיעה מועטת כזו שהרי לא פשעו אחר
 רש"י

לקוב איני לקחסון וסנה צדקם בך : י שמי חסידים מקטם
 כש"י חלל עם סוף השמה הואל דלם מפשע פסוק עם סוף
 השמה , ועוד מה חסד המקרא בעמרו כו' ה"ל סיה לו לכתוב
 ויקר ה' אל בלעם ויאמר טוב אל בלק וגו' דהו' אל חסד סעקבל
 כלום ירי לא חסד ויסס דבר צדקו . וסכ"ס ס"י עם סוף
 השמה סזאל דלי אפסד לנער סזאמר טוב אל בלק הוא סירוס
 וישס דבר כסיו דל"כ ויאמר ל"ל סיה לו ליער וישס דבר כסיו
 ושוב אל בלק וכה מדבר : ב ואל"ם למה לא סכס"י זה לעיל דכס
 ג"כ כסיו ויסס ה' דבר כסיו בלעם ויאמר טוב אל בלק וכה מדבר
 י"ל דלעיל י"ל ויסס ה' כסיו וגו' הוא חסידים על אח סכסס
 סעזכקוס סרכתי וגו' חכל הכל קנה הלא לו דבר בלעם כסוס :
 ל דל"כ עם סכ"ר מיכסי לים דספוטס ססאל עם דבר ה'
 ג"ל"כ דל"כ עם סיה סיה סיה לנאול דוה"ל מעלמי יאמר לו מה
 דבר סה"י כדכאשונה חלל כיון נלקם ס כלומר וכו' סק"ס חמר

חמסעל : (עו) וישם ה' דבר בפיו . ומה הוא השמה
 הוחת י ומה חסר המקרא בחמרו שוב אל בלק וכה מדבר
 חלל כשהיה שומע שאינו רשע לקבל חמר מה אני חוזר
 חלל בלק לנערו ונתן לו הקב"ה רסן וחכס כסיו כדכס
 חפוקס חמה בחכס הלולוכס חל חמר ירצה ח"ל ב על
 כרחק חסוב חל בלק : (יו) ושרי מואב ארו . ולמעלה
 הוא חומר וכל שרי מואב כיון שראו שחין בו תקוה הלכו
 להס מקתס ולא נשאריו חלל מקתס : מה דבר ה'
 (במ"ר) ל' חזוק הוא זה ל כלומר חייך ברשותך : (יח) קום
 בלק . כיון שראו חמקס בו נחכוון לנערו עמוד על גרליך
 חייך רשאי ליסב חמי שלוח חייך כשלימותו של מקוס :
 כנו צפור . לי מקרא הוא זה כמו (חללים קד) חיתו יער
 (כראשית ח) וחיתו חרץ (חללים חרץ) למעטו מים :
 חרץ סכסס חומת וחתה סכור להמיתם כמדבר : ההוא אמר וגו' .

(יע) לא איש אל וגו' .

כבר נשבע להס להביאם ולהוריתס

כל תימה כו וסרנומי חייבין וחתמלכין חורין

פירוש לתורת אלהים

גאלאקט האמ ער גינואלם איהם קצער זיין אונ
 האמ איהם גינואגם שמייא אויף דוא סארקט גים
 ויצען ווייל איד בין צו דיר געשיקט גינוארין מיט
 דעם שלחות פון גאט : (יע) לא איש אל ויכזב גאט איז
 גיט גלייך : אונ אפגעקושט ער זאל ליגענטס אונגן יבן
 אדם ויתנתם צו ער איז גיט גלייך וויא אונגן רייד
 אפגעקושטין ער זאל היקס האבן אויף זיין רייד
 ווארום ער האט צו וויא גישווארין זיין זאל וויא
 גרענגען אין ארץ ישראל וועט ער עם געוויס
 מקנים זיין דרום קען אויך וויא גיט שעלסען מיט
 אפר אז גאט האט גינואגם ער וועט וויא גרענגען
 אין ארץ ישראל קען דען זיין ער זאל עם גיט סאן
 דבר אז גאט האט גירעט וועט ער דען גיט מקנים
 זיין דאס איז גאר גיט מעגליך דוא פקעקסט סיה

גאט האט זיך גיטראפן צו בלעם וישם אונ האמ
 גיטאקן רייד אין זיין מויל ויאמר אונ האמ איהם
 גינואגם קער דיה אום עם בלק אונ אזוי זאלקטו
 ביידן וואס ווייטער וועט שטיין : (יז) ויבא אלי אונ
 ער איז גיקושען צו איהם ויהי עם שמיים בייא
 זיינע עולות אונ די העררין פון מואב זענן מיט
 איהם ויאמר אונ בלק האמ גינואגם צו איהם וואס
 האט גירעט גאט . רש"י שרייבט בלק האמ געלאקט
 פון בלעם דוא האקט אנדערש קיין פה צו סאקן
 גאר וויא גאט וויל אונ דוא גיטם גיט אין זיין
 רשות : (יח) וישא משלו אונ ער האט אויף גיהויבען
 זיין כיישפיל ויאמר אונ האט גינואגם שמייא אויף
 בלק אונ הער האזינה פאר קעם כיינע רייד דער ווען
 פון צפור . רש"י שרייבט ווייל בלק האט פון איהם

דאינו גורין למעבד ותיבין ומתמלכין והוא אמר ועבדי וכל מימריה מתקיים: כ הא ברך קבילית ואברכיניה לישראל ולא אתיב ברבתי מיניה: כא אסתכלית לית פלחי כגלדין בדיבת יעקב ואף לא עבדי לאות בעל הטורים

יעשה ודבר ולא יקמנה: ב הנה בך לקחתי וברך לך וברך ולא אשיבנה: כא לא אהביט און ביעקב ולא אראה עמר בישראל יהיה ארהו עמו

ה"א ולא יקמנה: סג:

גלדין בדיבת יעקב ואף לא עבדי לאות בעל הטורים

(כא) לא הכיט און ביעקב. סגין אריות חט נעשותיהם של אותם היום והוא ברך אותם כבר ואותה הברכה לא הביט און ביעקב. אינו רוצה לעונשן אפילו כשהם חוטאים. כדכתב וירא און ולא הביט אינו רוצה להביט: ותועת מלך. רעות, כמו איש רעים להתרועע. כי שוכן בטיהם. ולמה שוכן אהם ומחובב רש"י

ג ומלכין לחזור נכס: (כ) הנה בך לקחתי. אחת שאלני מה דבר ה' קבלתי ממנו מ לברך אותם (ס"ח בך כמו לברך): וברך ולא אשיבנה. הוא בך אותם ואני לא אשיב ע אה ברכתי: וברך. כמו וברך וכן הוא גזרת ר"ם (כמו(תהלים עג) אויב הרף כמו(הגזל וכן (סג) ונזע בך מהלל ומברך את הגזל ואומר אל תירא כי לא תנעם שום יהיה לך מרגיו הוא להקב"ה. ואון לומר בך שם דבר ש"כ היה נקוד פתחה קטן (כ"ל סגול תחת הרי"ם) ועטמו למעלה אכל לפי שהוא לשון פגול הוא נקוד קמן קטן (זרי) ועטמו למטה: (כא) לא הביט און וגו'. כתרוממו ד"ח אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה: לא הביט. הקב"ה און שביעקב

שפתי חכמים

ולא יעשה ודבר ולא יקמנה: ג כלומר תרוממו של ויקמנה מיידין ועמלנין ס"י חוזרין ומלכין לחזור כסם וכוא מדברי כש"ז"ל וסי סתקלום ארנו ל' חמיה כלומר בני חרס דרכם כך אכל כל הקב"ה: ס' סודיעטו ב' בך ארנו דבך עס ודבר ולא יקמנה הכמדין לו אלא עס ממלך מה דבר ה' ואמר קבלתי בעיקום לקחתי סכרי לא לקח ממנו כדכיר לקיה ככ"מ ולהיות מלה כך מקוד הוסיף ע"ד כי המקור כל"מ ינטך לשמוע חופים כל"מ ולסודיע ממ קבל סככות חוסף מלה ממנו ולהיות למי יבך חוסף ע"ת חוסם: ע סודיעטו בזה שמלת בך הוא פעל כלומר שברך אותם ולא עס כלומר שפגול לברך אותם, ומטי שמלת ולא אשיבנה ארנו נוסל אלא על השם כלומר שפדין לא בך אותם ולא אשיבנה ממהשכחו סדויה לברך חוסם אכל על הסועל אינו נוסל לא אשיבנו כיון שכבר בך חוסם הוסיף לומר ולא אשיבנה חט כדכחו כלוא אמר ודבר כדכח ולא אשיבנו כשכהן עוברין על דבריו ארנו מדקדק אחריהם להתבטן

דעת וקנים מבעלי התוספות

(כא) הכיט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל. לכאורה הוא כפל לשון ומביט נמזות שונות. ובלהה כי ידוע כסחה הוא מדרוק או דברד העמיד להיות. ור"י הוא דברד שחוטט עסה כענינו. ויפתן כי בלק חשב אט"ס שטתס הם לדיקים מ"מ מעותדיס הם לחטוא כמות ובע"ז כמו סכיס כלמח אהכ כן שזנו עס כמות מליכ ועכדו לסעור. ואולי יעכסס ה' על ד"ה אינו מביט על אהון שעתידים ישראל לעשות. ואינו בישראל. ועשיו לדיקים הם ואינו רואה שום עמל כסס וא"כ להענינם כעס:

העמוד. והשיב לו כלמס ל' חות כמו וס חילי סלכין לקס: צעניס טכשו על חסמס סיסמסו, ולא ראה עמל און שום מקוס

פירוש לתורה אלהים

וואה גאם האם בור גינוגמס ואלקס וויקען: (ב) הנה בך לקחתי איד האב גינוגען פון גאם איד ואל געניקשין יבד אונ ער האם וייא גיגעניקשט ולא אשיבנה אונ איד.קען עס גיט ווידער קערען איד קען עס גיט מכפל ויין: (כא) לא הביט דען גאם האם גיט גינעהן און אום רעקס און יעקב ולא ראה עמל בישראל אונ ער האם גיט גינעהן מידיקייס צווישען דיא ישראל וי איהו עמו גאם ויין גאם איז מיט אים מיט דיא ישראל ותרועת און דיא ליבשאפט פון גאם מיניקשען די שכינה און ביי אים ביי די ישראל דו נאנקס הנה עס אפאלק איז ארום גיגאנגן פון בצרים: די וידיו אונ ער הים וייא אונ גאם וירכש גיט אנטשלאסן, עירס גיט אנטשלאסן, דריבער קען

לא ינטס ולא יקשן שומר ישראל. גאם וואס הים דיא וידיו איד דיא וידיו פון ש"לעכטעס נאמן

ליקוטים על התורה

(כא) לא הביט און ביעקב וגו' ה' אלהיו עמו וגו'. ווען דיא וידיו האבין געווינדען און יען דרינדערס גינארין צוא רופין וייא מים דעם גאפען יעקב האם גאם גיט געקניקס און גינעהן וינד. בר ואל ויי שפראכן. און ווען די וידיו יען צדיקים און וייא ווערין גערופן מיט דעם נאמען ישראל, האם גאם גיט גינעהן וייא ואלין ויין אפגעבאפערס פון צוא דיען גאם און לעבען תורה און סתאן מצוה. נאר אייביג איז גאם מים איהם, בר ואל ויי שפראכן פון קעניג פון די וועלט איז און איהם, יעדער יוד האם און ויך אפריינד שאפט אונ אליבשאפט צו גאם, און ויין גארטן וואס האם אשומר וואס הים איהם, וועס קיינער גיט געגנן פון איהם, אבער אז דער שומר גיט אונקס פון וויינגארטן אדער ער ווערס אנטשלאסן קענען אריין קניקס געניס און גענען, אבער הקב"ה גיט אונקס פון דיא וידיו. ה' אלהיו עמו, גאם איז שפענדיג מיט לא ינטס ולא יקשן שומר ישראל. גאם וואס הים דיא וידיו איד דיא וידיו פון ש"לעכטעס נאמן

וּתְרוּעַת מְקָדְפוֹ : כִּי אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם פְּתוּעַת רֹאם לָו : כִּי לֹא נַחֵשׁ בִּיעֶקֶב וְלֹא יִקְרָא בְיִשְׂרָאֵל בְּעֵת יֵאמֵר לִיעֶקֶב וְלִישְׂרָאֵל מִה

אלהיון במעדהון
ושכינת מלכהון ביניהון:
כך אלהא דאפקנון
ממצרים תוקפא ורומא
דליה : כן ארי לא
נחשיא צבן דייטב
לדבית יעקב ואף לא
קסמא רען פרבות פיה

ה'א"ס' אלהיו עמו ומריפת מלך בו. כ"פ לב: מל מוציאם ממצרים. ברכות יב גח פתחים
קאם פקרים מ"ג פ"ח: כי לא נחש. נדרים לג שקלים טס ס' הוסיף פ' ושלח:

יִשְׂרָאֵל פְּעוֹן יִתְאמֵר לִיעֶקֶב וְלִישְׂרָאֵל מִה רש"ב

אחתם: (כג) כי לא נחש ביעקב וגו', אינם מעונינים וקוסמים כמונו ולא שואלין אוב וירעוני. אלא בעת
יאמר ליעקב ולישראל מה פעל ה'. מתוך ששכינה בניניהם אומרם להם הגבויים ליעקב ולישראל היום
שפתי חכמים

בצויות פ שלהם עליון ובעתן שהן עוסקים על דמו: עמל.
לשון עזירה כמו (שס ז) הרה עמל (כי זה היה עמל
וכעם תניע. לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום: ה'
אלהיו עמו. מליך מעשיין וממרים לפניו אינו זו
מתוכן: ותרועת מליך בו. לשון חנה ורעות כמו (שמואל
ב עו) רעה דוד ורעה דוד (שופטים עו) ויתנה למרעה.
וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכהון ביניהון: (כג) אל
מוציאם ממצרים. אחת חמרת ההך עם יאל מממרים
לא יאל מעמס אלף האלהים הוואלס: בתועפת ראם לר-
בחקוק פרוצו עלו וכן (איוכ כב) ובקפ תועפת לשון
מעונו המה. ואומר חזי שהוא לשון (בראשית ח) ועוף
יעופף. המתעופף בריום גונבה ל"ח תועפת רב הוא זה.
תועפת ראם. עפיסה גובה. ל"ח תועפת רב: חוקף
לחמים (ניטין כח) ותמרו רכותיו חלור לרשעים: (כג) כי
לא נחש ביעקב. כי ראויים הם לכרעה שאין בהם
מנחשים וקוסמים: בעת יאמר ליעקב וגו'. עוד עתיד
לשון וישבן לפניו ולומדים חורה משיו ומחילתן לפנים
(ישעיה ז) והיו עיניך רחופות חור מוריק. ד"ח יאמר
ליעקב אינו לשון עתיד אלא ל' היה אינו לריבים למנחש וקוסם כי בכל עת שרדיך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל
הקב"ה ומה גורמתיו כמרו' אינו מנחשים וקוסמים א אלא

שפתי חכמים
ב צויות שלהם ל' און: צ לונו בזה דמלח לטם כמו יוס לא
ראם שהוא בטהם שאין לחיי יתים כח שלל לכהמה וס"ק כמו
הכח"ס בטהם בנין גבוה וחקף אחת עכירו ויורם שהוא חוק כך
הקב"ס בטהם עולמו על חוקן והוליסם בחוקם במוקף בוס
וגופם שלו כ"ל בחוקם עולמו. וז"ל בחוקם שהם וכסף
חוספום עיביסם על משו: ק כ"ל דסוף כולה לחם טעם למס
נקלס החוקף ל' חוספום ולמלך שהוא ל' עוף יעופף דמה ביעוף
היעוף חוקף כד פיה זה לפי שסדר כל דכפ שהוא מורכב מד'
ישודם כשחוקין וחמו כשחוקין נוסל לחן והיעוף מעופף שחוק
הוא כפן טעמו שודלי כח רב יט: ד ר"ל בחוקף כהדים
שחוקין כמסירום חוקף הטולס עד סופו. ולטעם לראון הקס
למה כתיב רחם, לכן כתיב ד"ל שדעים נקלסום כחמים. ולר"ל
הקס הדמיון בקרל לחמים. ל"ס נס טעם נקלסום ור"ל: ש טעמי
ש"כ"ף הדמיון מרעה שהוא מדעם עם חמרים לפת הוואת ח טעמי
לדמיון מרים כתיב ומפוס מלך בו שהוא חכס ויבס ח טעם טוד
עתיך שטעם עם חמרים כוואם שטעם לפניו טעם: א ט'
ויסיס דקוק עם כי לא נחש ביעקב. ולפי שדכס חמרי יסיס ט'
שחוקין שטעם הכי כטעם לומר אל יבלו מעיני שטעמו לרבע
בעיני נחש או קסם יאמר להם ט' גוואה ולא יטרבו נחש או
קסם כ"ל: וזה נחש יחש ל"ל לרש"י לשי טעמי ור"ל:
להיות כות בעת חמרה חכתי לשון ח כל שהן חכתי לשון ח
ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל וזהו שנאמר
ליעקב אינו לשון עתיד אלא ל' היה אינו לריבים למנחש וקוסם כי בכל עת שרדיך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל
הקב"ה ומה גורמתיו כמרו' אינו מנחשים וקוסמים א אלא

דעתי הקבים מבעלי ההוספות

כסיון כמו נחשיה לומר אין לנסות חס יקלס: כי בודאי לא
יקלס וכי פיעל אין הקבים חסן לקלס חזל על ידי כשמים
וקסמים יכול אדם לקלס מ"ל ולא קסם נישאל עליו שום
כשמים מוטיילן כסם שהקב"ס שומרים: בעת יאמר ליעקב בעת
הכס כמו כסם מיה יאמר על יעקב ועל ישראל מה פעל אל כ"ל

כח) כחוספת לטם לו. לומר כפי כללים כמו פעל מעל
לחם. תועפת ל' כסולן דומתה ופסלה ויעופף וכן טעמוס
כחקק טעיה שהטה אור עין כסול מלור טנהק ודומה טק"ס
לחם כדי להשוין לעלי אדם וכן הוא נמשל לר"ל כחמים
ישאל מיה טעם על יי"ח: (כג) כי לא נחש ביעקב. ל'

פירוש לתורת אלהים

צו יצא ערניש ביי דיא ישראל צעה עם וועט זיין אזוי
אציים וואס אלע ווערין זעהן די ליבשאפט פון
גאט צו די וידן יאמר אונ עם וועט גיזאגט ווערין
צו יעקב פלוקר דיא סלאריים וועלין פרענין צו
יעקב ולישראל אונ צו דיא ישראל מה וואס מורה

(כב) אל מוציאם גאר גאט האם זיי אוים גיצוגען פון
מקדריס בתעמות ויירר דאם שטראקייים אונדאם הוכ'
קייט איז צו אים גען זיי זענען ווערט קען זאל זיי
געענמשין: (כג) כי לא נחש ביעקב ווארום עם איז גיטא
בישוף מאקער אין יעקב ולא קסם אונ עם איז גיטא
משל

חכמים

משה בעמסקרת אויף שמואל ער האם געהרגה אפרימדה
גאגנדו, די בעל הבית פון די גאגנדו הם געמאכט ביי שמואל
פאקטער ער זאל איהם בצאחלין פאר דיא גאגנדו אונ ער האם
איהם געמאכט. האם דער רבי גיזאגט צו משה וואס האקטו
פון דעם וואס דו ווקסט פלבלים אויף שמואל, צו שמואל
טורהטו דאך גאר גיט. דוא מורקסט דאך גאר צוא שמואל
פאקטער וואס וויילקטו פון שמואל'ס פאקטער. שמואל'ס פאקטער

(כג) כי לא נחש ביעקב וגו'. ל' קלס צוויי קינדער האבין
גילעדריגט אין איין חדר. אכאהל האם גיטראפין דיא
קינדער האבין זיך געקריגט אונ זענען גינארין שונאים. דאם
איין קינד משה געמסקרת אויף שמואל אל ער האם געהרגה
אפרימדה וזן. דער בעל הבית פון דיא הונ איז געקוקט צוא
שמואל'ס פאקטער ער זאל איהם בצאחאלין פאר דיא הונ.
אונ ער האם אים בצאחאלס. אין ספליקע טעג שפטימער האם

פָּעַל אֵלַי: כִּי הִיָּיְעָם כְּלָבִיא יָקוּם
 וְכֹאֲרֵי יתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֵאֱכַל
 מִרְקָה וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתֶּה: כִּי וַיֹּאמֶר
 בְּלֶק אֶר־בְּלָעַם גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ
 גַּם־בְּרֶךְ לֹא תִבְרַכְנוּ: כִּי וַיַּעַן בְּלָעַם
 וַיֹּאמֶר אֶר־בְּלֶק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ
 לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־יִדְבַר יְהוָה אֲתוּ

עבד אלהא: כד הא
 עמא כלי תא שרי
 וקאריא יתנשל לא ישרי
 בארעיה עד דיקמול
 קטול ו נכמי עממיא
 יירת: כד נאמר בלק
 לבלעם אף מילט לא
 תלוטינון אף ברקא לא
 תברכינון: כו ואתיב
 בלעם נאמר לבלק הלא
 סלילית עמך ממימר כל
 די מליד יי יתיה אעביד:

ת"א פס פסל 56. פסמים סס: ודס חללים. חולין לה לו: רשב"ם

בעל המוריס

שמיס: (כד) סן סס. הסמוק מחיל כה"ס ומסיס כס"ס. מה פעל וגור הקב"ה לימים הבאים ואינם צריכים נחש וקסם: כעת יאמר. מה שעתיד לבא בעת אחת מן הרבה ה' להמיטנו עכשויו לא לקח מדינו עולה ומנחה ובעת לא השמיטנו כמות. לירת הבן שהוריענו ששהיה בעת לשנה הבאה לא השמיטנו. אלא ודאי נחה ונתקיים לנו בן שאם היינו מתים האיד יהיה לנו בן לשנה הבאה. וכן בעת היה את חובקת בן:

רש"י

ותומיס מגידים להם. וואונקלוס לא תרגם בן: (כד) הן עם כלביא יקום וגו'. כשהן עומדין משתנס שמרית הן מתנברים ללביא וכארי לחטוף את המנות ללבוש זליית לקיח את שמע והנהיח חפילין: לא ישכב. כלילה על מטתו עד שהוא אוכל ב ומחלל כל מזיק הכא למרטו כיד קורא את שמע על חטונו ומפקיד רוחו ביד המקום כזא מחנה גויס להויקס הקב"ה שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם בן חללים. ד"ל ח' עם כלבים יקום וגו'. כתרנומו: ודס חללים ישרה. (כח"ר) נכנחם שאין משה מת עד יא) ולא כלעם בן צבור הקווסס הרנו בני ישראל כחרב על חלליהם: (כה) גם קב לא תקבנו. גם ראשון מוסף על גם השני וגם שני על גם ראשון וכן (מ"אג) גם לי גם לך לא יהיה וכן (לכרים לב) גם כחור גם כחולה:

דעת זקנים מבועלי החוספות

כל כך נעשה סבב"ם נביס וגנכותו לישלכל עם שאלמו הכל כמס פעולות פסל הק"ס עם סלו, וסוא כמו עם רכו פמשיך ס':

פירוש לתורת אלהים

קאמ: (כד) הן עם כלביא עם איז אוזי אפאלק וואס ער שטייט אויף אין דער פריה אוזי ווי אלעספערטם וכו' אוזי ווי אלייב טומם ער ויה אויף הייבין און שמואלקין הייף צו טאהן סקזת און אן צו טאהן איין סלית מיט ציצית און הקפילין לא ישכב ער וועט ויה גיט לייגין אין יוין לאנד ביו ער וועט עסין דאס פארצוקנג פון דיא קנעגים ודס חללים

משלי חכמים

האם נאך דיר קיין שלעכטס גיטאהן. האם משה גיטעקערט ווי אוי קען דאס יוין או שמואל וועט קיין משהל קיין יאדין סאכין בייא ויין פאסער און ווען ויין פאסער וועט איהם אנהייבין שלאגין פאר דעם שאדין אין שמוכ וועט ער איהם שוין שלאגין פאר דיא הרן און פאר דיא נאנדן וואס ער האם געטוון בפאחלין פון ווינטערטוענין וועל איך שוין עתון גענוג גקקח אויף שמואל. דאס ועלביגע האם בלעם גיטעקערט צוא בלק אמת איצט קין איך דיא יודין נאר דאס ווארום

סייגע בשוף קעבנן נאר גיט שלעכטס טאהן דיא יודין. עם וועט אבער קומען אציים וואס די יודין וועלן ויה פארן יודיקען גענון קאם און ער וועט ויאי שפראמין וועט ער זיי דערפארען וואס ער האט גיטאהן אפרכה צו זיי און ער האט זיי גיטאהלן פון סייגע בשוף און פון דעספוטענין האבין ויאי די סיבה גיט געדייקט און האבין געזינדיקט וועט נאך ויער שפראך גרעסער ווערין, דאס סייגע דער פסקי בעת עם וועט קויבען אציים יאמר ליטיק ולישאל, וואס סען וועט וואגין צוא דיא

כו ואמר בלק לבלעם
 איתא פש אדבריה
 דאתר אחרן מאים יתי
 רעוא מן קדם יי
 ותלוסיה די מתמן :
 כח ודבר בלק ית בלעם
 ריש רמתא דמסתכיא
 על אפי בית ישימון :
 כט ואמר בלעם לבלק
 בנה לי הבא שבועא
 מדבחין ואתקין לי
 הבא שבועא תורין
 ושבועא דכרין : ל ועבד
 בלק במא די אמר
 בלעם ואסיק תור ודבר
 על פה מדבחה :
 כד * וחזא בלעם ארי
 תקין קדם יי לברכא ית

אעשה: שש' שבועי כשהן מחוברין בו ויאמר בלק
אל בלעם לכה נא אקחך אל
מקום אחר אולי יישר בעיני
האלהים וקבתו לי משם: כח ויקח
בלק את בלעם ראש הפעור
הנשקף על פני הישימון: כט ויאמר
בלעם אל בלק בנה לי בזה שבועה
מופתת והכן לי בזה שבועה פרים
ושבועה אילים: ל ויעש בלק כאשר
אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבה:
כד * וירא בלעם כי טוב בעיני יהוה

רש"י

(כז) וקבתו לי. לון זה לשון לון ו כמו וקבתו אלה לי
 תחול לולי יישר בעיניו ותקנתו לי משם. מליד"ש בלע"ו:
 (כח) ראש הפעור. קוםס היה בלק ורואה שכן עתידין
 ללקות על ידי פעור ולא היה יודע כמה אחר שמת הקללה
 תחול עליהם משם וכן כל החושים ככוכבים ו רואים ארץ
 יודעים מה רואים: (ה) וירא בלעם כי טוב וגו'. אמר

שפתי חכמים

ו כי ארץ יבנה סיקוב חוחו מיד שמה לא יישר בעיני אלסיס, לכן
 אמר וקבתו לי משם ל' עמיה לטוב אמר שיישר בעיני אלסיס
 לקוב אוהב: ו (כח) סרד ככל כנאון קבוב לג"ש למעל נצי
 ראש הפסגה ולא עוד שהסוף וכן כל סמו"ח כו'. ונכלס דבשלמא
 למיל דלא שתייה הפסגה בראש הפסגה וכן נכטה סהרי נאמר
 כ"כ"ס וואס הככה יועל פהס ג"ו דלא הפסגה וגו' וימה שס
 משס וגו' אכל בלאס הפעור לא היה שום פירס ולמה הולכו
 בלק לכס, וכו': חזקין דע"מ היה הפסגה ע"י הפעור, וסוקסס

פירוש לתורת אלהים

ווענין ויי פלוקען פון דארטין: (כח) גיפת און בלק
 האט געפירט צו בלעם ראש הפעור אויף דעם שפיין
 פון פעור השקף ווי מען קענקען דער וויספניש:
 (א) וירא בלעם און בלעם האט גיזעהן כי טוב בעיני יי

אנשה דאם וועל איך מאן: (כו) ויאמר בלק האם
 גיזאגט צו בלעם לכה נא אקחך אויך וועל ריך פירין
 אין איין אנדער ארם אולי סאמער וועט גיפעלין
 אין נאָטם אויגן וקבתו לי משם וועסטו פון סיינעט

משלי חכמים

איך דאך פארשטאנדיק קען דאך מאכן נאָטן פאר וואס זאל ער ניט
 אריין קומען אין יידישע פארנאָטונג דורך איהם ווענין
 דאך די יודן גינגענשט גיזאגטן פון בלעם, נאר למשל עס
 איז גיזאגט צוויי ברודער איינער אריבער און איינער אן אריבער
 דער אריבער איז גיזאגט אפגעשטער פונקט, אפילו דער
 בייכער ברודער האט איהם גינגען אלץ וואס ער האט גע-
 דארפט פון דעסמווענין האט ער נאר בקא גיזען די רייכקייט
 פון זיין ברודער ער האט גיזאגט זיין ברודער זאל אויך ווערן
 אריבער אזוי ווי ער און נאך ענדער שו איהם. אפאל האט די
 קנאה און דער כעס פון דעם אַרעפּען ברודער אזוי ניט
 געשטאקט אז ביי איהם איז געבליבן ער זאל פארברענגן די
 שטוב ווינע מיט זיין גאנצן פארשטען און אפילו פונקטליך
 אויך, ער האט אבער די זאך ניט אריבערשט ווארעס פונקטליך
 דאבין ברענגען ווי ער לינגט און נאָט קומען אין דעם
 זיין ברודער האט מען באלד אלץ סוףלאשין, און און חסרה
 איז ער אנשלאפן אין איין אַנדער שטאם, עס איז אים אַבער

יודין איהר געדיינקט כה פלל אל, וואס גאט האט גיזאגט
 פון איהרשטענין, וויא דער גביא האט גיזאגט עמי זכר נא
 מה יען בלק פלך מואב, מיין פאליק גידיינק נאר די גצה פון
 בלק און וואס בלעם האט איהם גינגעפירט וועסטו וויסען די
 זעקע און דיא שובה וואס גיט האט מיט דיר גיזאגט און
 דוא וינדיינט בענין איהם:
 (א) וירא בלעם כי טוב בעיני ה' וגו'. בלעם האט גיזעהן אז
 הקב"ה וויל נאר קענשטן דיא יודן איז ער שוין
 ניט געזאגטן דערין וואס גאט וועט איהם אַנְעִדוּ כִּינ לִיבִין
 גיזאגטן דיא פנים צו דער קדבר און האט אַנְעִדוּ כִּינ לִיבִין
 דיא יודן, וויא פנים צו דער קדבר און האט אַנְעִדוּ כִּינ לִיבִין
 גינגענשט דיא יודן וויסען פיר וויא גרויס ווענין גיזען דיא
 קללות וואס ער האט געטראכט אין בארצין צוא פלוכין דיא
 יודן, וויא דער פסוק זאגט מאַב זאל נאָט קומען אין דעם
 יידישען פארנאָטונג ווייל ער האט געזענען בלעם ער זאל
 פלוכין די יודן נאר גאט האט געטראכט פון זיינע קללות ברכות

ישראל ולא תהיה בזמן
 בזמן אלהין לקדמות
 נחשיא ושוו לקביל
 עגלא דעבדו ישראל
 במדברא אפיה :
 וזקף בלעם ית עיניהו
 וחזא ית ישראל שרן
 לשבמוהי ושרת עלוהי

ת"א ולא סגן. ס' סוסר פ' חיי פרה: ויסע בלעם את עיניו. בפרס ס' ס' סוסר פ' ית:

רשב"ם

(א) לקראת נחשים. לכחות ממקום למקום אולי ויכל לקללם אלא מעתה נתכוין לברכם בלב שלם ומתוך רש"י

אזני נריך לבדוק בהקב"ה כי לא יחסון לקללם: ולא הלך בפעם בפעם. כאשר עשה ב' פעמים: לקראת נחשים. לנפש חולי יקרה ה' לקראתו כלאונו אמר רזה ולא רזה לקללם חזכיר עוונותיהם על הזכרת עוונותיהם תחול: וישת אל המדבר פניו. מ כתרנונו: רעה י והרי ית ג' מדותיו. עין רעה וזוה נבזה ונפש רזה כל שנת שזק שזק לעמו והיו עוטרבין רזה שאון

רעת וקנים מבעלי התוספות
 (ב) ולא הנה וגו' להרמז כסונוס לפי שידע הוא שלא יוטילו כדפי' לפיל אלא נתכוין לברכם והסמים הקב"ה על ידו כלאמר וחתה עליו כוח אלמים. א' כי נמי רזה לקללם וזכחה שבינה עליו וסבירמו בע"כ לברכם:

פירוש לתורת אלהים

בלעם שבח את ישראל
 (6) וישע אל המדבר פניו וגו' עד מה סיבוו אסליך יעקב וגו' סתרגוס פי' וישע אל המדבר פניו, וכוו אסוכי לקבל עגלא דעבדו ישכאל כמדבר, ולכאורה כמס נתפיים כמס שרמס ישכאל שזק לשפיו, ופסח וזמך מה סוכו אסליך יעקב וגו'.

עם אזי נזם אזי דיא אויגין פון גאם מען זאל בענטשין דיא ישראל ולא הנה אזי ער נים גינאנגן פרובין אויב די שכינה וועט זיך צו איהם בנויזין אונ וועט אים הייבין פלוכין נאר, ער האט גינאנגט איד וועל דער מאנגען זייערע זינד וועט שוין אויף זיי תל זין די קללה וישת אונ, ער האט גיטאהן זיין פנים צו דער מאנגען וואס זיי האבין גימאכט אין דער סדך דאס עגל: (ב) וישא בלעם את עיניו אונ בלעם האט אויף גיהויבן זייערע אויגין אונ האט געזעהן דיא ישראל רהען צו זייערע שפטים איטליכעס שבת רהם באוונדער אונ דיא מירין פון זייערע גיזעלסין זענען נים איינס קענען אנרערין ברי איינער זאל נים זעהן וואס עם אזי

ליקוטוס ערי התורה

(א) וישא בלעם את עיניו וגו' ורען בלק האם געשקס צוא בלקעם פון זאל קומען פלובין דיא ירדן, האם בלק געביינט און בלעם האט כת צוא גינעוועלשען אין היפעל אונ פריקאל אויף הקב"ה, וועמען ער בענטשט מוז גאס אים אויף בענטשין אונ וועמען ער פלובט מוז גאס איהם אויך פלוכין, אונ בלעם האט אויך אזוי געביינט, האט גאס גינאנגט צו בלעם נים די גינעוועלשעס אויף מיר נאר איד גינעוועלשית אויף מיר, וואס איד וויל דאס מוינטו סאהן, האט בלעם אינצם מודה גינען אז ער זאל זיין האט קיין כת צוא גינעוועלשען אויף דיא וועלט, ער זעהט ער דיא זעהנג פון גאס, אז גאס גאר גינען אויף איינעם גוטס אדער אויף איינעם שלעכטס, זעהט דאס בלעם זייט ער צו פלוכין אדער צו בענטשין, אונ אינצם האט ער זעהן אונ דיא ירדן וואו האנגען יעדער שבת בוונדער אזי אויף אים געקענען גנייס וואנגיאוחו אז גאס וויל בענטשין די ירדן, דריבער האט ער זיא אנגעהויבן בענטשין:

משלי חכמים

אין געקויפט שפאם נאך עקנער גינען פון פריער, ווען ער אויגענוען שלום פים זיין ברידער האט דאך דער ברודער איהם אלע סאהל געשטיצט אונ אינצם האט ער גאר נים, ער האט אזי אפ גילעכט געליבט איהר און גרויסע צרות ער האט געביינט אז מים דער צייט וועט דער ברודער פארנעמען וואס ער האט איהם גיטאהן, האט ער געשריבן צוא זיין ברודער ער זאל איהם העלפן מים קענס געלם אונ ער וויל צוריק קומען צו זיין היים, אונ דער ברודער האט איהם נאר נים געקענט, ער האט געווארט נאך אקורצע צייט אונ ער האט גינעהן דער ברודער געפערט איהם נים האט ער פארדי שפאנגען אז דער ברודער וויל איהם נים געקערן, אז ער געקענען צוריק אין די שפאס וואס זיין ברודער וואהנט, וויא דער בייקער ברודער האט גיהקעט און ער האט געקערן ברודער

אין געקויפט האט ער געשקס זאנען צו איהם דוא זאלקס נים קומען אויף דיא שנועל פון מין שטוב אויך וויל דוך גאר נים זעהן, דער ארבעטער ברודער האט אנגעווענדט אלע קרעפטן ער זאל בירדן מים זיין ברודער אויך האבן דאך דיר קיין שארין געמאכט וואס כיוסא אזוי מין, האט דער בייקער ברודער גינענען דוא בייס דאך מיר אשונא אונ האטס געוואלט פארברענגען מין שטוב מים מין זאנען פארשטענען אויך זאל אויך ווערן ארעם, בינען דאך צו פרידען גינען מיר זאלן ביינע זיין ארבעט ליים אונ ווילקס נים מין שטיצונג, ווארום קומסטו אינצם צו מיר אויך זאל דיר העלפן, אונ וואגן האט מיר געהאלפן אויך בין געקליבען בייך אונ דוא האט מיר גאר נים געקענט סאהן דאס האט גאט מיר געהאלפן פון מייגענווענען וואגן נים פון זייגענווענען. דאס בייקערע שנת

**וַתְּהִי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: ג וַיֵּשֶׁב
 מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֶאֱמַר בְּלָעַם בְּנֵו בְעוֹר
 וַנֵּאֱמַר גִּבְרָא דְשִׁפְרִי
 חַוִּי: ד אִימַר דְּשִׁמְעַ
 מִימַר מִן קֳדָם אֵל וַחַוּוּ
 מִן קֳדָם שְׂדֵי חַוִּי שׂוֹכֵב
 וַמְתַגְּלִי לִיה: ה מַה טְבָא**

רוח נבואה מן קדם יי:
 ג ונמל מתליה נאמר
 אימר בלעם בריה בעור
 ואימר גברא דשפיר
 חוי: ד אימר דשמע
 מימר מן קדם אל וחוו
 מן קדם שדי חוי שוכב
 ומתגלי ליה: ה מה טבא

ח"א כנו בעל. סהדתי קס ס' סוהר ס' נשא: ונאס הנכר שחם העין. נדס לא:
 רשב"ם

בעל הטורים

לומר שלא ימות משה עד שיהרגו למתת מלכי מצרים: (ג) ונאס
 סגבל. כד"ל קרא נכר שדופס כלעס למרגולו כמו ססמרגול
 הוא נולף מכל, כך כלעס מרנזו בכחיות מהה כן סס
 העמים, כך כלעס ידע לנין השטס סספ"ה כוסס סס. וכמו
 ססמרגולו רכבו למאוד על כול א"ל, כך כלעס מרג נאחמ מרגלו:
 (ד) יחזו יוסל וגווי עינים. ס"ח מילס: נוסל. כשכל ססמלס
 שהיא מלאוס לפני סקפ"ה: (ה) מה טויו סליך. לפי שטיקב
 רש"י

ותהי עליו רוח אלהים. עלה בלבו כ שלא יקלס:
 (ג) בנו בעור. כמו (הלוי קיד) למעינו מים. ומ"ח
 שניהס ל היו גדולס מחבותיהס כלק בנו למור אכיו בנו
 הוא כמלכות וכלסס גדול כלעס מרנזו בכחיות מהה כן סס
 היה: שחם העין. עינו נקודה ומולחט למון ומור שלה
 נראה פתוח ולשון משנה הוא כדי שישחוס ג ויסחוס ויגוב
 (ע"ז סע). ורבותינו אמרו לפי שאמר ומספר אח ריזכ
 ישראל סקב"ה: ויזכ ומונה רבינותיהן של ישראל מתי סבא
 טפס סגולד הלדוק ממנה. אמר בלבו מי שהוא קדוש
 ומשרתיו קדושים יסתכל ברכיים הללו ועל דבר זה נסמית
 עינו של כלעס [נדח לא] וימ"ח שח' העין פתוח העין ס כמו
 שחרגס אונקלוס ועל שאמר שחון העין ע ולחם שחון
 העינים למדנו סמומל כחחח מעיניו היה: (ד) נפל
 וגלוי עינים. פסוקו כחרגומו שאין נראה עליו אלא
 עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על סניו לפי שהיה ערל
 ומלוח להיות נגלה עליו כקומה וזקופה לפניו: (ה) מה טבו
 בלעם משבח את ישראל

כך כתיב כאן ותהי רוח אלהים שרוח שכונה
 שרתה עליו מאהבה דרך חיבה: (ג) שחום העין.
 פתוח עין. רואה מראות אלהים כמו שישנוני עד
 שישחוס ויכתום: (ד) אשר מחזה שדי יחיה. פעמים
 נופל שוכב כלילה ופעמים גלוי עינים ביום. כי עתה
 היו נבואות הללו ביום. כמו נופלים על פני השדה
 שפתי החכמים

יחד משאל פעמים: כ ר"ל כמס שכ' וספי עליו רוח אלטיס
 מכחם סחיס עליו נכוסס ולא מפרס אחרינו מפי נכוסס אלא
 מספר בשבחן אל יכחל ומפרס פלס בלבו כ' וכלו אמר וספי
 עליו רוח אחרת והוא רוח אלטיס עליו קלל: ל כלעס וכלק
 ועליל נ"כ כתיב בכלק בנו למור. ומכיוזו בנו סוף כבור אכיו
 וכן כלק. והא דלא ס' זה ועליל גבי בנו למור: ו"ל דלמיל ס"א
 שו"י טספס ספי כמו למעינו מים אכל ספס דקוסו מסיס דכתיב
 ספס מטיס בנו כבור ס"כ לרעמח אחי ומכלול ולסיין מפי אטס
 דכתיב בנו למור: מ כלחח לנירלח על מלי נירלח סיס: ג ולסיין
 יין סך קלחב טלס סיס מתיס על יין כתיס עכו"ס לגדו וססס
 שס עד שיכול לניקב עכו"ס סהיסי ולחול' א"ו ויסחוס ויגוב ס'
 ויזכ סססחוס כחרגומו מרבו התיס נגונו א"ו סוי יין סך ש"מ
 ד"ל ססוס נכוסס ספי: מ כלעוס סהיס לו כלייה סוסה וימר
 משח' החוס: ע"ר"ל ה"ס מפורס כיניו דכלעס סיה סומל ונאס
 פסרס רש"י. פורה העין דמשמע שהיה כולם בלויס טוכס.
 וע"ס לא נאחמ שחיס סעיניס כו: מ לפי פסונו קסה למס אמר
 נוסל

כלילה כשהוא שוכב. ומדרשו כשהיה נגלה פ עליו לא היה בו
 ומלוח להיות נגלה עליו כקומה וזקופה לפניו: (ה) מה טבו
 בלעם משבח את ישראל

וההלאס כוס לפי מה שכתב הכוזבי כלעס העגול שלא היה סססס
 גדול כל כך, לפי שחם סיו מוכנלים ומכלול מוחשוס וסיו
 ליקוטוס על התורה

(ה) מה טבו אלהיך יעקב וכו'. דער פאר היקלות שבייבם
 די צורה פון יעקב אבינו איז דא אין כסא הקב"ד,
 אונ געווען דיין וידון זאנן קדוש קדוש קדוש לייבם הקב"ה זיינע
 ביינע דיקנס אויף די העקנס פון יעקב אונ ער קלשם די צורה
 פון יעקב וואס אין כסא הקב"ד און ער זאגנס וואהל צוא דעם
 פאטער וואס איז יונגע קינדער לויבן אים מיט אונעלע קדושות.
 אונ הקב"ה האט געווינען צו בלעם די פרקבן אונ האט אים
 געווינען ווי די צורה פון יעקב איז דא אין כסא הקב"ד, דריבער
 האט בלעם גינאנס מה טבו אלהיך יעקב, יעקב ווי גוט איז
 דיין גינעלס, ישראל וינא גוט איז דיין ווירונג:

איין אויב איז איהם נאר אפיין: (ד) נאם שומע אמרי אל
 קאם ער מוהמ וענהו די שייין פון דעם אלטעקמינען
 משלי חכמים

איין גינען מיט מאב, מיאב האט מקנא גינען די ניוקסיים
 פון די יודין, אונ הם געשיקט צו בלעם ער זאל מלכין די יודין
 אונ זאל זיי פארלענדען נאר נאם האט נים גינאנס מיט זאל
 דיא יודין מלכין אקער מאב, איז געבליבן ביא יין שלעכטע

(ס) מה טבו אלהיך. וימיר כחלק אמר ר"ל עכנכיו
 על סומו דעס אספ לנר מה סיס בלבו כקס לעמל לא סיס

פירוש לתורת אלהים

איין דעם גינעלס פון דעם אנדערען יחיי אונ עם
 איז גינארין אויף איהם די נבואה פון נאט אונ עם
 איז שוין אויף גינאנען אין זיין הארץ ער זאל זיי
 גיט מלרכין: (ג) וינא את שפלו ויאמר אונ ער האט
 אויף גינארען אונ זיין שפיל אונ האט אונ גינאנען
 נאם כלעס דאס איז די רייר פון בלעם דער זון פון
 בעור ונאס הנבר אונ דאס איז די רייר פון דעם מאן
 ונאס זיין אויב איז אפיין, רש"י שבייבם ער איז בלינד
 גינען אויף איין אויב דרום האט ער גינאנען אז
 דאס זאמט דער וואס הערמט די זאג פון נאם אשר

נאם טיפ, ער כוהמ פאלען אונ שלאפען זילוי אונ
 חכמים

הארץ גענין דיא יודין, אונ וואס דיא יודין זענען גינענשט
 געווארין דורך בלעם דאס האט נאם גינאנען פון דיא יודינס
 ווענין וואס גינער טראב צו דער זאך, דריבער זאל סוואב גיט
 קימען אין דעם יודישען פארנאמלינג:

מִלְכַּתָּוּ : " אֵל מוֹצִיאֹ מִמִּצְרַיִם
בְּתוֹעֵפֶת רָאִם לֹא יֵאָכֵל גּוֹיִם צְרִי
וְעִצְמֹתֵיהֶם יִגָּרֵם וְחֲצִיו יִמְחָץ :
סְפָרַע שֶׁכֵּב כַּאֲרִי וְכִלְבִּיא מִי יִקְיָמֵנו
מִבְּרִיךְ בְּרוּךְ וְאֲרִיךְ אָרוּר :
וְיִחְרָאֵף בְּלַק אֶל־בְּלָעַם וַיִּסְפַּק
אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בְּלַק אֶל־בְּלָעַם
לָקַב אִיבִי קָרָאתִיךָ וְהִנֵּה בְּרַכְתָּ

מלכותיה: ה אלהא
 דאפקינון ממצרים
 חוקקא ורומא דליה
 ייבלין בני ישראל נכסי
 עממיא סנאיהון ובכיות
 מלפיהון יתפנקון
 וארעתהון יחסנון:
 ט ינוח ישרי בחקוף
 באריא וכלהא דלית
 מלכו דתתעועיניה
 בריכה יהון פריכין
 וליטף יהון ליטין:
 י חקוף רונא דבלק
 בבליעם ושקפנינון לידוהי
 ואמר בלק לבלעם

ה"א סנאיהון סס: כחופסא לחא לו: גוסיין סה: ועלמוסיס: מקודס טסח סה:
 כדע טסכ: ברכות יב סנסדרין סס: וכלילא מי ס: סוסיס ס' ויסלח:

בעל המורים

(ה) אל מולאו ממלכות: חמך זה ב"פ, לומר כבש סבוליה
 ממלכות כן ויליה נעמד כח: וועצמותיהס: ע"ן סתיה לומר
 כך כי יתקו ז' עממיס וכל ס"א עומות וזה הוא כל ס"ג מדוי
 לאלהו: (ט) כדע טכס כלרי וכלילא עי יקימנו: ונעמלה חמך
 סדךך מסיסלי וימכר מעט כנלוי וסחך כך נעמסל וסוהן כמו

רשב"ם

אגג כמו כל מלכו מצרים קרייה פרעה. מלכו פלשהים
 אבוהיך, ושל ירושלים מלכו צדק. אדוני צדק:
 (ח) תועפותו, חוזק כמו ותועפות הרים לו:
 כן טס כנלוי יקוס וכלאי נעמסל לעמלה הקדוס לכיא כי כן

שפתי חכמים

ק ויסיס ס' ספסקל סה סלל סבוליו ממלכיס חוקקו סחוקקו
 רוס וירוס סל וסלח וסלוח חוקק ורוס סלו וסלל סבול ס"ח
 סהס לריו ועלמוסיס סל ע"א וירס סל סל סל לסודיע כחו סל
 סקכ"ס סהסי ככר סמך לעמלה, וסוד שיסלר סמלר וסלל גויס
 לריו בלתי נקשר לל לסניו ולל סלחיו וס"כ יסו סיכוסו סל
 קרל סחי סלל סבוליו ממלכיס סחוקקו רוס וגויס סלו וסס
 לוחו סחוקקו ורוס סלו וסלל וסלל כו' וסוסוף מלת סח וס"ח
 סרוסיס סל מלת ע"א סמך סח סע"א כי סס ז' וסין סחייו
 סע"א נלכלס וכל סולסיל וסוסוף מלת ססס כי סס ז' סחי
 מלת סרו יסוד וסוד כוסוף מלת סל לריס וסלכוח סוחס ססס
 לריו גריס ולל כל סע"א ככלל, כן סמך לריו וכל לריס:
 ר עממימונו י' עמוס: ש' סחוסו סל כעלי סחיס וס"ק קרל

מלכותו. של יעקב ויחזר ויחזר שיבא אחריו דוד ושלמה:
 (ח) אל מוציאנו ממצרים. מי גרס להס סגדולה הזוח
 אל המוליסס ממלכיס סחוקק ורוס סלו ק יסלל סח סויס
 סהס לריו: ועצמותיהס. י' גריס: ממחס סהר
 כו לסון סבירה וכן [לפניה נ] לא גרמו לבקר וכן [וסקל
 כג] וסח סרסיה סגרמו. וסלי סומר לסון עמס סוח סמגור
 סכסר כסניו וסכיסו וסוחס סעפסיס וסעמיד סעמס על
 ר ערמימונו: חציו ימחץ. אונקלוס סרגס סניו סל
 כריס סחוקק סלסח סלכיו סחרי סלונסח ס[ס"ח]
 סחוקק וסליס וכן ימחץ [וספסיס ה] וסמחל וסלסס סרקח
 סחיסו סח סרלס ויס לספור ל' סחיס ממש סחי סל סקכ"ס ימחץ
 כדמס סל לריס יסכול ויסעכע כדמס כמו (סחליוס סח)
 למען סחחזרנלך כדס וסניו ז' מל' מכה כמו מחלתי סלכוב כדס
 גרלח סחלילי סחוקק וסנוע: (ט) כרע טכס כארי.
 לעבור

דעת הקנים מבעלי ההוספות

דסיס כני העלמיס סח מלך ססור כלמיס סל סל סורסו
 וסרסו סרו כמיס כדס סגילו סלר וירוס סללל סלכו ורוס
 מלכו סל סרלל ויחך סללג כמו סעליו סעלך סחסיין סל סרלל

פירוש התורה אלהים

פון די ישראל וועט דער הויבען אונ דער הייביק
 ווערין פון אגג דער קלך פון עקלק פלוקר ער וועט
 איין עקען אונ אגג סלך עקלק אונ דער קאך
 ונשא וועט זיין כלכות קאך סקחר דער הובין
 ווערין ווארום דער קאך וועט זיין דוד אונ שלמה:
 יח אונ ווער האט דאס וויי גורם גינערין די גדולה
 אל דער קאמ וואס האט זיי אויס געזען פון ספרים
 סתומים דאס לו מיט זיין שטארקייט אונ הוקקייט
 וואס איז צו איהם פלוקר צו קאמ ב"ה יאכל גוים ער
 וועט עסין די פלעקער פון די גנענים וואס וויי
 געגען ציי זייגע באלירדיקער ועצמותיהם אונ וייערע

בייגער וועט ער צו פרעקען וציי יסחן קאמ וועט
 ווייאלא מיט זייגע פיליין: (ס) פדי ער וועט
 קניגן אונ וועט ליגען אזוי וויי אלויב פלוקר די
 ישראל וועלן זיך באזעצן אין זייער לאנד מיט
 שטארקייט אזוי ווי אלויב איז שטארק וכלביא אונ
 אזוי ווי אלעקסערט ס'קניט ווער קען איהם אויף
 ריכטען פלוקר ווער קען אקענין וויי באשטיין
 ספרדי דיא וואס דיך גענשטיין דיא ווערין אליין
 גיבענשטיט ווארדיך אריי אונ דיא וואס פלובין דיך
 ווערין אליין נילוכט: (י) ויחך עס קאמ גיבענעם

כַּךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים : " וְעַתָּה
 בְּרַחֲמֶיךָ אֶל־מִקְוֶמְךָ אִמְרָתִי כַּבֵּד
 אֶכְבְּדֶךָ וְהִנֵּה מְנַעַךְ יְהוָה מִכְבוֹד :
 יוֹי אֲמַר בְּלָעַם אֶל־בְּלַק הֲלֹא גַם
 אֶר־מִלְּאֲבִיךָ אֲשֶׁר־שַׁלַּחְתָּ אֵלָי
 וּדְבַרְתִּי לֵאמֹר : " אִם־יִתְּנֶלְי בְּלַק
 מִלֵּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל
 לְעֹבֵר אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה
 אוֹ רָעָה מִלְּבִי אֲשֶׁר־יִדְבֵר יְהוָה
 אֶתוֹ אֲדַבֵּר : שְׁבִיעִי וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ
 לְעַמִּי קְכָה אֵיעֶצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעַם

למילט סנאי קריתיה ונהא
 ברקא מברכת לחון דני
 חלת זמנין : יי ובען
 איזילקה לאתרה אמרית
 יקרא איקרנה והא
 מנעך יי מן יקר ייואמר
 בלעם לבק הלא אף
 שאונדה די שלחת לנתי
 מלילית למימר : יי אם
 יתן לי בלק מלי ביתיה
 כסף וזהב לית לי רשו
 למעבר על גזירת מימרא
 דיי למעבד טבתא או
 בישתא מרעותי די
 ימלי יי יתיה אמליי :
 יי ובען הא אגא אזיל
 לעמי איתא אמלבינה
 מה דתעביד ואתי ק
 ח"א הכי סיך לעמי . סס :

רשב"ם

(יד) איעצך. עצה להכשילם. לפי דעתי אשר יעשה העם
 הזה לעמך באחרית הימים. אבל עתה בקרוב בחיך לא
 הורא מהם. וזו היא העצה הן הנה היו לבני ישראל
 בדבר בלעם וגו' . וזאת מהם אשר את העצה לפי
 שבלחש אמרה בלעם לבלק ולא נודעה העצה עד
 שפתי חכמים

שפתי חכמים

וחוקים של גרים יתקנו ישראל ל"ל 6" סביב להם בחלוקה
 יתקנו ישראל : ח' דל"ל כ' חני הולך לפקודי מפני ליה כמו שפארק
 בסמוך וישב לפקודי : א' ר"ל דל"ל איעצך חין בייך לומר על אשר
 יעשה העם וגו' אלו ואילו לו הפשטת הכל לא בל' עשה . והנה
 רחוי לכבוד אשר תעשה וגו' . ועו' מה לב' לעשות וקרא קלל
 הוא כמו שפירש בסמוך יח' איעצך מה לב' לעשות וגם אודיעך
 מה אשר יעשה בו' ומה היא העצה שבה' לא יגלה אותה אלהים

בעל המורים

הארי ססו מחנכד וסולך וכלן סקרים ארי לבלט שמו ג"כ
 שכן חכרי בני' משה וכללו בני' יוספט שפני עשה כפני חמס
 ופני יוספט כפני לבנס : מצדדיך כרוך וסרדיך חרוך . כלעס ססי'
 כלכו לקלס לכך סייס כקלס ויחמק סייס ככרומוי של יתן
 לב' ככרוך אכרוך חרוך : מצדדיך כרוך . ע"כ לא אמר לו בלק
 לקלס יוסר אלס אמר לו ככה לב' : (יט) מנער . כ' כפס' . הכה .
 רש"י

(יג) לעבור את פי ה' . כחן לא נאמר אלהי כמו שאמר
 כראשונה לפי שידע שנכבש נהקב"ה ונטרד : (יד) הולך
 לעמי . מעתה הריני כשאר עמי ה' שסחלק הקב"ה
 מעלי : לכה איעצך . מה לב' לעשות א' ומה היא העצה
 אלהים של אלו שגלה אמה הוא כו' כדליתא בחלק
 [סנהדרין קה] ותדע שבלעם השיא ענה זו להכשילם

דעת זקנים מבועלי התוספות

הגויס ססט ארי' ונעלמוסיהס גירס . כארס שאלכל ככר ואח"כ
 לוחל ארומס ואריו מעייר כלום :
 (יד) לכה איעצך . א"כ יוחנן שלטס פון זאוסס העלה בלעס
 ליוב ויסוד : בלעס שפיר נכד . ארוב שפסק דרין דיסודין .
 יתרו ככרס וכו' בניו וישבו כלעבה הנחיס . שאלמר ונמשמחוס
 סופרים יעבי יעבן חרעמיס שפעמיס סופיחיס כו' כהס סקריס
 כהלסי עתמס וגו' וכתיב הפס וכו' קני מוחן משה עלו מעיר

בלעם משבח את ישראל ועצה בלעם

ככסיות ובתי מדרכותי סכס נקדלויס עקדס מפס . מוסס דרוס
 הורס הקב"ס שלט חסלו כ"כ כעגל כפי ליה כהס בלעס ויין לו
 למלוס עון על ישראל ולמה יקלס . ע"כ הוס מוכרס זכרס :
 (יד) ועסה כהני הולך לעצמי לכה איעצך וגו' . בלעס חמז' בלק
 סכס ספוס הוס סלוחותיך עוין . (ט) שלט חמז' עין : נד
 ישלס ולרדכס ככסויס . כ' עג ככורסי כרדס ככרסיך : נד
 שפמכתי יאכל גויס ארי' ככרס ככרס ככרס וייה . לכן הכני הולך

פירוש לתורה אלהים

איה האב כאה צו דייעע שלוחים נואם היא אמט
 גשיקם צו מיר אויך גירעם לאמר אזוי צו : ואני :
 (א) אם יתן לי ווען בלק זאל מיר נעבען זיין ששוב
 פויר מיט זילבער אונז אלאך לא איבל וועל איך גיט
 קעגען עובר ויין רס צוויי פון גאט לגישות צו פאהן
 נגוסס אדער בייו פון מיין הארצען בלוךר פון מיר
 אליון אשר דיבר דאס וואס גאט מוהם ריידען דאס
 מוז איך ריידען : (יד) ועשה אונז אונזר הנני הולך גיי
 איה צו מיין פאלק . רש"י שרייבס בלעם האט גיזאגט

דער צאנען פון בלק אויף בלעם ויפסיק אונז ער
 האט גיבלאפט זייער הענט אייגע אויף דיא
 אנערע ויאמר בלק אונ בלק האט גיזאגט צו בלעם
 לייך צו פלוכען בייגע פייער האט איך דיר גירופען
 והנה אונ דוא האקט זיין אף גיבענשם יהי שלש
 פסיס אצונד דרייא סאהל : (יא) ועשה בתי אונ אצונד
 אנגלוויף צו דיין ארס אמרתי איה האב גיטראכט
 איה וועל דיר ערליך האלמיין אבער הנה מנעך גאט
 האט דיר פאר מיטין פון כבוד : (יב) ויאמר האט
 גיזאגט בלעם צו בלק הלא פאר נואר גם אל פלאךד

הֲיִזָּה לְעַמְךָ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים: ^{טו} וַיֵּשֶׁא
 מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֶאֱמַר בְּלָעַם בְּנֵוֹ בְעֵד
 וְנֶאֱמַר הַגִּבּוֹר שֶׁתֵּם הָעֵינַן: ^{טז} נֶאֱמַר
 שָׁמַע אֱמֶר־יֵאל וַיִּדַע דַּעַת עֲלִיזֵן
 מַחֲזֶה שְׂדֵי יַחֲזֶה נִפְלַ וְגַלְוֵי עֵינָיִם:
 " אֲרֵאנֹו וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנֹו וְלֹא
 קָרוֹב דֶּרֶךְ פּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֶׁבֶט
 מִיִּשְׂרָאֵל וּמַהֲיֵן פִּאֲתֵי מוֹאָב וְקָרַקְרַק

מה דיעביד עמא דדין
 לעמך בסוף יומיא :
 ונפל מתליה ואמר
 אימר בלעם בריה בעור
 ואימר גברא דשפיר
 חזי : ו אימר דשמע
 מימר מן קדם אר וידע
 מדע מן קדם עילאה
 חזיו מן קדם שדי חזי
 שכיב ומתגלי ליה :
 " חזיתיה ולא בען
 סכיתיה ולא איתוהי
 קריב פד יקום מלכא
 מעקב ויתרבא משיחא
 מישראל ויקמול ברבוי

ה"א שהם טעין. טס קס: וידע דעם טעין. ככוסט ו מנהדרין קס ט"ו ד: ככל ונלוי טעין. מנהדרין טס:

רשב"ם

שמירשה משה בשעת הצורך: (יו) אראנו. אני רואה
 עתה עכשיו את העתידות ולא עתה יהיה: כל בני
 דעם טעין. אמר כלן וידע דעם טעין לפי שכלם נלגית יעום
 שפתוי חכמים

כו: ב דקרינן וידע דעם טעין כלמא ביהוה עת כסופס בה
 טעין דרבי" [ד"ל סהמא דעם בהמוס לא ידע וסיחך ידע
 דעם טעין ל"ס לכין כו: ג (ג"א) דלין נכרס ארלמי נעס דעם
 כן שיך ארמי ולא פתס ארל אמר כולס כו: ד וסוף ל"ס נוקב:

דעת עליון. לכיון ב השעה כטועם בה: (יו) אראנו.
 אלף לאחר זמן: דרך בוכב. כהרגמוט און [איכה ב] דרך
 כלומר יקום מזל: וקם שבט. מלך רודה ומוסל: זה דוד
 השכב אותם ארצה וימדד עמי חכמים להמית וגו':
 ויקטול וכו': וקרקר. לשון קורה ד כמו חני קרתי.

עצת בלעם

דעת וקנים מבעלי התוספות
 התמרים כו'. ד"ח ליערך כלומר על פסוק דבר שאתם ירא ותרד
 מפני זה הקטל סיושב מעולך דע שאל לא תתנהר בהם אל סודא
 מהס: אשל יעשה בהם סוד. כדמפרש ארולי: (יו) אראנו ונא
 עמה אכזרתי ולא קרוב. חני שב ומצין דרבי: אל יסיה ברבוב
 ובעל דבר סוד אר משה לא אמר כן אלף כי קרוב יום ארמי סג
 אמונת העולם וחס עמידות למו. מל למך העכלך בדרך ועמו
 כדי למנו האובס אשך ארזי: הבלך ככב כי קרוב לנו המים לנא
 יש"ו אלוהב אהר שרבו משפס ועמו לרקה ל"ק רבובס יעופתי
 דרך ל' סווק כמו מדככי נפשו עמו: וקס כעפ עיטרלל. חזק
 פירושו לתורת אלהים

איה בין שוין הייגט אזוי ווי דער פראקטער עולק
 פון מיין פאלק ווארום דיא שבינה האט זיך שוין
 פון מיר אפ גיטאהן לפה אינגער איה וועל דיה איין
 עצה געבין וואס דוא ואלקטט קאהן אונ וואס איז
 די עצה ווארום וייער נאט האט פייגד גוהר נייט
 ספקיר אייערע מעקבמער זיי ואלין קוזה זיין מיט
 זייא וועט זייא הקב"ה פארלאזן וועקטו זייא שוין
 קענען ביי קומען אונ איה וועל דיר ווידער זאגן
 אפר וואס דאס פאקט ישראל וועט קאהן צו דיין

פאלק מואב צום סוף פון די זענען פלאק און אצייט
 ארום: (טז) נאם שובע זאגנן בקעם דאס זענען דיא
 בייד פון דעם מענקשט וואס ער הערעט די זאג פון
 נאט ווידע אונ ווייסט סכונין ויין די צייט וואס נאט
 צעריגט: (יז) אראנו איה מוא זענן דיא גדולה פון
 ישראל ולא עקה אקער אצונד וועט זיא נאך גיט
 זיין נאר ערשט אין אצייט ארום אפרוי איה מוא
 קוקען דיא גדולה פון ישראל ולא קרוב אקער גיט
 נאדגנט דר. סוכב פיקב. עם וועט מערעטען איין

כָּל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל׃ יְהִי וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה
וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבֵיו וְיִשְׂרָאֵל
עֲשֵׂה חַיִל׃ יִיָּרֵד מִיַּעֲקֹב וְהֶאֱבִיד
שְׂרִירַת מַעִיר׃ כִּי וַיֵּרָא אֶת־עַמְלֵק
וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גֹּיִם

מוֹאָב וַיִּשְׁלַח בְּכַד בְּנֵי
 אֲנָשָׁא׃ יְהִי וְהָיָה אֲדוֹם
 יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה
 שְׁעִיר לְבַעְלֵי דְבַכּוּהִי
 וְיִשְׂרָאֵל יַעֲלֶה בְּנַכְמִין׃
 יֵשׁ וַיִּיחָזֵת חַד מְדַבֵּית
 יַעֲקֹב וַיּוֹבִיד מְשׁוֹיִב
 מַקְרִית עַמְמִיָּא׃ כִּי וַיֵּרָא
 יֵת עַמְלֵקָאָה וְנִמְלַל

מת' ליה ואמר ריש קרבניא דישראל הנה עמלקאה

רשב"ם

שת, לפי הפשט זה כלך המשיח: (יח) וירדה, כמו
 טמאה, נפש שבעה, אדמורא: (יט) וירד מיעקב,
 יהיה ורדה בכל המלכות אשר מיעקב: והאביד שריר
 מעיר, מאדום, בדכתיוב ולא יהיה שריר לבית עשי:
 מכמוס שהיה שם

שפתו חכמים

ה וְהָיָה פִּי שִׁסִּים לְלֹדֶם גַּם קִין וְהָבֵל כֹּה הִלְל הִלְכוּ קִין וְהָבֵל
 שִׁסִּים לֹדֶם וְקִין אֲבִים שִׁסִּים לוֹ בָּנִים כֹּה מִחוּ כֹלֵם בְּעִטְוֹל אֲבֵל
 מִשָּׁם בֶּן חָדָשׁ בֶּן נָה שְׁסִים אֲבֵר הַמְנוּל וְעַמְלֵק וְלֹא כֹל אֲדוֹמִים
 שִׁסִּים לֹדֶם שָׁם׃ וְרַ' לֹאִיבֵיו שְׁסִים בְּקִרְבָּה שִׁם יַעֲקֹב אֵשֶׁת
 לֹאִיבֵיו שֶׁ לֹא פִּי עַל רֹאשֵׁי הַיָּם שְׁסִים שְׁסִים שְׁסִים זֶה לֹא
 כוֹדֵעַ הִ' לֹאִיבֵיו רֹאשֵׁי הַיָּם שְׁסִים יְרוּשָׁה׃ וְלֹאִיבֵיו זֶה לֹא
 כוֹדֵעַ הִ' לֹאִיבֵיו רֹאשֵׁי הַיָּם שְׁסִים יְרוּשָׁה׃ וְלֹאִיבֵיו זֶה לֹא
 אֲבֵר אֲבֵר הִ' לֹאִיבֵיו רֹאשֵׁי הַיָּם שְׁסִים יְרוּשָׁה׃ וְלֹאִיבֵיו זֶה לֹא
 גַּם לֹאִיבֵיו רֹאשֵׁי הַיָּם שְׁסִים יְרוּשָׁה׃ וְלֹאִיבֵיו זֶה לֹא
 מְדַבֵּר בְּעִטְוֹן שְׁסִים יְרוּשָׁה׃ וְלֹאִיבֵיו זֶה לֹא
 חֲלָל שֶׁ לֹאִיבֵיו רֹאשֵׁי הַיָּם שְׁסִים יְרוּשָׁה׃ וְלֹאִיבֵיו זֶה לֹא
 לֹאִיבֵיו רֹאשֵׁי הַיָּם שְׁסִים יְרוּשָׁה׃ וְלֹאִיבֵיו זֶה לֹא
 שֶׁ לֹאִיבֵיו רֹאשֵׁי הַיָּם שְׁסִים יְרוּשָׁה׃ וְלֹאִיבֵיו זֶה לֹא

בעל הטורים

כ"ט דג גניע' דוד: (יט) וירד מיעקב, כ' נכס', ככל,
 ואין וירד מיע' פד ים דכיוון אף המשיח שסתכל על מלך
 המשיח: (כ) וירד את עמלק וישא משלו ואומר לאשים גוים
 עמלק ואשריהו עדי אפד, כ' לאשים גוים גניע' שסתם בישראל:

כיו דבר: (כ) וירא את עמלק,

רש"י

פורי'ר בלעו: כל בני שת, כל האומות שכולם ילאו
 מן שת ה' בנו של אדם הרשעון: (יח) והיה ירשה
 שעיר איביו, לאויביו וירשאל: (יט) וירד מיעקב,
 ועוד יהיה מושל אחר ד מיעקב: והאביד שריר מעיר,
 מעיר החשובה של אדום והיא רומי ועל מלך המשיח
 אומר כי שגמרנו של אדום [ההלוים עב] וירד מיע' עד ים
 [מוכרית א] ולא יהיה שריר לבית עשו: (כ) וירא
 את עמלק, נסתכל ח כפורעטתו של עמלק: ראשית
 גוים עמלק, הוא קדם את כולם מ להלחם בישראל
 וכן

דעת וקנים מעבלי התוספות

נכא טאל' ויך אט מואב וימדד כחכ'גו': יקבע כל בני שת,
 האומות כדכרש"י ואין ישראל ככלל כשכר ככשיה דקלח טלה
 כממשכ' בישראל: (יח) ויסי אדום יכס, שחיו ערדים לדוד
 כושלי מנחם: ויסי יכס ששיר לויבו, ששיר יסיה ויכס

פירוש להורת אלהים

פיר' נכס': (יט) וירד מיעקב אונ, עם וועם ויין איין
 גיוועלשטיגער פון יַעֲקֹב וְהֶאֱבִיד אונ וועם מאכין
 פארלירען איין איַקערבֿליבונג אונ איין אנטרֿיֿ
 גער מעיר פון דיא שטאט: (כ) וירא את עמלק אונ ער
 האם גיווען דאם פורעגיוה פון עמלק ויאמר
 בלעם גיואמט ראשית גוים דער ערשטער פון אלע
 פעלקער איז גיווען עמלק, ער האם צום ערשטען

שטעטען פון יַעֲקֹב וְקָם אונ עם וועם אויף שטיין
 איין גיוועלשטיגער פון יִשְׂרָאֵל וַיִּחַזֵּק אונ ער וועם
 שְׁלֹאֲנֵיו דר העררן פון מואב דאם איז דוד וקבר
 אונ ער וועם פעבערען אלע קינדער פון שת
 ווארם שת איז גיווען דער וזהן פון אדם הראשון
 (עין רש"י): (יח) והיה אדום וירשה והיה רשע שעיר איביו
 וישאל עשה היל אונ דיא ישראל וועלין איין ואמלקען

משלי חכמים

עבדה נרה האם מען אויף דער וועלס נאר גיוואסס דר געסען
 פון דר עבדה זרות, ווי דער מדרש זאגט ביי פרעה איז געווען
 אבדו וואס איז גיווען פארטריבען דיא געמען פון דיא עבדה
 זרות, אבער דער נאמען פון הקב"ה איז אין ויין בוד גים גיווען
 פארטריבען ווארם פון הקב"ה האם מען אויף דער וועלס נאר
 גים גיוואסס, וויא הקב"ה האם אורים געטעסען דיא יודין פון
 כצרים, איז גייערס געווארן פון צאנים סתר, ויין צאנים
 נאם, האם דאך הקב"ה געווארסן בעקאנס מאכין ויין נאכטן
 אויף דער וועלס, צייטגענג איז גים גיווען, דריבער האם
 מען גישלאגן כצרים מים געהן פעקשדעגען מכה, וואס
 איין סכה וואלס גענגט גיווען, ווי משה האם גיאנס די פרעה
 אז נאם וואלס וועלין וואלס ער אויף דיר אונ אויף מצרים

(כ) וירא את עמלק גויה, ראשית גוים עמלק ואשריהו עדי
 אבדו, לפי שאל אינגער מאן וואס האם אף גייעסן
 קעסס נאך ויין חתונה אונ דר האם געראם עמלקע מיוענד
 ריבל אונ האם געמאכט האנדל, ווייל ער איז אינגער סוחר
 כון ער לאזין דריקען אין דיא צייטונג, און מים דעם נאמען
 משה גרינדערט פון דיא שטאט ריגע האם גייעסען האנדל
 פון שטאט, ריגע זייא זאלן קופען אין סין האנדל, אבער
 דער אקסער סוחר אונ ער איז אבדו דאך שוין גים שטעלן
 אין דיא צייטונג ווארם ויין נאמען איז שוין געוואסן אויף
 דער וועלס, דאס געלעגט איז גיווען ביי הקב"ה, ביז דר יודין
 געען אורים געאנגען פון מצרים האבין אלע פעלקער געדינס

עמלקא והוסיפיה לעלמא
 ייבד: ויחזא ית שלמאה
 ונטל מתליה ואמר
 תקיף בית מותכך ושני
 בכרך תקיף מדרוך:
 כב אם יהי לשיצאה
 שלמאה עד מה

עמלק ואחריתו עדי אבד: כא וירא
 את הקיני וישא משלו ויאמר איתן
 מושכך ושים בסלע קנך: כב כי אם
 יהיה לבער קין עדמה אשור

ת"א ויכל את הקיני וישה עמלו. עס קין: איתן מושכך. ל"א יא סוסה עו:
 רשב"ם

בעל הטורים

(כל) מושכך. ג' בעמ'. סלע. ויחזק מעטו ויחזק ימינו מושכך.
 ויסקרת כי יפקד מושכך. חף ע"פ שיתקן ומשמתי לכן מושכך
 יפקד מושכך כי יבא אשור ויכך (כב) עד מה. ד' בשמתי.
 סלע. ויחזק עד מה כי סלפך ללכת. עד מה כי סלפך ללכת.
 ילא אתנו יודע עד מה. על גלות אשור. עד מה כי סלפך ללכת

רש"י

וכן תרגם אונקלוס: ואחרירו. להאכיל יבדס י שגל'
 (דברים כה) תמחה את זכר עמלק: (כא) וירא את
 הקיני. לפי שהיה קיני תקופ אצל עמלק כענין אחר
 [שמולח א טן] ויאמר שאל אל הקיני וגו' הזכירו אחר
 עמלק נסתכל בגדולתם של בני יתרו מלאות כהם [דה"ה
 כ] תרעתיים שמעתיכם ב שוכתיים: איתן מושכך. תמה
 חטי מתיבן וזית ל לכך הלל אחר עמי היית בעלת
 [שמות ח] הכה נתחכמה לו ועמה נתישבת בליתן ומשזו
 של ויבדל: (כב) כי אם יהיה לבער קין וגו'.
 אשריך בנתקעת ולחוקך זה שיתקן יטרד עוד מן העולם
 כי חף אל אחיה עתיד לגלות עם עשרת השבטים ותראה

דעת אוקים מבעלי הרוספות

נגלות עד עם אשור כלומר עד עמי יבדס וזה למה חזק וגו'
 חסיה כי אם בשמתי כסרי אשור משכך וכל חסיה נכסג האבד

פירוש לתורה אלהים

מים ויירא מלקחה גיהאלטין ויין עגדע וועט ויין
 פארלארין: (כא) וירא אונ בלעם האט גוועזען דיא
 קינדער פון יהוה וישא משלו אונ ער האט אויף גי'
 הויבין ויין בייא שפיל אינ האט גי'אגט און גי'אגט
 שטארק איז ויין ויצונג בלוקר דוא האסט דיר
 באועצט אין דעם שטארקיים פון דו ישראל. רש"י
 שרייבט בלעם האט גי'אגט איך פאר וואונדערל קיך
 אויף דיר יהוה דו ביסט דאך מיט מיר גיווען אין
 דער עצה פון (הקב נחמכסג לו) אונ איצונד האסטו
 דיר אזויא שטארק באועצט ווייל דוא האסט דיר
 באהעפט צו דו ישראל ושים בסלע קנך אונ דו האסט
 גימאכט גלייך ווי אין פעלזין דוין נעקסט: (כב) כי א:

קנך. ושים עס דבר כלומר ושימת מושכך וקן פלך ויהי כסלע:
 (כב) כי אם יהיה לבער קין. כלומר כשהיה לבער קין כשילכו

ליקוטים על התורה

וכא וירא את הקיני וגו'. הקביה האט גי'אגט צוא אברהם
 אבער גר וועט איהם געבין צעהן פלעקער היינטיג
 החתי האברי החתי היבוי מרדכי אונ קני קימיני
 דאס איז גמון אונ מאג אונ ארום. דיא ווען פלעקער האט
 גאט שוין געזען צו די יודין. נאר קני קימיני נאך גיט
 דאס וועט גאט נעבן צו דיא יודין ווען בשות וועט קומען.
 דריבער האט גי'אגט גיט וועט קומען אצייט וסותן פאמי
 מאג. ווען די יודין וועלן שלאגן מאג. ויהי ארום ורשה.
 אונ דיא יודין וועלן ורשגן ארום. נאכדעם האט בלעם גי'אגט
 דעם קני דאס איז עסן האט בלעם גי'אגט אויף עמון איצט
 איז דוין ויצונג שטארק. גאט וועט גי'אגט פון ואל גיט פלחמה
 האלטן מיט דיר גיט וועט אבער קומען אצייט ויהי לבער קין
 וואס פון וועט דעם קני אויך אויס ראקען פון וועט איהם
 אויך פארלענדן:

יהי דען ווען קיני ווערט שוין ווא ויין צו איין אויס
 עשרת השבטים אין גלות אביין עד קה פיו וואנען
 משלי חכמים

געבריינגט אפגאה אונ איהר וואלש אונען פון דער וועלט.
 נאר ווענין דעם לאו איד אויף אויף דער וועלט איהר וואלש
 דערציילן פון נאמען אויף דער וועלט. אונ ווען הקביה האט
 גישפאלטן דעם ים וועגן גישפאלטן גי'וארין אלע וואסערין
 אונ מיט אויף דער וועלט איז גי'וארין דער וואונדער אויף
 דיא גאנצע וועלט בוז פון איז דערואסט גי'וארן אויף דער
 גאנצער וועלט אז הקביה האט גישפאלטן דעם ים אונ דיא
 יודין וועגן געגיאנגען דורך דעם ים פריקען אונ דיא מצרים

אתוראה ישיבך : כג וישא משלו ויאמר אוי
 כג ונמל סת'יה נאמר
 ווי לחייביא ד'חון פד
 יעבד אק'הא ית אלן :
 כדןסיעו יצטרחון מ'רומאי
 ויענוולאתור וישתעבדון
 לעיבר פרת ואף אינון
 לעלמא ייבדון : כה וקם
 בלעם ואול ותבל אתר'יה
 ואף בלק אזל לאור'חיה :
 כה * ויתיב ישראל

ת'יא וישא משלו ויאמר אוי מי . ססדרין קו : ולס עיד כתיב . ש : ש :

בעל המרים

וחסר לנח' כי אין חסנו יודע עד מה . שאמ' לי מתי ישיבו
 מנאות חסור כי פ' כשחזרו גלות וסודס וכלי מין לא חזרו עשרם
 ססכסיס : (כס) וישב למקומו . ולא אמר ה'ך לדרכו , ש'כערד

רש"י

לכער ממקום שנתישבת עס מה בכך : עד מה אשור
 חשבך . עד היכן הוא מגלה אותך שמה הלחל וחבור
 מ' אין לו ערוד מן העולם אלא טלול ממקום למקום
 ותשוב עס שחר הגלות : (כג) וישא משלו וגו' . כיון
 שזכיר את שבית אשור אמר . אוי מי יר'יה בשמו
 אל . מי יוכל להקיות את עמנו משמו את אלה נ שלל
 ישיב עליו כחזור את אלה שיעמוד ס'חריב ויכלכל את
 שכן ארמיים כזירניות גדולות על אשור : (כד) וענו
 כ עדי אורב . וכן פי' (דניאל ז') עד דקטילת חיותא

רשב"ם

(כג) אוי מי יחיה . מפני מלך המיטות בשמו הקב"ה
 אלה הרברים שיקריך כל בני שת : (כד) וצ'ים . כמו

שפתי חכמים

משכך ולא אמר מושבו ש"ע"י חיתם ה'ה : מ' כלומר אינו מגלך
 אלא לתלה ותכור וזה טיורו כו' לחלל וחסכו עס מקומות
 כס וס"ק כי פ' אס יסיה חס' עמיד לכער עס ישלל חס' קין
 עס בכך יד מה אשור חשבך כ"ל אינו מגלך אלא לחלל ותכור
 וסין זה טיורו מן העולם : ג' ר"ל מי האדם שיכול לעשות שלל
 ישיב עליו הנחזר את חלה וסס הכלמילים שיהי כתיבס : ס' כלומר
 וסח"כ גס הפ"ה ש'ענו את אשור וכנר סוקן יל'כד עדי עד :

כל האומות ועוד יבואו לים מיד כתיס ועיברו כתיס
 אשור וענו עבר . וענו אותם שכעבר הגהר : וגם הוא
 והוכד גשמה : וצ'ים . ספינות גדולות כדכתיב (שעיה

דעת זקנים מבעלי התוספות

כ"ס בעולם ועל מלך המשיח יבוא : (כד) ולס עיד כתיב .
 וספינה גדולה מיד חרמיס ויוליס כמו ולי אדיר כל ישיבנו :
 וענו אשור . אפי"ס ש'ששור יגדל כמו ש'מער לעיל עד מה אשור
 חשבך וענו עבר בני ישראל : וגם סוף עדי סכר . וגם סוף א'סר
 ארס וישמול בכל כעולם לעדי יסי לאכד עיט מלך סמסי . ועל
 סרס'ה כל האומות כלות לימות המשיח סיס מקוון וואר אוי מי

פירוש לתורת אלהים

אוג נאך נועם קומען ש'יפען פון דעם ארם פתיס
 וענו אשור אונ זיי וועל'ין פייניגען אשור וענו עבר אונ
 זיי וועל'ין פייניגען די וואס וואגען פון דער אנדער
 דער וייט מייך פרת' וגם הוא אונ די פתיס וועל'ין אויף
 פאר לארין ווערן אויף אייביג : (כד) וקם בלקם וילך
 אונ בלעם איז אויף גישטאנען אונ איז אונעק גי
 באנגען נישב לכסיו אונ האמ זיך אום גיקערט צו
 זיין ארם אונ בלק איז אויף גיבאנגען צו זיין וועג :
 (א) וישב אונ די ישראל האבין זיך גיזאמט זיין דעם
 ארם ש'ישים ויחל האמ דאס פאלק גן גיהויבין מנה
 זיין

משלי חכמים

דער וועלט , דריבער האמ קען זיי גילאנף לעבין זייא זאלין
 בעקאנף פאכין דעם באמען פון הקב"ה אויף דער וועלט ,
 אבער ווארתיא , זיין און לעבסין , ווען גאם וועם ש'וין זיין אויף
 אזלשער סוחר אנביר ער וועם ש'וין זיין גום בערוואסן אויף
 דער וועלט און עקלק , עדי אובד וועם עקלק פארלאזטן ווערין
 אין באנצין אויף אייביג :

אשור פאנגען נאר ביו לחלח ויחבור אקער דו וועקם
 גימ פארלארין ווערין פון דער וועלט נאר דו וועקם
 ווי דער ארויס גיין פון דעם גלות מיט דיא צעהן
 ש'בטיס אונ ווייל ער האמ דערקאנאט די געפייג'
 קענעם פון דעם מלך אשור : (כג) וישא משלו האמ ער
 אויף גיהויבין זיין בייא שפיל אונ האמ גיזאמט אי
 פי זיך ווי גישרען ווער וועם קאנען לעבין ווער
 וועם קאנען זיך מציל זיין אז נאם זאל אויף אים
 גיט סאן דאס וועם זיין אז דער מלך אשור
 וועם צו מישען אונ פאר וויספען אלע אומות אונ
 ער זאל גיט פאר וויסם ווערין : (כד) וצ'ים פ'ד פתיס

איינעם האמ קען אפנעהאקס אהאנד אייגעם אפוס איינעם
 אואיג , זייא זאלין קענען קופען אהייס דער ציילין די נסים פון
 דיא מלכהמה , דאס איז אלץ גינען ווייל באשית גוים עקלק ,
 ווייל עקלק איז גינען דער ערשטער פון די פאלקער וואס
 האבין מלכהמה בעהאשטין מיט זי יודין , ערן הקב"ה איז נאך
 גינען אנטיגר סוחר ער איז נאך ווייניג בערוואקס גינען אויף

ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים
 לבער פעור : והנה איש מבני
 ישראל בא ויקרב אל אחיו את
 המדינית לעיני משה ולעיני כל
 עדת בני ישראל והמה בכים פתח
 אהל מועד : וירא פינחס בן
 אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך

לדיני ישראל קמילו גבר
 נבדוהי דאתחברו
 לבעלא פעור : והא
 נברא מבני ישראל אתא
 וקרבי לנת אחוהי ית
 מדיניתא לעיני משה
 ולעיני כל פגשתא דבני
 ישראל ואינון בקון בתרע
 משפן זמנא : ו (חזא
 פינחס בר אלעזר בר
 אהרן כהנא וקם מגו
 ח"א הלארים. סס סד : וספס
 כבים. סס : ורל פנחס.
 סס ס' הזכר ס' למרי מוס :

רשבים

והריגה : (ו) ויקרב אל אחיו . להונתה . כרכתיב לא תקרבו לגלות ערות :

שפתו חכמים

שנסתלקו העניים עין זס היט לטי טפס כדי להודיע מי סס
 כחוסטלים : ג דסען ס'ס נפחך טליסס כסוכה ואוחו טסאס נסאס
 מענגדו כיו : ד כ"ל סס רל כל ויסלס טפסס לזכ להביט כל
 סנלדז נלפל פסור וסוכוכ טפסס ונמס לל יכס עקרכ לזיח .
 וסכ"ס ס' דלס מעלמו טפס זס מדוס סמקין מד טלמך טפס
 סכנו לזס לטפיו סללמדיס : ה סכל טפו דמסס היס טפסס קודס
 סמן מוכס לי נמי טפסס גיוכס : ו דל"כ למס סיו כוכין כלן
 וימל מעטון סעגל אז טפס סמכדוס : ז דל"כ למס לזיח וירס
 הל"ל ויקס טפסס סמוך סעסד ונו' : ח כ"ל סכדוס לקלס לטס'
 יסגוסו וס' קלחין סוגמין כו כלומד מעלמן ודוקא טפסס טפסס
 סכל סס ס' סכדול לחין סוכגין לחונו וסס כל סקל' יטעול כשוס
 מכ"ד לחין מיכין לו טפ'ס ססוס כשפט מעלמ' ס'ס סוכלך טפסס

ג והחמה זורחה עליו : (ה) הרגו איש אנשיו . כל
 אחד וא' מדויי ישראל היה הרג שנים ודויי ישראל
 ח' רבוה ושמונת אלפים כדליתא בסנהדרין : (ו) והנה
 איש וגו' . נחקבלו טכטו של שמעון ד אלל זמרי טהיה
 טהיא טלסס ואמרו לו חנו נדונין כתימה וחתה יושב
 וכו' כדליתא כללו הן כסרפין (סנהדרין פג) : את
 המדינית . כוכי כח אור : לעיני משה . אמרו לו .
 משה . זו חסוריה או מותרת ח"ת חסוריה כח יתרו מי
 היתירה לך ה וכו' כדליתא חס' : והמה בכים .
 נחטלמה ממנו וללכה (כל הכועל חרמית קלחין סוגעין
 צו) נעו כולס כככיה . כעגל עמד משה כנגד טפסס
 רפו דידי . אלל כדי טיכוס פנחס ויעול חת הרלוי לו
 וזוכר הלכה ח אמר לו למשה מקובלני ממך הכועל חרמית קלחין ח סוגעין כו . ח"ל קריינה דלזינתל חזיה ליהוי

פירוש לתורת אלהים

האם גימטריא משה האם זקרי צו איר גיזאגט איך
 בין דאך איין נשיא פון אשקט דא האם , ער זיא
 גינאקטע אונ האם זיא גינאקטע פאר משה אונ האם
 אים גינאקטע מדו וזקן פון עקסם איז זיא אסור אָרער
 מוקר אונ אויב דו וועסט זאגן אז זיא איז אסור
 ווער האם דיר כתיב גינאקטע די סאקטער פון זקרו
 זיא איז דאך אמדינית גינאקטע האם משה גיט גע-
 וואקסט וואס ער זאל מאן האבן זיי זיך גינאקטע
 גינאקטע אין דער טיר פון דעם אוקל מועד : (ו) זיא
 אונ פאָנס דער וזקן פון אָלעזר הכהן האם גינאקטע
 גיט אונ איז אויף גינאקטע פון דעם איין זאמלונג
 זיבא אונ האם גינאקטע אשפיו אין זיין האָנס . רשי'
 שרייבט ער האם גינאקטע די מעשה האם ער זיך דער
 קאָנס דעם זיין האם גינאקטע צו משה דו האָנס
 דאך אונז אַלעין גילעדיקט אז קען איז בוגל איין
 אָרמית מוז אַלעין אים הרגן האם משה גינאקטע צו
 אים ווייל דו האָנס דו דערמאָנט דרום זאָלמטי
 אַלעין זיין דער שלים אונ זאָלמטי אים הרגן האם

פון די ישראל היט דער שלאָנט אויסליכער זיינע
 קענטישין הנצמדים וואס זיי האבין זיך באהעקט צו
 דער עויג בעל פעור : (ו) והנה אונ איש איין מאן פון
 דיא קינדער ישראל איז גיקומען ויקרב אונ האם
 גינאקטע צו זיינע קינדער מיט דער מדינית וואס
 זיא האם גינאקטע קינד די סאקטער פון צור לעיני
 פאר די אויגין פון משה אונ פאר די אויגין פון אלע
 יודין ופסה אונ זיי וויינען פאר דער טיר פון דעם
 אוקל מועד . רשי' שרייבט דר שקטען האבין זיך
 איין גינאקטע צו זיינע נשיא זקרי אונ האבין צו
 אים גינאקטע קען איז אונז דן מיט מיהות אונ רוא
 שטויניקט שטייל איז זקרי גינאקטע אונ האם איין
 גינאקטע פיר אונ צוואַנציג מדינות יודין אונ איז
 גינאקטע צו קינדי די סאקטער פון דעם קינדי צור
 אונ האם צו איר גינאקט פאלג מיה צו זינח האם
 זיא צו אים גינאקט איך בין איין סאקטער פון אַלע
 האם טיר מין פאָטער אָנגיזאָנט איך זאל קיינעם
 גיט פאלגין דאר צו דעם העקסטין פון אייר אונ זיא

הַעֲדָה וַיִּקְחָהּ רֹמַח בְּיָדוֹ : " וַיֵּבֵא אֶת־
 אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֶּבֶת וַיִּדְקֶן אֶת־
 שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־
 הָאִשָּׁה אֶל־קֶבֶתָהּ וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה
 מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : " וַיְהִיו הַמַּתִּים
 בַּמַּגִּפָּה אַרְבַּעַה וַעֲשָׂרִים אֲלֶיָּהּ :

בְּנִשְׂתָּא וְנָסִיב רֹמַחָא
 בְּיָדֵיהּ : " וַעַל בְּתֵר
 נִבְרָא בְרִי יִשְׂרָאֵל
 לְקוֹבֵתָא וּבִנְעֵית
 תְּרִוּיָהוֹן יַת נִבְרָא בְרִי
 יִשְׂרָאֵל יַת אֶתְתָּא
 לְמַעֲוָה וְאֶתְבְּלִי מוֹתָנָא
 מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : " וַיְהִיו
 דְּמִיתוּ בַּמַּוִּתָּא עֲשָׂרִין
 וְאַרְבַּעַה אֲלֵפִין : פ פ פ
 ת"א ויקח רומח סכסל דין סס חולין
 קלד : סקסס חולין סס :
 וסס סססס סל קססס : סס : ויסיו
 סססס : ססססס סל סס :

ק"ד. מנת סימן : ומסמכין וסיס טלרית יעקב כתיבס ס"ו ס :

בעל המורים

רשב"ם

(ח) הקבה. ענין אהל: קבתה. בטנה כמו וחקבה: בעל בנימ' זואס ונביג' ססכל ויסל: (ז) ויקם רמח. סומיס חס ססססס סל:

שפתי חכמים

לקים מללו ולמסות המעסס : ס ססס לו לזמרי למסות וסמס
 לו סס ססס' לו ססססו ולס סססס, וכו' ס'ל לזמרי לקרס לזמרי
 סססו סססססססו וסססו ססססס סל ססס וסססס סססס סססו
 ססל וסססו למס סססס, וסלס ססססו סן סססס, וסל סססס
 וסססס סססססס סל סססס סססססס, וסל ססססס סססס סססס
 סססס סססס סל סססס ססססס, וסל סססס סססס סססס
 סססס וסל סססס, וסססס וסס סססס, וסל סססס ססססס
 וסל ססל סססס סל סססס, וסל ססס ססס סססס, וססס ססססס

ליקוטים על התורה

(ח) וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דער קדש תחוקא
 שרייבט שלמה סללך האם גינאקס חמת סלך
 סלאכי סות, דער כעס סון סלך זיגען שלוחים סון סיס, ויאיש
 חקס יכסרנה, אונ דער קלוגער סענש'ס נועס אפוישען ויאיינ'
 שסלען דעס כעס. ל'סל אסלך איז וויך געזאגען אונ
 זקאספאגעי קינדער זיגען געשטאנען פאר איהם איז געקסען
 איין קינד אונ האם געמלכט דעס סלך איז דער סלך ביי
 גינארין אויף אלע קינדער, איז געקסען איינער אונ האם
 געמלשט צום הרגון דעם קינד, איז באלד שסיל גינארין דער
 כעס סון סלך, ביי ד' געבייך סון די זנות איז הקבדה ביי גינען
 אויף אלע יודין דער זיקר אויף דעם שכס שמעון ווייל זמרי
 איז גינען זינער נשיא, אונ עס איז גינארין אפגק, ווי סססס האם
 גיטאחן אונקס איז זמרי איז שסיל גינארין דער כעס
 סון הקבדה אונ די סקסס איז איינקעלען גינארין, דער בעל
 שפען מיר אונ צוואנציג טויזענד, ווייל וויא האבין געהרג'ט
 דיא סססססין סון די' שססס שכס גווארס אז ווי האבין זיך
 סל גינען איז דאס הרגון גינען אסלול ה' פאר אנדערע
 פעלקער אונ עס האם זיך קיינער גינאלס סגינר זיין :

מוסר השכל

הפמרת בלק

" וַיְהִי וְשָׂאֲרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כַּמֶּלֶךְ
 מֵאֵת יְהוָה כְּרִבְבִים עַל־עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוֶה

(סמסל סס סין לקמן לססו יכ)
 עכס סה עשיתי לך זמרי הללתיך
 ונו' לבלל אארעס סון נואס
 שפייס אנאנצ'ע סאג אין גאס אונ
 גוארס סען זאל איהם געבין עפעס צוא סראין נועס סען איהם
 געבין געליכע קאפעקס פאר דעם נועג, האם ביא איהם
 אסאחל גיסקאסין דר האם סאקאן ווייניג סארדינקס אונ ער מים
 ויין ווייב אונ קינד'ר האבין נאר געאחם אויף אשסיקול ברס
 פירוש עברי מייטש

(ח) מיכה הנבירא האם גינאקס נחמות אויף דיא
 ישראל ויהי אונ דאס איינער בלייבונג פון יעקב
 נועס זיין צווישען דיא פעלקער אזוי וויא דיא

לאיש ולא ייחל לבני אדם: והיה שארית יעקב
בגוים בקרב עמים רבים בארצה בבהמות יער
ככפיר בעדריו צאן אשר אס-עבר ורמס וטרף
ואין מציל: תרם ידה על-צרה וכל-איבה
יפרתו: והיה ביום-ההוא גאם-יהיה והכרתי
מוסיף מקרבה והאבדתי מרכבתיה: והכרתי
ערי ארצה וחרבתי כל-מבצריה: והכרתי
כשפים מידה ומעוננים לא יהיו-קה:
והכרתי פסיליה ומצבותיה מקרבה ולא-תשתחוה
עוד למעשה ידה: ונתשתי אשיריה מקרבה
והשמדתי עריה: ועשיתי באף ובחמה נקם את-
הגוים אשר לא שמעו: שמעו-נא את אשר-יהיה
אמר קום ריב את-החרים ותשמענה הנבעות קוליה:
שמעו הרים את-הריב יהוה והאתנים מוסדי ארץ
כי ריב ליהוה עם-עמו ועם-ישראל יתופח: עמי
מה-עשיתי לה ומה הלאתיך ענה בי: פי

דעם סאן, אויף פארנען איז נים
געליבען אנראשין. זיי האבן זיך
געלייגט שלאסן מיט דיא גרעסקע
זארג וואס וועט פון סאנה באלד
אין דר פריה מיט די קליינע קינדער
ביי ער וועט זיין אין גאס אונ וועט
פסקען פארדיגען וועלן דאך דיא
קליינע קינדער פארחלשען ווערן
פון הונגער, מיט דעם זארג איז דר
פאטער גילעגן אויף זיין גילענער
ביי שפעס אין דער נאכט אונ איז
אנשלאסן גייראין, אין מיטען
נאכט קלאפעס פון אין סיד, דער
פריער פשיים אויף מיט פארשלא-
פענען אויפן זיך וואס ער נעמט
אונ פפענט דיא סיד, ער ציגט אן
אויסקייל ליבט, ער נעמט דאס איז
אסתר, דער טרענדער פריענט איהם
וואס טורטס איז דא אוי שפעס ביי
נאכט, נאכט דער סוחר צום פריער
אויב איהר ווילט פארדיגען ארוכל
פיהטס אויך אן אונ קומט צוא סיד
איהרם וועט איהר נעמען אפצילן
אונעק פראגן צו דיא באהן, דער
פריער דאס דערהערט ארוכל פו
דינע, ער איז שוין גיווען אנגעסאנה
אונ גענומען דעם שפריק אונ איז

געאנגען מיט שמחה אונ האט אונעק גיפראגן דעם פעקיל פון האט איהם געבען ארוכל ער איז געקומען צוריק
איהרם מיט אפריד ער אונ זיין ווייב מיט דיא קליינע קינדער האבן געלייגט נאט אונ געדאנקט דעם סוחר, זייא האבן

פירושים

גים אקענטש זאל דאס געבן גאר קען האפט
אויף גאט ביה אליון ער זאל געבן מויה אונ
רענין אוי וועלן דיא ישראל אויך גים האפן
צו דיא הילף פון אקענטש גאר צו דער הילף פון
גאט ברחה הוא: (ג) היה אונ דאס איבער גלייבונג
פון יעקב וועט זיין צווישן די פעלקער אוי ווי
אלייב צווישען דיא בהמות פון דעם וואלד אוי
ני אלעספערט צווישן דיא סטארעס שאף אשר
ווען דער לייב גיט פאר דיא בהמות אונ איז
הונגעריג צו פריעט ער די בהמות אונ פאר צוקט
זיי אונ קיינער קען זייא גיט רעפטין פון איהם:
(ג) היום ידה עם ועב דער הויכין ווערן דיין
האגד ישראל איבער בליידנער אונ דייענע
פיינדן וואס האלטן מלחמה מיט דיר וועלן פאר
שנימין ווערן: (ד) היה אונ עם וועט זיין אין דער
געליבענער צייט זאגט גאט והכרתי איה וועל פאר
שניידן דייענע פערד פון דיר אונ וועל סאכין פאר
לידען דייענע רייט וועען: (ה) והכרתי איה וועל פאר
שניידן דייענע שפעט וואס דיא עוקרי פוקבים
האבן גיבאהט אין ארץ ישראל אונ איה וועל צו
נוארפן גאר דייענע פעסקע שפעט דוא וועסט
דיך שוין גיט בארפן פארקומן אונ צו וועען אין
דיך פעסקע שפעט: (ו) והכרתי אונ איה וועל פאר

שניידן דאס בישוף פון דיין האנט אונ בישוף
מאכערט וועלן שוין גיט זיין ביי דיר: (ו) והכרתי
פסילה אונ איה וועל פאר שניידן די בילדער אונ
דיא מצבות פון צווישן דיר אונ דוא וועסט דיה
שוין גיט פוקין צו דיא בילדער וואס דוא האסט
זייא אליון גימאכט: (ח) והכרתי אונ איה וועל
אויס רייסן דייענע לינגען בוימער פון צווישן דיר
אונ איה וועל פאר מיליגען דייענע פיינט: (ס) גישתי
אונ איה וועל סאנה מיט צארין אונ מיט גרימ-
צארין איין נקמה אין די פעלקער עוקרי פוקבים
ומולות וואס זייא האבן מיה גיט גיהערט:
(י) זאגט מיה הנביא שפעט נא הערמט וואס גאט
זאגט צו מיר קום ריב גאט זאגט צו מיר שדי אויף
אונ קריג דיה מיט די בערג מיגנט פאר אבות
אונ לאיען הערין דיא היקע בערג דיין קול סביב
קען די אמהות, אונ זאג אוי: (יא) שפעט היום הערמט
צו איהר אבות דיא קריג פון גאט דיא שטארקע
פודאמענטין פון דער ערד הערמט צו דיא קריג
נוארום גאט האט אקריג מיט זיין פאלק אונ מיט
דיא ישראל וועט גאט האבן אויפונח אוי זאגט
גאט: (יב) עפי מיין פאלק ישראל געדיינק גאר די
טובה וואס איה קאב דיר גיטאנה ופה אונ מיט
וואס קאב איה דיה מיד גימאכט בלוטר טאט

העלתיה מארץ מצרים ומבית עבדים פדיתהך
 ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים: י עמי זכר
 גא מהיעץ בלק מלך מואב ומהענה אתו בלעם
 בן בעור מן השמים עד ההגלגל למען דעת
 צדקות יהוה: יי במה אקדם יהוה אבך לאלתי
 מרום האקדמונו בעולות בעגלים בני שנה:
 יי הירצה יהוה באלפי אילים ברבבות נחלי שמן
 האתן בכורי פשעי פרי במני חטאת נפשי: יי הגיד לך
 אדם מה טוב ומה יהוה דורש ממה כי אם עשות
 משפט ואתה תהסד ותצנע לכת עם אלהיך:

ש"ן באלד אין דער פריה ארוכל צו
 קלין זיסן קען נויט ש"ן דעם קאנ
 גים דארפן ווארפן מיט קיין גיט
 דער סאפע נויט ברענגען פון גאט
 אפאר גראשין. אין דיא זעלבנע
 נאכט האט נאך אסורר אויך גיט
 דארפן קען זאל אין מיטקעל נאכט
 אנוועק פראגן זינעק אפגעקעל צו די
 באהן, אוי ער גענאנגען צו זינעם
 אבעקאמפן סרענער אונ האט מיט
 אויפגענוקט אין מיטען נאכט, דר
 סרענער הייבט זיך גיט באלד אויף
 פון זיין גילענער נאר ער פרעגט מיט
 אנגעשריא ווער קלאפ, דר סוחר
 שפייט אינטער דיא מיר אונ ווארט
 קען זאל אים געזען, דער סרענער
 קענט אבער גיט, נאר ער פרעגט
 מיר אהיים נעמען אפגעקיל אונ אנוועק
 זיין וועט דער סרענער בייא נאכט, איך האב גיט
 זיין סאג צו סרענער גיט ביי נאכט, דארפן מיר וויסען פאר וואס האט דער סרענער
 געט ווייל דר סרענער אי גיווען אנגיט, דס זעלבנע איז ביי דעם יוד מיט די תורה אונ מצות, דר יוד ווס הם בערעכט אונ דאס
 לעבן פון דיא וועלט איז גאר גיט, אפילו קען איז בייך איז אויך גאר גיט, יעדער טונט איז דער מענטש גיט ווערן
 לעבן, אונ וועט אלץ אפגעקלאונ אונ וועט גיין באקטעט אין זיין וועט דארפן אונ זיין וועט דארפן אונ זיין
 וועלן אונ אלץ וואס ער האט גיטארן איז גיט דער וועלט, אפילו אויף יעדער ווארט וואס ער האט איבערגי גיטעם, אונ
 ער וועט בעקראכטן אז דס נאכע זאגן פון דעם קענטש אויף דיא וועלט דארף גאר זיין פאר די נשמה אונ דער שר פון
 יעדער מצוה איז ווער גרויס פאר די נשמה אין זן ערן, אונ יעדער ווארט וועלן תורה וואס דער קענטש לערנט איז גאר אן
 אשעור זיין שר וואס ער וועט האבן זיין ערן, אונ אן תורה אונ מצות איז זיין לעבן אויף די וועלט גאר גיט ווערן,
 ביי דעם קענטש וועט גיט שווער זיין אויף צו שפייטן אין מיטען נאכט אבער פאר פאן לערנען תורה אונ אז גיט אונ ער
 אויף דיא וועלט קענער וויא אבתהא, אבער דער קענטש וואס ביי אים איז דר עקר די וועלט סרעפט אים אמצוה סוחר
 ער, אן אמצוה קען ער אויך לעבן, גיט זיין אמצוה ער אונ אונגען, גיט הערין דרכי, קדושה אמן ויהא שמייה
 רבא, אמן, גיט לערנען אנוואק תורה איז אויך נעכט, ביי דעם קענטש איז דיא תורה אונ מצוה אפשא, אז קען וועט איהם
 בא, און וועט לערנען תורה אבער סאחן אמצוה וועט ער געוויס גיט וועלן, ער וועט זאגן צו אזוי אנשעפט הב איך
 גייט ביי סאג, אויף דעם זאגט דער גביא אין דס נאמען פון הקב"ה עמי מה עשיתו לך, מיין פאלק אלץ וואס איך האב
 גיטארן, וואס איך האב דיר געגעבן תורה אונ מצות דאס האב איך דאך גיטארן פון דיענטוועגען דיר גילקליד צו פאר
 כיו, וועלן תורה וואס האב איך דיר אפגעמאקטערט, אז דס איז זיין גילק, מיין גילק, פאר וואס גיטוט מיר געווארען
 לערנען תורה פאר וואס גיטוט מיר געווארען צווא סאחן מצות, דאס דארפסט דאך סאחן, דיא תורה אונ מצות מיט די
 נעקסטע שלחה סאג אונ נאכט ווארום דאס איז דאך זיין באזעצער גילק אונ דאס באזעצער לעבן אויף דיא וועלט:

פירוש ע"מ

איהר זאלט וויסען דאס צדקות פון מיר נאט:
 (סו) בפה אקדם יי מיט וואס וועל איך אפ דינען
 נאט פאר דיא מוצות וואס ער האט אונז גיטארן
 אונ ווי אזוי זאל איך אונזער טעניג זיין צו דעם
 נאט פון דעם הימלעל האקדטש בטלות זאל איך אים
 דינען מיט עולות קעלעקער וואס זענען אלט אונאר
 זאל איך פאר איהם מקריב זיין: (שו) תירצה יי
 באנערט דען נאט אין סוויזינט ווידער אונ פיר
 סוויזינט בעה אילל האמן בכור זאל איך געבן מיין
 בכור פאר מיין זיגד פיי לכני דאס פירקט פון מיין
 בויה זאל איך געבן פאר די זיגד פון מיין לייב:
 (יח) הגיד לך אדם מה טוב הקב"ה האט דיר גיטארט דאס
 קענטש וואס דיר גוט איז צו סאחן אונ וואס נאט
 באנערט פון דיר כי אם עשות משפט נאר דו זאלסט
 סאחן משפט אונ זאלסט ליב האבן חסד צווא
 סאחן מיט מענטשן אונ צו קעהאלטן די מעשיות
 מוברים גיט פערקמען זיך מיט זייא:

פירוש ע"מ

פאר איין שווערע ארבייט האב איך דיר גיטארן
 טאן דוא זאלסט מיר דער מיט דינען ענה בי זאג
 מיר: (יט) כי העלתה דיא ערשטע מוצה איז וואס
 איך האב דיר אויס גיצויגן פון מצרים אונ האב
 פאר דיר גישיקט משה צו לערנען דיר תורה אונ
 מצות אונ דינים אונ אהרן ער זאל אויף דיר מכפר
 זיין מיט קרבנות אונ מקרים זיא זאל לערנען דיא
 טוייער דעם גוטן וועג: (יח) עסי וקר נא מיין פאלק
 גידען אצונך דעם נאט פאר עצות האט אויף דיר
 געגעבן בלק דער מלך פון מואב יכה אונ וואס
 בלעם דער ווזה פון בעור האבט איהם גענעקערט
 מה וואס זאל איך צערנען אז נאט ב"ה צערינט
 גיט אונ איך גידייגן אויף דיא געבריה מן השמים
 פון שמים וואס איהר האט גיטארן אונ איך האב
 דאך מיין גוטס גיט פאר מיטען פון אויך ער הגלגל
 כיו איך האב אייך גיבראכט אין גלגל אונ דארפן
 לאב איך פאר אייך איין גינומען דאס לאנד דאס
 האב איך אלץ גיטארן לפען דעם פון דעסטוועגן

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום ותפטרמה ומזמור ה' מלך גאות לבשאו מזמור שיר

הויו שפניו למטה. כמין לוח יולא מן הכותל לחוץ וראשו כעוף למטה לחרץ ללד הפתח הלכך מטערף אהלו עט הפתח ומביא את הטומאה בכל שהוא ומשוב כללו יש בו פותח טפה ואם עומאה תחתיו הביט טמא שרואין ראשו ככעוף למטה ככלו הניח לחרץ ומביא הטומאה שמתחתיו ללד הכיית: וזמירה שפניה למעלה: ראשכ כעוף למעלה ואין אהל שלה מטערף עם הפתח הלכך בעיני פותח טפה: ונבלית. מפרש בתוספתא כלי שמיקה (ה) מכלן ומכלן ומשייר מן האמלע: י"ב טפחים. דשיעור כל נדבך ד' טפחים ומדבך הוא שזרה של כנין אצנים: והעשרות. אצנים מדורות בעגול בעול' ומן הקיר למעלה מן הפתח כעין כיפה לנוו והיוו עפרה: והפתוחים. שעושין מלבן על הפתח או על החלון לנוו ופעמים שבולטים מן החלון ומן הפתח טפה או יותר:

[6] ל"ט. כהוה לכל סכא טומאה כו' שיהיה כההל ספס סכא לוי אלו מדבכי' ס"ח: (6) ה"ט, ובעינין ספסוק כל שמתקן מכלן כו' ופ' גבלת חולד: (3) וכל סביב' חם הטומאה לנים אלו: שביח' סטומאה שפתחו 36 סכלים שפתחו וקט"ל ללא סמריקן דרו' כג"ט לכל דבר. ששל גבי החלון רום אצבעיים ושעל גבי מלא מקדח כל שהוא. רבי יוסי אומר מלאו: ג קנה שעל גבי הפתח אפילו גבוה מאה אמה

ב זוז שעל גבי הפתח כו'. הכל מיירי שמתם הפתח (3) ומ"ה בעינין סיהא כויו פותח טפה והכי משמע בתוספתא: ושעל גבי החלון רום אצבעיים. כלומר בין חלון ששיעורו כרום כל אצבעיים כגון שירי המחור בין חלון ששיעורו מלא מקדח כגון העושה מחור בתחלה זוז שעל גבי שיהיה סכל שרום: ורבי יוסף אומר מלאו. חלון ששיעורו רום אצבעיים זיו שלו שיעורו כחצבעיים וחלון ששיעורו מלא מקדח זיו שלו נמי משערוין כחלל מקדח, ואין הלכה כרבי יוסי: ג אפילו גבוה מאה אמה. אט"ג זיו שיעור גובהו מן הפתח י"ב טפחים כנהה הממירו משום דמיטלטל:

פרק י' והיו מביא את הטומאה אברעם וואם גייט ארוים פון וואנג אַבער ריא מיר, און אונקטער די גרעט לינגט אמוקאה און פליים, גריינגט ריא גרעט אמוקאה אויף ריא פליים כל שיהא ווי גרוים ריא גרעט און אפילו זיא איו גיט גרייט אַדער גיט לאנג אספח היורה אברעם וואם גייט ארוים פון וואנט והנגלית אקייילעך דיע גרעט וואס גייט ארוים פון וואנט גפוחת ספח אויב ריא גרעט גייט ארוים פון וואנט גרוים אספח און אונקטער ריא גרעט לינגט אמוקאה און פליים גריינגט ריא גרעט אמוקאה אויף ריא פליים וואם אונקטער די גרעט איהו מיו וועלעך גרעט הייקט זיו וואס זיא בארף גיט זיין גרוים אספח שפניו למטה וואס זיא איו אראפ גיבויגין צו ריא ערד התיורה און וועלעך גרעט הייקט גיורה וואס זיא בארף זיין גרוים אספח שפניה למטה וואס זיא איו ארויף גיבויגין אין די הייה וצפה אמרו הויו מביא את הטומאה כל שהיא בריא וועלכין זיו האט קען גיזאנט אפילו ער איו גיט גרוים אספח גריינגט ער אויף ריא מוקאה אויף ריא פליים כויו שיהא גיבויגין מן הפתח שלשה מדבכין ביי אזוי אברעם וואס איו הויה אַבער ריא מיר דרייא שורות ציעעל שום שנים עשר ספחים דאס איו צוועלף ספחים ריא הייה יתד סכא אויב די גרעט איו העקער אַבער ריא מיר ווי צוועלף ספחים מביא את הטומאה בפותח ספח קען ריא גרעט גריינגט אמוקאה אויף ריא פליים און איו ריא איו גרייט אספח און לאנג אספח העשרות קרוינגט אַבער ריא מיר גייט ארוים פון וואנט ציעעל אַדער שמיניער קייילעכדיג וויא אקרוין והפתוחים

בלק יום ו

עיקר תרי"ם

ורבי יוחנן בן נורי. סבר כרבי יוחנן בן נורי: ד' זין. שהוא רחב טפה. וסובב את כל כוחלי הבית מכוון וכנגד הפתח אוכל שלם אלצמות היה אוכל כנגד הפתח טפה היה הבית טמה לזכרי הכל: כנגד הפתח אוכל שלם אלצמות. וכל שאר הפתח אין זיו טהם ועל גוף רבי יהושע שמעטו כלל שהוא מביא את הטומאה לבית בשלם אלצמות: וכן כחצר שהיא מוקפת אכסדרא. והאכסדרא אוכלת כפתח שלם אלצמות טומאה בבית כלים שחאכסדרא טמאים טומאה כחכסדרא ל"א מטמא הבית ורבי יהושע דה הלכה כרבי יהושע: מה שני זיוין זה על גב זה. ומכוונים זה כנגד זה: יש בהן פורת טפה. שלל אחד מן הזיוין רחבו טפה על טפה: וביניהן פורת טפה. התחתון גבוה מן האלרץ טפה והעליון גבוה מן התחתון טפה: וטומאה התחתון. תחת התחתון כל מה שחתמו טמה ומה שעל גביו טהור, דחוזן בפני הטומאה: ביניהן. אם טומאה בין תחתון לעליון כל מה שביניהן טמה חל מה שחתם התחתון ועל העליון טהור דחוללי: על גביהן. מ"ג העליון כנגד הטומאה עד הרקיע טמה וכל השאר טהור: היה העליון עורף על התחתון כו' החתירה וביניהן טמה. לזין שהטומאה תחת התחתון בין שהטומאה ביניהן אלוהו העורף שהעליון יומר על התחתון טפה מערב את הטומאה בכל מקום חל מה שעל העליון טהור דחוזן: על גביהן. מ"ג העליון: היה העליון עורף על התחתון וכו' טומאה התחתון. תחת התחתון: תחתיהן וביניהן טמה. לזוהו עורף

מא אסא אפילו דער שטעקן ליגט הויך היינערט אילין מביא את הטומאה כל שהוא קען דער שטעקן גריינגען דיא טומאה אויף דיא פליים, וויפיל זיין גרעב איז, אפילו ווייניגער וויא אספס דבי רבי יהושע אזוי נאנט רבי יהושע, רבי יוחנן בן נורי נאנט אל יחפור זיט פון חיי דער שטעקן דארף גיט זיין אויבער וויא דער שטעקן, אזוי וויא אבעלעק אויבער איז העקער וויא צוועלף טפחים מוז ער זיין גרייט אספס אונ לאנג אספס. אזוי דער שטעקן אויב, ער ליגט העקער ווי צוועלף טפחים מוז ער זיין גרייט אספס אונ לאנג אספס: ד' זין שווא סובב את כל הבית אבעלעק וואס ער איז גרייט אספס אונ ער גייט אזוי ארום דיא נאנצע שטוב אויפגריינג וואכל בפתח שלל אנצטות אונ ער פאר געקומט אין די גרייט פון מיר נאר דריי פינגער אונ גיט איבער דיא נאנצע גרייט ספסא גבית אויב אטומקאה ליגט אין שטוב בלים שתחתיו טמאים דיא בליים וואס אונ געלעק דעם זענען טמא טפסא תחתיו אונ אויב דיא טומאה ליגט אונקער דעם געלעק. רבי אלעזר ספסא את הבית נאנט אלץ וואס אין שטוב איז טמא, אונ רבי יהושע ספסא נאנט אלץ וואס אין שטוב איז טהור וכן בחצר שווא טפסת אכסדרה אונ ארויף וואס איינזייג ביי די נענט גייען ארום געלעקס ארום אלע ווענט אזוי וויא אראך, אונ דיא געלעקס פאר געקען איבער דיא גרייט פון מיר וואס גייט אריין אין שטוב נאר אויף דריי פינגער, אויב אטומקאה ליגט אין שטוב זענען די בליים אונ אונקער דיא געלעקס טמא, אונ אויב אטומקאה ליגט אונקער די געלעקס, קריינט רבי אלעזר מיט רבי יהושע

אזוי וויא פריער שטייט: ד' זין זיין על גבי זיין צוויי געלעקס גייען ארום פון וואנט איינער איבער דעם אנדערען ויש בהן פורת טפה אונ יענער געלעק איז גרייט אספס אונ לאנג אספס וביניהן פורת טפה אונ צווישן די געלעקס איז הויך אספס פון די ערד צום אונקערשטען געלעק איז אספס, אונ פון אונקערשטען געלעק ביז צום אויבערשטן געלעק איז אויך אספס ספסא תחתיו אונ אטומקאה ליגט אונקער דעם אונקערשטען געלעק תחתיו ספס אלע פליים וואס ליגען אונקער דעם אונקערשטען שטען געלעק זענען טמא, אונ וואס עס ליגט איבער דעם אונקערשטען געלעק איז טהור ביניהן אונ אויב די טומאה ליגט צווישן די גיידע געלעקס ביניהן ספס אלץ וואס, עס ליגט אונקער ד' ביידע געלעקס איז טמא, אונ וואס, עס ליגט אונקער דעם אונקערשטען געלעק אונ איבער דעם אונקערשטען געלעק איז טהור על גביהן אונ אויב דיא טומאה ליגט אויף דעם אויבערשטן געלעק פנדה ער גרעט ספס אלץ וואס, עס ליגט גענין דיא טומאה ביז צום הויכעל איז טמא אונ טהור הויך העליון עורף על התחתון פורת טפה אויב דער אייבערשטער געלעק איז געקער פאר דעם אונקערשטען געלעק מיט אספס ספסא תחתיו אויב די טומאה איז אונקער דעם אונקערשטען געלעקס אטומקאה ליגט געלעקס אטומקאה ליגט ספס אלץ וואס, עס ליגט אונקער דעם אונקערשטען געלעקס אונ וואס, עס ליגט צווישן די געלעקס איז אלץ טמא על גביהן אונ

אזוי וויא פריער שטייט: ד' זין זיין על גבי זיין צוויי געלעקס גייען ארום פון וואנט איינער איבער דעם אנדערען ויש בהן פורת טפה אונ יענער געלעק איז גרייט אספס אונ לאנג אספס וביניהן פורת טפה אונ צווישן די געלעקס איז הויך אספס פון די ערד צום אונקערשטען געלעק איז אספס, אונ פון אונקערשטען געלעק ביז צום אויבערשטן געלעק איז אויך אספס ספסא תחתיו אונ אטומקאה ליגט אונקער דעם אונקערשטען געלעק תחתיו ספס אלע פליים וואס ליגען אונקער דעם אונקערשטען שטען געלעק זענען טמא, אונ וואס עס ליגט איבער דעם אונקערשטען געלעק איז טהור ביניהן אונ אויב די טומאה ליגט צווישן די גיידע געלעקס ביניהן ספס אלץ וואס, עס ליגט אונקער ד' ביידע געלעקס איז טמא, אונ וואס, עס ליגט אונקער דעם אונקערשטען געלעק אונ איבער דעם אונקערשטען געלעק איז טהור על גביהן אונ אויב דיא טומאה ליגט אויף דעם אויבערשטן געלעק פנדה ער גרעט ספס אלץ וואס, עס ליגט גענין דיא טומאה ביז צום הויכעל איז טמא אונ טהור הויך העליון עורף על התחתון פורת טפה אויב דער אייבערשטער געלעק איז געקער פאר דעם אונקערשטען געלעק מיט אספס ספסא תחתיו אויב די טומאה איז אונקער דעם אונקערשטען געלעקס אטומקאה ליגט געלעקס אטומקאה ליגט ספס אלץ וואס, עס ליגט אונקער דעם אונקערשטען געלעקס אונ וואס, עס ליגט צווישן די געלעקס איז אלץ טמא על גביהן אונ

אמר את הטומאה ביניה ומכא את הטומאה למה שחתמו: ביניה... אם הטומאה ביניה או למטה בלחץ תחת המותר דהיינו כנגד העורף ולא תחת החתום: ר"א אומר תחתיהן וביניהן טמא. דלע"ז ליתא טמא פטורא מכא את הטומאה לתחת החתום הואיל ועורף עליו (ג): ביניהן ותחת המותר טמא. מה שכן כ' הוי"ו ומה שחתמין בלחץ כנגד המותר טמא: ותחתיהן פטור. מה שחתמין החתום דכיון דלחץ כמות טמא אין הטומאה בלא תחת החתום, והלכה כר"ב

כ"ט: דלע"ז (ג) ור"א
לפטור דלע"ז ליתא טמא
תחת חזו הנייה טמא פ"ט
שמיני וכולי כ"ט, כ"ט וכו'
ס"ג עממיך כולן כ"ט וכו'
פ"ז וס דלע"ז ליתא טמא
גביה מן הכין טמא וכו' וכו'
כ"ט ע"ג טמא פ"י, וכו'
טו"ט: (ד) פ"י בין טמא
למליון לכן טמא ויורד
טמא וכו' וכו' וכו'
(ס) וכו' פ"ט טמא ליתא
טמא דלע"ז כ"ט: (ד) וכו'
וכן בכל הטענות טענות
לפני חזו"ט

לרקיע טמא. היה העליון עורף על התחתון פרות טמא. טומאה תחתיהן תחתיהן וביניהן טמא. ביניהן או תחת המותר, ר"א אומר תחתיהן וביניהן טמא. רבי יהושע אומר ביניהן ותחת המותר טמא ותחתיהן טהור: ויש בהן פותח טמא ואין ביניהן פותח טמא. טומאה תחתיהן תחתיהן וביניהן טמא. על גביהן כנגדו על הרקיע טמא: ו אין בהן פותח טמא בין שיש ביניהן פותח טמא בין שאין ביניהן פותח טמא. טומאה תחתיהן ביניהן או על גביהן טמא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. (ד) וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טמא:

הרקיע טמא. ומה שחתמו טהור דלע"ז לחץ גבוה מחזירו טמא כרי גבוה מן הארץ טמא ומלך: ו אין בהן פותח טמא. טעמים אין כרתין טמא (ה) הלכך בין שהטומאה למטה בין שהטומאה למעלה לא חייב כלל: וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ בפותח טמא. ונכוהו וזו מוה טמא דיק כשלי וזוין:

אז ארבע ריבויים ארבע דעם ארבע שמינין
בעלעק כנגדו עד לקיע טמא אלץ וואס עם ליגם
גענין דיא סומאך ג"ו צום היקעל איז טמא היה
דעליון עורף על התחתון פותח טמא ארבע דער ארבער
שקער בעלעק איז גיוען גקעסער פאר דעם
אונקערשקען בעלעק טמא ווייניגער וויא אטמא
סומאך תחתיון ארבע די סומאך ליגם אונקער דעם
אונקערשקען בעלעק תחתיהן וביניהן טמא אלץ וואס
עם ליגם אונקער דעם אונקערשקען בעלעק און
וואס עם ליגם צווישין דיא בעלעקס איז טמא
ביניהן ארבע די סומאך ליגם צווישין די בעלעקס
או ארבע די סומאך ליגם אלץ די ערך תחת המותר
אונקער דעם שמיקעל בעלעק וואס דער אונקער
שקער בעלעק איז גקעסער ווי דער אונקערשקער
רבי אלעזר וואס תחתיון וביניהן טמא אלץ וואס עם
ליגם אונקער דעם אונקערשקען בעלעק און וואס
עם ליגם צווישין דיא בעלעקס איז טמא, רבי
יהושע וואס ביניהן וואס עם ליגם צווישין דיא
בעלעקס תחת המותר און וואס עם ליגם ארבע דיא
ערך אונקער דיא שמיקעל בעלעק וואס דער
אונקערשקער בעלעק איז גקעסער וויא דער
אונקערשקער בעלעק טמא איז טמא ותחתיהן טהור
און וואס עם ליגם אונקער דעם אונקערשקען
בעלעק איז טהור: ויש בהן פותח טמא ארבע דיא
בעלעקס וענען כבייט אטמא און לאנג אטמא וזוין
ביניהן פותח טמא און צווישין דיא בעלעקס. פון
איין בעלעק צום אנדערען איז גים ווייט אטמא.
און פון דיא ערך צום אונקערשקען בעלעק איז
ארבע גים ווייט אטמא תחתיהן ארבע אטמא
ליגם ארבע דיא ערך אונקער דעם אונקערשקען
בעלעק תחתיון טמא אלץ וואס עם ליגם ארבע דיא

גופו תיש ופניו אדם אדם. הוא דכתר לורת פניו
 חוליק: בעין אחת כבהמה. אחת משניו דומה
 לבהמה: ה"ג. רמ"א מלורת וסמ"א כל לורת. סמ"א כיון
 שיש בו מלורת אדם היו ולד וסמ"ג דליון כל לורתו כלורת
 אדם: והא איפכא תניא. סמ"א כל לורת והוא יכליל
 לורת דר"מ תניא. כל שחא לורת אדם שבו היו ולד וסמ"ג
 כל פניו תיש חלה שזכר אדם בעין אחת או בלסת אחד הדומה
 לאדם: וחב"א מצורת. עד שיהא בו מקלת לורת ניכרת
 אני מרב מה שמלתי אכל אחס והואל יוש משנה ביכס
 לכו אחריה:

וחכ"א כל שאין בו וכו'. אמר רב ירמיה בר אבא
 אמר רב הכל מוריס גופו תיש ופניו אדם
 אדם גופו אדם ופניו תיש ולא כלום לא נחלקו
 אלא שפניו אדם ונברא בעין אחת כבהמה שר"מ
 ואמר מצורת ידם וחכ"א כל צורת אדם. אמרו
 לו לרב ירמיה בר אבא והא איפכא תניא ר"מ
 אומר כל צורת וחכ"א מצורת א"ל אי תניא תניא:
 כגון חתי הפרלוף דומה לאדם: אי תניא תניא. שמעתי
 לכו אחריה:

צו ריא צורה פון אקענמש הייבט ער אקענמש
 וחקמים אופרים כל צורת אדם אונ ריא חקמים זאגין
 ער הייבט אנדערש גיט אקענמש סיידין ריא
 גאנצע צורה זיינע איז גלייך צו אקענמש אפי
 לו לרב ירמיה בר אבא מען האט גיזאגט צו רב ירמיה
 בר אבא תא היא איפכא תניא מיר האבין דאך גילערונט
 פארקערט רבי מאיר אימר כל צורת רבי מאיר זאגט
 ער הייבט אנדערש גיט אקענמש סיידין ריא
 גאנצע צורה זיינע איז גלייך צו אקענמש וחקמים
 אופרים מצורת אונ ריא חקמים זאגין אפילו גאר
 אביסול פון זיין צורה איז גלייך צו ריא צורה פון
 אקענמש הייבט ער אויך אקענמש אפי לא תניא
 תניא האט רב ירמיה צו זיי גיזאגט אויב מען האט
 גילערונט פארקערט וויא איך האב געזאגט.
 האט מען גילערונט. גלייבט דער דין ווי איהר
 האט גילערונט:

והקמים אופרים כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד ריא
 חקמים זאגין אלץ וואס ווערט גיבארין
 אונעס האט גיט אצורה פון אקענמש איז דאס
 קיין קינד אפי רב ירמיה בר אבא אמר רב רב ירמיה
 בר אבא האט גיזאגט פון רב'ס וועגין הכל מינים
 גופו תיש ופניו אדם אדם אלע זענען מודה אויב דער
 קערפער פון דעם קינד וואס איז גיבארין גיזאגין
 איז ווי פון אשעפס און זיך אונ פנים איז פון
 אקענמש. ווערט ער גירעכונט פון אקענמש
 טש אדם ופניו תיש ולא כלום אויב זיין קערפער איז
 ווי פון אקענמש אונ זיין פנים איז ווי פון אשעפס
 איז דאס גאר קיין קינד לא נחלקי אלא שפניו אדם
 ונברא זען אחת בבהמה מען קרינט גאר אויב זיין
 קערפער איז פון אקענמש אונ זיין פנים איז פון
 אקענמש גאר איין אויב זיינע איז גלייך ווי ריא
 אויב פון אבהקה שריי מאיר אימר מצורת אדם רבי
 מאיר זאגט אויב אביסול פון זיין צורה איז גלייך

זוהר ויקהל דף רג ע"א

ת"ח אית ימים ואית ימים. ימי חול כמה דלחמר ואלין קיימין לכר לעמין. ימי השבת דלחין ימי השבוע קיימין
 לישאל. וכד סלקא האי נקודה כלא חתניו ואיהי סלקא. כיון דלאיהי סלקא חקרי שבת. מהו שבת. אי תימא
 בגין שבתה כתיב כי זו שבת ימות הוא. אבל רזא דמלה כיון דסלקא האי נקודה וטהורא נהיר כדון מתעטרא איהי
 כזכנה כיון דמתעטרא איהי כזכנה כיון דמתעטרא כזו נהירי כלא שבת. שבת ש' בת. ש' הא
 חוקמה רזא דמלה איהי דמתחזק בנת יחידה ואיהי מתעטרא כזו ואיטן בעלמא דלחי. וכלא איהו מד ודא איהא ש'
 בת למחי כלא מד. ואי תימא שבת הגדול ואיהו לעילא אמאי חקרי שבת. אלא ודאי הכי הוא. ורזא דמלה ככל אחר
 נקודה דלאיה עקרא דכל עינא חקרי בת. כד"ל שמרי כלישון בת עין. בגין דלאיהי (נקודה) עקרא דכל עינא
 חקרי בת:

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

ספסר חסידים סימן כבד קכח.
 אל יעמוד אדם לנס נכס עלמדי תינוקות סן יכסלס כדכרי. 66
 ונצט ממלח חלוקים כר כריס דחויי הפסגל מלא רכס לסיב
 כמלכס אפי' שלום כדסיפס כספנים כספנים לו שלום זונס

הר"ם הלכות שבת פרק ט.
 (א) המנמי את הצמר או את הפשתן או את השני וכיוצא בהן מסנו
 וכיוצא בהן חיוב. וכמה שיעורו כדי לטוות מסנו
 חוט אחד ארכו ר' טפחים. והמנמי את הגידים ער

אל יעמוד אדם עם מלכתי תינוקות אקענמש זאל זיך
 גיט שפעלען שמוצעסין מיט אקלמד וואס
 לערינט מיט קליינע קינדער פון יבסלס דברי ווארום
 מיט זיין ברידן מיט דעם מלמד שפערט ער דעם
 מלמד פון צו לערנען מיט די קינדער צא ויפס מאכט
 חלקה בר בריה דחגי הפגל שאא רחא חשבי כמלכתי
 אפילו שלום דאם קען מען אפ לערנען פון אבא
 חלקה דער אייניקעל פון חוני המעגל ווען ער

(א) המנמי את הצמר או את הפשתן או את השני וכיוצא בהן
 חייב או איינער בערשט אום שבת וואל
 אדער פלאקס אדער זייד אדער גאך אנדערע זאכין
 אפעלע איז ער חייב ואחמאת אדער קרת אדער
 קקלה ופסח שיעורו וויפול וואל אדער פלאקס זאל
 ער בערשטין אונ חייב זיין כדי לטוות מסנו חוט אחד
 אריז ר' פסחים מען זאל קענען שפענען פון די וואל
 אדער פון די פלאקס איין פאדים וואס וועט זיין

שועשו כצמר כרי לטוות אותן הרי זה תולדת מנפין וחייב: (ב) הצובע תיט שארכו ד' טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב. ואין הצובע חייב עד שיהיה צבע המתקיים אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או שיטף ל"ג כרול או נחשת וצבעו פסוד שהרי אתה מעבירו לשעתו וזינו צובע כלום וכל שאין כלאכהו מחייבת בשבת פסוד:

דרכן לא הסיב טלום כ"ט זמלאכה טמים אכרז טוסט מלאכה טמים כרמים: מי שאינו לריד נכתיים והוא לוקח טוסט ארזי נפסד מן הטלום עד שילטקן. וכן כעצמם אם שרזין והטמאם אם טעונו לא יאל מן הטלום עד שיכל לריד מדה זו:

פסוד שהרי אתה מעבירו לשעתו וזינו צובע כלום

לאנג פיר טפחים והקפין את הנדים עד שישלו בצמר כדי לטוות אותן הרי זה תולדת מנפין וחייב או איינער בערשט אדערין פון אנהמה אום שבת זיי זאלין ווערן נויך אזוי ווי וואר קען זאל זיי קענען שפינען, איז גלייך ווי ער וואלט זיך בערשט אום שבת אונז ער איז חייב ווי עס שטייט פרשעה: (ג) היצוב חוב שארכו ארבעה טפחים או איינער פארבט אפארטס וואס איז לאנג פיר טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב חייב אדער עד פארבט אזוי אזאך וואס קען קען פון דעם שפינען אפארטס וואס וועט זיין לאנג פיר טפחים. איז ער חייב ואין היצוב חייב עד שיהא צבע מתקיים דער פארבער איז אבער אנדערש זיט חייב סיריון ער האט געפארבט מיט אזוי אפארב וואס די זאך וועט שוין בלייבן געפארבט אבי צייט שאינו טפחים זאל אבער אז ער האט געפארבט אזאך אונז די פארב וועט זיך נאר זיט האלטן, ויא וועט כאלר אפגיטעקט ווערן כגון שהעביר סרק או שער על גבי כרול או נחשת וצבעו פסוד דהיינו ער האט פאר שמיטת איינין אדער קופער מיט אזוי אפארב שבת אקה פסודו לטוות ממנו חוט כזה חייב וואס קען קען דאס אפ מעקן ווען קען ווייל אונז קען וועט נאר זיט דער קענען אז עס איז געווען געפארבט, איז ער פסוד וכל שאין כלאכהו מחייבת בשבת פסוד אונז דא מלאכה וואס איינגעשט מותרת שבת אונז פון דא מלאכה ווערט נאר זיט. אזוי אפלאכה דארף קען אויך זיט מאהן שבת. אונז אויב ער האט גיטאהן אזוי אפלאכה אום שבת איז ער פסוד ופון ארבען

איז געווען פאר דונגען צו איין ארבעט האט ער אפילו דעם ווארט שלום זיט געגענפערט. ער זאל זיט שאדין מאכין דעם בעל הבית פון זיין ארבעט אפילו איין רגע דאקא בדיניית אזוי ווי עס שטייט אין דיא מסכת תענית קשהנו לי שלום וקא דרכן לא השיב שלום ווען צווייא רבן האבין צו איהם גיאנגט שלום האט ער זיט זיט געגענפערט שלום כל שבו כמלאכה שמים דער מלמד וואס קעניגט מורה מיט קריינע קינדער ער טאר זיט געוויס שבערין זיין לערנען צום שטענדיגן. וויא עס שטייט אין פסוק ארור עושה מלאכה ה' רביה פאר פלוקם זאל זיין דער מענטש וואס מוהק דיא ארבעט פון נאט מיט פאלשקייט מי שאינו צדק לבריות והוא ליקח מהם איז נפסד מן העולם עד שיצאנה דער מענטש וואס דארף זיט געמען צדקה פון מענטשין אונז ער געמט זא פון וויא צדקה. וועט ער זיט אונזעק זיין פון דער וועלט ביז ער וועט ארעם ווערן אונז וועט מווען געמען צדקה וכן הכסף את שקו והכסף את עניו אונז דער מענטש וואס מאכט זיך דאס היינעקעריגן אדער ער מאכט זיך בלינד ווייל ער וויל געבען צדקה אונז נארט די מענטשין מען זאל שייגען אז ער איז טאקע דאקס אונז בלינד, וועט מען אויף איהם רחמנות האבין אונז אלע וועלן איהם צדקה געבין לא ירא מן העולם עד שיבא לרידה וועט ער זיט אונזעק זיין פון דער וועלט ביז ער וועט אין אמת בלינד אונז דאקס ווערן:

פון ברתו:

מוסר וויא ניימיג עס איז דיא מדה פון שלום

ער איז געווען פריער, אונז נאכדעם מוה ער זיך נאך קער היטען פון די זאכן וואס קענען שאדין קאן דאס געווען, אונז אזוי געפינען מיר ביי אלע פרטים אונז נכתיים האבין זיי ביי זיך שפענדיגע ראקטוריים רים וואס די ראקטוריים זינען אפמונג אויף ווערן זעסן אונז טרינקען עס זאל זיין נאך דעם ארדענונג פון ווערן געווען, זיי זאלן זיט קומען צו אפארטס קייט. ביי די ליבשאפט וואס עס איז צווישען צוויי מענטשן אדער בערערע מענטשין איז אויך אזוי, דאס ערשטע איז זיי זאלן זיך היטען זיי זאלן זיט קומען צו אפארטס אונז אויב עס האט גיטאהן זיי האבין

פנתם מן אלעין מן אחרון פנתו וגי מיר ווייסן אז דער פוז פון מענטשין אונז ווער לעבן באשטייט אויף דאס געוונד, וואס דער מענטש זאל היטען זיין געוונד ער זאל זיט קראנק ווערן, אונז אויב ער איז קראנק געווארן, זאל ער זיך טיפלען ער זאל צוריק געוונד ווערן, דאס פארשטייט מען אז דאס בעסטע איז דער מענטש זאל איינרענעלירען זיין זעסן אונז זיין טרינקען אונז די איבעריגע זאכן עס זאל זיט שאדין קאן זיין געוונד אונז ער זאל זיט קראנק ווערן, ווארום אז אפגעשט ווערט שוין קראנק איז שווער ער זאל צוריק געוונד ווערן ווי

ומי שהולך מעת לעת בלי תורה רע מאד והשם ית יצילנו מזאת שכל אדם חייב לעסוק בתורה ככל עת ורגע שאפילו מי שעוסק במדע ואין לו זמן עכ"פ יקבע עתים לתורה ובפרט שעכשיו בנמצא הספר חק לישראל שבו כלול תנ"ך גמרא ואגדה משניות וזוהר ואין צריך שהות רק חצי שעה ומה תרוץ יש על זה ומה יענה האדם כשידונו אותו ע"ד פוסט מים ראשית מדון ומה תרוץ יהיה לו על זה למה לא קבעת עתים לתורה היה לך לקבוע עכ"פ איזה עת לתורה

לחם הפנים

הגהות מבעהמ"ח מסגרת השלחן
 (א) יעסוק בתורה. אימא בספרים דלימוד משניות מסוגל לנשמה כדלעיל סי' א' ס"ה ועי' לעיל בס"י כ"ו ס"ג וטוב ללמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו. והנה עמדנו למנין בשיטת סדרי משנה וז"ל כי מצויות אלו חסרים בהספר חק. (סדר זרעים) מעשרות, מעשר שני, חלה, ערלה, בכורים: (סדר מועד) שקלים, יומא, ראש השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה: (סדר קשים) גדרים מן פרק ד' ולהלן, גזיר: (סדר נזיקין) מכות, עדויות, אבות, הוריות: (סדר קדשים) בכורות מן פרק ד' ולהלן, ערכין, תמורה, כריתות, מעילה, תמיד עד פרק ד': (סדר טהרות) כלים, גזעים מן פרק י"א ולהלן, טהרות, נדה, מכשירין, זבים, שכול יום, עוקצים: והם עולים בס"ה שני מאות פרקים. והנה צעה היעוצה לסיים בכל שנה לימוד שיחא סדרי משנה כשלימוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו, ואם לא יהיה לו פנאי באיזה יום ישלים בלילה או ביום שאח"כ (גם ישלים בשנה שאינה מעוברת המשניות של הסדרות הסמוכין הכתובים בחק). והשני מאות פרקים הנוספים הנ"ל לימוד בכל שבוע ד' פרקים, היינו בכל לילה ילמוד חצי פרק משניות קודם השינה, ובש"ק ילמוד פרק אחד: וכתב בספר שערי הקדושה חלק א' שער ו' וזה לשונו ולמען יהיה שלחנך מובח כפרה לכפר עונותיך בהמעיס מאכלך לתחליש הקליפה השורה במזון שנפסד גיונות בו תעסוק בתורה איזה משנה כו' ויכריזו עליך זה השלחן אשר לפני ה' ויחלש כח היצו"ר מעליך ויחזק נפש השכלית וגם היא עב"ל. וכן כתבו בהרבה ספרים. ולכן טוב להשלים הדי' פרקים הנ"ל שבכל שבוע בדרך זה, שילמוד בכל סעודה של ימות החול עכ"פ ב' משניות. ובלילה קודם השינה י"ב עכ"פ ב' משניות, וממילא יושלמו הדי' פרקים במשך השבוע, וזה יוכל להחזיל לנהוג גם באמצע השנה מתי שירצה, כי א"צ ללמוד המשניות כסדר דוקא. וכל אימת שיתחיל לנהיג יצשה בשנה הבאה בעת זה הסיום על המשניות כנ"ל, רק שצריך לזוהר לתתנות בתחילה שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר שאין בודעו לנהוג כן ללמד באופן זה אלא בפעם ההיא, או בפעמים שירצה, ולא לעולם, וכמו שנתבאר לעיל סימן ס"ו סע"ף ד' בכל מנתג של מצוה:

קיצור שלחן ערוך קנא

ף הרוצה לשמור א"צ מחטא זה, ישמור את פיו מניבול פה, משקרים, מרכילות ומלה"ר ומליצנות. וכן ישמור את אזנו משמוע דברים כאלו. גם יהא זהיר לקיים גדריו, ולא ירבה בדאגה, וגם יהא זהיר מהרהורים רעים. וקודם שהולך לישן (א) יעסוק בתורה. או יאמר ארבעה מזמורי תהלים הראשונים (עיין לעיל סימן קל"ב סע"ף ה'). וזוהר שלא לישן בחדר יחידי:

אוצר סדר היום החיים

קכט. אחר תפלת מנחה למד רבינו בחדרו חק לישראל ושר"ע או"ח.

וילקט קכט קכט יוסף (ד"ח)
 בשער המצוות פ"ר ואתחנן דף מ"ו ועתה נבאר סדר עסק התורה שיעסוק האדם בכל יום וכו', תחלה יקרא מקרא ואח"כ נביאים ואח"כ כתובים ואח"כ קבלה ואח"כ משנה ואח"כ תלמוד, וטוב שיקרא ג' בחינות שיש בתלמוד והם ברייתא ותוספתא ומימרא וכו' תחלה יקרא בתורה מפר' השבוע שהוא ביום א' יקרא ששה פסוקים ראשונים שבאותה פרשה וביום ב' יקרא ד' פסוקים שלאחריהם, וביום ג' ה' פסוקים שלאחריהם וביום ד' ו' פסוקים שלאחריהם וביום ה' ה' פסוקים שלאחריהם כללות כולם הם כ"ו פסוקים וכו' עיי"ש.